ఉపనిషత్తులు

శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్

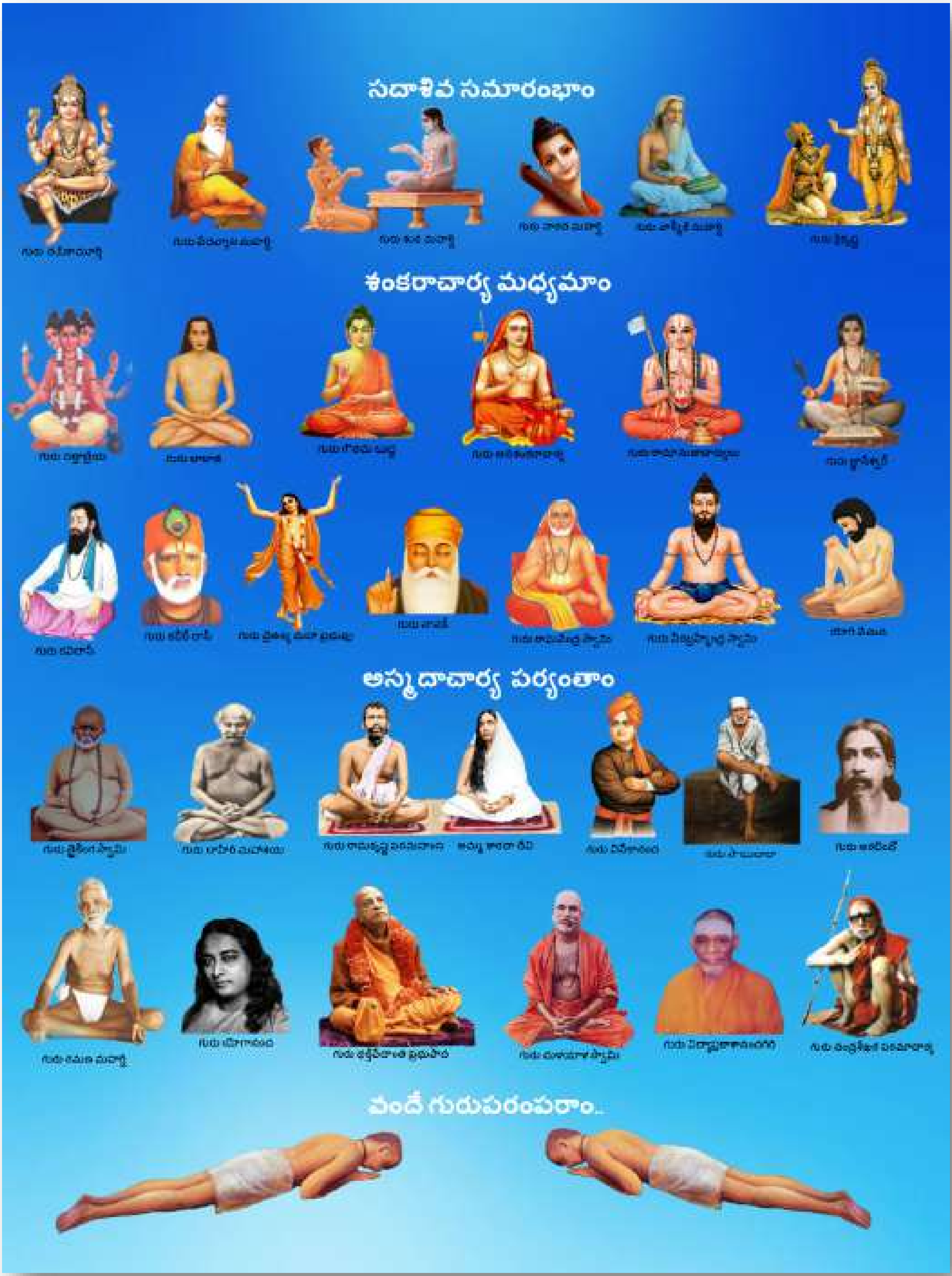
సదాశివ సమారంభాం
శంకరాచార్య మధ్యమాం
అస్మదాచార్య పర్యంతాం
వందే గురుపరంపరాం..

Free Gurukul

"ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్" ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో బాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో బాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in
2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org Mobile App: Free Gurukul email: support@freegurukul.org
Facebook: www.facebook.com/freegurukul Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

" మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికి అందించబడాలి "

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

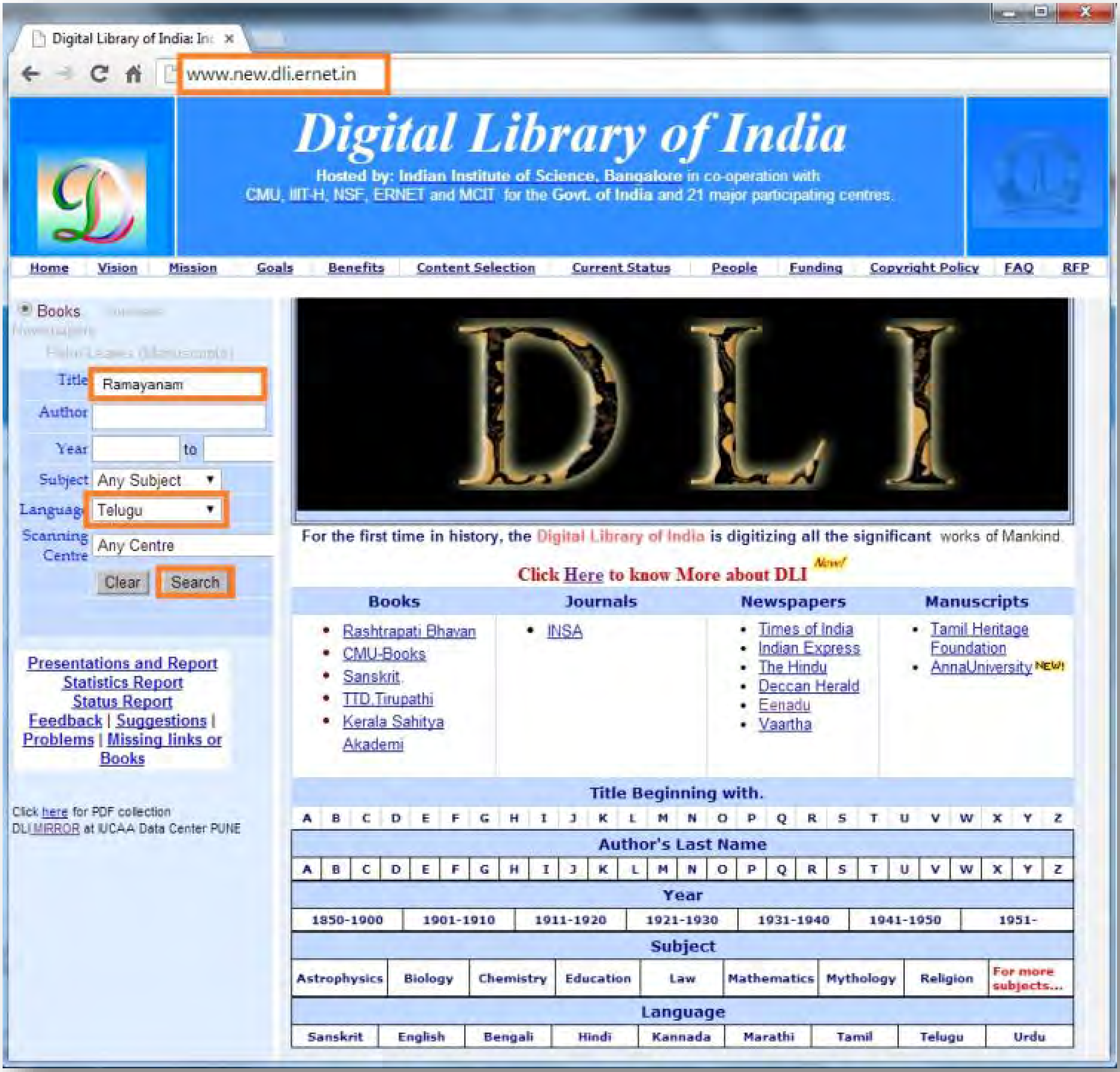

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్వేతాశ్వతర - ఉపనిషత్తు

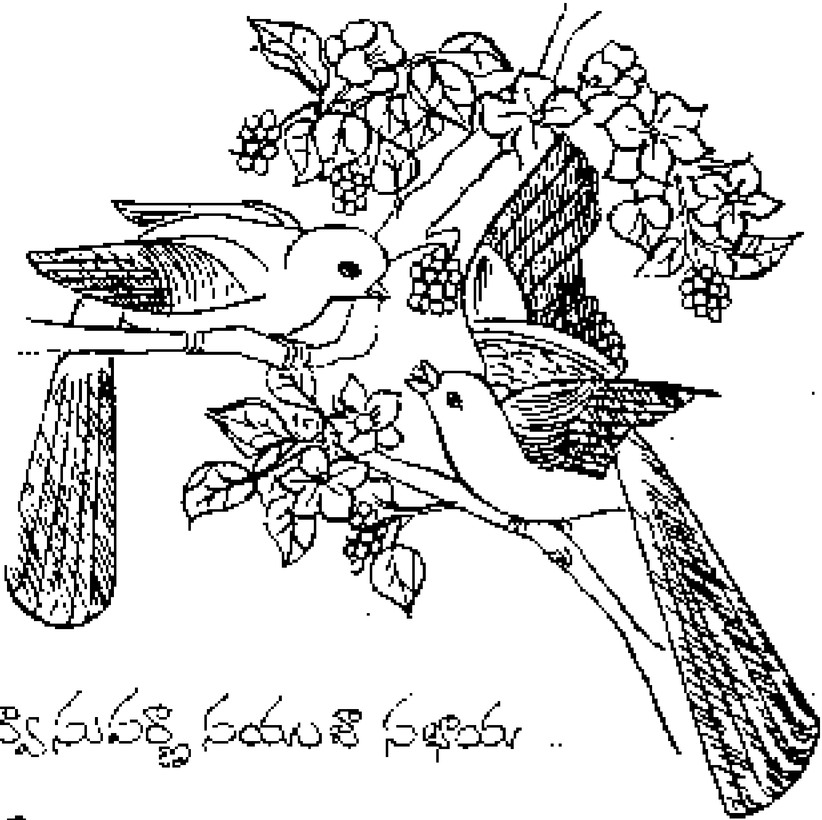

ద్వాసుపర్ణా సయుజా సఖాయా ..

శ్రీ రెంటాల రాధాకృష్ణయ్య

శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్తు

మూలము, టీక, భావము, వివరణము.

శ్రీ రావినూతల. రాధాకృష్ణయ్య

అంకితము

శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్తు [మూలము, టీక, భావము, వివరణ సహితము] అను ఈ గ్రంథము ఈ భువిపై నివసించు సర్వమానవాళి యొక్క జీవితము సుఖ సంతోష, ఆనందములతో శోభిల్లజేయు దివ్యమైన మహా యోగమును — సేవించు, ప్రేమించు, ధ్యానించు సాక్షాత్కరించుకొనుము— ప్రబోధించిన దివ్యజీవన సంఘ సంస్థాపకులును, జగద్గురు వరేణ్యులునైన

శ్రీ శివానంద సరస్వతి స్వామీజీవారి అంఘ్రి పద్మ యుగ్మములకు భక్తి పూర్వకముగ సమర్పితము.

ఓం తత్ సత్.

రావినూతల. రాధాకృష్ణయ్య

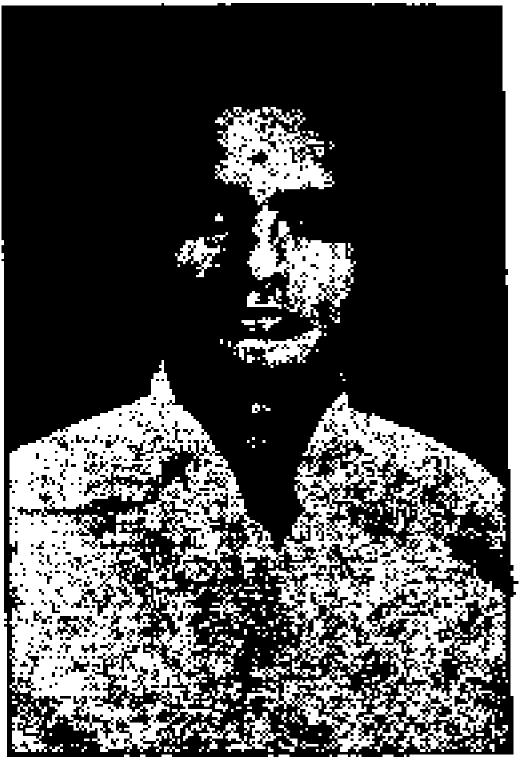

: రచయిత :

శ్రీ రావినూతల శ్రీకృష్ణయ్య

హెడ్మాస్టర్

R. V. M. హైస్కూల్,

వెంకటగిరి టౌన్

విషయ సూచి

	పేజీ సంఖ్య
ఒక్కమాట	I
ఆముఖం	III
ఉపోద్ఘాతము	X
ఎక్కడ నుండి? ఎక్కడకు?	X
ధ్యాన మనస్సు వనములో సంచారం	XV
బ్రహ్మము, జీవుడు, జగత్తు	XIX
మోక్షము, ఈశ్వరుడు	XXIV
త్రిమూర్తులు	XXIX
మహోపాసనము	XXXIV
గురుతత్త్వము	XXXVI
శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్తు....	
ఓం సహ నావవతు	1
ఒకటవ అధ్యాయము	7
రెండవ అధ్యాయము	47
మూడవ అధ్యాయము	66
నాలుగవ అధ్యాయము	128
ఐదవ అధ్యాయము	168
ఆరవ అధ్యాయము	198
శాంతి మంత్రము	254
మంత్ర వర్ణానుక్రమణిక	255

ఒక్క మాట

శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తులో 113 మంత్రాలున్నాయి. ఈ ఉపనిషత్తు ఆరు అధ్యాయాలుగ విభజింపబడింది. నేను రచియించిన ఈ గ్రంథంలో ఆముఖంలో ప్రతి అధ్యాయం చెప్పనున్నది తెలుపుటంలో సంగ్రహంగా వివరించాను.

శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు బ్రహ్మము, ఈశ్వరుడు, జీవుడు, జగత్తు, మోక్షము — వీటిని గురించియేగాక ఇతర ముఖ్య విషయాలను ముఖ్యమైన విషయాలను మోక్ష సాధనాన్ని గురించియూ చెబుతుంది. సాంఖ్య-యోగముల సమన్వయమును గురించిన చర్చ కూడా ప్రస్తావిస్తుంది. కాబట్టి ఆయా విషయాలను విడివిడిగా తెలుసుకోవటానికి వీలుగా ఈ పుస్తకంలో 'జగత్తు ఎక్కడనుండి? ఎక్కడికి?' 'సృష్టి ఎలా జరిగింది', 'బ్రహ్మము-జీవుడు-జగత్తు', 'మోక్షము', 'ఉపాసన', 'ప్రమాణములు' అను శీర్షికల క్రింద విడదీసి ఉపనిషత్తులోని సంబంధిత శ్లోకాల సహాయంతో వివరించాను. శ్వేతాశ్వతర మహర్షి గురువుకి అత్యంత ప్రాధాన్యం ఇచ్చారు కాబట్టి 'గురుతత్త్వం' శీర్షిక క్రింద గురుభక్తి ఆవశ్యకతను గురించి విపులంగా వివరించాను.

ప్రతి మంత్రమునకు టీక, భావము, వివరణము వ్రాయబడింది. మంత్రంలో పదాలు ఏ వరుసలో వస్తాయో ఆ వరుసలోనే ప్రతి పదానికి అర్థం ఇవ్వబడింది. ఎక్కువగా ప్రతిపదానికి సంస్కృతములోనే అర్థము, మరలా దానికి తెలుగు అర్థం ఇవ్వబడింది. (ఉదా॥ సంయుక్తం = సంయోగం ఆయెన్. సంయుక్త పదముగాక). భావము గ్రాంథిక భాషలో వ్రాయబడింది, వివరణం వ్యావహారికంలో జరిగింది. మంత్రంలోని ప్రతి పదం, టీక వరుసగా పదజాలం వ్యాఖ్యానం చేయబడింది.

వివరణం సరళంగా జరిగింది. అందరికీ అర్థమయ్యే పంథాలో వ్రాయబడింది. ఉపనిషత్ పైన వచ్చిన వ్యాఖ్యలలో పేర్కొంటూ వచ్చాను, ఆధునిక పాశ్చాత్య తత్త్వశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పిన పోలికలు ఉపనిషద్ సంగతులకు కల తేడాను దృష్టాంతపూర్వకంగా వివరించాను. (మూడవ అధ్యాయము 8వ, 21వ మంత్రాల వివరణ చూడగలరు). వ్యాఖ్యలో ఆచరణీయము (Practical aspect) నకు అధిక ప్రాధాన్యం ఇవ్వడం నా గ్రంథంలోని విశిష్టత (రెండవ అధ్యాయం 8వ మంత్రాన్ని చూడండి). ఈ ఉపనిషత్తులో పరమాత్మ ముఖ్యముగా ఏయే విధముగా పూజింపబడినాడనే విషయాన్ని వ్యాఖ్యలో తెలిపాను.

ప్రతి అధ్యాయము తన పూర్వాపరములను ఎల్లప్పుడూ అంటుకొని సాగిన తీరు గమనిస్తూ అధ్యాయాల మధ్య సంబంధం ఏర్పడేటట్లుగా నా వ్యాఖ్యానం సాగించాను.

మంత్రములు సులభంగా చదువుకొనుటకు వీలుగా వరుసగా పైన ప్రత్యేకంగా ఇవ్వబడింది.

శ్రీ శంకరభగవత్పాదుల వ్యాఖ్యను, శ్రీ నారాయణ యతీంద్రుల దీపికను ముఖ్యంగా అనుసరించాను.

పాఠకులకు Easy reference కోసం గ్రంథాంతమున మంత్ర వర్ణానుక్రమణికను చేర్చాను.

ఈ ఉపనిషత్తునుండి ఏం పొందాలి? ప్రశ్నను శ్రుతుల ద్వారా తప్పనిసరిగా ఆలోచించాలని, హేతువాదంతోగాక అవగతం చేసుకోవాలి.

అందువల్లనే బాదరాయణుడు (వ్యాస భగవానుడు) వంటి మేధావులెందరో ఆశ్రయం గైకొన్నారు. ఈ గ్రంథ పఠనం వల్ల మనస్సు విశేషపరిణామం పొందుతుంది, మన మనస్సు పవిత్రమైపోతుంది. మనం కష్టాలలో ఉన్నప్పుడు సాహాయ్యం మనకు ఉపనిషత్తులు కలిగిస్తుంది. ఈ ఉపనిషత్తు విజ్ఞానఖని. విజ్ఞానం అసంఖ్యాయుమైన కష్టాల్ని పోగొడుతుంది. దౌర్భాగ్య పాపాలను భస్మీపటలం గావిస్తుంది. అజ్ఞానపూరితాన్ని తరిమేస్తుంది మనకు సుజ్ఞానాంకురాన్ని ప్రసాదిస్తుంది. మోక్షానికి తిన్నని దారి చూపిస్తుంది. అందువల్ల మంచి సాధకులైనవారు స్వాధ్యాయం చెయ్యడం మానరాదు.

ఈ గ్రంథముద్రణ వ్యయమునందు సగభాగము తోడ్పాటునొసంగిన తెలుగు యూనివర్సిటీ, కళాభవన్, సైఫాబాద్, హైదరాబాదు వారికి నేను కృతజ్ఞుడను. మరియు ఈ గ్రంథముద్రణకు సహాయపడిన ఉదారులకు, మిత్రులకు, సుహృత్తులకు నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు. గ్రంథమును అందముగ ముద్రించుటకు తోడ్పడిన శ్రీ మహాలక్ష్మి ప్రింటర్స్, తిరుపతి వారికి నా ప్రేమపూర్వక అభినందనములు.

ఉపనిషత్ ప్రశస్త ఆశిస్సు మన అందరిపై సదా యుండుగాక!

వెంకటగిరి టౌన్   నెం. తక్ పక్.

30-3-1987   ఆనిమాకం. రామకృష్ణయ్య

ఆముఖం

శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు కృష్ణ యజుర్వేద అంతర్గతము. ఈ చిన్ని ఉపనిషత్తును, అనగా అందరి తత్త్వాన్ని. శ్వేతాశ్వతరుడు అనే ఋషిపుంగవుడు తన శిష్యులకు ముముక్షువులకు బోధించాడు. అందువల్ల ఈ ఉపనిషత్తు శ్వేతాశ్వతరుని పేరిట శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు అని పిలువబడింది. శ్వేత అంటే తెల్లని (పరిశుద్ధమైన). అశ్వ అంటే గుర్రము (ఇంద్రియములు) కాబట్టి శ్వేతాశ్వతర అనే పదానికి ఇంద్రియములను నిగ్రహించినవాడు అని

అర్థము. ఈ యుపనిషత్తు ఆరు అధ్యాయాలుగ విభజింపబడింది. ఈ యుపనిషత్తు నందలి మంత్రముల సంఖ్య 113.

అధ్యాయము:	I	II	III	IV	V	VI
శ్లోకముల సంఖ్య:	16	17	21	22	14	23

దశోపనిషత్తులలో ఇది చేరక పోయినప్పటికీ ఇది ముఖ్యమైన ఉపనిషత్తుగానే పరిగణింపబడుతోంది.

శ్వేతాశ్వతర అను ఋషి తపస్సు, మహత్తైన ఆతని తపఃప్రభావం వల్ల, భగవదనుగ్రహం పొందాడు. పరమాత్మను ఆ ఋషీశ్వరుడు సాక్షాత్కరించుకొన్నాడు. ఆతడు తాను ప్రత్యక్షీకరణము చేసికొన్న సత్యాన్ని పరమహంస సన్యాసులకు ప్రబోధించాడు. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తునందలి భావాలు గంభీరమైనవి. ఇందులో సాధన, సాంఖ్యము, సాంఖ్యుల ప్రకృతివాద విషయ వైశదము పొందుపరచబడినది అంతేకాదు, స్పష్టంగా సంక్షిప్తమైన భాషలో వివరింపబడ్డాయి ఈ యుపనిషత్తులో సాంఖ్యము, వేదాంతము, యోగము—వీటి యొక్క అద్భుతమైన సమన్వయం ప్రదర్శింపబడింది. గొప్ప గొప్ప బ్రహ్మసూత్ర భాష్యకారులు తమ సిద్ధాంతాలను సమర్థించుకొనేందుకు ఈ ఉపనిషత్తులోని అనేక మంత్రాలను ఉదహరించారు. ఈ ఉపనిషన్మంత్రాలను ఆధారం చేసుకొని సాంఖ్యులు, శైవులు, ద్వైతవేదాంతులు తమ తమ సిద్ధాంతాలను సమర్థించుకుంటారు.

శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు "ఈ జగత్తుకి కారణం ఏమిటి ?" అనే ప్రశ్నతో ప్రారంభమౌతుంది. ఋషులు బ్రహ్మవాదులు జగత్ కారణ విషయాన్ని గురించి విచారించారు. ఈ ప్రపంచానికి మూల కారణం ఏమిటి ? అది బ్రహ్మమా ? బ్రహ్మము ఎటువంటి కారణం ? ఇది నిమిత్త కారణమా ? ఉపాదాన కారణమా ? లేక రెండూనా ? ఈ జీవానికి మూలం ఏమిటి? ఈ జీవాత్మకి ఎవరైనా నియామకులు, అధికారులు, అంతర్యామి యున్నారా? ఈ ప్రపంచం నియంత్రింపబడేదెట్లు? అలాగే ప్రళయకాలంలో మనం ఎక్కడుంటాం? మరణానంతరం జీవాత్మ ఏమౌతుంది? చనిపోయాక మరల ఆత్మ ఉంటుందా? లేక అది పూర్తిగా నశించిపోతుందా? ఆ ఆత్మ

బ్రహ్మములో విలీనమౌతుందా? జీవాత్మలను పాలించే పరమ ప్రభువు ఎవరైనా ఉన్నారా? ఈ విశ్వానికి కాలాన్ని కారణమనవచ్చునా? ఈ విశ్వానికి జీవాత్మను కారణం అనవచ్చునా? ఈ విధంగా బ్రహ్మజిజ్ఞాసువులు జగత్ కారణాన్ని గురించి విచారిస్తారు.

ధ్యాన సమాధియందు పరమాత్మ సాక్షాత్కారాన్ని పొందిన యోగిపుంగవులు ఈ సృష్టికి కారణాన్ని దర్శించారు. ఈ విశ్వానికి కారణం దేవాత్మశక్తియని వారు దర్శించారు. దేవాత్మశక్తి అనగా పరమేశ్వరుని వశంలో ఉండే త్రిగుణాత్మక మాయాశక్తి. పరమేశ్వరుని ఆ మాయాశక్తియే ఈ ప్రపంచానికి అభిన్న నిమిత్త ఉపాదాన కారణమౌతాయి. అందువల్ల పరమేశ్వరుని సాక్షాత్కారమైన పిదపనే జీవుడు మాయా ప్రభావాన్నుంచి బయట పడి. మనిషి జగత్తు పొందే ఇన్నిటిలో పరమేశ్వరుడు సర్వ వస్తువులలో వ్యాపించియున్నాడు. ఎవ్వరైతే ఇంద్రియ మనస్సులను నిగ్రహించగలిగితే ఆ పరమేశ్వరుని సాక్షాత్కారం కలుగుతుంది. ఆ పరమేశ్వరుడే దేవ దేవుడు. ప్రేరకుడు. ఈ విధంగా ప్రథమాధ్యాయంలో జగత్ కారణాన్ని నిర్ణయించటమైనది. పరమేశ్వర సాక్షాత్కారానికి ప్రధాన సాధన ధ్యానయోగమైన సాధన అభ్యాసంగా చెప్పబడింది.

బ్రహ్మజిజ్ఞాసువు ప్రప్రథమంలో తన హృదయాన్ని శుద్ధిచేసుకోవాలి. అటుపై తన మనస్సును వశంలో చేసుకోవాలి. దీనికి మార్గం విషయాసక్తి వీడటం, శ్రద్ధ, ప్రత్యాహారము, గురుశుశ్రూష. పేర్కొన్న అభ్యాసము ఇంద్రియాల్ని వాటి విషయాలనుండి ప్రత్యాహరించాలి. ఇంద్రియాల్ని నిగ్రహించటంలోనే కలుగుతున్నది. దీని ఫలితమే నిశ్చల ధ్యానము. అంటే మనోధారణము (Concentration of mind). ఇందుకు, అందువల్ల ఇంద్రియ నిగ్రహం మొదట అభ్యసించి ప్రయత్నంగా సాధించాలి.

రెండవ అధ్యాయంలో బ్రహ్మధ్యానాన్ని అభివృద్ధి చేసుకొనేందుకు మార్గాలు వివరించబడ్డాయి. ఆత్మసాక్షాత్కారానికి నిరంతర తీవ్రసాధన (ధ్యానం) చాలా అవసరమని ఈ అధ్యాయంలో చెప్పబడింది. ధ్యాన ప్రదేశము, పాటించవలసిన నియమాలు తెలుపబడినవి. జ్ఞానయోగ, రాజయోగ, కర్మయోగముల విశేషాన్ని సంయోగాత్మకం వివరించబడింది. యోగసిద్ధులు,

యోగఫలాలు వర్ణించబడ్డాయి. ఈ పద్ధతి నాలుగు భూతాలల్లో బ్రహ్మము ఉన్నాడని తెలిపే సాధనాలకి ఆరంభము. అవిద్యా మాయ జీవ జగత్ అధ్యాయంలో తెలుప బడింది.

సాధన సోపాన ఉపకరణము మూడవ అధ్యాయములో పొందుపరచ బడినవి ప్రశ్నోపనిషద్వేదాంత ఉదయించింది. బ్రహ్మజ్ఞానం మాత్రమే ఆత్మానంద కారణం. నిర్ధారించి సాధకులు తమని మరణ చక్రాన్నుంచి కాపాడుకొనేరు గలరు. సంసార బంధనం నుంచి తప్పించుకోవాలంటే బ్రహ్మజ్ఞానప్రాప్తి వినా మరొక మార్గము లేదు. పరమాత్మ సాక్షాత్కారమే మానవ జీవిత గమ్యము. ఈ అధ్యాయంలో పరమాత్మ అనంతగా పేర్కొనబడినాడు. ఋషులు వ్యక్త మూ మాయాశక్తే అంతటను వ్యాపించెను. నిర్గుణ బ్రహ్మము విశ్వపాదశిరో మాయామయమైనది. సగుణ బ్రహ్మము నను మాయ అపారి. మాయ పరబ్రహ్మముయొక్క కారణ శరీరము. మాయ ఆతని వశంలో ఉంటుంది. పర బ్రహ్మము. సగుణ బ్రహ్మము నాదాత్మకమే. బ్రహ్మమునకు నచ్చినా స్వరూపము స్వరూప లక్షణము. బ్రహ్మమునకు పర్యాయములు. సత్యజ్ఞానానంత్యము మొదలగునవి ఉన్న లక్షణాలు. ఏకేశ్వర స్వరూపము సర్వశ్రేష్ఠ పవిత్ర జ్ఞానాధరం కోసం ఏకైక పరమ బ్రహ్మ నగుణ బ్రహ్మము లేదు.

నాలుగవ అధ్యాయంలో ఉత్పత్తి ప్రాప్తి వర్ణింపబడింది మాయ నుండి పుట్టిన ప్రపంచంతో భగవంతుని వర్ణనం చేయబడింది. "నీ వే బ్రహ్మ మాయా పంచమహా" అంటూ (భగవంతుడు) మాయ సంబంధమైన బుద్ధి కలుగజేయునాడు! ఈ అధ్యాయము ఈ సూక్తితో ప్రారంభమౌతుంది. ఈ అధ్యాయంలో దేవుని స్వరూపము, మాహాత్మ్యము అనేక ప్రకారములుగ వర్ణింపబడింది. సుందర అందమైన రెక్కలుగల రెండు పక్షులున్నాయి. అవి మయూరా (ఎవరూ ఊహించని) మిత్రములు ఆ పక్షులు ఒకే వృక్షం మీద నివసిస్తాయి. వాటిలో ఒకటి తియ్యని ఫలాన్ని తింటుంది. రెండోకటి తినకుండా అభినాశపేత (చూస్తుంటుంది).

డా॥ సుపర్ణా సయుజా సఖాయా
సమానం వృక్షం పరిషస్వజాతే ।

తయోరన్యః పిప్పలం స్వాద్వ

త్త్యనశ్నన్ అన్యః అభిచాకశీతి ॥

జీవాత్మ, పరమాత్మలే ఆ రెండు పక్షులు. అందువల్లనే ఆ పక్షులు సదా కలిసివుండే సఖులు. ఉపనిషత్తు ఈ సత్యాన్ని వ్యక్తం చేసింది. పూర్వ కర్మల ఫలాలైన సుఖ దుఃఖాలే అనుభవ ఫలాలు. జీవాత్మ దేహంతో తాదాత్మ్యం పొందుతున్నాడు. అహంకారంతో కర్మ ఫలాపేక్షతో కర్మలొనర్చి, కర్మఫలాలను అనుభవిస్తాడు, దుఃఖాన్ని పొందుతాడు. కాని పరమాత్మ కేవలం సాక్షీభూతుడై, నిర్లిప్తుడై, ఆనందమూర్తియై యుంటాడు. అందువల్ల ఆయన ఎల్లప్పుడు ఆనందముగా ఉంటాడు.

అయిదవ అధ్యాయంలో సంక్షిప్త రూపమైన శివుడు: మోక్ష హేతువైన అవిద్య, విద్య రెండింటికీ నియామకుడైన పరబ్రహ్మము వర్ణించబడినది. ఈ అధ్యాయము లో జీవుని యొక్క స్వరూపము, ఆకారము యొక్క (జీవుని యొక్క) సూక్ష్మత్వము, పరమాత్మ యొక్క సర్వవ్యాపకత్వము వర్ణించబడినవి. జీవుడు తన సంకల్పానుసారం వివిధ రూపాలను పొందుతాడు. అతడు పరమాత్మ జ్ఞానము పొందిన పిదప సకల బంధముల నుండి ముక్తుడగుచున్నాడని తెలుపబడినది.

అంతిమమైన ఆరవ అధ్యాయంలో పరమాత్మ యొక్క స్వరూపం, మహాత్మ్యం ప్రతిపాదించబడ్డాయి. పరమాత్మ జ్ఞానం (Knowledge of the supreme self) వల్లనే సకలవిధములైన దుఃఖముల నివృత్తి కలుగుతుందని ఈ అధ్యాయంలో స్పష్టం చేయబడింది. పరమేశ్వరుని సాక్షాత్కారం పొందనంత వరకు నివృత్తి పొందలేము అనే విషయాన్ని గట్టిగా చెప్పబడింది.

యదా చర్మవత్ ఆకాశం వేష్టయిష్యంతి మానవాః ।

తదా దేవం అవిజ్ఞాయ దుఃఖస్యాంతో భవిష్యతి ॥

భగవంతుని తెలుసుకోకుండా దుఃఖాన్ని అంతమొందించడం ఆకాశాన్ని మానవుడు చర్మంలాగా చుట్టివేయడం వంటిది. భగవంతుని సాక్షాత్కా

ఉందుకొన్న తనవారికే గురువు గారు అంగీకరించారు. దైవ సాక్షా-త్కారం వినా, ఏకైక మార్గం సద్గురు కృప యున్నప్పటికీ అతడు ప్రయత్నాన్ని—అనాలన్ని పట్టుదలతో చేస్తుంటేనే యున్నంతగా. –దివ్యమైన అనుభూతి, ఈ అర్హతలన్నీ పరిపక్వమైన శిష్యుడు వైరాగ్యాన్ని గురించి, గుప్తమైన గురించి తెలుసుకుంటాడు.

శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్తు ఆత్మసాక్షాత్కారమును పొందిన మహాపురుషుడు. అందువల్లనే అతడు ధైర్యంగా తన ప్రత్యక్ష అనుభవాన్ని ఇలా తెలిపాడు:

"వేదాహమేతం పురుషం మహాంతం.
I Know this Mighty Being.
ఈ మహాపురుషుని నే నెరుగుదును"

పాశ్చాత్య తత్త్వశాస్త్రజ్ఞులు తమ గ్రంథాలలో ఈ విధంగా చెప్పుతూ వున్నారనుకుంటాం. వేదాంతశాస్త్రం మాత్రం, ఇలా కొందరు పాశ్చాత్య విద్వాంసులు ఇలా అంటుంటారు: "The Absolute is beyond realisation. There is nothing beyond intellect. ఆత్మ అనేది సాక్షాత్కారానికి అతీతమైనది బుద్ధికి మించి యింక ఏమియు లేదు. ఆ విధంగా వారు అనడానికి కారణం ఏమిటి? వారికి సాక్షాత్కారం లేదు. వారికి పరిశుద్ధమైన సూక్ష్మమైన ఏకాగ్రమైన బుద్ధి లేదు. వారికి తపశ్శక్తి లేదు. వారు దివ్యానుభూతి పొందలేదు. వారు తమ ఇంద్రియాల్ని, మనస్సును నిగ్రహించలేదు. వారు ధ్యానాన్ని అభ్యసించలేదు. శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్తులోని ఋషి సర్వోన్నత బ్రహ్మజ్ఞానమును పొందినారు. అందువల్లనే అతడు ధైర్యంగా తన ప్రత్యక్ష అనుభవమును "వేదాహమేతం పురుషం మహాంతం" అని ప్రకటించారు.

శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్తులో అభివ్యక్తి అంతటా తేజం పరమార్థ తత్త్వం నిరూపణం చేయబడింది. ఉపనిషదంతంలో పారమార్థిక విద్యా సాంప్రదాయం ఇలా తెలుపబడింది:

తపః ప్రభావాద్దేవప్రసాదాచ్చ బ్రహ్మ
హ శ్వేతాశ్వతరోऽథ విద్వాన్ ।

> అత్యాశ్రమిభ్యః పరమం పవిత్రం
> ప్రోవాచ సమ్యగృషిసంఘజుష్టమ్ ।

బ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించుకొని, తన తపశ్శక్తివలనను, భగవదనుగ్రహం వలనను ప్రజ్ఞావంతుడైన శ్వేతాశ్వతర మహర్షి సర్వ ఋషులచే సేవింపబడు చున్న పరమ పవిత్రమైన బ్రహ్మతత్త్వమును పరమహంస సన్యాసులకు ఉపదేశించెను.

ఉపనిషద్ విద్యను గ్రహించవలెనన్న అధికారిత్వం ఉండవలసినదంతయును ఈ అంత్యమంత్రాలలో తెలుపబడింది.

> వేదాంతే పరమం గుహ్యం
> పురాకల్పే ప్రచోదితం ।
> నాప్రశాంతాయ దాతవ్యం
> నాపుత్రాయాశిష్యాయ వా పునః ॥
> యస్య దేవే పరా భక్తిః
> యథా దేవే తథా గురౌ ।
> తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః
> ప్రకాశంతే మహాత్మనః ॥

పూర్వకల్పములో ఉపదేశింపబడిన వేదాంతముకంటెను ఈ పరమరహస్యమ్ము శాంతచిత్తులకు గ్రహింపుకొనవలసినది. ఏలా పుత్రునకు తన విద్యను శిష్యులను పరీక్షించకుండ దానిగాని గురువుని ద్రోహం చేయుగాండు అయోగ్యుడైన శిష్యునకు గాని బోధింపకూడదు.

ఎవనికి భగవంతునియెడ పరమ భక్తి గలదో, ఎవనికి భగవంతుని యెడ ఎంత భక్తిగలదో అంతే భక్తి గురువునియందు గలదో ఆ మహాత్ము నకు ఈ ఉపనిషత్ తత్త్వములను తెల్పబడో అప్పుడే అవి ప్రకాశించును.

శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు వేదాంత - సాంఖ్య యోగ సూత్రములు మంత్ర ములను ప్రతిపాదించును. ఈ ఉపనిషత్తు బ్రహ్మము, జీవుడు, జగత్తు తత్త్వము, మోక్షము — వీనిని వివరించును. శివ్యసంహితానుసారంగా

జీవాత్మనుగూర్చి ఈ ఉపనిషత్తు చక్కగా తెలియజేయును. జనన మరణ సంసార చక్రమున తగుల్కొనియున్న జీవాత్మకు మోక్షోపాయమును ఈ ఉపనిషత్తులో తెలియజేయబడినది. ఈ ఉపనిషత్తు జీవాత్మ, ఈశ్వరుడు, విశ్వము, బ్రహ్మము — వీనిని గురించి మనకు వివేచనము కలిగించును. మరియు ఈ ఉపనిషత్తు మనకు యోగ పద్ధతులను గురించియు, యోగ గమ్యమును గురించియు, యోగ సాధనను గురించియు, యోగాభ్యాస ఫలితములను గురించియు తెలియజేయును. యోగములు మూడు రూపములలో అవగా కర్మయోగము, భక్తియోగము, జ్ఞానయోగము — ఈ మూడు మార్గములలో ఈ ఉపనిషత్తు పరిశీలించుచున్నది.

ఉపోద్ఘాతము

I ఎక్కడనుండి? ఎక్కడకు?

ప్రస్తుతం మనం ఏలాగ ఉన్నాం? ఇంతకుపూర్వం మనం ఏలాగా ఉండేవాళ్లం? ఇక ముందు ఏలాగ ఉండబోతాం? పుట్టకముందు మనం ఉండేవాళ్ళమా? మన మరణానంతరము మనం ఉండబోతామా? చని పోయిన తరువాత మనం ఏమౌతాం?

యేయం ప్రేతే విచికిత్సా మనుష్యే
అస్తీత్యేకే నాయమస్తీతి చైకే
ఏతద్విద్యామనుశిష్టస్త్వయాఽహం
వరాణామేష వరస్తృతీయః — కఠోపనిషత్తు.

యమధర్మరాజుతో నచికేతుడిలా అన్నాడు: "మానవుడు చనిపోయినప్పుడు — కొందరు అతడు ఉన్నాడని చెబుతారు; మరికొందరు అతడు లేడు అని అంటారు. — ఈ సందేహాన్ని గూర్చి మీరు బోధించగా నేను ఎరుగో

ఉన్నాను. ఇవి నా పరిమితుల్లో మాటనడి." ఈ ప్రశ్నకు జవాబు లభించే వరకు దాన్ని నిష్క్రమించాలేదు ప్రజాతివ మానవుడు. మానవుడు సమాధానం కోసం ఎలాంటి ప్రయత్నం చేయడు. ఒక వేళ ప్రయత్నం చేసినా ఒకసమాధానానికి రాకపోవచ్చు ఆ ప్రయత్నాన్ని విరమిస్తాడు. ఈ మానవ జన్మలోనే భగవదనుగ్రహం వల్ల ఈ ప్రశ్నకు తగిన సమాధానం పొందవచ్చు. ఈ ప్రపంచాన్ని మనం అర్థం చేసుకోవలసి ఉంటుంది. ప్రమాణాలను మనం అనుసరించి, వాటన్నిటిని తీవ్రంగా ఆలోచించాలి. గాక!

ఈ ప్రపంచంలో మనకు సత్యాన్వేషణకై వివిధమైన ప్రమాణాలు ఉన్నాయి. అవి ప్రత్యక్ష ప్రమాణం, అనుమాన ప్రమాణం, ఉపమాన ప్రమాణం, శబ్ద ప్రమాణం, అర్థాపత్తి ప్రమాణం అనుపలబ్ధి ప్రమాణం మొదలైనవి. సత్యాన్వేషణలో మనం ఎల్లవేళల ప్రత్యక్ష ప్రమాణంపైనే, అనుమాన ప్రమాణంపైన ఆధారపడలేము. కాన్ని లౌకిక వ్యవహారములందు కూడా ఈ ప్రమాణాలు పని చేయక పోవచ్చు. ఒక దృష్టాంతం తీసుకొందాం. మనకు తల్లి తండ్రి యున్నారు. అతన్ని తండ్రియనిగాని, లేక ఆమెను తల్లియనిగాని ప్రత్యక్ష ప్రమాణంచేత ఋజువు చేయగలమా? మనంగా మనం అతన్ని తండ్రిగా, ఆమెను తల్లిగా చూచి యుండగలమా? చూపియుండక పోయినా అనుమాన ప్రమాణం చేతనైనా దాన్ని నిరూపించగలమా? అలాకూడా వీలుకాదు. ఒక్క సంగతుంది. ఇతర తల్లి తండ్రి ఉండటం చూస్తాం. అందువల్ల మనం పుట్టడం కొరకు మనకు తల్లి తండ్రి ఉండి ఉంటారని ఊహిస్తాము. కాని వారిద్దరూ అముక వ్యక్తులే మన తండ్రియనిగాని, తల్లి తండ్రియనిగాని నిరూపించలేము. కనుక మనం ప్రత్యక్ష అనుమాన ప్రమాణాల ద్వారా నిరూపించలేము. ఈ రెండు ప్రమాణాలు (ప్రత్యక్షం, అనుమానం) ఇటువంటి చిన్న లౌకిక విషయాన్నే నిరూపించలేనప్పుడు ఇక పరమాత్మ విషయంలో ఎలా ప్రయోగించగలం?

అందువల్ల మనం శబ్ద ప్రమాణాన్ని స్వీకరించాలి. అది ఆప్త వాక్యం. అతడు మన తండ్రియని, ఆమె మన తల్లియని చెప్పిందెవరు? అంతే. మనం దాన్ని విశ్వసిస్తాము. అలాగే ఋషులు కూడా పరమ

నపుంసకత్వమున్న పదార్థాన్ని కనుగొని మనకు అందజేసినారు. ఈ సత్యం వేదములలోనుంచి దాన్ని మనం ఋజువుతంగా విశ్వసించాలి. అంతే.

వేదాలను రెండు భాగాలుగా విభజించారు. అవి కర్మకాండ, జ్ఞానకాండ. కర్మకాండ మనం చేయవలసిన పనుల (యజ్ఞయాగాదుల) ను గురించి తెలుపుతుంది. జ్ఞానకాండకు చేరుకోవాలంటే మనం కర్మకాండ చేయాలి. కర్మకాండ చిత్తశుద్ధి కోసం ఉద్దేశింపబడింది. చిత్తశుద్ధి లేకుండా మనం జ్ఞానకాండలోని మహోన్నతమైన సత్యాలను అవగతం చేసుకోలేము. సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యతే. — గీత 4 అధ్యా| అన్ని కర్మలు జ్ఞానమున పరిసమాప్తి చెందును.

సత్యమైన మన ప్రశ్నలకు సమాధానం జ్ఞానకాండలో. అంటే వేదాంతంలో లభ్యమౌతుంది. వేదాంతం ఆత్మను గూర్చిన శాశ్వతమైన సమాధానం అందచేస్తుంది. అది ఆత్మకు బ్రహ్మమునకు గల సంబంధాన్ని గురించి చక్కగా తెలియజేస్తుంది. మన ప్రశ్నకు ఉపనిషత్తులు, భగవద్గీత స్పష్టమైన సమాధానాన్ని ఇస్తాయి.

నాసతో విద్యతే భావో నాభావో విద్యతే సతః. — గీత. అసత్యమైనది ఎప్పుడూ లేదు. సత్యమైనటువంటి ఎప్పుడూ లేకుండా ఉండదు. అంటే నిత్యమైన మనం సత్యమైనది (బ్రహ్మము) సదా ఉంటుంది. అనే నిర్ధారణకు వస్తాము. ఉపనిషత్తు ఆత్మయొక్క స్వరూపం గురించి అన్వేషణ చేసి మనం తెలుసుకోవాలి. అది అపరిమితము. దాన్ని మనం మార్చలేము. పదార్థము యొక్క రూపములు మాత్రం మారుతాయి కాని. అవి ఏ మార్పులకు లోనైనా అవి (అనేకములు) ఎన్నటికీ నశించవు. మనం మట్టితో కుండను తయారుచేసినప్పటికీ మట్టి మట్టిగా ఉండనే ఉంటుంది. ఒకే మౌలికమైన పదార్థాలు భిన్న భిన్నంగా రూపొందుతాయి, భిన్న రూపాలుగా కనబడు తాయి, రూపాంతరము చెందుతాయి కాని నశించవు. శిల్పి రాతినుండి కృష్ణ విగ్రహాన్ని చెక్కుతాడు. ఆ కృష్ణ విగ్రహం రాతిలో ఇదివరకే ఉండనే ఉంది. అందువల్లశిల్పి కృష్ణ విగ్రహాన్ని సృష్టించాడు. అని అనలేము. అయితే అతడు. చేసిన పనియేమిటి? అతడు కొత్తగా ఉన్నటువంటి రాతి పదార్థాన్ని

తీసివేశాను. అప్పుడు కృష్ణ విగ్రహం ఏర్పడింది. స్వప్నమయే వరం సంస్కృ-
తంలో "విస్మృతి" అనే భావనకు వచ్చింది. 'విస్మృతి' అంటే మరపు-
ముందుకు తోసిన ఆవిష్కరణ. నేను మనసులో మాత్రం అంతటా బ్రహ్మము
యొక్క ఛాయే. మనం ఆలోచనలో ఉండి చేస్తు స్వప్నించటం. అందుకే నా
ఉంటూనే ఉంది; దేహాభిమానం లేకుండా ప్రపంచం ఉంటూనే ఉంటుంది.
స్వప్నంలో మనకు ఏమి జరిగిందో అని ఎంతో తెలివిగా ఉంటుంది. అప్పుడు
చేతి పుస్తకం తీసుకుంది. నాటకంలోని పాత్రధారులు తెరవెనుక మనసు కన
బడకుండా ఉన్నంత మాత్రాన వారు లేని వాళ్ళవుతారా? ఉన్నప్పటికీ
అయినప్పటికే. అసలా తెలిసిన ఉన్న పాత్రధారులను చేతి పుస్తకం తీస
లేం మంచిదే అనుకుంటా.

అప్పుడే కృష్ణుడు శిశువు దృష్టాంతంగా తీసుకుందాం. చిన్న శిశువు
పాపల్ని. తాను ఉయ్యాల్లో నిద్రిస్తుంది. ఈ జన్మలో అది మానవుడు
వస్తువులను గత జన్మలోని వస్తువులతో పోల్చుకుంటుంది అని మనం
అనుకోవడం తప్పు లేదు కదా! తానున్న స్థానాన్ని ప్రదర్శించటాన్ని వివ
రించలేము. గత జన్మలో సంపాదనను, శోకమును, భయమును పుట్టింతే వివ
రాలు ఈ జన్మంలో మనకు ఎలాగే చేయటం జరుగుతుంది. గతాన్ని స్మరిం
చటం పూర్వ జన్మను యాదృచ్ఛికం. మనయందు అది ఆత్మయొక్క అని
ఆవిష్కృతంగా యాదృచ్ఛికమైంది. అప్పుడే కృష్ణ శిశువు జరిగిన విషయాలో
నాటకోలు. పూర్వజన్మలో తాను చేసిన పనిని స్మరించి, తన తల్లి రొమ్ము
నుండి పాలు త్రాగుతుంది. తల్లి రొమ్ముపైనుండి పాలు గ్రాహకం లేకపు
ఎప్పుడూ ఎవ్వరూ నేర్పలేదు. అందువల్ల పాలు ఇవ్వటంవలన అనుభవాన్ని
స్మరించే ఆశిశువు ఇప్పుడు ఆ వాక్కుని కనిపెట్టింది. దీనియొక్క అనుభూతిగా
దేహాన్ని వదిలిపెట్టినప్పటికీ క్రొత్త దేహాన్ని ధరించాక పూర్వ దేహపు
అనుభవాన్ని స్మరిస్తుంది.

ఈ విధం మా ప్రపంచంలోకి వచ్చినప్పుడు కేవలం ఒంటరిగా. అన్నీ
నాతో లేవు. పూర్వజన్మ స్మృతులతో, అందువల్లనే ఈ జన్మకు వస్తాము.
మూలాధారంలోనుండి కోరికలు ఉత్పత్తి అవుతాయి. కోరిక లేకుండ ఏమీ ఉద్భవము,
జరిగే పని అనుభవము. ఎవరో కొన్ని కోరికలతో ప్రతి ప్రాణి ఉద్భవిస్తుంది.

అవి నా ఇష్టానిష్టాల అనుభవములకు సంబంధించినవై ఉంటాయి. ఈ కోరికలు పూర్వజన్మలందలి అనేక జన్మలయొక్క అస్తిత్వాన్ని నిరూపిస్తాయి.

'నేను చచ్చిపోతాను' అని మనం ఎప్పుడూ అనలేం. నేను అంటే జీవాత్మ. స్వప్నంలో మనం మన చచ్చిన దేహాన్ని చూస్తాము అప్పుడు మనం హాయిగా నిశ్చింతగా ఉంటాము. మనం మన స్వదేహం చచ్చిపోయినట్లు చూస్తూ కూడా మనం జీవించియే యున్నాం. 'అహం' యొక్క స్వభావం అమరత్వ తెలియజేస్తున్నది. జీవితమునకు మాత్రం 'ఎందుకు?' అనే ప్రశ్న వెలువడదు. మనం ఎందుకు చేదుగా ఉంది అని ప్రశ్నిస్తాం. అలాగే అన్నం ఎందుకు తీయగా ఉంది అని ప్రశ్నించం. స్వభావము కాని దానికే 'ఎందుకు' అనే ప్రశ్న ఉదయిస్తుంది.

ఏది స్వాభావికం కాదో అది ఆగంతుకం. ఆనందం మనయొక్క అసలు స్వభావం అమృతత్వం మనం అన్యథా భావిస్తున్నాం కాబట్టి బాధ పడుతున్నాము. పంచభూతాత్మకమైన ఒక దేహ సిరులనుండి బయట పడింది. అది అస్వస్థతాయాతన కొట్టుకొంటుంది. వాసనల ద్వారా, ఇంద్రియ వాసన చాపల్యముతో శరీరాలను వదిలి పరిపక్వత వేరే ఒక దేహాన్ని పొందుతుంది. కాని, అది అన్నిటికి కొట్టుకొంటూనే ఉంది. అప్పుడప్పుడు దాన్ని సీతకే పొందరేగాదు. ఆ దుఃఖం అనుభవంతో ఆ సీతయే అనుభవించింది. మన పరిస్థితి కూడా అటువంటిది. మనం మన యథార్థ స్వరూపాన్ని విస్మరించాం అందువల్ల సీత బంధితులవలె సేవలాగా దుఃఖపడుతున్నాం. కాని, మనం మన యథార్థ స్వరూపాన్ని సాక్షాత్కారం చేసుకొంటే మనం మరల ఆనందంగా ఉంటాం. ఆత్మ స్వభావం ఎటువంటిది అనగా:

అజో నిత్యః శాశ్వతోఽయం పురాణో ।
న హన్యతే హన్యమానే శరీరే — గీత.

ఆత్మకు పుట్టుక లేదు. అది నిత్యమైనది, శాశ్వతమైనది, పురాతనమైనది. శరీరము చంపబడినను అది చంపబడదు.

ఆత్మ సాక్షాత్కారం మన జీవిత గమ్యము. పరమేశ్వర ప్రత్యక్ష దర్శనమునకై మనము మన జీవిత అంతిమము లక్ష్యంతము గాక!

ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా

రెండు పక్షులు ఒకే వృక్షంలో నివసిస్తున్నాయి అవి విడదీయలేని మిత్రులు. వాటిలో ఒక పక్షి ఫలాలను తింటున్నది. ఇంకొకటి ఫలాన్ని ముట్టకుండా చూస్తూ ఉంటుంది. ఫలాలను తినే మొదటి పక్షి జీవుడు (జీవాత్మ). ఇంకొక పక్షి ఈశ్వరుడు. (పరమాత్మ). వృక్షము విచిత్రమైన మాయా వృక్షం (సంసారం). ఫలాలు సుఖదుఃఖాలు (జీవుడొనరించిన కర్మఫలాలు).

మొదటి పక్షి (జీవుడు. మానవుడు) తాను రుచికరమైన పదార్థాలను తిన్నప్పుడు, తీయని పండ్లను ఆరగించినప్పుడు హర్షంతో ఉబ్బిపోతాడు. అలాగే చేదు పదార్థాలను తిన్నప్పుడు, తుంటరులైన కాకి రోగగ్రస్తుడు ముఖాన్ని ఒక విధంగా పెట్టుకుంటాడు. అతనికి ఉద్యోగంలో ప్రమోషన్ వచ్చినప్పుడు, వివాహం జరిగినప్పుడు, పుత్రుడు పుట్టినప్పుడు ప్రహృష్టుడౌతాడు, కాని, అతని భార్య మరణిస్తే, ఉద్యోగం కోల్పోయినప్పుడు, ఉద్యోగం కోల్పోయినప్పుడు విషాదంతో కృంగిపోతాడు. అతడు తమోగుణ మోహాలు కాలంలో వెళ్ళినప్పుడు నష్టపోతాడు. అతడు తీవ్ర వాంఛలతో ఒక్క క్షణమైనా ఒక్క రోజు వదిలినప్పుడు ఏడుస్తాడు.

అతడు ఈ ప్రపంచ భోగాలంతో ఆకర్షితుడౌతాడు. సత్యాన్ని విస్మరించి ఆతడు ప్రియమైనదాన్ని మాత్రమే కోరుకుంటాడు. అందు వల్ల శ్రేయస్సును కోల్పోతాడు. (He chooses the pleasant and loses the good). అతడు అంధకారంలో మునిగి జీవిస్తూ తానే ప్రజ్ఞావంతుడని, పండితుడినని కలలు కంటూ ఉంటాడు. అతడు అనేక వక్రమార్గాలలో పరిభ్రమణం చేస్తూంటాడు. అతడు మోహితుడై అసలైన పరలోక జీవితాన్ని గుర్తించలేడు. అతడు తన మోహంతో కట్టుబడి పోతాడు. "ఇదే ప్రపంచం, ఇంకొక లోకం లేదు" అని అతడు భావిస్తాడు. ఈ విధంగా అతడు మళ్ళీ మళ్ళీ మరణ ప్రవాహంలోకి వస్తూంటాడు.

ఇష్టాపూర్తం మన్యమానా వరిష్ఠం ।
నాన్యచ్ఛ్రేయో వేదయంతే ప్రమూఢాః ॥ —కఠోపనిషత్తు

ఈ పరమ సాధువుల మర్మాలను. దానిని తన అనుభవము ద్వారా ధ్రువీకరిస్తారు. వారికి అంతకంటె గొప్పదైన శ్రేయస్సును గురించి తెలియదు.

మనుషులను ప్రేమించడం. జంతువుల ప్రేమించడం. దేవాలయాలు నిర్మించడం. అనువృత్తులను కట్టించడం. పేదలకు అన్నదానం చేయడం. ప్రజోపయోగకరమైన పనులు చేపట్టడం. దానధర్మాలు చేయడం మొదలైనవి నిష్కాముడై చేయవలసిన కర్మలు. అజ్ఞానులు, సామాన్యులు, మూఢులు జీవితగమ్య సాధనకు ఇవే ముఖ్యమైన సాధనాలని భావిస్తారు. యజ్ఞ యాగాది అనుష్ఠానమైనవని భావించి, ఈ మూఢులు [illegible] ఉంటున్నారు. గొప్పగొప్ప అధికారాలు — సిద్ధులు అన్నీ కలిగియుంటారు, వారికి పరమ గమ్యము గురించి అవగాహన లేదు. ఆ ఆనందానికి సాధనం ఆత్మజ్ఞానం అని వారికి తెలియదు.

మానవుడు [illegible] ప్రత్యక్షమైన [illegible] అనుభవిస్తాడు. [illegible] [illegible] [illegible] ప్రపంచంలో ప్రవర్తిస్తాడు. [illegible] [illegible] [illegible] అనేకాలలో సంచరిస్తాడు. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

మానవుడు [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], అధికారం, [illegible]. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కలుగుతుంది. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] తెలుసుకుంటాడు.

మానవుడు కర్మ [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] కర్మల్ని [illegible] [illegible] కర్మలంటారు. ఈ ఆగామి కర్మలు సంచితకర్మలలో [illegible]. [illegible] [illegible] అతడు తన ప్రారబ్ధ కర్మఫలాల్ని అనుభవిస్తాడు. అలసిన ఈ [illegible] [illegible] ప్రారబ్ధ కర్మ. ఆత్మజ్ఞానంతో సంచిత కర్మలు నశిస్తాయి. [illegible], [illegible] [illegible] కర్మలు

అవుతాయి. ఆగామి కర్మలు ఏమీ చేయవు కాని, ప్రారబ్ధ కర్మ ఫలాలను అనుభ
వించవలసి వుంటుంది.

మానవుడు కర్మఫలానికి లోబడి కర్మలు చేస్తే అతని దేహం ధరించటం. జన్మలను పొందటం ఉంటుంది. అతడు కర్మలనుండి ముక్తి పొందాలంటే రాగద్వేషాలను (అభిమానాన్ని) నాశనం చేయాలి. అతను రాగద్వేషాలను తొలగించుకోవాలంటే అహంకారాన్ని పరిత్యజించాలి. అతడు అహంకారం లేకుండా ఉండాలంటే అజ్ఞానాన్ని నాశనం చేయాలి. అతడు అజ్ఞానం లేకుండా ఉండాలంటే అవిద్యను ధ్వంసం చేయాలి. మానవుని సర్వదుఃఖాలకు అవిద్యయే మూలకారణం.

ఈ జీవుడనే పక్షి తొలికాయాన్ని వదలి, తాను చేసిన పుణ్యకర్మల ఫలాన్ని అనుభవించేందుకోసం సూక్ష్మశరీరంతో స్వర్గానికి వెళ్తుంది. అక్కడ అప్రాకృత సుఖాలను అనుభవించి, పుణ్యం క్షీణించిన వెంటనే, ఈ మర్త్యలోకానికి తిరిగి వస్తుంది. ఈ విహంగం సూక్ష్మశరీరంతో బాటు సంస్కారాలను, వాసనలను తోడుకొని పోతుంది. ఈ ఆగమనం, పోవటం విధానాన్ని ఆవాగమనం అంటారు. ఈ ఆవాగమనం బ్రహ్మజ్ఞానం కలిగే వరకు జీవుడు పోతూనే ఉంటాడు.

రెండవ పక్షి సాక్షి స్వరూపమైనది. సుఖదుఃఖాలు, ద్వంద్వాలు, రాగద్వేషాలు అతనిని (రెండవ పక్షిని) ఏమీ చేయలేవు. సుఖం, దుఃఖం, మోహం, రాగం, ద్వేషం అనేవి అంతఃకరణం యొక్క ధర్మాలు. అవి శుద్ధమైన, స్వయం ప్రకాశకమైన, అమృతమైన, సూక్ష్మమైన, సర్వగతమైన, నిర్గుణమైన, నిరాకారమైనవాటిని ఏమీ చేయలేవు. అంతఃకరణ ధర్మాలైన సుఖదుఃఖాలు ఈ రెండవ పక్షిని అంటవు. అది వాటితో పక్షి ప్రేమ ప్రీతంతో మయూరపక్షియొక్క లీలలన్నీ చూస్తుందే గాని, ప్రేక్షకురాలు మాత్రమే! కేవలం సాక్షియై ఫలాలను అనుభవము చేయని అవినాశిత్వముడు నిత్య స్వాతంత్ర్యముండే నిర్లిప్తుడు. అతడు సర్వకర్మ బంధములనుండి విముక్తుడు.

జీవుడు దుఃఖదాయకమైన కర్మలు చేసి పాపుడౌతాడు. అతడు విష్ణువు సేవ చేస్తాడు, దానధర్మాలు చేస్తాడు, మంచి కర్మలు ఆచరిస్తాడు. వీటివల్ల అతడు చిత్తశుద్ధిని పొందుతాడు. అతడు ఆత్మసంయమం, మనోనిగ్రహం, ఇంద్రియ నిగ్రహం అభ్యసిస్తాడు. అతడు తర్వాత సద్గుణాలను అలవరచుకొంటాడు. అతడు మోక్షసాధనమైన సాధన చతుష్టయాన్ని అలవరచుకొంటాడు. వివేకం, వైరాగ్యం, శమం, దమం, ఉపరతి, తితిక్ష, శ్రద్ధ, సమాధానం, ముముక్షుత్వం — ఈ తొమ్మిదింటిని సాధన చతుష్టయం అంటారు. బ్రహ్మజిజ్ఞాసువు ఆధ్యాత్మిక పథంలో గమించడానికి ఈ తొమ్మిది సద్గుణాలు చాలా అవసరం. అతడు శ్రుతులను శ్రవణం చేస్తాడు. తరువాత అతడు విన్న విషయాలను మననం చేస్తాడు. తరువాత అతడు నిదిధ్యాసనతో మహావాక్యాల (అహం బ్రహ్మాస్మి, తత్త్వమసి) పై ధ్యానిస్తాడు. క్రమేణా అతడు ఆత్మజ్ఞానాన్ని పొందుతాడు. ఫలితంగా అతడు కూడా కర్మఫలాలను అనుభవం చేయడు. అతడు కర్మలనుండి విముక్తుడౌతాడు. అతడుకూడా సంతోషం తననుంచి రెండవ పక్షివలెనే ఆనందం చూస్తుంటాడు.

> ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా
> సమానం వృక్షం పరిషస్వజాతే ।
> తయోరన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్తి
> అనశ్నన్నన్యో అభిచాకశీతి ॥
>
> —శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు IV—6

సదా విడదీయరాని మిత్రభావముగనున్న రెండు పక్షులు ఒకే వృక్షమున నివసించుచున్నవి. ఆ రెండు పక్షులలో ఒక పక్షి తియ్యని ఫలములు తినును. ఇంకొక పక్షి ఆహారమును స్వీకరించకుండ కేవలము వీక్షించుచుండును.

III బ్రహ్మము, జీవుడు, జగత్తు.

బ్రహ్మము

అనిర్దేశ్యమైనది అది అవ్యక్తం. అంతం లేనిది ఉండదు ఆదికాల

ఉపాస్తే. ఏది గతించదో. ఏది మారదో. [illegible] అది సత్యం. [illegible] బ్రహ్మము ఒక్కటే. [illegible] బ్రహ్మమే సత్యము. [illegible] మార్పులేనిది [illegible] కాలము [illegible]

[illegible] బ్రహ్మము. [illegible] బ్రహ్మమునుండి [illegible] బ్రహ్మము [illegible] మనకు [illegible]

[illegible] బ్రహ్మము. [illegible] బ్రహ్మముయొక్క [illegible] బ్రహ్మము [illegible] బ్రహ్మము సారవస్తువు.

[illegible]

సృష్టి సంహారాలు దృగ్గోచరమౌతాయి. అవి మాయ యొక్క [illegible] బ్రహ్మము ఈ దృగ్గోచరాలకు అతీతము.

బ్రహ్మము అనంతం. అఖండం. నిత్యము. అవ్యక్తము. [illegible] ఒక్కటే [illegible] బ్రహ్మములో [illegible] బ్రహ్మములో [illegible]

బ్రహ్మము స్వయంప్రకాశము. [illegible] బ్రహ్మమును బ్రహ్మమే [illegible] బ్రహ్మము అనంతము. అశరీరము. కాలాతీతము [illegible]

ఆనందము, అమరము బ్రహ్మము అన్యం కాదు. ఏకమంటే అతడు "అద్వైతమన్నం". ప్రాపంచిక ఉపాధి అజ్ఞానం. బ్రహ్మము అద్వైతమన్నం. అది సత్యస్వరూపం. అది సమస్త సత్యం.

జీవాత్మలు, ప్రపంచము — అవి అసత్యం. "బ్రహ్మము సత్యము జగన్మిథ్య" మిథ్యము, సత్యము.

జీవుడు

జీవాత్మ పరమాత్మ వేరేకాదు. పరమాత్మను అర్థించి జీవాత్మ పరబ్రహ్మమౌతాడు. "బ్రహ్మవిద్ బ్రహ్మైవ భవతి". బ్రహ్మమును తెలుసుకొన్నవాడు బ్రహ్మమౌతాడు.

పాలలో పాలు కలిసినట్లు జీవాత్మ పరమాత్మల సంయోగం. ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వం అంతరించును. జీవాత్మ పరమాత్మతో తాదాత్మ్యం చెందుతాడు. ఒకే చైతన్యం (పారమార్థికం) ఈ బ్రహ్మాండమంతా పరివ్యాపించి యున్నదని అతడు తెలుసుకొంటాడు.

జీవుడు శరీరాలను పోషిస్తున్నాడు, తరతరాల ఉపాధులను తనపై ఆరోపించుకొని, వాటితో తాను తాదాత్మ్యం చెందుతాడు. ఈ తాదాత్మ్యమే బంధము. ఈ తాదాత్మ్యమునుండి విమోచనం పొందటాన్ని మోక్షం అంటారు. ఈ తాదాత్మ్యాన్ని ఏది కలిగిస్తుంది? అవిద్య లేదా అజ్ఞానమే కారణం అవిద్య. ఈ తాదాత్మ్యాన్ని తొలగించేది ఏది? విద్య, జ్ఞానము. తత్త్వరహస్యములను ఆత్మజ్ఞానం కలిగిస్తుంది. పరమానంద ప్రాప్తి. సకల దుఃఖ నివృత్తి — ఇదే మోక్ష స్వరూపం.

జీవుడు తనకు తానే అజ్ఞానవశుడై, అతడు మోహంవల్ల తప్పుతాడు." ఇంద్రియములతో తాదాత్మ్యం చేసుకొంటాడు. అతడు "అన్నమయకోశం నేనేనని అనుకొని ధనిక జాతిని ఉన్నతుడనైతే తానే ధన్యుడైనట్లు భావిస్తాడు. అలాగే "ప్రాణమయకోశం" తానేనని అనుకొని "నాకు ఆకలిగా ఉంది

నాకు కష్టం చేస్తుంది. నేను ఇలాగ చేసి చేశాను" అని భావిస్తాడు. అలాగే అతడు "రజోగుణ లోకం" లో అహంకారంతో ఉండి "నేను భోగిని, నేను సుఖిని. నేను కర్తను" అని భావిస్తాడు. అతడు "సత్త్వగుణలోకం" లో అహంకారంతో ఉండి "నేను జ్ఞానిని, నేను పుణ్యాత్ముణ్ణి, నేను సాత్త్వికుణ్ణి" భావిస్తాడు. కేవలం ఒకడు 'ఆత్మజ్ఞాన లోకం' లో అహంకారరహితుడై 'నేను ముక్తుణ్ణి' అని భావిస్తాడు. ఈ లోకాలు మూడు గుణాల వల్ల ఏర్పడి అన్నీ అహంకారం తోనే ఉన్నాయి. ఇవి గుణత్రయం వల్ల ఏర్పడి ఉన్నప్పటికీ, ఆత్మకు ఏ లోకాలు లేకుండా ఉంటుంది. ఆత్మను ఈ బంధాలు కప్పుతాయి. జ్ఞానం అజ్ఞానంతో కప్పబడుతుంది. "అజ్ఞానేన ఆవృతం జ్ఞానం — గీత.

జీవుడు ఎంత శ్రమపడితే సంసారంలో చిక్కుకుపోతాడు. అవి 1. అవిద్య (అజ్ఞానము), 2. అస్మిత (అహంకారము), 3. రాగద్వేషము (అనురాగము, ఈర్ష్య), 4. అభినివేశము (జీవితమును అంటిపెట్టుకొని ఉండుట). అతడు ఈ పంచక్లేశాల మూడు గ్రంథులలో (ముడులలో) చిక్కుకొంటాడు. ఆ మూడు గ్రంథులు ఏవి? 1 అవిద్య 2 కామము 3 కర్మ.

ఈ మూడు గ్రంథులు, పంచక్లేశములు ఛేదించబడి వాసనలన్నీ పోయిన జీవాత్మ పరమాత్మలో ఐక్యమై నిత్యానందమును పొందుతాడు. ఆత్మజ్ఞానం వల్ల గ్రంథులు, క్లేశములు అంతమొందుతాయి.

జగత్తు

ప్రాణులు హాయిగా భ్రమిస్తారు. ముక్కుమూసుకొని చెంది పోగా అను కొంటాం. ఎందుకంటే ప్రపంచం అనుకొంటాం సంసారాన్ని సుఖమయం అని అనుకొంటాం దేహాన్ని, ప్రపంచాన్ని పరిపూర్ణ సత్యమైన అనుకొంటాం. ఇదంతా దేనివల్ల? మిథ్యలోనే అన్నీ ప్రాణులు హాయిగా ఉంటున్నాం. మనం మాయకు అధిష్ఠానాన్ని తెలుసుకోలేకున్నాం. అసలు అది శాశ్వతం అని

తెలుసుకొన్నప్పుడు శాశ్వతమైన [illegible] జ్ఞానం కలిగిస్తున్నాడు. హాయిగా [illegible] శారీరక [illegible] అన్నట్టుగా అలాగే బ్రహ్మజ్ఞానం కలిగినప్పుడు ఈ [illegible] అన్నట్లు [illegible] పూర్తిగా అదృశ్య మౌతుంది. ఈ కష్టాలన్నిటికీ, [illegible] మూలం కారణం ఏమిటి? ఈ [illegible] మూలం [illegible] చేసే [illegible] [illegible] అజ్ఞానమే [illegible] మూలం కారణము.

సత్యమైన స్థితిలో ప్రపంచం లేదు, మనస్సు ఉంటేనే జగత్తు ఉం టుంది, మనస్సులేని చోట జగత్తు లేదు. మనస్సు [illegible] మన స్సు నశించిందంటే అక్కడ [illegible] పూర్తిగా [illegible] మనస్సు నాశనమౌతుంది. మనస్సు [illegible] అది అవిద్యాశక్తి. అది మాయ. అది సత్య[illegible]. చిత్త శుద్ధి, ఏకాగ్రత ద్వారా మనం ఈ మనస్సును లయం చేయగలిగితే ఈ ప్రపంచం అదృశ్యమౌతుంది. మనోనాశనమైనప్పుడు పరమాత్మ ప్రత్యక్ష మౌతుంది అప్పుడు సర్వత్ర బ్రహ్మమే కనబడుతుంది.

ప్రపంచ ఆకర్షణ ఎలా తొలగుతుంది? జిజ్ఞాసువు రెండు గమనించు కోవాలి. ఒకటి [illegible]. [illegible] ఇంకొకటి [illegible]. [illegible] [illegible] తన గదిలో ఏకాంతంగా గడపాలి. [illegible] పూర్తిగా మానివేయాలి. [illegible] [illegible] [illegible]. అది మనస్సును [illegible] [illegible] [illegible], మనస్సులో కలతలు రేపుతుంటుంది. అది జగత్తును [illegible] చేస్తుంది. కేవలం [illegible] ఈ ప్రపం చాన్ని [illegible] నిత్యంగా [illegible] చేస్తుంది. ఎంతసేపూ జిజ్ఞాసువు గదిలోనే ఉండాలి. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] తన కాలాన్నంతా [illegible] ధ్యానంలో గడపాలి. [illegible] తెగతెంపులు చేసుకోవాలి. అప్పుడు [illegible] ప్రపంచ [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] పూర్తిగా ఈ ప్రపంచం [illegible] ఆకర్షించలేదు. అలాగే జిజ్ఞాసువు

ధ్యానయోగానికి నిమగ్నులై, తమలో విశ్లేషిస్తూంటే ఆఖరికి ఈ ప్రపంచం పూర్తిగా అదృశ్యమైపోతుంది. ప్రపంచం ఆఖరికి స్వప్నవత్ చేయుదు.

బ్రహ్మసూత్ర దీక్షితో ఈ ప్రపంచం ఉన్నది. శాశ్వతమైన విధయా దృష్టికి ఈ ప్రపంచం ఒక మనసులో ... ఇదే జ్ఞానికి ఈ ప్రపంచం దాని నిర్మాణ స్వరూపము. వేదాంతులైన విధమా ముముక్షుకు అనేక అనేక కోటి కోటి సమస్తమై ఈ ప్రపంచం ఉన్న ఎటువంటి అక్కర లేదంటారు. వారి దృష్టిలో ఈ ప్రపంచం కల్పితమైన తత్వము నాటక్క మనం యీ ప్రపంచాన్ని విడినాడి, అరణ్యంలోకి ప్రవేశించరాదు. సరియైన ఆధ్యాత్మిక అర్హతలు లేకుండా లేనినట్లు ఆధునిక వైద్యం ఏకడు మోహపోతాడు. కాని, మన దృష్టి "బ్రహ్మ సత్యం జగన్మిథ్య" అనే భావనలో స్థిరపడి యుండాలి. ఈ భావనలో వైరాగ్యాన్ని, ముముక్షత్వాన్ని పెంపొందిస్తుంది. మనం యీ ప్రపంచంలోనే ఉండాలి, కాని ప్రాపంచికులం కాకూడదు. ప్రపంచంలో ఉంటూ మనం మోక్షప్రయత్నం చేయాలి.

మిత్రులారా! మనం పొందవలసిన, అనుభవించాల్సిన ఆదర్శం మోక్షం కోసమైనదు. శాస్త్రం ఉపదేశం ... మోక్ష సాధన నాల్గు విధాల సాధన చతుష్టయ సంపత్తు కావాలి అది మొదటి అర్హత. ఇది ఆధ్యాత్మిక జీవనానికి పునాది. తరువాత వారు సద్గురు చరణములను ఆశ్రయించాలి. గురు ముఖతః శాస్త్రవాక్యములను వినాలి, విన్న విషయాల అర్థాన్ని అర్థం చేసి మననం చేయాలి. తరువాత ధ్యానమునకు పూర్తి ఏకాగ్రతతో అనుసంధానం చేయాలి అప్పుడు సాక్షాత్కారం పొందాలి.

IV మోక్షము, ఈశ్వరుడు

మోక్షము

మోక్షస్వరూపం సర్వ దుఃఖ నివృత్తి, పరమానంద ప్రాప్తి. దేహము. రాగము. ద్వేషము. అజ్ఞానము. అహంకారము. అవిద్య; ...

ఆధి భౌతిక, ఆధ్యాత్మిక తాపములు; జననము, మరణము, పునర్జననము. రోగము—ఇవన్నీ జీవిత కష్టమైన బాధల్ని కలుగజేస్తాయి. జీవాత్మ మోక్షాన్ని పొందితే ఈ సర్వ దుఃఖములు నాశనమౌతాయి.

సంసార బంధముల నుండి విముక్తిని మోక్షం అంటారు. మోక్షం అంటే ఏదో ఒక చోటికి పోవడం కాదు, మోక్షం కర్మద్వారా పొంద బడే వస్తువు అయితే అది క్షణభంగురమైనది అయ్యేందుకు వీలుంది. అది ఎప్పుడూ ఉంటూనే ఉంటుంది. సర్వదా మానవునితో ప్రత్యక్షమే. అయితే సాధించవలసినది ఏమిటి? పేర్లు రూపాలను నిరాకరించాలి. పేర్లు నశిస్తే మోక్షం సులభ సాధ్యమౌతుంది. అన్ని నదులు సముద్రంలో ప్రవేశిస్తే, పేర్లు రూపాలు నశిస్తాయి. చివరకు తొలగిస్తే సాధకుడు తన నిరాకార స్థితిలో ప్రవేశిస్తాడు.

మోక్షం జీవిత గమ్యం. మనం మోక్షాన్ని పొందితే ఈ భూతలంలో మన జీవితం అంతమౌతుంది. ఇక జనన మరణాల నుండి విమోచనం కలుగుతుంది. మోక్షం మనకు పరమానందాన్ని ప్రసాదిస్తుంది. మోక్షం అంటే వినాశం కాదు. జీవాత్మ పరమాత్మల అభేదత్వ సాక్షాత్కారమే మోక్షము. మనో నాశనం వల్ల, మిథ్యా అహమును విధ్వంసం చేయటం వల్ల విశ్వాత్మంతో ఆత్మైకత్వం లభ్యమౌతాయి.

ఏదో చచ్చిపోయిన తరువాత మనకు కలిగే స్థితి మోక్షం అనుకోవద్దు. పొరపాటు. మోక్షం అనేది ఎక్కడో ఎప్పుడో సంభవించే విషయం కాదు. అది ఇప్పుడే, ఇక్కడే సాక్షాత్కరించుకోగల పరమస్థితి. జీవన్ముక్తుడు ఇక్కడే ఉంటాడు. అతని మనస్సు ప్రాణము శుద్ధ చైతన్య బ్రహ్మములో లీనమౌతాయి. అతని ప్రాణాలు ఉత్క్రమించవు. "న తస్య ప్రాణాః ఉత్క్రామంతి" అతడు అనంతమైన పరబ్రహ్మముతో తాదాత్మ్యం పొందుతాడు.

శ్రుతులలో ఇలా చెప్పబడియుంది :

భిద్యతే హృదయగ్రంథిః
ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః ।

క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి
తస్మిన్ దృష్టే పరావరే ॥

— ముండకోపనిషత్తు.

కావున, శాస్త్రము ఉపదేశమునైన ఆతని దర్శనముతో హృదయ గ్రంథి ఛేదింపబడును. సర్వ సంశయములు తీరును, ఆతని సకల కర్మలు నశించును.

యథా నద్యః స్యందమానాః సముద్రేఽస్తం
గచ్ఛంతి నామరూపే విహాయ ।
తథా విద్వాన్ నామరూపాద్విముక్తః
పరాత్పరం పురుషముపైతి దివ్యమ్ ॥

— ముండకోపనిషత్తు.

ప్రవహించెడి నదులు తమ నామ రూపములను పోగొట్టుకొని సముద్రములో ఐక్యమగునట్లు జ్ఞానియగువాడు నామరూపములను వదలి దివ్యుడై పరాత్పరుడైన దివ్య పురుషుని చేరును.

తత్ర కో మోహః కః శోక ఏకత్వమనుపశ్యతః,

ఈశోపనిషత్తు

ఆతనికి మోహమేమి కాగలదు? ఆతడు సర్వత్ర ఏకత్వమునే చూచుచుండగ శోక మెచ్చటిది!

తద్వాత్మతత్త్వం ప్రసమీక్ష్య దేహీ
ఏకః కృతార్థో భవతే వీతశోకః.

— శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు.

జీవాత్మ ఆత్మ తత్త్వమును దర్శించినపుడు అతడు తన ఏకత్వమును తెలిసికొనును. జీవిత గమ్యమును పొందును. మరియు శోకము నుండి విముక్తుడగును.

“తురీయము” అనెడి ఆధ్యాత్మిక స్థితి. తురీయ స్థితిలో మనస్సునకు ఆలోచనలు ఉండవు; మనస్సు బ్రహ్మముతో ఏకమౌతుంది. అది సాంద్ర ప్రశాంతి మయము. అందు అనంతమైన బ్రహ్మానందము వెల్లివిరియును. అది అవాఙ్మనస గోచరము.

అది విస్తృతి స్థితి కాదు. అది సర్వ సంపూర్ణ ప్రజ్ఞానం. అది అంత్య గమ్యం. అదే ముక్తి. అదే మోక్షం.

వాసనా క్షయము. సంకల్ప రహితము నుండే నాశనం చేయబడాలి. మనో నాశనమైనప్పుడు జీవాత్మ పరమాత్మతో ఐక్యం పొందుతాడు. అతడు నిత్య శుద్ధ బుద్ధ ముక్తుడైన పరబ్రహ్మము అవుతాడు. అతడు సన్మాత్రుడౌతాడు "తత్ త్వం అసి" . ఈ ఉపనిషత్తు సాధించే మోక్షము.

ఈశ్వర రూపం

మనం భగవంతుని వ్యావహారిక దృష్టితో చూస్తే అతన్ని ఈ ప్రపంచానికి కారణంగా, సృష్టికర్తగా, రక్షకుడుగా, లయకర్తగా భావించవచ్చు. అందువల్ల అతనిని సర్వశక్తిమంతుడుగా, సర్వజ్ఞుడుగా, ఈశ్వరుడుగా భావించవచ్చు. అనంతకళ్యాణ గుణాలతో విలసిల్లుతూ ఉన్నట్లు కనిపిస్తాడు. ఈ విషయంలో భగవంతుడు సగుణ బ్రహ్మము, శివ ఈశ్వరుడు అని వ్యవహార్య చేయబడుతాడు. అతడు స్వయం శక్తులను ఉపాధులను పొందుతాడు. సగుణ బ్రహ్మమే, అనగా ఈశ్వరునిలో మనం సకల కళ్యాణగుణములు గాంచవచ్చు. అతడు అనంత కళ్యాణ గుణ సంపన్నుడు. సగుణ బ్రహ్మము నిర్గుణ బ్రహ్మము ఉపాధి బ్రహ్మమని పేర్కొనబడుతాయి. అవి రెండూ ఒకే వస్తువునకు, పారమార్థిక దృష్టి వ్యావహారిక దృష్టి అలా విభజించబడుతున్నాయి.

ఈశ్వరుడు పరమాత్మ. అతడు సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తిమంతుడు. అతడు ప్రకృతికి పతి. అతడు సర్వాధిష్ఠానం. అతడు అన్నింటిని ఆవరించి ఉన్నాడు. అతడే ఈ ప్రపంచానికి సృష్టికర్త పాలకుడు నాశకుడు. అతడు సర్వ జగత్తును వ్యాపించి ఉన్నాడు. అతడు అంతర్యామి.

నిర్గుణ బ్రహ్మము సగుణ బ్రహ్మమునకు విరుద్ధ తత్త్వము కాదు. నిర్గుణ బ్రహ్మము యొక్క వ్యక్తీకరణమే సగుణ బ్రహ్మము. సగుణబ్రహ్మము ఏమి తేడా లేదు. ఉపాధిని కారణము. ప్రపంచం అతని నుండి వెలువడి అతనిలో ఉంటుంది. బ్రహ్మము గూర్చిన ధ్యానం ద్వారా, బ్రహ్మమే తానన్న నిశ్చయం పొందినవాడు మాయాతీతుడై ఈ జగత్తును కాంచగలుగుతాడు. బ్రహ్మమునే ఈశ్వర తత్త్వము సాక్షాత్కారం చేసుకొనుట...

ఈశ్వరుడు స్వయంభువు. అతనికి కారణం లేదు. అతడు కార్యం కాదు. ఆతనికి ఆదిలేదు కాబట్టి అతడు పుట్టిన కాలము లేదు. ఈ సకల చరాచర జగత్తు బ్రహ్మస్వరూపమైనట్టి స్వరూపమే.

ఈశ్వరుడు మాయావిశిష్ట చైతన్యం. ఈశ్వరోపాసన చేసి, సాధకులు భక్తులు ఈశ్వరుడు అంటారు, సృష్టికర్త శైవులు, కార్యబ్రహ్మము ముక్తి లోకం బ్రహ్మలోకం. హిరణ్యగర్భుని ఉపాసకులు బ్రహ్మలోకం చేరుతారు.

ఈశ్వరుడు ఈ లోకపాలుడు. మాయ అతని కారణ శరీరం. ఈ అవ్యక్తమైన మాయాశక్తి అతని వశంలో ఉంటుంది. ఈ మాయాశక్తి నిత్యం. జగదంతయు సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తుడు, సర్వేశ్వరుడు ఉంటాడు. అతడు దయాసాగరుడు భక్తుల కోరికలు తీరుస్తాడు. తీసుకుపోతాడు. అతడు భక్త వత్సలుడు అనేక కల్యాణగుణుడు, శ్రుతిసిద్ధ, తీవ్రదయాళువు. అతడు సాకారుడు నిరాకారుడు ఉభయ స్వరూపుడగు బ్రహ్మము. అతడు భక్తిచే గమ్యుడు. ఈ ప్రపంచమంతయు సృష్టించువాడు ఈశ్వరుడు అంటారు. పరబ్రహ్మము ఈశ్వరుడు ఒకరే. సర్వజ్ఞత్వం, సర్వశక్తిత్వం, సర్వవ్యాపకత్వం మొదలగు గుణ బ్రహ్మమునకు కల్పించారు. అందువల్ల ఎంతకాలం ప్రపంచం ఉన్నదనుకొన్నంతకాలం ఈశ్వరుడు ఉన్నాడు.

సృష్టికర్తగ భగవంతుడు పాత్రను గొంటాడు. మానవుల కర్మలకు తగిన విధంగా భగవంతుడు సృష్టి చేయుచున్నాడు, పుణ్యాత్ములు స్వర్గమునందువారు పరమేశ్వరుడు. సృష్టించిన ఈశ్వరుడు అవసరమే కాని దాని పెరుగుదల మానవుల కర్మ వారి విశ్వాసం స్వభావం మీద ఆధారపడుతుంది

సృష్టించేదానికి ఈశ్వరునకు ఏ పనిముట్లు పనిలేదు అతడు తన మనసు సంకల్పమే వివిధ కార్యములలోకి మారగలదు, అతనిలో సర్వశక్తులు ఉన్నాయి. సగుణబ్రహ్మకు ఈ ప్రపంచం సహకారం అవసరం లేదు భగవంతుని సృష్టి మానవ జ్ఞానానికి అందనిది కాదు. పాలు పెరుగుగా మారినట్లు ఈశ్వరుడు తనను తాను ఈ జగత్తులోనికి మార్చుకొంటాడు. ఈ వైవిధ్యం గల ప్రపంచం ఈశ్వరుని నుండి ఉద్భవించింది గనుక ఈశ్వరునకు జగత్ కర్త అని పేరు. ఈశ్వరుడు స్వతంత్రుడు. అతడు సృష్టి చేయాలనే నిర్బంధం లేదు. మానవు

మానవునకు శ్వాసించడం ఎలా స్వాభావికమో అలాగే ఈశ్వరునకు సృష్టించడం స్వాభావికం. పరమేశ్వరుని ఆనందం పొంగిపొరలి అతడు ప్రాణాన్ని, శక్తిని అంతటా వెదజల్లుతాడు. 'భగవంతుడు ఈ ప్రపంచాన్ని ఎందుకు సృష్టించాడు?' అనే ప్రశ్నకు సమాధానం లేదు

V త్రిమార్గములు

కర్మయోగం

మానవకోటికి నిష్కామంగా సేవ చేయడాన్ని కర్మయోగం అంటారు. పరమేశ్వరుడు అంతర్యామిగా, మన దేహాన్ని, మనస్సును, ఇంద్రియాలను కర్మకు వినియోగిస్తాడు. మనం పరమేశ్వరుని హస్తగత ఆయుధంగా మారాలి. మనం చేసిన పనికోసం ఆశీర్వాదాలనుగాని, అభినందనలనుగాని ప్రతీక్షించరాదు. మనం కర్మలను కర్తవ్యంగా ఆచరించాలి. కర్మలను, కర్మఫలాలను భగవంతునకు సమర్పించాలి. అప్పుడు మనం కర్మబంధనాలనుండి ముక్తులమౌతాము.

కర్మయోగి ప్రేమమయుడై యుండాలి. అతడు అందరితో కలిసి మెలసి తిరిగే స్వభావం కలిగివుండాలి. అతనికి దయ, అనుకంప, సానుభూతి, ఆత్మసంయమనం, సహనం, ప్రేమ, కరుణ, అనుసరణశక్తి, సర్వభూతహితం, ఓర్పు, మంచి ధైర్యం వంటి సద్గుణాలను కలిగించే సుగుణాలు పెంపొందించుకోవాలి. నిందలను భరించే శక్తి — ఇటువంటి సుగుణాలు లేకుండా దోషం లేని సేవ చేయలేకపోతాడు. అందువల్ల అతడు అహంకారరహితంగా పనిచేస్తూ ఉండాలి. సేవలో ఉల్లాసం చూస్తూ ఉండాలి. ఇతరులను సేవించునప్పుడు గౌరవభావం కలిగియుండాలి. సేవ చేసేటప్పుడు కరములను కర్మకు, మనస్సును మాధవునకు అర్పించాలి.

కర్మయోగం భక్తిజ్ఞానాల స్వీకరణకు మనస్సును సిద్ధం చేస్తుంది. అది హృదయాన్ని నిర్మలపరుస్తుంది.

ఏకత్వ మార్గంలో నడిచే అన్ని ప్రతిబంధకాలను అది నశింపజేస్తుంది. కర్మ యోగం చిత్తశుద్ధిని పెంపొందించే సాధన. అందువల్ల నిరంతరం నిష్కామ సేవ ఒనరించాలి.

భక్తి యోగం

శాస్త్రాలు అనంతం. మనం తెలుసుకోవలసింది ఎంతో ఉంది. కాలం స్వల్పం. విఘ్నాలు అనేకం. హంస జల క్షీర మిశ్రమంనుండి క్షీరమాత్రాన్నే పరిగ్రహించినట్లు ఏది సకల శాస్త్ర సారమో దాన్ని గ్రహించాలి. ఆ సారమే భక్తి. ఆ అమృతాన్ని పానం చేసి, శాశ్వతమైన శాంతి ధామాన్ని సుఖం పొందగలం.

భగవంతుని యెడగల అత్యుత్కృష్టమైన ప్రేమ ప్రవాహాన్ని భక్తి అంటారు. అది నిష్కల్మషమైన ప్రేమ. కర్మ జ్ఞానాదులకు భక్తి అతీతమైనది. భక్తి సాధకులను, అహంకారాన్ని నిర్మూలిస్తుంది. భక్తి సాధనను మహోన్నత శిఖరాలకు ఉన్నతపరుస్తుంది. విజ్ఞాన సోపానాలను ఎక్కేందుకు భక్తి గొప్ప కీలకం. భక్తి ద్వైతంతో ఆరంభమవుతుంది. భక్తి రెండుగా ప్రారంభించి, ఒకటిగా అంతమొందుతుంది.

శ్రవణం మొదలు నవ విధ భక్తిని అలవరచుకోవాలి. 1. పరమేశ్వరుని లీలలను వినాలి. దీన్ని శ్రవణం అంటారు. 2. ఆయన స్తుతిని గానం చేయాలి దీన్ని కీర్తన అంటారు. 3. పరమేశ్వరుని నామమును స్మరించాలి. ఇది స్మరణం 4. ఆయన పాదపద్మములను పూజించాలి. ఇది పాదసేవనం. 5. భగవంతునకు పుష్పాలను సమర్పించాలి ఇది అర్చనం. 6. భగవంతుని యెదుట దండప్రణామం చేయాలి. ఇది వందనం. 7. ఆయనకి సేవ ఒనరించాలి. ఇది దాస్యభావము 8. ఆయనతో స్నేహం చెయ్యాలి. ఇది సఖ్యభావము. 9. భగవంతునకు మనం ఆత్మార్పణ చేసుకోవాలి. ఇది ఆత్మనివేదనం.

భక్తిని సులభంగా సత్వరంగా అలవరచుకోవటం ఎలాగ? భక్తిని సత్వరంగా అలవరచుకోవాలని ఉంటే సత్సంగం, జపం, ధ్యానం చేయగలిగినంత చేసి, మిగిలినది భగవంతునికి సమర్పించాలి. భాగవతులను సేవించాలి. వారి సన్నిధిలో ఉండాలి. జపం, కీర్తన చేయాలి. నామస్మరణం. భాగవతం పఠించాలి. బృందావనంలో, పుణ్యక్షేత్రంలో కొంత కాలం గడపాలి.

భగవద్దర్శనం కావాలంటే ప్రహ్లాదుని లాగ హృదయపూర్వకంగా ప్రార్థించాలి. రామదాసులాగా గానం చేయాలి ఏడ్చి. తుకారాం తులసీదాసు లలాగ భగవన్నామాన్ని జపించాలి. గౌరాంగునిలాగా ఉద్వేగంలో కీర్తన చేయాలి. భగవంతుని కోసం మీరాబాయి లాగా విరహంతో ఏడ్వాలి. అప్పుడే భగవద్దర్శనం సత్వరంగా లభ్యమౌతుంది.

నిజమైన భాగవతులు ప్రేమలో జీవిస్తారు. వారు ప్రేమలో శ్వాసిస్తారు. ప్రేమతో గానం చేస్తారు. ప్రేమతో పలుకుతారు. ప్రేమతో పానం చేస్తారు. ప్రేమతో నడుస్తారు. ప్రేమతో చూస్తారు. ప్రేమతో ప్రార్థిస్తారు. ప్రేమతో చింతిస్తారు. ప్రేమతో భుజిస్తారు. ప్రేమతో ధ్యానిస్తారు. ప్రేమలో జీవిస్తారు. ప్రేమలో మరణిస్తారు. వారి దృష్టి ప్రేమామృతం. మనస్సు ప్రేమ. ప్రేమ మూర్తులై, ప్రేమ విగ్రహులై తరిస్తారు.

ప్రేమ, విశ్వాసం, శ్రద్ధ, భక్తి లేని జీవితం వ్యర్థ జీవితం. అది యథార్థ మరణం. భక్తిపై ప్రేమకోసం మహాత్ములైనారు. ప్రేమ దివ్యలోక మైనది. మానవుని హృదయాన్ని గెలవగలిగింది ప్రేమ ఒక్కటే. ప్రేమ శత్రువుని మిత్రుని చేస్తుంది. ప్రేమ క్రూర మృగాల్ని మచ్చిక చేస్తుంది. ప్రేమ ఒక్కటే ఆనందం. ప్రేమ లోతు అగాధం. ప్రేమ స్వభావం దివ్యమైనది. ప్రేమ దైవం సర్వాతీతము. మానవుని యొక్క పరమ సాధనసంగ్రహము ప్రేమ. కాబట్టి మనము విశుద్ధ ప్రేమను అలవరచుకోవాలి.

ప్రేమకు మించిన సుగుణము లేదు. ప్రేమకు మించిన పెన్నిధి లేదు. ప్రేమకు మించిన ధర్మము లేదు. ప్రేమకు మించిన మతము లేదు. ఈ యావద్విశ్వం ప్రేమలోనుంచి ఉద్భవించింది. ఈ విశ్వం ప్రేమలోనే జీవిస్తుంది. ఈ జగత్తు ప్రేమలోనే లీనమౌతున్నది. పరమేశ్వరుడు

ప్రేమమయుడు. ప్రేమమూర్తి. ప్రేమస్వరూపుడు. సగుణంగాని స్వామిని ప్రతి అణువణువులో అతని ప్రేమను, కారుణ్యాన్ని అనుభవిస్తే కరుణామయుని మనము అర్థం చేసుకోవచ్చు.

భగవంతుని దివ్య ఆశీస్సులు మన అందరిపై సదా వుండుగాక!

జ్ఞానయోగము

జ్ఞానయోగం వైరాగ్యపు పునాది మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. వైరాగ్యం వివేక పూర్వకమైనదిగా ఉండాలి. ఉత్త కారణ వైరాగ్యమైతే చాలదు.

ఆత్మచింతన, తత్త్వవిచారణ, ఉపనిషత్ శ్రవణం, బ్రహ్మచర్యం, ఆత్మకథనం—ఇవి ఆధ్యాత్మిక సంపత్తి. జ్ఞానయోగ విద్యార్థికి తప్పక అర్హతలు ఉండాలి. అప్పుడే అతనిలో ప్రత్యక్షజ్ఞానము ఉద్భవిస్తుంది. ఈ సాధన చతుష్టయం ఏవనగా: 1. నిత్యానిత్య వస్తు వివేకము, 2. ఇహాముత్రార్థ ఫల భోగ విరాగము 3. శమము 4. దమము 5. ఉపరతి 6. తితిక్ష 7. శ్రద్ధ 8. సమాధానం 9. ముముక్షుత్వము.

జ్ఞానయోగ విద్యార్థులు ప్రారంభములో జ్ఞానయోగ సాధనలో ముక్తికి ఉపయోగపడు ఈ క్రింది గ్రంథములను చదువవలయును

ఆత్మబోధ, తత్త్వబోధ, పంచీకరణము, యోగవాసిష్ఠము, పంచదశి, విచారసాగరము, ఉపనిషత్తులు, శ్రీ శంకరుల వారి భాష్య గ్రంథములు.

వాస్తవమునకు జ్ఞానయోగము ఉత్కృష్టమైన క్రమంలో సాధకునిని నడిపించు మహావాక్యములు. ఉదా. సోఽహం, శివోఽహం, అహం బ్రహ్మాస్మి, ఈ మహావాక్యములపై ధ్యానము చేయునప్పుడు జ్ఞానయోగసాధకుడు ఉన్నతస్థితిని పొందును.

ఓం శుద్ధ సచ్చిదానంద స్వరూపోహం
హంస శివ సోఽహం.
నిర్విశేష నిరంజనోహం,
శాంతోఽహం నిత్యముక్తోహం.
అనంత స్వప్రకాశ సర్వగతోహం.
ఓంకారాత్మం ఇదం సర్వం.
ఏకమేవ అద్వితీయం బ్రహ్మ.

ఇటువంటి ధ్యానం క్రమక్రమేణ ఆత్మసాక్షాత్కారంగా ఫలిస్తుంది.

VI మహాయోగము

కర్మయోగం, భక్తియోగం, జ్ఞానయోగం — ఈ యోగత్రయము ఆత్మ సాక్షాత్కార ప్రాప్తికి ఆవశ్యకత్రయము. ఈ యోగాలు ఒకదాని కొకటి విరుద్ధ కావు, అంతే కాదు అవి పరస్పర పోషకాలు. మనోభివృద్ధికి, బుద్ధి పెరుగుదలకు ఎంతగానో తోడ్పడుతాయి. జీవిత గమ్యం చేరు యాత్ర సాగించే సాధకుడు ఏ ఒక్క యోగాన్ని తృణీకరింపరాదు. ఈ యోగాలు పూరకాలు. సంపూరకాలు.

> సాంఖ్యయోగౌ పృథగ్బాలాః
> ప్రవదన్తి న పండితాః. — గీత.

జ్ఞానయోగం, కర్మయోగం — వేరువేరని బాలకులు అంటారు; పండితులు అనరు.

శ్రీ ఆది శంకరులు కేవల అద్వైత వేదాంతి. అయినప్పటికి, వారు సగుణ బ్రహ్మమును ఆరాధించారు. శివ, కృష్ణుడు, హరి, శక్తి, తదితర దేవతాపరమైన స్తోత్రాలు, పద్యాలు ఎన్నో రచించారు శ్రీ శంకరులు. వారు మానవ కోటికి విలువను స్వార్థరహిత సేవ చేశారు. వారొనర్చిన లోక సంగ్రహం సాటిలేనిది. వారు జీవితాంతం విరామము లేక కర్మ చేయకుండ ఉండలేదు. కాని వారు నిర్లిప్తంగా సేవ చేసినారు. వారు నాలుగు మఠ పీఠాలను స్థాపించారు. శ్రీ ఆచార్యులవారు అత్యున్నతమైన విద్యాపీఠకు సంస్థాపక యత్నము. వారు వేదాంత తత్త్వాన్ని ఎగురవేసి చక్కని తత్త్వశాస్త్రమైన వేదాంతపు ఆధిక్యాన్ని చాటినారు. మానవ జాతిని పైదారికి నడిపించే ఉన్నత మతాల అధిపతుల్ని. నానా తెగల నాయకుల్ని ఓడించిన వారిని ప్రేమా పూరితంపై పిలిచినారు. శ్రీ శంకరుడు. ఈనాడు శ్రీ శంకరుల వేదాంతం విశ్వమంతటా ఆదరింపబడుతూంది. శ్రీ ఆచార్యులవారు. అనేక గ్రంథాల్ని రచించారు. వారి ప్రస్థాన త్రయ (గీత, ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మసూత్రములు — వీటిపై వారి భాష్యం) భాష్యం చేసిందే అద్భుతం. శ్రీ శంకరులను మించిన కర్మయోగి, మహాభక్తుడు, పరమ వేదాంతి యున్నారా!

శ్రీ శంకరాచార్యులవారు ఒక స్తోత్రంలో ఇలా అంటారు.

ఓ ప్రభూ! నేను. నీవు ఒకటే.
అలలు సాగరానికి చెందుతాయి.
సాగరం అలలకు చెందదు.
అలాగే నేను నీవాడను:
కాని, నీవు నా వాడవు కావు.

శ్రీ మధుసూదన సరస్వతులవారు పూర్ణ పరబ్రహ్మజ్ఞాని అనేది నిక్కం గూడ. ఆ మహోన్నతమైన పరబ్రహ్మసాక్షాత్కారము పొందిన తరువాత కూడ ఆయన శ్రీ కృష్ణభగవానుని సగుణమూర్తిని ఆరాధించేవారు. శ్రీ మధుసూదన సరస్వతులు ఇలా అంటారు: నేను సకల ప్రాణికోటియందు పరమాత్మను దర్శించుచున్నప్పటికి, నను నన్ను ఏకముగ ఆలోకించు చున్నప్పటికిని శ్రీకృష్ణుని పాదారవిందములను ధ్యానింపక పోలేను. కృష్ణుని నన్ను విడువు. నాకు శ్రీకృష్ణుడు పరమ సత్యము, కృష్ణాత్ పరం కిమపి తత్త్వమహం న జానే. కృష్ణుని మించిన పరమ సత్యము నాకేమియు తెలియదు.

యోగసంయోగం (మహాయోగం) ఆధునిక యుగానికి బాగా సరిపోయే సాధన. పక్షి రెక్కలు లేకుండ ఎగురలేదు. భక్తి తోక వంటిది. పక్షికి రెండు రెక్కలున్నా అది తోకలేనిదే సరిగా ఎగురలేదు. భక్తి అనేది తోక. కర్మ అనేది రెక్క; జ్ఞానమనేది రెక్క. సరిగా ఎగురుతుంది. కర్మయోగ, భక్తియోగ, జ్ఞానయోగ సమన్వయాభ్యాసము మనసాక్షిని, హృదయాన్ని, శరీరాన్ని బాగా అభివృద్ధి పరుస్తాయి. ఈ యోగముల సక్రమాభ్యాసము మనల్ని గమ్యాన్ని చేరేటట్లు చేస్తుంది.

ప్రాచీన ఋషులు, యోగులు జ్ఞాన సమాధి పొంది మానవుని పరిపూర్ణతకు దారితీసే మంచి మార్గాలను కనుగొన్నారు. ఆ మార్గాలే కర్మయోగం, భక్తియోగం, జ్ఞానయోగం. చాలా కాలం గడచిన తరువాత, రాను రాను ప్రజలు ఈ యోగాలు వేర్వేరు అని భావించసాగారు. ఒక యోగం మరొక యోగంకంటె తక్కువది, ఎక్కువది అనుకోసాగారు. వాస్తవంలో

ఒక యోగం మరొక యోగానికి పెరుగుతుంటాయి. అవి మూడు పరస్పర సహకారులు. ఈ యోగత్రయం (కర్మయోగం - భక్తియోగం - జ్ఞానయోగం) యొక్క అనుష్ఠానం మానవుని సమున్నతోన్నతికి దోహదకారులై అతని హస్తాన్ని, హృదయాన్ని, శిరస్సును వికసింపజేస్తాయి. ఏయోగాన్ని తక్కువగా మనం అంచనా వేయకూడదు. అలాచేస్తే అదిమన తెలివితక్కువ తనమే అవుతుంది.

శివుని కుటుంబం యొక్క చిత్రపటము చూడండి. పార్వతీ మాత మధ్యలో ఆసీనురాలై యుంటుంది. ఆమెయొడిపై బాల గణేశుడు. సుబ్రహ్మణ్యస్వామి యుంటాడు. గణేశుడు విఘ్నాధిపతి. సుబ్రహ్మణ్యస్వామి సేనాధిపతి. (కుమారస్వామి దేవతా గణములకు సేనాని). పార్వతీమాత శక్తి స్వరూపిణి. ఈ చిత్రపటము మన కొక పాఠం బోధిస్తుంది. పరిపూర్ణత్వాన్ని మహాయోగ (కర్మయోగ, భక్తి యోగ, జ్ఞానయోగ) అభ్యాసం ద్వారానే పొందగలమని ఈ చిత్రపటము వలన సూచితమగుచున్నది. పరిపూర్ణత్వ సిద్ధికి మహాయోగమే నిశ్చిత మార్గము. ఇదే ఈ చిత్రపటము మనకు అందించే సందేశం.

మనమందరము పరిపూర్ణతతో నడచెదము గాక! ఈ యోగత్రయ అభ్యాసం ద్వారా మనము పూర్ణాభ్యుదయమును పొందెదము గాక! మన జీవనము మహాయోగమును అనుసరించి పూర్ణ యోగంపై పెంపొందును గాక!]

VII గురుతత్త్వము

ఓం బ్రహ్మ గురు శివ గురు హరి గురు రామ్ ।
జగద్గురు పరం గురు సద్గురు శ్యామ్ ।
ఆది గురు అద్వైత గురు ఆనంద గురు ఓం ।
చిద్గురు చిద్ఘన గురు చిన్మయ గురు ఓం ।

శ్రీ శంకరాచార్య స్వామి

గురు సేవనకు వందనములు. నమస్కృతులు. ప్రణిపాతములు. ఓం నమో నారాయణాయ.

ఆధ్యాత్మిక పథంలో గమించే ప్రతి జిజ్ఞాసువునకు గురువు అత్యవసరం. అనంతంలో అంతర్యామి కాదు. జిజ్ఞాసువు ప్రారంభ దశలో అనేక కష్టాలను ఎదుర్కొనవలసి వస్తుంది. సాధకునకు అనేక సంశయాలు కలుగ వచ్చుకూడ. సందేహ నివారణకై ఎవరినో ఒకరిని ఆశ్రయించవలసి వస్తుంది. అందువల్ల "దేవుడే నాకు గురువు". "నాకు నేను గురువును" అనడం మంచిదిగాదు.

కొందరు కొన్ని సిద్ధులు ప్రదర్శిస్తారు. కొందరు వారిని గొప్ప మహాత్ములని భావించి వారిని గురువులుగా చేసికొని, అలా చేసుకొన్న తరువాత తమ పొరపాటుకు దారి తరువాతెంతో. ఒకనాటి గురువును ఎన్నుకున్న తమ వారి ఆసక్తి మార్చుకొనరు, మహాత్ములతో సత్సంగం మంచి. వారితో కొంత కాలం గడపండి. మన ప్రవృత్తి అనుగుణమైన ఉపదేశం చేసే గురువు పొందడమే ఆశ్రయించాలి. మన నిష్ఠ అనుగుణంగా గురువును బోధ చేయాల్సిందిగా ప్రార్థించాలి. ఒకరు ఎలా సంస్కరించుకోలేరో. అలాగే చెప్పిన దగ్గర మనం ఆచరించినా మనం మన యొక్క అవసర నిష్ఠను మారుస్తారు. మన ఇష్ట దైవాన్ని మార్చరాదు.

మన దోషాలు, తప్పులు, పొరపాట్లు మనకు తెలియవు. కారణం? మన అహంకారమే. 'అతని కంటే నాకు ఎక్కువ తెలుసు' అంటాము. మన తప్పులను ఎవరైనా వేలుపెట్టి చూపితే మనం తగవులాడటం ప్రారంభిస్తాము, మనం మన తప్పులను ఒప్పుకోం. చిన్నపిల్ల విద్యలకే గురువు అవసరం. ఉపనిషత్తు ఒక బ్రహ్మవిద్య సంగతిని గూర్చి ఏం చెప్పాలి మన తప్పులను దిద్దుకొనగలవారు గురువులే.

"నాకు సాక్షాత్కారం కలిగింది" అని అనుకోవడం పెద్ద భ్రమ. ఆధ్యాత్మికత్వం ఒక మహా సాగరం. మనం నేర్చింది పిడికెడంత. మహాత్ముల జీవితాలను పరిశీలిస్తే మనకీ విషయం తెలుస్తుంది. చైతన్యులవారు, తుకారాము, తులసీదాసు వంటి భక్తాగ్రగణ్యులైనారు కూడా తాము

ఆధ్యాత్మిక రంగంలో విద్యార్థులమే కావచ్చు లేదా. అందువల్ల మనం విద్యార్థులను విద్యార్థులుగా ఉండాలి. కాదా. ఆధ్యాత్మిక మార్గం పూలబాట కాదు. అది కష్టాలతో కూడినది, కంటకమయమైనది, క్లిష్టమైనది. మన ఏమరుపాటు ఉన్నంత సేపు ఎక్కడ పడిపోతామో తెలియదు. ఆ పూజతో మళ్ళీ తిరిగిరావాలి ఇలా అనేక సంవత్సరాలు చేయాలి. అప్పుడే భగవద్దర్శనం కలుగుతుంది. కాబట్టి శిష్య మనం సదా శ్రద్ధాభక్తులతో సాధించాలి. అనసూయగాలి, అట్లాంటి సమయం వచ్చినప్పుడే మనకు నాయకత్వం సత్వరంగా లభించక పోవచ్చు. కానీ సేవ తప్పిదం ఏదైనా మాటకు సాయిత్యం కలుగని. మనం ఏమి సాధన చేస్తున్నా శిష్యులకే మార్గం ఎలా పొందగలం? మనకు ఉండవలసిన ధైర్యం ఏమిటి ఆరోగ్యం చక్కబెట్టుకోవటానికి అమోఘమైన మన జీవిత గమ్యాన్ని పొందేందుకు ఎంతెంతగా శ్రమించాలి? మన జీవిత గమ్యం అమృతత్వం. ఈ అమృతత్వ ఫలాన్ని పొందటానికి ఎంత కష్ట పడాలి! మనం కొంతకాలం అన్నిటినీ వదులుకోవాలి. ఈ బాటను వచ్చినప్పుడే మనకు సరైన ప్రత్యక్ష జ్ఞానానుభవం అవుతుంది.

ప్రాచీన కాలంలో శిష్యులు గురు శుశ్రూష చేస్తూ ఒక గంటసేపు వారు గురువుగారి ఆవులు మేపే వారు. ఒక గంటసేపు వారు స్వాధ్యాయంలో గడిపే వారు. ఒకరు తెచ్చి, ప్రార్థించిన దానికి గురు పాదముల చెంత ఉంచే వారు. గురువుగారు ఏదైనా ప్రసాదిస్తే ఉండేవారు. లేకపోతే ఉపవసించే వారు. ఈనాడు, శిష్యులకు ఒక్కరోజు ఆహారం దొరకకపోతే గురువును విడిచిపెడతారు. శిష్యుడు ఆశ్రమాన్ని విడిచిపెట్టేస్తాడు. ఆ శిష్యులకు గురువుగారు ఏళ్ళ సంవత్సరాలు బాగా తిండి పెట్టి ఉన్నా. ఒక్క రోజు కొంచెం ఆహారం తగ్గితే ఇలా ప్రవర్తిస్తారు. గతాన్నంతా మరచి పోతారు. తన గురువైన సాందీపని శ్రీ కృష్ణ భగవానుడు తన తల మీద కట్టెల మోపు మోసుకొని తెచ్చేవాడు. సత్యకాముడు అనే శిష్యుడు తన గురువుగారి ఆవులను మేపి. నాలుగు వందల గోవులు వెయ్యి అయ్యేవరకు శ్రమించాడు. అటువంటి శ్రేయస్కాముడికి ప్రతి ఒక్కరికీ గురువు ఉండాలి.

మనకు మొదట తెలియని గుణవిశేషాలన్నీ అనుభవమైతే మరిచిపోయిన దేమీ లేదు. మనకు ఎంత తెలిసిన గురువు దొరికినా ఫలం లేదు. అప్పు

గురువునాశ్రయించలేకున్నా, ఆతని ఉపదేశాలను పాటించవచ్చు. మనకు సందేహం కలిగినప్పుడు వాటిని అతను తీరుస్తాడు. గురువుగారితో మనం ఎన్నడు వాదించకూడదు. "ఎవరండీ మీరసలు నేనెందుకు గురువుగా తీసుకోవాలి? మీరు నాకు ముక్తిని ఇవ్వగలరా?" అని అపహాస్యంగా మాట్లాడితే మనం శాశ్వతంగా నష్టపోతాం. మనకు బుద్ధి లేకపోవచ్చు. మన బుద్ధి విశ్వ రహస్యాలు గ్రహించే సామర్థ్యం తక్కువేనని విశ్వాసం ఉంటే వారికి బుద్ధి సక్రమంగా పనిచేస్తుంది. గురువు మనకు అనవసరం అనుకుంటే అది మన అహంకారాన్ని మాత్రమే సూచిస్తుంది.

కొందరు భగవద్గీతను గురువుగా పెట్టుకుంటారు. అటువంటివారు ఏ మహాత్ములను దర్శించినా వారిని భక్తి ప్రపత్తులతో పూజించాలి. ప్రశ్నలు ఏమైనా సందేహాలుంటే వారిని ప్రశ్నించుకోవచ్చు. ఆ మహాత్ములను ఆత్మజ్ఞాన విషయాలతో సేవించవచ్చు. కాని యువకులకు ఏ కొందరో మార్గదర్శకులు ఉండగలరు. ఆ మహాత్ములకు సాక్షాత్తు గురువు అవసరం అనేది సిద్ధాంతం.

గురువే బ్రహ్మ, గురువే విష్ణువు. మనకు తల్లి, తండ్రి, స్నేహితుడు గురువే. గురుదేవుని భక్తి శ్రద్ధలతో సేవించాలి. అతడు మనకు బ్రహ్మ విద్యను గరపి. శాశ్వత ముక్తికై గురుసేవ సాధనమైనది. గురుపూర్ణిమ రోజు మనం గురువులను పూజించాలి. వారు మనల్ని ఆశీర్వదిస్తారు. అట్టి సాక్షాత్కారానికి గుర్వనుగ్రహం అత్యవసరం. ఎటువంటి దోషాలు లేనటువంటి అట్టివారిని ఆరాధించాలి, అతన్ని కీర్తించాలి. గురుశిష్య సంబంధం అతి పవిత్రం. ఈ పవిత్రమైన గురుశిష్య సంబంధాన్ని తెలుసుకోవాలంటే "నా పద్మనాభుడా". సుముహూర్తము (గురు. శిష్యుడు) కలహించకూడదు అంటారు గాక.

మనకు తల్లిదండ్రులు ఈ భౌతిక శరీరాన్ని ఇచ్చారు. గురుదేవుడు ఈ సంసార సాగరాన్ని దాటేందుకు సహాయపడతాడు. అతడు మన ప్రాపంచిక స్వార్థాన్ని పూర్తిగ మార్చివేస్తాడు. అతని బోధనలు మన కర్మలను నెరవేరుస్తాయి. మనం అన్నింటికన్నా ముఖ్యంగా అతని అనుగ్రహం పట్ల పొందా

పేరుగలది. గురు ఋణాన్ని మనం కోట్ల కొలది జన్మలలో కూడ తీర్చ లేము. శిష్యుడు గురువును మనం [illegible] శ్రద్ధతో ఆరాధించాలి. సత్వరంగా, సులభంగా, సునాయాసంగా గమ్యాన్ని చేర్చేవాడే ఆయన. [illegible] [illegible] పాద పద్మములందు మన మనస్సు లగ్నం కావాలంటారు. మనకు ఏ [illegible] ఉన్నను, అవి వ్యర్థమే.

శరీరం సురూపం తథా వా కలత్రం
యశశ్చారు చిత్రం ధనం మేరుతుల్యం ॥1.

కలత్రం ధనం పుత్రపౌత్రాది సర్వం
గృహం బాంధవాః సర్వమేతద్ధి జాతం ॥2.

షడంగాదివేదో ముఖే శాస్త్రవిద్యా
కవిత్వాది గద్యం సుపద్యం కరోతి ॥3.

విదేశేషు మాన్యః స్వదేశేషు ధన్యః
సదాచారవృత్తేషు మత్తో న చాన్యః ॥4.

క్షమామండలే భూపభూపాలబృందైః
సదా సేవితం యస్య పాదారవిందమ్ ॥5

యశో మే గతం దిక్షు దానప్రతాపాత్
జగద్వస్తు సర్వం కరే యత్ప్రసాదాత్ ॥6

న భోగే న యోగే న వా వాజిరాజౌ
న కాంతాముఖే నైవ విత్తేషు చిత్తం ॥7

అరణ్యే న వా స్వస్య గేహే న కార్యే
న దేహే మనో వర్తతే మే త్వనర్ఘ్యే ॥8

గురోరంఘ్రిపద్మే మనశ్చేన్న లగ్నం
తతః కిం తతః కిం తతః కిం తతః కిమ్ ॥

శ్రీ శంకరాచార్యకృత గుర్వష్టకము.

పెద్దదైన సుందర శరీరము. అందమైన అర్ధాంగి, నిర్మలమైన యశస్సు. మేరుపర్వతమంత ధనము; గుణవతి యైన భార్య, ఐశ్వర్యము, పుత్రులు. పౌత్రులు. ఇల్లు, వాకిలి ప్రియులైన బంధువులు పెక్కురు; వేదవిజ్ఞానము

యత్సత్త్వేన జగత్సర్వం యత్ప్రకాశేన భాతియత్ ।
యదానందేన నందంతి తస్మై శ్రీ గురవే నమః ॥ 9

న గురోరధికం తత్త్వం న గురోరధికం తపః ।
న గురోరధికం జ్ఞానం తస్మై శ్రీ గురవే నమః ॥ 10

గురుదేవో జగత్సర్వం బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకం ।
గురోః పరతరం నాస్తి తస్మాత్ సంపూజయేద్గురుం ॥ 11

యస్య దేవే పరా భక్తిర్యథా దేవే తథా గురౌ ।
తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మనః ॥ 12

మన్నాథః శ్రీజగన్నాథః మద్గురుః శ్రీజగద్గురుః ।
మదాత్మా సర్వభూతాత్మా తస్మై శ్రీగురవే నమః ॥ 13

ధ్యానమూలం గురోర్మూర్తిః పూజామూలం గురోః పదం ।
మంత్రమూలం గురోర్వాక్యం మోక్షమూలం గురోః కృపా ॥ 14

నమః శివాయ గురవే సచ్చిదానందమూర్తయే ।
నిష్ప్రపంచాయ శాంతాయ నిరాలంబాయ తేజసే ॥ 15

అజ్ఞానమూలహరణం జన్మకర్మనివారణం ।
జ్ఞానవైరాగ్యసిద్ధ్యర్థం గురోః పాదోదకం పిబేత్ ॥ 16

నిత్యం శుద్ధం నిరాభాసం నిరాకారం నిరంజనం ।
నిత్యబోధం చిదానందం గురుం బ్రహ్మ నమామ్యహం ॥ 17

నిధయే సర్వవిద్యానాం భిషజే భవరోగిణాం ।
గురవే సర్వలోకానాం దక్షిణామూర్తయే నమః ॥ 18

ఓం

గురు వందనా

ఓం నమో బ్రహ్మాదిభ్యో
బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయ కర్తృభ్యో
వంశఋషిభ్యో మహద్భ్యో నమో గురుభ్యః
సర్వోపప్లవరహితః ప్రజ్ఞానఘనః
ప్రత్యగర్థో బ్రహ్మైవాహమస్మి ॥ 1

ఓం నారాయణం పద్మభవం వసిష్ఠం
శక్తిం చ తత్పుత్రపరాశరం చ
వ్యాసం శుకం గౌడపదం మహాంతం
గోవింద యోగీంద్రమథాస్య శిష్యం ॥ 2.

శ్రీ శంకరాచార్యమథాస్య పద్మపాదం చ
హస్తామలకం చ శిష్యం
తం త్రోటకం వార్తికకారమన్యాన్
అస్మద్గురూన్ సంతతమానతోఽస్మి ॥ 3.

శ్రుతి స్మృతి పురాణానామ్
ఆలయం కరుణాలయమ్
నమామి భగవత్ పాదమ్
శంకరం లోకశంకరమ్ ॥ 4

శంకరం శంకరాచార్యమ్
కేశవం బాదరాయణమ్
సూత్రభాష్యకృతౌ వందే
భగవంతౌ పునః పునః ॥ 5.

ఈశ్వరో గురు రాత్మేతి
మూర్తి భేద విభాగినే
వ్యోమవద్ వ్యాప్తదేహాయ
దక్షిణామూర్తయే నమః ॥ 6.

ఈశానుగ్రహమును పొందుము. సకల శాస్త్ర విద్యా పారీణత్వము, కవిత్వము వ్రాయుట, గద్య పద్య రచన చేయుట, పాండిత్యము ఉండి గొప్ప విద్వత్తు. పరదేశములందు ఖ్యాతి, పెద్ద సన్మానములు, సుస్వాగతములు చేయబడుట; విశ్వమునకు సామ్రాట్టుగ నుండుట, మహారాజులచే పాదసేవ చేయించుకొనుట; ప్రపంచమంతటా దానధర్మములను ఖ్యాతిపొందుట; ఏ భోగమును వెదకికొందుము, ఏ యోగశక్తులను కోరుకుందుము అశ్వమేధ యాగ ఫలాలు కోరుకుందుము. శాంతి యందు సుఖము సాధించుకుందుము. ధనమున భోగము చేసుకుందుము; స్వర్గసమానముగ దానిని అనుభవించుటలో ఆనందింతుము ఆధ్యాత్మికమును, దేహమునందు ఆసక్తి చేసికొందుము. విశ్వరూపములతో కనబడుచుందురు ఎందరో — అవన్నీ ఉన్నప్పటికీ గురుదేవుని చరణారవిందములందు మనస్సు లగ్నము కాకపోతే వీటన్నింటివలన ఏమి ప్రయోజనం?

శ్వేతాశ్వతర ఋషి మనకు ప్రసాదించిన పరబ్రహ్మ విద్యానుష్ఠానము. జ్ఞానమునకు ఆధారభూతమైనది. మనస్సు నిర్మలమగుటకై, గురుని ప్రసాదము సిద్ధించు నిమిత్తము నాకు గురుస్తోత్రము వలసినది. గురు పరమ్పరల మాత్రమునకే మనము దేని నిమిత్తముగానో గురుభక్తి ప్రోత్సాహము ప్రత్యక్షప్రమాణముగ తెలుసుకొనవలెను. జ్ఞానాన్వేషణ యందు సకల సాధ్యమైన గురుస్తోత్రము. దానిని ప్రతిరోజూ పఠించిన శ్లోకములను అర్థముతో ప్రయోజనార్థము పొందవలసియున్నాను. ఈ మహా క్షేత్రమున శ్లోకములను చదువుచుండవలెను. పఠించుటవలన, పారాయణము చేయుటవలన జ్ఞాన పరిపక్వతకు అనుకూలమగును. ప్రశాంతముగను ఆనందముతో ఉన్న మనస్సు నిత్యం పొందును.

గురు స్తోత్రము

బ్రహ్మానందం పరమసుఖదం కేవలం జ్ఞానమూర్తిం
ద్వంద్వాతీతం గగనసదృశం తత్త్వమస్యాదిలక్ష్యమ్ ।
ఏకం నిత్యం విమలమచలం సర్వధీసాక్షిభూతం
భావాతీతం త్రిగుణరహితం సద్గురుం తం నమామి ॥ 1.

యస్యాంతర్నాదిమధ్యం న హి కరచరణం
నామగోత్రం న సూత్రం
నో జాతిర్నైవ వర్ణం న భవతి పురుషో
నో నపుంసం న స్త్రీ ।
నాకారం నో వికారం న హి జననమరణం
నాస్తి పుణ్యం న పాపం
నో తత్త్వం తత్త్వమేకం సహజ సమరసం
సద్గురుం తం నమామి ॥ 2

గురుర్ బ్రహ్మా గురుర్విష్ణుః గురుర్దేవో మహేశ్వరః ।
గురుసాక్షాత్ పరం బ్రహ్మ తస్మై శ్రీగురవే నమః ॥ 3.

చైతన్యం శాశ్వతం శాంతం వ్యోమాతీతం నిరంజనం ।
నాదబిందుకలాతీతం తస్మై శ్రీ గురవే నమః ॥ 4

అజ్ఞానతిమిరాంధస్య జ్ఞానాంజనశలాకయా ।
చక్షురున్మీలితం యేన తస్మై శ్రీ గురవే నమః ॥ 5

అఖండమండలాకారం వ్యాప్తం యేన చరాచరం ।
తత్పదం దర్శితం యేన తస్మై శ్రీ గురవే నమః ॥ 6

స్థావరం జంగమం వ్యాప్తం యత్కించిత్సచరాచరం ।
తత్పదం దర్శితం యేన తస్మై శ్రీ గురవే నమః ॥ 7

చిన్మయం వ్యాపితం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం ।
అసిత్వం దర్శితం యేన తస్మై శ్రీ గురవే నమః ॥ 8

శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్తు

శాంతి మంత్రః

ఓం సహ నావవతు
సహ నౌ భునక్తు
సహ వీర్యం కరవావహై।
తేజస్వినావధీతమస్తు
మా విద్విషావహై॥

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

టీక:

ఓం = ప్రణవము: సహ నావవతు = ఆతడు మమ్ము ఇద్దరను ప్రోచు గాక: సహ నౌ భునక్తు = మేమిద్దరము అనుగ్రహఫలముల చేతగాక: సహ వీర్యం కరవావహై = మేమిద్దరము కలసికొనుటకు యత్నింతుము గాక: తేజస్వినావధీతమస్తు = మాచదువులు ఫలవంతమగు గాక: మా విద్విషావహై = మేము ఒకరితో నొకరు కలహము పొందకుందుము గాక.

భావము:

ఓం! అతడు (పరమాత్మ) మమ్మిద్దరను [గురుని, శిష్యుని] రక్షించుగాక! మేమిద్దరము మోక్షానందమును అనుభవించునట్లు చేయుగాక! శాస్త్రముల యథార్థమైన అర్థమును కనుగొనుటకు మేమిద్దరము ప్రయత్నింతుము గాక! మేమెన్నడును ఒకరితో నొకరు కలహించు కొనకుందుము గాక!

వివరణము:

ఓం పరబ్రహ్మము - సర్వోత్కృష్టమైనది పరమాత్మకు పేరు "ఓం" అందువల్ల "ఓం" అనునదియే మొదటి నమస్సమా ఓంకారమే. బ్రహ్మమునకు ప్రతీక ఓం. అది శక్తిప్రపంచము (world of power) అని పేర్కొనదము. అది వేదముల సారాంశము, అది సంసార మహాసాగరమును దాటుటకు సరియైన నౌక. అది అనన్యశక్తి ప్రదాత.

అన్ని మంత్రములలో మహిమగలది ప్రణవము. ఓంకారము. ఓం అని నేమగా మోక్షము ప్రసాదించును. సర్వ మంత్రములు ఓం తో మొదలగును. ప్రతిస్తోత్రము ఓం తో ప్రారంభమౌతుంది. ప్రతి ఉపనిషత్తు ఓం తో మొదలౌతుంది. గాయత్రికి ముందు ఓం వస్తుంది. వివిధ దేవతలను అర్చించే ఆహ్వానములు అన్ని ఓం తో ప్రారంభమౌతాయి. ఓంకార

ఉచ్చారణ చేయకుండా ఏ యజ్ఞాన్ని ప్రారంభించరు. ఓంకార మహిమను ఉపనిషత్ పదజాలంతో వర్ణించలేం.

వాక్కు ఎక్కడ ఆగిపోతుందో, సంకల్పాలు ఎక్కడ ఆగిపోతాయో, బుద్ధి తదితర ఇంద్రియాల పనులు ఎక్కడ స్తంభించి పోతాయో ఆ నెలవే ఓం. నిస్సందేహంగా ఏ స్తుతింపబడేది ఓం. సర్వ శాస్త్రాలచే ప్రకటించబడేది ఓం. బ్రహ్మ జ్ఞానాన్ని అన్వేషించే బ్రహ్మజిజ్ఞాసువుల వాంఛితగమ్యం ఓం. ఓంకారం సర్వోత్కృష్టమైనది. అది పరమ ఆలంబనం. అదే పరమ సత్యం. ఓం ను తెలుసుకొన్నవారు బ్రహ్మలోకంలో పూజింపబడుతారు. ఓం ను తెలుసుకొన్న వారు తాను కోరినదెల్లా పొందుతారు.

అకార, ఉకార, మకారములతో ఓం ఏర్పడింది. 'అ' శబ్దము యొక్క ప్రారంభాన్ని, "ఉ" శబ్దము యొక్క మధ్యభాగాన్ని, "మ" శబ్దము యొక్క అంతాన్ని సూచిస్తాయి. అందువల్ల ఓం లో శబ్ద సర్వస్వం. సర్వసర్వస్వం ఉంటున్నమాట. ఓంకారం అన్ని త్రయాల్ని సూచిస్తుంది బ్రహ్మ, విష్ణు, శివుడు; విరాట్, హిరణ్యగర్భుడు ఈశ్వరుడు; సత్త్వము, రజస్సు తమస్సు; జాగ్రదవస్థ స్వప్నావస్థ, సుషుప్త్యవస్థ; సృష్టి. స్థితి. సంహారము — ఇవన్నీ ఓంచే సూచింపబడుతాయి.

ఓంకార ఉచ్చారణ, ఓంకార జపము, ఓంకార గానము, ప్రణవ ధ్యానము మనస్సును నిశ్చలం చేస్తాయి. అవి విశేషాన్ని తొలగిస్తాయి అవి అజ్ఞానపు తెరను నాశన మొనరుస్తాయి. బ్రహ్మ జిజ్ఞాసువు బ్రహ్మములో లీనమగుటకు అవి తోడ్పడుతాయి.

ఓంకారమే ధనుస్సు. మనస్సే బాణము. పరబ్రహ్మము లక్ష్యము పవిత్రమైన, ఏకాగ్రమగు మనస్సుతో బ్రహ్మ లక్ష్యమును భేదింపవలెను. బాణము లక్ష్యములో లీనమగు విధమున సాధక బ్రహ్మములో లీనమగును.

ఈ ఒక్క ఓంకారాన్ని తెలుసుకొంటే విశ్వ సర్వస్వం తెలుసుకొన్నట్లే ఓంను తెలుసుకొన్నవారు ఆశయమైన పదార్థాలన్నీ పొందుతారు.

ఓంకార ధ్యానం చేసేవారు పద్మ, సిద్ధ, సుఖాసనాలలో ఒకదానిలో ఆసీనులౌతారు, వెన్ను స్థిరంగా ఉంచుకుంటారు. త్రికాలములందు. అనగా తెల్ల

కనుభాష్యం ప్రక్క వారు భాష్య నమ్మారు, వారు ఈ గ్రంథాలను పురస్కరిస్తూ ధ్యానిస్తారు.

సచ్చిదానంద స్వరూపోహం	....	ఓం	ఓం	ఓం
అహం బ్రహ్మాస్మి	....	"	"	"
సాక్షి చేతన కూటస్థోహం	....	"	"	"
శరీరత్రయ విలక్షణోహం	....	"	"	"
పంచకోశ వ్యతిరిక్తోహం	....	"	"	"

ఈ విధంగా సద్గురు హంసలు ధ్యానించి, పరమాత్మతో తమ అభేదత్వాన్ని గాంచి, పరిశుద్ధమైన బ్రహ్మ వైభవంతో ప్రకాశిస్తారు.

సహనా వవతు

అతడు మనస్సు శోధించగా, అతడు ఆయనా పరబ్రహ్మము. పరమాత్మ గురు శిష్యులను కాపాడుగాక! ప్రతి ఉపనిషత్తు శాంతి మంత్రంతో ప్రారంభం అవుతుంది. ఒక్కొక్క వేదానికి ఒక్కొక్క శాంతి మంత్రం ఉంటుంది. ఈ శాంతి మంత్రం యజుర్వేదాంతర్గతమైనది. ఈ శాంతి మంత్రాన్ని ఉపనిషద్ వచనంలో కూడా చెప్తారు. గురు శిష్యులిద్దరు భగవంతుని సహాయాన్ని కోరుకుంటున్నారు. తమ జ్ఞానంలో ఏ లోపాలూ కలుగకుండ ఉండేందుకు గురు శిష్యులు ఇలా ప్రార్థిస్తున్నారు.

సహ నౌ భునక్తు

మోక్షసుఖం అనుభవింతుము నాకు, అనుభవించాల్సింది మన్ననలారా వారు. అనుభవించవలసింది మోక్షానందాన్ని. ప్రపంచ సుఖాలన్నిటిని మోసగిస్తే అది బ్రహ్మానందంలో అపలేశం కూడా కాలేదు. మోక్షం అఖండానందం. మోక్షం అనంతానందం. దాన్ని అనుభవించడమే జీవిత లక్ష్యం. మోక్షాన్ని పరమేశ్వరుడు అనుగ్రహించాలి. అందువల్లనే ఈ శాంతి మంత్రంలో పరమేశ్వరుడు వారికి, అనగా గురుశిష్యులకు మోక్ష సంపదను అనుభవింపజేయు శక్తి నొసంగవలెనని కోరబడింది. అనగా జీవిత గమ్యమును పరమాత్మ పట్ల శిష్యుడు, దాన్ని పొందే దానికోసం పురుషకారం చేసి దైవానుగ్రహం పొంది, ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందాలి.

సహవీర్యం కరవావహై

ఉపాధ్యాయ భావమును అర్థము చేసుకొనుటకు ప్రయత్నించవలెను గాక! ఉప నిషత్తుల వచనాన్ని భక్తి శ్రద్ధలతో పాటించాలి. ఉపనిషత్తులను అహంకారం తో చదివితే అవి వారికి వాక్యాలను ప్రకాశింపచేయవు అని వారి పెద్ద లక్ష్యాన్ని కి నిర్దేశించిన అర్థాలను ఇవ్వవు. మరియు ఉపనిషత్తులను చదవడం భగవత్ ప్రసాదానికై ఉండాలి. ఏదో వాటిలో తప్పులు పట్టడానికై ఉండరాదు. ఉప నిషత్తులలో కొన్ని సందర్భాలలో అయుక్తాలు భాసమనిపించేటటువంటివి కాన వస్తాయి. అటువంటి వాటిని గురువనుగ్రహంవల్ల, పరమేశ్వరుని దయవల్ల సరియైన అవగాహన చేసుకోవాలి. కేవలం పుస్తకాలు, వ్యాకరణ పాండిత్యం వాటి కొన్నింటికి అర్థాలు గురుముఖతః తెలుసుకొంటే అర్థం బాగా తెలి యస్తుంది. శాస్త్రాధ్యయనం చేయడం మన ధర్మం. ఏది చేయవచ్చునని, ఏది చేయకూడదని అనే వాటిని నిర్ధారించడంలో శాస్త్రమే మనకు ప్రమా ణం కావాలి. అందువల్ల శాస్త్రమే కార్యాకార్య నిర్ధారణలో మనకు తోడ్పడు తుంది. గురు శిష్యులు శాస్త్రము యొక్క సత్యమైన అర్థమును తెలుసుకొను టకు సర్వదా ప్రయత్నించాలి. గురువు శిష్యునకు విషయం అర్థమయ్యేటట్లు బోధించాలి. శిష్యుడు గురువనుగ్రహం పొందడానికి శ్రద్ధాభక్తులు, వినీతం కలిగియుండాలి.

తేజస్వినావధీతమస్తు

మా చదువులు వర్చస్వంతమగు గాక! ఆధ్యాత్మికవిద్య చదువులకు చదువు, అర్థవంతమైన ఫలవంతం కావాలని కోరుకుంటున్నారు. విద్య వినయాన్ని ఇవ్వా లి. విద్య వినయాన్ని ఇవ్వక అహంకారాన్ని పెంపొందిస్తే అది విద్యయని పించుకోదు. ఉపనిషత్తు శ్రవణం ఏ ఉద్దేశ్యంతో చేయబడుతుంది? ప్రథ మంలో బ్రహ్మమును గూర్చి పరోక్ష జ్ఞానం కలిగే నిమిత్తం. పరోక్ష జ్ఞానం కలిగిన పిదప మననం, నిదిధ్యాసనముల వల్ల అపరోక్ష జ్ఞానం కలుగాలి. అలా అపరోక్ష జ్ఞానానికి దారితీసేటట్లు ఉండాలి మన చదువులు. లౌకిక విద్య మనుష్యుని విస్మరించే చదువులు శాస్త్రంలో జ్ఞానమయము కాదు. అదే కేవలం అజ్ఞానం అని చెప్పుకోవాలి. "అధ్యాత్మ విద్యా విద్యానాం" విద్యలలో నేను అధ్యాత్మ విద్యనని శ్రీకృష్ణ భగవానుడు గీతలో చెప్పారు.

మా విద్విషావహై

మేము కలహించుకోకుండ ఉందుము గాక! కలహం జ్ఞానానికి హాని చేయు. శిష్యుని అజ్ఞానమూ గురువు శిష్యులు కలహించుకుంటే వారు ఆ విద్యకు కళంకం తెచ్చిన వారవుతారు. ప్రశ్నోత్తరం ఉత్తరక రాని రూపేం, శిష్యునికి వాది చేయరాదు. అందువల్ల ఇద్దరిలోనే గురుశిష్యులిద్దరూ ఏనాటికీ కలహించుకొనక ఉండెదము గాక అని కోరుకొను చున్నారు. ఇది వేదకాలము నాటి గురుకుల విద్యా సాంప్రదాయము. గురువు శ్రీ మోక్షదాయకమైనది ఈనాడు విద్యలు ఎలా ఉన్నాయో చూడండి, ఆ విద్యలలో నీతికి ప్రాధాన్యం లేదు. అన్నీ ఆస్తి సంపాదన. విద్యలు. గురుశిష్యులు ఒకరినొకరు ద్వేషించుకుంటూ ఉంటారు. నేడు విద్యా విధానంలో గురుశిష్య సంబంధం పూర్తిగా పోయింది.

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

తాపత్రయములు శమించుగాక! మానవుడు దుఃఖంతో, బాధలతో బాధ పడుతుంటాడు. అతడు పొందే బాధలు పడుతాడు. ఇటువంటి తాపాలను ఆధ్యాత్మిక తాపాలంటారు. అతడు నానా ప్రమాదాలు ఎదురుగువానికి గురి అవుతుంటాడు. ఇటువంటి తాపాలను ఆధిభౌతిక తాపాలంటారు. అతడు ప్రకృతిలో వరదలకు తట్టుకోలేకుండా పోతాడు. ఇటువంటి తాపాలను ఆధిదైవిక తాపాలంటారు. ఈ తాపత్రయ శాంతికై "ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః" మన్నాని చెప్పబడుతుంది.

మరియు మనం అధ్యయనం చేయబోయే ఉపనిషత్తు మనం నిర్విఘ్నంగా చదివేదానికి సహాయం పలుకుతానని కోరుటకు ఈ శాంతి మంత్రం తెలియజేస్తుంది.

ప్రథమోఽధ్యాయః

ఒకటవ అధ్యాయము

హరి ఓం బ్రహ్మవాదినో వదంతి
కిం కారణం బ్రహ్మ కుతః స్మ జాతా
జీవామ కేన క్వ చ సంప్రతిష్ఠాః।
అధిష్ఠితాః కేన సుఖేతరేషు
వర్తామహే బ్రహ్మవిదో వ్యవస్థామ్॥ 1 ॥

టీక:

హరిః ఓం = విషయ ప్రవాహము; శుభప్రదమైన ఆరంభము; బ్రహ్మవాదినః = బ్రహ్మమును గూర్చి విచారము చేయువారు; వదంతి = చర్చించుచున్నారు; కిం = ఏమిటి; కారణం = హేతువు; బ్రహ్మ = బ్రహ్మమా; కుతః = ఎందుకు; స్మ జాతాః = జాతః స్మ = మనము ఉద్భవించితిమి; జీవామః = మనము జీవించుచున్నాము; కేన = ఎవ్వనిచేత; క్వ = ఎచ్చట; చ = మరియు; సంప్రతిష్ఠాః = అంత్యమున విశ్రమింతుము; అధిష్ఠితాః = పరిపాలింపబడు; కేన = ఎవనిచే; సుఖ ఇతరేషు = సుఖ దుఃఖములందు; వర్తామహే = మనము ఉందుము; బ్రహ్మవిదః = బ్రహ్మమును తెలిసికొన్నవారు; వ్యవస్థాం = నియమమును; వ్యవస్థను.

భావము

హరిః ఓం; పరబ్రహ్మమును గూర్చి విచారము సల్పువారు తమలో తాము ఇట్లను కొనుచున్నారు; కారణము ఏమిటి? అది బ్రహ్మమా? మనము ఎచ్చట నుండి

ఉద్భవించితిమి? మనము ఎవనిచే జీవింతుము? కట్టకడపటి మనము ఎచ్చట ప్రతిష్ఠింతుము? ఓ బ్రహ్మవిదులారా, ఎవనిచే పాలింపబడినవారమై, సుఖదుఃఖములందు, మనము వివిధ పరిస్థితులలో జీవించుచున్నారము?

వివరణము

హరిః ఓం బ్రహ్మవాదినో వదంతి.

పరమేశ్వర స్మరణానంతరము బ్రహ్మవాదులు. అనగా బ్రహ్మమును గూర్చి విచారము చేయువారు ఒకరితో నొకరు ఇట్లు చాటించుచున్నారు. బ్రహ్మవాదులు అనగా బ్రహ్మవచనశీలురు. బ్రహ్మచర్చ చేయువారు బ్రహ్మవాదులు. బ్రహ్మవేత్తలయిన వారందరు గుమిగూడి చర్చ సాగించుచున్నారు

కిం కారణం బ్రహ్మ.

కారణమేమిటి? ఈ ప్రపంచానికి కారణమేమిటి? అది బ్రహ్మమా? బ్రహ్మము ఎలాంటి కారణము? అది నిమిత్త కారణమా? ఉపాదాన కారణమా? లేక రెండూనా?

కుతః స్మ జాతా,

మనం ఎల ఎచ్చాము? మనం ఎలా వచ్చాము? మన జీవితానికి ఆది ఏది? మన జీవితానికి ఉద్గమ స్థానం ఏది?

జీవామః కేన,

మనము ఎవనిచే జీవించు చున్నాము? ఈ జీవితానికి కర్త, ఆధారభూతుడు, నియంత, అంతర్యామి ఎవ్వరు?

క్వ చ సంప్రతిష్ఠా,

ఈ ప్రపంచం నాశనమవుతున్నది. ప్రళయకాలంలో మనము దేనిపై ప్రతిష్ఠితులమై యుంటాము? మరణానంతరం మన ఆత్మ ఏమౌతుంది? దాని సొంత ఉనికి ఆత్మ ఉంటుందా? లేక పూర్తిగా నాశమై పోతుందా? అది బ్రహ్మములో లీనమౌతుందా?

అధిష్ఠితాః కేన సుఖేతరేషు వర్తామహే.

జీవాత్మలము ఎవరిచేత పరమేశ్వరుచేతనైనా ఉన్నారా? ఎవరిచే పాలితులమై, సుఖదుఃఖములలో, వివిధ పరిస్థితులలో మనము వసించు చున్నారము?

బ్రహ్మవిదో వ్యవస్థాం.

బ్రహ్మవాదులు జగత్తుయొక్క సృష్టి, స్థితి, ప్రళయం, విధులకు హేతు సంబంధిత ప్రశ్నలు వేసుకొని చర్చించుచున్నారు. ఈ విషయం రెండవ మంత్రంలో తెలుపబడింది.

కాలః స్వభావో నియతిర్ యదృచ్ఛా
భూతాని యోనిః పురుష ఇతి చింత్యా ।
సంయోగ ఏషాం న త్వాత్మభావాత్
ఆత్మాప్యనీశః సుఖదుఃఖహేతోః ॥2॥

టీక:

కాలః = కాలము; స్వభావః = స్వభావము; నియతిః = కాననము, అవశ్యకత; యదృచ్ఛా = ఆకస్మిక ప్రాప్తి; భూతాని = పంచ భూతములు; యోనిః = గర్భము. కారణము; పురుషః = మగ; ఇతి = ఈ విధముగ; చింత్యా = భావింపు; సంయోగః = సమూహము; కలయిక; ఏషాం = వీటియొక్క; న = లేదు; తు = నిజముగ; ఆత్మభావాత్ = ఆత్మయొక్క ఉనికిని వలన; ఆత్మా = జీవాత్మ; అపి = కూడను; అనీశః = ఈశ్వరుడు కాదు; సుఖదుఃఖహేతోః = సుఖదుఃఖములకు లోబడి యున్నందువలన.

భావము:

కాలము, నైసర్గిక ప్రకృతి, నియతి, ఆకస్మిక

[illegible]

వివరణము

[illegible] " కాలః స్వభావో నియతి యదృచ్ఛా " [illegible]

భూతాని యోనిః పురుష ఇతి చింత్యా

[illegible]

సంయోగ ఏషాం

[illegible] " న తు ఆత్మభావాత్ " [illegible] " ఆత్మాప్యనీశః సుఖదుఃఖహేతోః " [illegible]

The Individual Soul cannot be the author of creation of this universe as he is impotent over the cause of pleasure and pain.

శ్రీ స్వామి శివానంద సరస్వతి మహరాజ్

(ధ్యానము నభ్యసించిన మహాపురుషులు దైవశక్తిని సృష్టికి కారణముగ తెలిసికొనిరి)

ఈ సృష్టికి కారణాన్ని తెలుసుకోవడం ఎలా? దాన్ని తెలుసుకొన్న వారెవరు? ఎలా తెలుసుకొన్నారు? ఈ విషయం తరువాతి మంత్రంలో తెలుప బడుతుంది.

తే ధ్యానయోగానుగతా అపశ్యన్
దేవాత్మశక్తిం స్వగుణైర్నిగూఢామ్।
యః కారణాని నిఖిలాని తాని
కాలాత్మయుక్తాన్యధితిష్ఠత్యేకః ॥3॥

పద:

తే = వారు; ధ్యానయోగానుగతాః = ధ్యాన యోగమును అభ్యసించు వారు; అపశ్యన్ = చూచిరి; ప్రత్యక్షము చేసుకొనిరి; దేవాత్మశక్తిం = భగవంతుని శక్తిని; స్వగుణైః = గుణముల చేత; నిగూఢాం = దాచియుంచబడినది; యః = ఎవరు; కారణాని = కారణములు; నిఖిలాని = సర్వము; తాని = అవి; కాలాత్మయుక్తాని = కాలముతో ప్రారంభించి జీవాత్మతో అంతమగు; అధితిష్ఠతి = పాలించును; ఏకః = అద్వితీయుడు.

భావము

ధ్యానము నభ్యసించిన మహాపురుషులు తమ స్వగుణముల వలన గుప్తమైన దేవాత్మశక్తిని [భగవంతుని శక్తిని] ఈ సృష్టికి కారణముగ ప్రత్యక్షము చేసుకొనిరి. ఆ శక్తియే [కాలముతో ప్రారంభమై జీవాత్మతో అంతమగు] ఈ కారణములన్నింటికీ అధిపత్యము వహించును.

వివరణము

దేవాత్మ శక్తి సృష్టికి కారణము. భగవంతుని శక్తి విశ్వసృష్టికి మూల కారణము. భగవంతుని శక్తియే దేవాత్మ శక్తి. మాయయే దేవాత్మశక్తి.

కారణం. శ్వేతాశ్వతర ఉప. ఏమిటి, అవ్యక్తము, పంచభూతములు, సర్వేశు, జీవుడు, జీవాత్మ — వీటన్నిటికీ ఆధిపత్యం వహించే ఒక కారణమైనది దేవాత్మ శక్తి. అది అది మాయ. అది అనిర్వచనీయమైన భగవంతుని శక్తి (Inscrutable Power of god). అది త్రిగుణాత్మక మాయ. సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అనేవి త్రిగుణాలు. సత్త్వం అంటే పవిత్రత, సుందరత్వము, నైర్మల్యత. రజస్సు అంటే చర్య, కామం, దుఃఖపరితాపం. తమస్సు అంటే చీకటి. సోమరితనం, అజ్ఞానం. సృష్టి అంతా ఈ త్రిగుణాలకు సంబంధించినది.

ధ్యాన యోగాన్ని అభ్యసించిన మహాయోగులు సృష్టి కారణాన్ని దర్శించారు. దేవాత్మ శక్తినే వారు సృష్టికి కారణంగా ప్రత్యక్షం చేసుకొన్నారు. ఆ యోగి సంగ్రహం అనుభవం ప్రత్యక్షమైనది, నిరపేక్షమైనది, సత్యమైనది.

నిష్కామ్య సేవ హృదయ శుద్ధి చేకూరుస్తుంది. హృదయ శుద్ధి ప్రేమను పోషిస్తుంది. ప్రేమమయ హృదయం ధ్యాన యోగ్యత పొందుతుంది. ధ్యానం సాక్షాత్కారానికి దారితీస్తుంది భగవంతుని దర్శనం, ఆత్మ సాక్షాత్కారం ధ్యానం వినా లభ్యం కాదు.

ధ్యానావస్థిత తద్గతేన మనసా పశ్యంతి
యం యోగినో యస్యాంతం న విదుః
సురాసురగణాః దేవాయ తస్మై నమః."

సమాధిలోనే పరమాత్మ అనుభూతి లభిస్తుంది. అందువల్లనే మహర్షులు ఎల్లప్పుడూ ధ్యానంలో, సమాధిలో ఉండేవారు. వారు పరమేశ్వరుని ప్రత్యక్షం చేసుకొనేవారు. వారు బ్రహ్మమును విశ్వచక్రంగా ధ్యానించేవారు. రాబోయే మంత్రంలో ఈ విషయం ద్యోతకం కాగలదు.

తమేకనేమిం త్రివృతం షోడశాంతం
శతార్ధారం వింశతిప్రత్యరాభిః।
అష్టకైః షడ్భిర్విశ్వరూపైక పాశం
త్రిమార్గ భేదం ద్వినిమిత్తైకమోహమ్ ॥4॥

టీక:

తం = ఆతనిని; ఏకనేమిం = ఒకచక్రపుటంచుతో; త్రివృతం = మూడుకట్టులతో; షోడశాంతం = పదునారు అంతభాగములుగల; శతార్ధారం = ఏబది ఆకులతో; వింశతిప్రత్యరాభిః = ఇరువదిఆధారపుటాకులతో; అష్టకైః షడ్భిః = ఎనిమిదేసి గల ఆరింటితో; విశ్వరూపైకపాశం = అనేకరూపములుగల ఒకత్రాటితో; త్రిమార్గభేదం = మూడు విభిన్నమార్గములతో; ద్వినిమిత్తైకమోహం = రెండు భ్రమణములకు కారణమగు ఒక్క భ్రమణముతో.

భావము

ఒక్క అంచును, మూడు కట్టులను, పదునారు అంత భాగములను, ఏబది ఆకులను, ఇరువది ఆధారపుటాకులను గల్గి, ఎనిమిదేసిగల ఆరింటితో విలసిల్లు అనేక రూపములుగల ఒక త్రాటిని, మూడు విభిన్న మార్గములు గల్గి, రెండు భ్రమణములకు కారణమగు ఒక్క భ్రమణముతో నొప్పు చక్రముగ మనము భగవంతుని ఉపాసనచేసి కొందుము.

వివరణము

తం.

ఆతనిని భగవంతుని. భగవంతుడు విశ్వమనెడి చక్రముగ ధ్యానింపబడుచున్నాడు

ఏక నేమిం.

ఒకే ఒక్క పరిధితో. నేమి అనగా చక్రముయొక్క అంచు. ఈ విశ్వచక్రమునకు నేమి ఏది? ఈ చక్రమునకు నేమి circum-ference, (felly, edge, rim) అని చెప్పవచ్చును. అవ్యక్తనామ-మాయ, ప్రకృతి, శక్తి, అవిద్య అని వివిధనామములతో వ్యవహరింపబడు ప్రకృతి ఈ విశ్వచక్రమునకు నేమి (felly). ఈ నేమిపైననే సృష్టి యంతయూ ఆధారపడియున్నది

త్రివృతం.

ఈ విశ్వచక్రముయొక్క మూడుకట్టులు (three tyres) దేనిని సూచించును? సత్త్వగుణము, రజోగుణము, తమోగుణము — ఈ త్రిగుణములు ఆ మూడు టైరులచే సూచింపబడుచున్నవి. లేదా, ఆ మూడు టైరులు దేశ కాల కారణములను సూచింపవచ్చును

షోడశాంతం.

పదునారు అంత్యభాగాలు (sixteen end parts). విశ్వచక్రానికి పదునారు అంత్య భాగాలు ఏవి? సాంఖ్య వేదాంతంలో పేర్కొనబడిన పదునారు వికృతులే ఈ విశ్వ చక్రానికి అంత్య భాగాలు. ఆ వికృతులే సృష్టి పూర్తి అయ్యేదానికి కారణం. జ్ఞానేంద్రియాలు ఐదు కర్మేంద్రియాలు ఐదు మనస్సు, పృథివి, అప్పు, తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశం — ఇవి సాంఖ్య వేదాంతంలో పదునారు వికారములు. కొందరు ఈ పదునారు అంత్యభాగములు (sixteen end parts of the cosmic wheel) ప్రాణ్ మొదలగు షోడశకలలను, పదునాల్గు భువనములను సూచిస్తాయని చెప్పుతారు.

శతార్ధారం.

ఏబది ఆకులతో (with fifty spokes) ఉండే చక్రంయొక్క ఏబది ఆకులు (spokes) ఏవి? ఐదు రకాల అజ్ఞానం, ఇరువది ఎనిమిది రకాల అసమర్థతలు, తొమ్మిది రకాల తుష్టులు, ఎనిమిది రకాల సిద్ధులు — . ఏబది

చూపిస్తాయి. తమస్సు, మోహము; మహా మోహము, తామిస్రము, అంధ తామిస్రము అనేవి అయిదు రకాల అజ్ఞానం. తరము సుతరము. తారయంతి, ప్రమోదము, ప్రమోదితము, ప్రమోదమానము, రమ్యకము. సత్పుష్టి మోదితము అనేవి అష్ట సిద్ధులు.

వింశతి ప్రత్యరాః.

ఇరువది అవరోధకాలు. ఇవి చక్ర భ్రమణాన్ని ఆపుచేసే ఆకులు (Twenty Counter Spoker) ఏవి సూచిస్తాయి? దశేంద్రియాలు: వాటి పది విషయాలు చక్ర భ్రమణాన్ని అడ్డగించేవాటిని సూచిస్తాయి.

అష్టకైః షడ్భిః.

ఎనిమిదేసి గల ఆరింటితో (Six Sets of Eight). విశ్వచక్రం ఎనిమిదేసి గల ఆరింటితో ఒప్పుతున్నది. అవి ఏవి? మొదటిది సాంఖ్యుల అష్టవిధ ప్రకృతి అనేవి! పంచ భూతములు, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము. రెండవది అష్ట ధాతువులు. అవేవి; బాహ్యచర్మము, అంతర్చర్మము, రక్తము మాంసము, క్రొవ్వు, ఎముకలు, మజ్జ, వీర్యము. మూడవది అష్ట సిద్ధులు. అవేవనగా: అణిమ, మహిమ, గరిమ, లఘిమ, ప్రాప్తి, ప్రాకామ్యము, ఈశిత్వం, వశిత్వం. నాలుగవది ఎనిమిది రకాల మనోభావాలు. అవేవనగా; పుణ్యం, పాపం. జ్ఞానం, అజ్ఞానం, వైరాగ్యం, రాగం, మహాబలం, దౌర్బల్యం. ఐదవది అష్టవిధదేవతలు వారెవరనగా: బ్రహ్మ, ప్రజాపతి, దేవతలు, గంధర్వులు, యక్షులు, రక్షసులు, పితృగణము, పిశాచములు. ఆరవది ఆత్మ యొక్క అష్టవిధ సుగుణాలు. అవేవనగా; దయ, క్షమ, ద్వేషరాహిత్యం, శుచిత్వం, అనాయాసము, అకార్పణ్యము, నిస్పృహా గుణం.

విశ్వరూపైక పాశం.

అనేక రూపములతో కూడిన ఒక త్రాడు విశ్వచక్రానికుంటే ఆ త్రాడు కామాన్ని సూచిస్తుంది. అది చక్రం సూచిస్తుంది అదే పాశం అనేక రకాలుగా ఉంటుంది. కోరికలు అపరిమితం, అనంతం కాబట్టి అవి విశ్వరూపైక పాశంగా చెప్పబడ్డాయి.

త్రిమార్గభేదం

మూడు విభిన్న మార్గములతో. (With three different roads) ఆ త్రిమార్గాలు ఏవి? అవేవనగా: కర్మము, ఆధ్యాత్మము, జ్ఞానము. వేద శాస్త్రం ఈ మూడు మార్గములుగా నడుస్తుంది.

ద్వినిమిత్తైకమోహం.

ప్రతి భ్రమణం రెండు భ్రమణాలకు కారణమౌతుంది. (with each revolution which is the cause for two) మోహం అంటే ఏమిటి? ఇక్కడ మోహమంటే చక్రం తిరగడం. విశ్వచక్రం ఒకసారి తిరగడంవల్ల రెండు సంభవిస్తాయి. వాటిని పక్షమాసాలుగాని, సంవత్సరాలని గాని అనవచ్చు.

ఈ మంత్రంలో భగవంతుని చక్రరూపంలో ధ్యానించబడినాడు. ఈ మంత్రంలో విశ్వచక్రం వర్ణించబడినది. మన భగవంతుని విశ్వచక్రంగా ధ్యానించవచ్చు (We can meditate on the Lord as the wheel of the universe) తరువాత (ఆరవ) మంత్రంలో భగవానుడు వశి రూపంలో ధ్యానించబడతాడు.

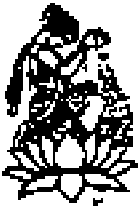

పంచస్రోతోంబుం పంచయోన్యుగ్రవక్రాం
పంచప్రాణోర్మిం పంచబుద్ధ్యాదిమూలాం।
పంచావర్తాం పంచదుఃఖౌఘవేగాం
పంచాశద్భేదాం పంచపర్వామధీమః ॥5॥

టీక

పంచ స్రోతః అంబుం = ఐదు కాలువల నీటిని గలదిః పంచయోని ఉగ్ర వక్రాం = ఐదు ఉత్పత్తి స్థానములలోగూడి ఉగ్రములు, వక్రములైనది: పంచ ప్రాణ ఊర్మిం = ఐదు ప్రాణములను అలలుగ గలది: పంచబుద్ధి ఆది మూలాం = పంచ విధ దర్శనము ఆది మూలముగ గలది, మనస్సు: పంచ ఆవర్తాం = ఐదుసుడిగుండములు గలది: పంచ దుఃఖ ఓఘ వేగాం = ఐదువిధములైన దుఃఖముల వేగముతో పీడితమైనది: పంచాశద్భేదాం = ఏబది అంశములతో గూడినది: (పంచక్లేశ భేదాం = ఐదువిధములైన దుఃఖములతో బాధింపబడునది) పంచపర్వాం = ఐదు శాఖలు గలది: అధీమః = మేము భావించుచున్నాము, ధ్యానించుచున్నాము. అర్థము చేసుకొనుచున్నాము

భావము

ఉగ్రములైన, వక్రములైన ఐదు ఉత్పత్తి స్థానములనుండి ప్రవహించు ఐదు కాలువలతో విలసిల్లునట్టిదియు, పంచప్రాణములనెడి అలలతో అలరుచున్నట్టిదియు, పంచ విధ దర్శనము (మనస్సు)ను ఆది మూలముగ కల్గియున్నట్టిదియు, ఐదు సుడిగుండములతో రాజిల్లునట్టిదియు, అయిదు విధములైన దుఃఖముల యొక్క వేగముతో పీడితమైనట్టిదియు, పంచక్లేశములచే విభాజితమైనట్టిదియు, అయిదు శాఖలు కలిగినట్టిదియు అగు ఒక నదీ రూపముగ మేము పరమేశ్వరుని ధ్యానించుచున్నాము.

వివరణము

"అపర సూత్రం వదతో"

(మంత్రశాస్త్రంలో) ప్రారంభం కావటం గమనార్హం. ఋషి భగవానుని అది భావముగ వ్యాఖ్యానించినారు.

పంచస్రోతః ప్రథమం

ఐదు కాలువల నీటితో నిత్యమైనది. ఈ ప్రత్యేకమైన నదికి ఐదు కాలువలు గలవు. ఐదు ఉత్పత్తి స్థానములనుండి నీరు ఐదు కాలువలద్వారా ప్రవహించు చున్నది. ఈ ఐదు కాలువలు ఏవి? పట్టణాది జ్ఞానేంద్రియములే ఆ ఐదు కాలువలు. పంచేంద్రియములు ఐదు స్రోతస్సులను సూచించును.

పంచ యోని ఉగ్రవక్త్రాం

ఐదు ఉత్పత్తి స్థానములలో గూడి ఉగ్రములు, వక్రములు అయినది, ఈ నది ఉగ్రమైనది. భయంకరమైనది. అతి వక్రమైనది వంకరటింకరగాలు గలది. దానికి ఐదు ఉత్పత్తి స్థానములు గలవు. ఐదు ఉత్పత్తి స్థానము లు ఏవి? పంచభూతములే ఐదు ఉత్పత్తి స్థానములు. పృథివి, అప్పు, తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము — ఇవి ఐదు ఉత్పత్తి స్థానములు.

పంచప్రాణోర్మిం.

ప్రాణములనే ఐదు అలలు గలది. పంచప్రాణములు దేనిని సూచించును? ప్రాణములు అలలను సూచించును. ప్రాణము, అపానము, వ్యానము, ఉదానము, సమానము అనునవి పంచప్రాణములు. ఇవి నదియొక్క అలలను సూచించును

పంచబుద్ధ్యాదిమూలాం.

పంచ విధ ప్రత్యక్షము (five fold perception, మనస్సు) ను ఆదిమూలము (original source) గ గలది. విశ్వము మనస్సుపైననే ఆధారపడియున్నది. మనస్సు ఉన్నప్పుడే విశ్వం ఉంటుంది. మనస్సు

లేకపోతే విక్షేపం ఉండదు. సత్వికల్ప సమాధిలో మనస్సు నాశనమౌతుంది. అందువల్ల నిర్వికల్ప సమాధిలో విక్షేపం ఉండదు. అది అదృశ్యమౌతుంది. ఎప్పుడైతే మనస్సు ఉండదో అప్పుడు విక్షేపం ఉండదు. "మనో నామ త్రి రూపశక్తిః సర్వప్రాణానాం సంసార మూలం కారణం మహాశక్తిః సంసార సర్వ శక్తిమ్. సమస్త జ్ఞానము మహోత్కృష్ట రూపమై యున్నది. ఆ మనస్సే ఈ సంసార రూప శక్తియొక్క మూలకారణమగుచున్నది.

పంచతన్మాత్రాం.

ఈ శరీరంలో ఐదు సూక్ష్మ గుణములు ఉన్నాయి. ఆ సూక్ష్మగుణాలు ఏవి? శబ్దాది విషయములే ఆ సూక్ష్మగుణములు. శబ్దము, స్పర్శ, రూపము రసము, గంధము — ఇవి విషయములు, ఇవే సూక్ష్మగుణములు. జీవాత్మ ఈ సూక్ష్మగుణాలతో చిక్కుకొని, మునిగిపోతాడు. "శబ్దాదయో విషయా అవరోధినీయాస్తు విషయేషు ప్రాణినాం పంచత్వంతి యస్యాస్తాం పంచతన్మాత్రాం.

పంచదుఃఖౌఘవేగాం.

ఐదు విధములైన దుఃఖముల వేగములతో బాధితులైనారు. ఈ శరీరము యొక్క పంచ విధ దుఃఖాలు శక్తి వేగాన్ని ఎక్కువచేస్తాయి. ఐదు విధాలైన దుఃఖాలు ఏవి? గర్భదుఃఖము, జన్మ దుఃఖము, జరా దుఃఖము, వ్యాధిదుఃఖము మరణ దుఃఖము — ఇవి ఐదు విధములైన దుఃఖాలు. ఈ దుఃఖాలు శక్తి వేగాన్ని అధికం చేస్తాయి.

పంచక్లేశభేదాం.

ఏటి అంశములు గలది. శ్రీ శంకరులవారు "పంచక్లేశ భేదాం" అని అన్నారు. ఈ శరీర ఐదు విధమైన క్లేశములుందే విభజింపబడినది. పంచ క్లేశములుఏవి? అవిద్య, అస్మిత, రాగము, ద్వేషము అభినివేశము. ఇవి పంచక్లేశములు.

పంచపర్వాణం.

ఈ నదికి ఐదు పర్వాలు ఉన్నాయి. పైన చెప్పిన పంచక్లేశములే ఈ సంసారనదియొక్క పంచపర్వములు (కణుపులు).

అభ్యాసం.

ధ్యానించవలసినది. భగవంతుని నదీరూపముగా ధ్యానించుము. నది లోనికి నీరు ఎలా వస్తుంది? మహాసముద్రంలోని నీరు ఆవిరియై నదీరూపం ధరిస్తుంది. మరలా ఆ నది మహా సముద్రం ప్రవేశిస్తుంది. అనగా నీరు సముద్రంలోనుండి వచ్చి, సముద్రంలోకి మరలా వెళుతుంది. అలాగే ఈ ప్రపంచం బ్రహ్మమునుండి వచ్చింది మరల అది బ్రహ్మములోనే లీన మౌతుంది.

జీవుడు సంసారంలో ఎలా చిక్కుకొన్నాడు? సంసారాన్నుండి ఆతడు బయటపడటం ఎలాగు? ఈ విషయం తరువాతి శ్లోకాల్లో చెప్పబడుతున్నది.

సర్వాజీవే సర్వసంస్థే బృహంతే
అస్మిన్ హంసో భ్రామ్యతే బ్రహ్మచక్రే।
పృథగాత్మానం ప్రేరితారం చ మత్వా
జుష్టస్తతస్తేనామృతత్వమేతి ॥6॥

టీక:

సర్వాజీవే = దేనియందు సకల జీవరాశులు నివసించునో అది; సర్వసంస్థే = సమస్తము దేనిలో విశ్రమించునో అది; బృహంతే = మహాన్, బ్రహ్మాండమైన; అస్మిన్ = ఈ; హంసః = జీవాత్మ; భ్రామ్యతే = గిర గిర త్రిప్పబడుచున్నాడు; బ్రహ్మచక్రే = బ్రహ్మ చక్రమున; పృథక్ = విభిన్నము; ఆత్మానం = ఆ ఆత్మనుండి; ప్రేరితారం = ప్రేరకుడు, నియామకుడు; చ = మరియు, మత్వా = భావించి, తెలిసికొని; జుష్టం =

సేవింపబడిన; తతః = తరువాత; తేన = ఈశ్వర సేవనముచే; అమృత త్వం = అమృతత్వమును, ఏతి = పొందును.

భావము

ఈ అనంతమైన బ్రహ్మచక్రమున సకల జీవరాశులు నివసించుచున్నవి, భ్రమించుచున్నవి. యాత్రికుడైన జీవుడు (పునర్జన్మ పొందు జీవాత్మ) తాను, పరమాత్మ అన్యమని అనుకొన్నప్పుడు ఈ బ్రహ్మచక్రమున గిరగిర త్రిప్పబడుచున్నాడు. పరమేశ్వరునిచే అనుగ్రహింపబడినప్పుడు జీవుడు అమృతత్త్వమును పొందును.

వివరణము

బ్రహ్మచక్రము ఏమిటి? ఈ ప్రపంచాన్నే బ్రహ్మచక్రము అన్నారు. సకల జీవరాశులు ఈ బ్రహ్మచక్రమున నివసించును. దానిలోనే తిరుగుచున్నవి. ఇది అద్భుతమైన, మహత్తరమైన చక్రము.

హంసః అనగా హంస, పరమాత్మ. ఇచట జీవుడు హంసయని పిలువబడినాడు. హంస అనగా యాత్రికుడు. సంసార పథమున పయనిస్తున్నాడు. కావున జీవుని హంస అన్నారు. జీవుడు తాను పరమాత్మకంటె భిన్నమని భావించినప్పుడు అతడు ఈ సంసార చక్రమున గిరగిర త్రిప్పబడుచున్నాడు. అప్పుడు అనేక జన్మలు పొంది, ఎన్నో బాధలననుభవించి, అనేక అనుభవాల్ని పొంది క్రమేణా ఆధ్యాత్మికతను పొందుతాడు. కాలక్రమంలో అతడు బ్రహ్మముతో ఐక్యము చెందుతాడు. "అనేక జన్మ సంసిద్ధః తతో యాతి పరాంగతిం" అనేక జన్మలలో పరిశుద్ధుడైన తరువాత యోగి పరమగతిని, బ్రహ్మమును పొందును జీవుడు తాను. బ్రహ్మము ఒకటని భావించినపుడు అతడు అమృతత్త్వమును పొందును. "యద్ భావః తద్ భవతి" అతడు "అహం బ్రహ్మాస్మి" నేను బ్రహ్మము అను భావముతో బ్రహ్మైక్యమును, అమృతత్త్వమును పొందును.

పరమేశ్వరుని అనుగ్రహము వల్లనే మనం సాధన చతుష్టయసంప న్నులం కాగలం. భగవదనుగ్రహము మనకు వేదాంతంవల్ల అభిరుచి కలుగు తుంది. దేవుని దయవల్లనే మనం పరమాత్మతో ఐక్యాన్ని తెలుసు కోగలం.

తేషామేవానుకంపార్థం
అహం అజ్ఞానజం తమః।
నాశయామి ఆత్మభావస్థో
జ్ఞానదీపేన భాస్వతా॥ గీతా.

వారిపై నాకుగల నిర్హేతుకమైన అనుకంపవల్లనే ప్రకాశవంతమైన జ్ఞాన జ్యోతిచే అజ్ఞానజన్యమగు వారి అంధకారమును నాశనమొందింతును.

దదామి బుద్ధియోగం తం
యేన మాముపయాంతి తే॥ గీతా.

నేను వారికి బుద్ధియోగమును ప్రసాదింతును, దాని ద్వారా వారు నన్ను పొందుదురు.

అందువల్ల పరబ్రహ్మ సాక్షాత్కారము పొందుటకు ప్రయత్నమేగాక పర మేశ్వరానుగ్రహం కూడ ఉండాలి అని నిశ్చయమగుచున్నది.

ఉద్గీతమేతత్పరమం తు బ్రహ్మ
తస్మింస్త్రయం సుప్రతిష్ఠాక్షరం చ।
అత్రాంతరం బ్రహ్మవిదో విదిత్వా
లీనా బ్రహ్మణి తత్పరా యోనిముక్తాః॥7॥

టీక

ఉద్గీతం = గానము చేయబడినది: ఏతత్ = ఇది: పరమం = సర్వోత్కృ ష్టమైనది: తు = నిశ్చయముగా: బ్రహ్మ = బ్రహ్మము; తస్మిన్ = దానిలో:

త్రయం = మూడు; సుప్రతిష్ఠం = గట్టిగా ఉంచబడినది; అక్షరం = నశింపనిది; చ = మరియు; అత్రాన్తరం = దానియందలి; బ్రహ్మవిదః = బ్రహ్మమును తెలుసుకొన్నవారు; విదిత్వా = తెలిసికొనుటచే; లీనాః = లీనమగుదురు. బ్రహ్మణి = బ్రహ్మమునందు; తత్పరాః = నిష్ఠయందు మనస్సు లగ్నమైయుండువారు; యోనిముక్తాః = గర్భమునుండి విడివడినవారు, పునర్జన్మలేనివారు.

భావము

ఇది వాస్తవముగా పరబ్రహ్మముగ ప్రకటింపబడినది. దానియందు త్రయము గలదు. అది స్థిరమైన ఆధారము. అది అవినాశి. దానిలో ఏమున్నదో తెలుసుకొనుటచే బ్రహ్మవిదులు బ్రహ్మము పట్ల భక్తి భావము గలవారై, బ్రహ్మములో లీనులై, జన్మనుండి ముక్తిని పొందుదురు.

వివరణము

ఏతత్ అనగా దీనిని, అనగా సంహితలో పూర్తి అనంత అద్వితీయ స్వరూప పరబ్రహ్మమును. మూలమునందలి "తు" శబ్దము విశ్వాతీతమును తెలియజేయుచున్నది. బ్రహ్మము ప్రాపంచిక ధర్మములు లేనిదానిగను సర్వోత్కృష్టమైనది. అది సకల భూతములైన సాంసారిక ధర్మములకు అతీతమైనది. సర్వోత్కృష్టమైన బ్రహ్మమునకు కలుగుతూ ఫలము పైతము అత్యుత్కృష్టమైనదే.

త్రయము అనగా మూడు. ఈ త్రయము ఏమిటి? భోక్త, భోగ్యము, ప్రేరకుడు — ఇవి త్రయము. జీవాత్మ, భోగ్యవస్తువులు, పరమాత్మ — ఇవి త్రయము. జాగ్రదవస్థ, స్వప్నావస్థ, సుషుప్త్యవస్థ — ఇవి కూడా త్రయము కావచ్చును.

సుప్రతిష్ఠ అక్షరం ఓం. బ్రహ్మము స్థిరమైన ఆధారభూతము. అది అవినాశి. ఈ ప్రపంచానికి బ్రహ్మము అధిష్ఠానము (substratum). విశ్వ ప్రళయసమయంలో ఈ యావత్ ప్రపంచము బ్రహ్మలోనే విశ్రమిస్తుంది.

బ్రహ్మ విద్య అనగా బ్రహ్మజ్ఞానము సంపాదించుకొనుట. బ్రహ్మ విదులు విచారము చేస్తారు. దాని ఉపాసనను చేసి పరమాత్మ, తామే పంచ కోశములు (అన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయ, ఆనంద మయ కోశములు) కాదు అని తెలుసుకొంటారు. తామే త్రిశరీరములు (స్థూల, సూక్ష్మ, కారణ శరీరములు) కాదని తెలుసుకొంటారు. "నేతి నేతి" సిద్ధాంతం ద్వారా తామే బ్రహ్మ స్వరూపం కావని తెలుసుకొంటారు. ధ్యాన యోగ సాధన ద్వారా, సమాధి ద్వారా వారు అంతఃకరణమును, అనగా పర బ్రహ్మ తత్త్వమును గ్రహిస్తారు. దాని ఆ పరమపురుషుని(పరబ్రహ్మమును) చేరుతారు.

యోగి ముక్తి అనగా యోగి నుండి ముక్తుడు. యోగి ముక్తుడనగా పునర్జన్మ రహితుడు. బ్రహ్మ విదులు ఆత్మ సాక్షాత్కారమువల్ల పునర్జన్మ రహితులౌతారు.

యోగినస్తు భవంతి గర్భ జన్మ జరా మృతి
సంసార భయాన్ముక్తా భవంతీత్యర్థః

గర్భ వాసము, జన్మ, జరావస్థ, మరణము — వీటితో కూడిన సంసార భయము నుండి యోగులు ముక్తులగుదురని అభిప్రాయము.

తరువాత శ్లోకమున ఆత్మానాత్మలు, ఉపాధి పరిత్యాగము చేయువాని స్థితిని గూర్చి తెలుపబడినది.

సంయుక్తమేతత్ క్షర మక్షరం చ
వ్యక్తావ్యక్తం భరతే విశ్వమీశః।
అనీశశ్చాత్మా బధ్యతే భోక్తృభావాత్
జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః॥8॥

టీక:

సంయుక్తం = కలగలిసినది; ఏతత్ = ఈ; క్షరం = నాశనమగునది; అక్షరం = నాశనములేనిది; చ = మరియు; వ్యక్తావ్యక్తం = వ్యక్తమైనది, అవ్యక్తమైనది; భరతే = ధరించును; విశ్వం = విశ్వమును; ఈశః = ప్రభువు; అనీశః = ప్రభువుకానిది; చ = మరియు; ఆత్మా = జీవాత్మ; బధ్యతే = బంధితుడగును; భోక్తృభావాత్ = భోక్త అయినందువలన; జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని; దేవం = భగవంతుని; ముచ్యతే = ముక్తుడగును; సర్వపాశైః = సకలపాశములనుండి

భావము

ఈ విశ్వము క్షరాక్షరముల సంఘాతము. అది వ్యక్తావ్యక్తముల కలయిక. దానిని పరమేశ్వరుడు ధరించుచున్నాడు. ఎంత కాలము జీవాత్మ పరమేశ్వరుని ఎరుగడో అంతము ఆతడు ఇంద్రియ భోగముల పట్ల ఆసక్తుడగును. అతడు బద్ధుడగుచున్నాడు. ఆతడు దేవుని తెలిసికొనినపుడు అతడు అన్ని శృంఖలముల నుండి ముక్తుడగును.

వివరణము

సంయుక్తమ్ ఏతత్ క్షరం అక్షరం చ.

సంయుక్తమునగా కూడినది. ఈ విశ్వము క్షరముతో, అక్షరముతో, వ్యక్తముతో, అవ్యక్తముతో కూడియున్నది.

క్షరమంటే ఏమిటి? క్షరః సర్వాణి భూతాని. క్షరమనగా సర్వ భూత
ములు. నాశమగునటువంటి అని కొందరను. వినాశమునందు పొందునవి. సర్వ
భూతములు క్షరము అనబడుచున్నవి. కార్యరూపమైన జగత్తంతయు క్షరము
(destructible) అనబడుచున్నది.

అక్షరమంటే ఏమిటి? అనేక సాంసారిక జీవాత్మలు కామకర్మాది సం
స్కారములకు ఆశ్రయమై యుండునది అక్షర మందురు. సంసార బీజము
అనంతమైయుండుటవలన సమస్తోపాధులకు అక్షర మగుట వలన అక్షర
మనుచున్నారు. సంసార మాయావృక్షమునకు బీజమై యుండునది అక్షర
మందురు, కూటస్థుడని కూడ చెప్పబడును అక్షరమని చెప్పబడుచున్నది.
మాయయనగా మాయ.

ఈ విశ్వము ఓంకారముతో కూడినది.

ద్వావిమౌ పురుషౌ లోకే
క్షరశ్చాక్షర ఏవ చ — గీతా

లోకమునందు రెండు రకముల పురుషులు గలరు. అవి క్షరపురుషుడు, అక్ష
ర పురుషుడు

వ్యక్తావ్యక్త భగవత్ విశ్వ పీఠ!

వ్యక్త అవ్యక్తముల కంటెను అతీతమైన ఈ విశ్వమును పరమేశ్వరుడు
ధరించుచున్నాడు. వ్యక్తమనగా వ్యక్తమైన ప్రపంచము, అవ్యక్తమనగా
అవ్యక్తమైన మూల ప్రకృతి. ఈ వ్యక్త విశ్వమునకు మూలప్రకృతితో
బీజమై యుండును. దానిని అనగా భరించును. పరమేశ్వరుడు ఓంకారముతో
తోను, వ్యక్తముతో కూడిన విశ్వమును భరించుచున్నాడు.

యో లోకత్రయమావిశ్య
బిభర్త్యవ్యయ ఈశ్వరః — గీతా.

అవ్యక్తమగును ఈశ్వరుడు లోకత్రయమును వ్యాపించి, భరించియున్నాడు. పరమాత్మ క్షరాక్షరములకు వ్యక్తావ్యక్తములకు అత్యంత విలక్షణుడై యున్నాడు. తదన్యరూపస్థితి మాత్రమున నుండి సర్వమును సర్వజ్ఞుడైన. అవ్యయుడైన ఈశ్వరుడు ధరించియున్నాడు.

అనీశశ్చాత్మా బధ్యతే భోక్తృభావాత్.

పరమేశ్వరుని ఎరుగని జీవాత్మ భోక్తయై బద్ధుడగుచున్నాడు. అనీశశ్చాత్మ అనగా అజ్ఞానముతో నున్న జీవాత్మ. అజ్ఞానియైన జీవుడు దేహేంద్రియ మనోబుద్ధులతో తాదాత్మ్యము పొందును. అట్లు చేయుటవలన అతడు కర్తృత్వభావమును, భోక్తృత్వ భావమును అవలంబించును. "అహం కర్తా, అహం భోక్తా" యను భావము అతని బంధమునకు కారణమగుచున్నది. "నాహం కర్తా, నాహం భోక్తా" అను భావము ఉదయించనంత వరకు, అనగా జీవాత్మ దేహమే తానని భావించుచున్నంత కాలము అతని మనస్సు ఇంద్రియ భోగములలో తగిలి యుండును. అతడు ఇంద్రియ సుఖ జీవితమునకు అంటి యుండును. అతడు భోక్తృత్వ భావనవలన దేహ వాసనలచే బద్ధుడగుచున్నాడు.

జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః।

అతడు దైవ సాక్షాత్కారము పొందిన పిదప సర్వబంధనములనుండి విమోచనము పొందును. ముచ్యతే అనగా ముక్తుడగును. అతడు భగవంతుని తెలుసుకొన్న పిదప సర్వవిధములైన అజ్ఞాన బంధములనుండి ముక్తుడౌతాడు. కావున ఆనందమునకు మూలము భగవత్సాక్షాత్కారమే. ఆత్మ సాక్షాత్కారము వినా నిజమైన ఆనందము లేదు. ఇంద్రియ విషయ భోగ ఆనందము క్షణికమైనది. పరమేశ్వరుని సాక్షాత్కారమే సర్వవిధ దుఃఖనివృత్తిని పరమానంద ప్రాప్తిని కలిగించగలదు

మూడవది మూలము, దానిని కారణాన్ని ఇది తరువాతి మంత్రంలో చెప్తాను.

జ్ఞాజ్ఞౌ ద్వావజావీశనీశావజా
హ్యేకా భోక్తృభోగ్యార్థయుక్తా।
అనంతశ్చాత్మా విశ్వరూపో హ్యకర్తా
త్రయం యదా విందతే బ్రహ్మమేతత్॥9॥

టీక

జ్ఞాజ్ఞౌ = సర్వజ్ఞుడైన ఈశ్వరుడు, అజ్ఞుడైన జీవాత్మ; ద్వౌ = ఇద్దరు; అజౌ = పుట్టుకలేనివారు; ఈశనీశౌ = సర్వసమర్థుడు, అసమర్థుడు; అజా = అవ్యక్తప్రకృతి; హి = నిశ్చయముగా; ఏకా = ఒకటి; భోక్తృభోగ్యార్థయుక్తా = భోక్తతోను, భోగ్యవస్తువులతోను కూడినటువంటి; అనంతః = అనంతమైనది; చ = మరియు; ఆత్మా = ఆత్మ; విశ్వరూపః = విశ్వరూపము; హి = వాస్తవములో; అకర్తా = కర్తృత్వములేని; త్రయం = మూడు; యదా = ఎప్పుడు; విందతే = తెలిసికొనునో; బ్రహ్మం = బ్రహ్మము; ఏతత్ = ఈ.

భావము

సర్వజ్ఞుడైన ఈశ్వరుడు, అజ్ఞుడైన జీవుడు; సర్వసమర్థుడైన భగవంతుడు, అసమర్థుడైన జీవాత్మ - వీరిద్దరు అజులే (పుట్టుక లేనివారే). భోక్తతోను, భోగ్యవస్తువులతోను సంబంధపరుపబడినట్టిదియు, భోక్త భోగ్యముల సౌకర్యార్థము కల్పించునట్టిదియు నైన అజ [ప్రకృతి] సైతము పుట్టుకలేనిదే. ఈ మూడింటిని [ఈశ్వరుని, జీవుని, ప్రకృతిని] బ్రహ్మముగ తెలిసికొనునప్పుడే ఆత్మ తన

అనంత స్వరూపమును, విశ్వరూపత్వమును, అఖండ స్వేచ్ఛను, నిష్క్రియత్వమును సాక్షాత్కరించుకొనును.

వివరణము

జ్ఞాజ్ఞౌ ద్వౌ అజౌ ఈశనీశా*

ఈశ్వరుడు సర్వజ్ఞుడు. జీవుడు అజ్ఞుడు ఈశ్వరుడు, జీవుడు — వీరిద్దరు జన్మరహితులు. వారు అజులు, వారికి జన్మలేదు. సర్వేశుడు పరమేశ్వరుడు. అనీశుడు జీవుడు. వీరిద్దరును అజులు. వారికి జన్మలేదు వీరిద్దరూ స్వతంత్రులు కానివారే, అజులే. సర్వేశుడు పరమేశ్వరుడు; అనీశుడు జీవుడు సర్వజ్ఞుడు పరమేశ్వరుడు! అల్పజ్ఞుడు జీవుడు. సర్వశక్తి పరమేశ్వరుడు, అల్పశక్తి జీవుడు, సర్వవ్యాప్తి పరమేశ్వరుడు, దేహాదిబద్ధుడు జీవుడు. సర్వాత్ముడు పరమేశ్వరుడు, అసర్వాత్ముడు జీవుడు. విశ్వైశ్వర్య సమగ్రాధిపతి పరమేశ్వరుడు, అల్పైశ్వర్య అనాత్మకాముడు జీవుడు, వీరిద్దరును అజులే.

అజా హి ఏకా భోక్తృ భోగార్థయుక్తా

మాయ భోక్తకు, భోగ్య వస్తువులతో సంబంధం కలుగజేయుచున్నది. ఆమె భోక్త భోగ్యముల నానాత్వరూపము కల్పించును ఆమె త్రైగుణ్యకారిణి.

మాయయా అనిర్వాచ్యత్వేన తత్త్వాన్యత్వాయోగాత్ తథాహి — 'ఏషా హి భగవన్మాయా సదసద్వ్యక్తివర్జితా' ఇతి

ఆ నిర్వచనీయమైన దగుట వలన మాయను తత్త్వాన్యత్వములతో చెప్పుటకు వీలుగాదు. ఈ విధముగ మాయను గూర్చి చెప్పబడియున్నది, "పరమేశ్వరుని మాయ సదసద్వ్యక్తములకు దూరమైనది."

---

* "ఈశనీశా". శాంకరం హ్రస్వశ్ఛాందసః "ఈశనీశౌ" అనే పదంలోని శకారము యొక్క హ్రస్వత ఛాందసమని తెలియవలెను.

నాకు కూడా లేదు. ఆమెకు అన్నీ తెలుసు. ఆమె సర్వజ్ఞురాలు సృష్టి స్థితి లయ. ఆమె పరమాత్మ యొక్క శక్తి. ప్రపంచ ఆమె యొక్క వికారములే (modifications). జ్ఞాన, జ్ఞేయము, జ్ఞాతృత్వము — ఈ మూడు ఆమెయొక్క వికారములే. పరమేశ్వరుని అవ్యక్తమైన మాయా శక్తి స్వరూపాన్ని తెలుసుకున్నవారికి ఈ విశ్వమంతా బ్రహ్మమయంగా గోచరిస్తుంది.

అనంతశ్చాత్మా విశ్వరూపో హ్యకర్తా

పరమాత్మ అనంతుడు. అతను విశ్వరూపుడు. అతడు నిష్క్రియుడు, పరిపూర్ణుడు నిర్వికారుడు. పరమాత్మ సర్వదా కేవల సాక్షిస్వరూపుడు. అతడు సర్వదా స్వతంత్రుడు.

త్రయం యదా విందతే బ్రహ్మమేతత్

ఈశ్వరుని జీవుని, ప్రకృతిని బ్రహ్మముగా తెలుసుకున్నప్పుడే జీవాత్మ తన అనంత స్వభావమును, విశ్వరూపత్వమును, అకర్తృత్వమును, నిష్క్రియత్వమును సాక్షాత్కరించుకొనును.

అజ్ఞానదశలో జీవాత్మ తాను కర్త యని, భోక్త యని భావిస్తాడు. మానవ కోటి దుఃఖాలను, బాధలను అతడు పొందుతాడు. విషయం (object) ఎల్లప్పుడూ దానిని తెలిసే కర్త (subject) పై ఆధారపడియుంటుంది. జీవాత్మ పరమాత్మతో తన ఏకత్వమును తెలుసుకొన్నప్పుడు కర్తృత్వభావం అదృశ్యమౌతుంది. నిర్విశేష సమాధిలో త్రిపుటి అదృశ్యమౌతుంది. కర్త కర్మ ఒకటే అవుతుంది. ప్రపంచమంతా ఏకమౌతుంది, ప్రకృతి బ్రహ్మములో లీనమౌతుంది. జీవాత్మ తన యథార్థ స్వరూపాన్ని, తన అనంత స్వభావాన్ని విశ్వరూపత్వాన్ని, పరిపూర్ణ స్వాతంత్ర్యాన్ని దర్శిస్తాడు.

తరువాతి మంత్రములో ఉపనిషత్తు మాయానివృత్తికి మార్గమును తెలియజేయుచున్నది.

క్షరం ప్రధానమమృతాక్షరం
క్షరాత్మానావీశతే దేవ ఏకః।
తస్యాభిధ్యానాద్యోజనాత్ తత్త్వభావాద్
భూయశ్చాంతే విశ్వమాయా నివృత్తిః॥10॥

టీక

క్షరం = వినాశశీలమైనది; ప్రధానం = ప్రకృతి; అమృతాక్షరం = చావులేని, నాశములేని; హరః = భగవంతుడు; క్షర = నశ్వరమైన ప్రకృతిని ఆత్మానౌ = జీవాత్మలను; ఈశతే = పాలించును; దేవః = పరమాత్మ; ఏకః = అద్వితీయుడు; తస్య = అతనియొక్క; అభిధ్యానాత్ = ధ్యానమువల్ల; యోజనాత్ = కూడికవలన; తత్త్వభావాత్ = అతనితో (పరమాత్మతో) ఒకటి అగుటవలన; భూయః = మరల; చ = మరియు; అంతే = ప్రారబ్ధము తొలగిన పిదప; విశ్వమాయా నివృత్తిః = సకలవిధ మాయా నివృత్తి

భావము

ప్రకృతి క్షరమైనది. పరమేశ్వరుడు అమృతుడు, అక్షరుడు. అతడు క్షరమైన ప్రకృతిని జీవాత్మలను పాలించును. పరమేశ్వరుని ధ్యానించుటవలన, అతనితో సంయోగముపొందుట వలన, అతనితో ఒకటి యగుట వలన చివరకు సకలవిధ భ్రాంతి (మాయా) నివృత్తి కలుగును.

ఉపదేశము

క్షరం ప్రధానం

ప్రకృతి నశ్వరమైనది. (matter is destructible). ప్రధానము అంటే మూలప్రకృతి. స్వతహాగ మూలప్రకృతి నశ్వరమైనది కాదు.

ప్రధానం, దాని ఉనికి ... ... దాని క్షణికత్వము, అందుచే నశించేదని చెప్పుచున్నారా? ... ... ప్రకృతి నశిస్తుం ... ... అందువల్ల ప్రధానాన్ని (ప్రకృతిని) క్షరమన్నారు.

అమృతాక్షరం హరః

హరుడు అమృతుడు. అవినాశి. ... ... జీవాత్మలయొక్క అజ్ఞానమును ... ... హరః (హరుడు) అని పిలుస్తున్నారు. ... ... ప్రభువు అమృతాక్షరుడైన ... ... ఏకైక ప్రభువు ... ...

క్షర ఆత్మానౌ ఈశతే దేవ ఏకః

ఏకైక దేవుడు నశించే ప్రకృతిని, జీవాత్మను పాలించును.

తస్యాభిధ్యానాత్,

నశించని ప్రధానమును, జీవాత్మను పాలించునట్టి ఏకైక దేవుని (పరమాత్మను) ధ్యానించుటవలన సకలవిధ భ్రాంతి నివృత్తి కలుగును. ... ధ్యానంలో సమస్త ... . ధ్యానము సమాధికి గొంపోతుంది. ... ... మాయా నివృత్తికి అతని ధ్యానము అత్యావశ్యకము.

యోజనాత్.

యోజనవలన పరమాత్మతో జీవాత్మ చేరికవలన జ్ఞానము. యోగాభ్యాసము ద్వారా ... పరమేశ్వరునితో సాయుజ్యాన్ని పొందుతాడు. దీన్ని నిర్వికల్పసమాధి అంటారు. సవికల్ప సమాధిలో ధ్యాత (ధ్యానించువాడు)

ధ్యేయము (పరమాత్మ) అను మధ్య కొంతెం భేదముంటుంది. సవికల్ప సమాధిలో త్రిపుటి ఉంటుంది. ధ్యాత, ధ్యానము, ధ్యేయము — అను త్రిపుటి. పరమాత్మతో తప్పని చేరికవలన భ్రాంతి విస్మృతి కలుగును. భ్రాంతి విస్మృతికి వేరొక మార్గములేదు.

తత్త్వభావాత్

అనగా పరమాత్మతో ఏకము గుటవలన. సవికల్ప సమాధి అనంతరం అతడు తన్ను పరమేశ్వరునితో ఏకం చేసుకొంటాడు. అతడు పరమేశ్వరుని దాచమున ప్రవేశిస్తాడు. దీనిని నిర్వికల్ప సమాధి అంటారు. ఈ నిర్వికల్ప సమాధిలో త్రిపుటీలయం ఉంటుంది. నిర్వికల్ప సమాధిలో త్రిపుటి పూర్తిగా అదృశ్యమౌతుంది. ధ్యాత ధ్యేయముల మధ్య అగ్రాహ్యమాత్రం అంతర్ధానంగా అదృశ్యమౌతుంది. ధ్యాత ధ్యేయంతో తన తాదాత్మ్యమును తెలుసుకొనటంవల్ల ధ్యాత ధ్యానం. ధ్యేయం (ధ్యానించువాడు, ధ్యానము చేయుట, పరమాత్మ) — ఈ మూడు ఒకటే ఔతాయి. అద్వైత జ్ఞానం అంతమౌతుంది

భగవద్గీతలో భగవానుడు ఇలా ప్రకటిస్తాడు:

భక్త్యా త్వనన్యయా శక్య
అహమేవం విధోఽర్జున
జ్ఞాతుం ద్రష్టుం చ తత్త్వేన
ప్రవేష్టుం చ పరంతప,

అర్జునా, *అనన్యభక్తి వలన మాత్రమే నేను తత్త్వతః తెలియబడుటకు, చూడబడుటకు, ప్రవేశింపబడుటకు సాధ్యపడుదును.

---

*సర్వ కార్యములందేకను పరమాత్మకొరకే చేయగ మరొకటి ఏదియు చేసిన అగపడుట లేదో అది అనన్య భక్తి. అవ్యభిచారిణమైన భగవంతుని కంటె అన్యముగ చేయటంయుండును. ఏదియూ ఏకరూపము ఉండదో అది అనన్య భక్తి యనబడును.

ధ్యానమార్గంబే విశ్వరూపమూ ప్రాప్తి.

తరువాత ధ్యానము వల్ల పొందబడు కర్మబద్ధమైన శరీర సకలవిధ భ్రాంతి నివృత్తి యగును. ధ్యానం అనగా దేహ మనః బుద్ధి, మాయ సాక్షి, పరమ పురుషు. తెల్పునది "నేను బ్రహ్మమును", "అహం బ్రహ్మాస్మి" అని ధ్యానించవలె ను. ఈ అనుభూతి బ్రహ్మ జ్ఞానముకల్గు ధ్యాన సమాధిని పరమపదము అని దీని అర్థ జ్ఞానము కలుగును. అతని జ్ఞానాగ్నిలో సర్వకర్మలు దగ్ధమగును.

"అంతిమ" అనగా, ప్రారబ్ధకర్మ క్షయమైన తరువాత. అనగా సాధకుడు దేహత్యాగము చేయుట. విశ్వరూపము ప్రాప్తి కలుగును. సమస్త లోకములకు ఐశ్వర్యమైనది అశేష ప్రసంగ రూపమూ ప్రాప్తి కలుగును.

తరువాతి మంత్రమున దైవత్వ సాక్షాత్కారము వర్ణించుచున్నారు.

జ్ఞాత్వా దేవం సర్వపాశాపహానిః
క్షీణైః క్లేశైర్జన్మమృత్యుప్రహాణిః।
తస్యాభిధ్యానాత్తృతీయం దేహభేదే
విశ్వైశ్వర్యం కేవల ఆప్తకామః॥ 11 ॥

టీక

జ్ఞాత్వా = తెలుసుకొని; దేవం = భగవంతుని; సర్వపాశాపహానిః = సకల విధములైన అజ్ఞాన బంధనములు నాశనమగును; క్షీణైః = నాశమొందుటచే; క్లేశైః = క్లేశముల; జన్మమృత్యుప్రహాణిః = జనన మరణ హేతువుల వినాశము; తస్య అభిధ్యానాత్ = ఆ పరమాత్ముని యొక్క ధ్యానము వలన; తృతీయం = మూడవ స్థితి; దేహభేదే = దేహము విడుచుటచే; విశ్వైశ్వర్యం = సార్వభౌమత్వము; కేవలం = అద్వితీయుడు; ఆప్తకామః = సర్వకామ తృప్తి పొందినవాడు.

భావము:

భగవంతుని తెలిసికొనుటవలన సకల విధములైన అజ్ఞాన బంధములు వినాశమొందును; జననము, మరణము, దుఃఖము — ఇవి అంతమొందును. ఆ పరమాత్మను ధ్యానించుటవలన దేహము లయమగు వేళ ధ్యాత తృతీయ స్థానమును, అనగా విశ్వాధిపతిత్వమును పడయును. అతని వాంఛితములన్నియు తీరెడి, అతడు అద్వయుడగును.

వివరణము:

జ్ఞాత్వా దేవం సర్వపాశాపహానిః

"అయం అహం అస్మి" "ఆ బ్రహ్మమే నేను" అని తెలిసికొని అతడు సకలవిధములైన అవిద్యా బంధనములను తెగద్రెంచుకొనును. భగవంతుని విస్మరించుటవలననే మనకు గర్భవాసాది దుఃఖములు కలుగుచున్నవి. పరమేశ్వర సాక్షాత్కారమువలన సకల విధ దుఃఖ నివృత్తి ప్రాప్తి సిద్ధించును. ఇదే జీవిత గమ్యము.

క్షీణైః క్లేశైః జన్మ మృత్యు ప్రహాణిః

ఈశ్వర సాక్షాత్కారమువలన అనేక విధముల దుఃఖములు అంతమొందును. అవిద్య, అహంకారము, రాగము, ద్వేషము, అభినివేశము—వీటిని పంచక్లేశము లందురు. ఈ క్లేశములు తొలగుటవలన జన్మ మృత్యువు మొదలగు దుఃఖములకు హేతువులు అంతమొందును. ఇది జ్ఞానఫలము. సకల విధ దుఃఖ నివృత్తి, పరమానంద ప్రాప్తి— ఇవి జీవిత గమ్యము. సర్వోత్తమమగు మానవ జీవిత లక్ష్యము ఆత్మ సాక్షాత్కారము అని ప్రవచింపబడుచున్నవి.

తస్యాభిధ్యానాత్ తృతీయం దేహభేదే.

ఆ పరమేశ్వరుని ధ్యానమువలన అతడు తృతీయ పదమును పొందునని తెలుపబడినది. అతడు ఈ తృతీయ స్థితిని శరీర పతనానంతరము

పొందునని మునుపటిపద్యమందు దేహ పర్యావసానంతరము అతడు అత్యంత దివ్యమైన మార్గమునందు గమించి, పరమేశ్వర సాయుజ్యమును పడసి, పరమ మోక్షము రూప కారణ బ్రహ్మానందము స్థితమైన మంత్రార్థ ఐశ్వర్య రూప కృతిని ఫలమును పడయును.

విత్తైశ్వర్యం కేవల ఆప్తకామః

అతను విశ్వశత్రువును పడయును. అతని పాదతలములప్పుడు లు చేరి, అతడు ఉన్నతుడగును. ప్రాప్త కాము పరమేశ్వరునితో సమమైన పదము అతడు అనుభవించును దీనిని శైవశాస్త్ర మందురు. అతడు ఆప్త కాముడై వచ్చుట అతనికి కోరిక ఏర్పడునా? పరమేశ్వరునితో ఐక్యము పొందుటచే అతడు సర్వైశ్వర్యములను సంపూర్ణముగా అనుభవించును. అట్టి అతని కేమి కోరికలు తీర్చుకొనవలసి యుండును? భగవంతుని ఐశ్వర్యమంతయు అతని పాదాల క్రింద పొర్లుచుండును. (All the wealth of Lord rolls under his feet) అందువల్ల అతని సాధకుని ఐశ్వర్యమును తృప్తి పొందును. అతనికి పొందవలసిన సుఖములున్నవని ఏ విధమైన కోరిక యుండదు.

త్యాగాత్ ఐశ్వర్యమతులం
ఐశ్వర్యాత్ సుఖముత్తమమ్ ।
జ్ఞానేన తత్ప్రతిష్ఠిత్య
విదేహో ముక్తిమాప్నుయాత్ ॥

'త్యాగమునందు అతనికి ఐశ్వర్యం కలుగుతుంది. ఐశ్వర్యంవల్ల సర్వోత్కృష్టమైన సుఖం లభిస్తుంది. జ్ఞానంచేత దానిని తర్కించి. దేహాంతమందు మోక్షమును పొందవలెను' అని శ్లోకార్థమును తెలియవలెను.

ఏతద్జ్ఞేయం నిత్యమేవాత్మసంస్థం
నాతః పరం వేదితవ్యం హి కించిత్।

భోక్తా భోగ్యం ప్రేరితారం చ మత్వా
సర్వం ప్రోక్తం త్రివిధం బ్రహ్మమేతత్ ॥12॥

టీక

ఏతత్ = ఇది; జ్ఞేయం = తెలియదగినదని; నిత్యం = సదా; ఏవ = మాత్రమే; ఆత్మసంస్థం = స్వాత్మలో ఉన్నట్టి; న = లేదు; అతః = దాని కంటె; పరం = ఉత్తమమైనది; వేదితవ్యం = తెలియదగినది చున్నది; హి = నిశ్చయముగ; కించిత్ = అల్పమాత్రము; భోక్తా = భోగము పొందువాడు; భోగ్యం = భోగింపదగినది; ప్రేరితారం = అంతర్యామి యగు పరమేశ్వరుడు; చ = మరియు; మత్వా = తెలిసికొని; సర్వం = సకలము; ప్రోక్తం = వేదము లలో చెప్పబడియున్నది; త్రివిధం = మూడు విధములైనది; బ్రహ్మం = పర బ్రహ్మము; ఏతత్ = ఇది.

భావము:

ఇది ప్రతివ్యక్తి స్వాత్మలో నిత్యము వెలుగొందు చున్నట్లు తెలిసికొనవలెను. నిశ్చయముగ దానికంటె తెలియదగిన ఉత్కృష్టతర వస్తువు మరొకటి లేదు. భోక్తను, భోగ్యమును కర్మఫల ప్రదాతయైన పరమేశ్వరుని అవగతము చేసుకొన్నప్పుడు వేదములోని సర్వము విదితమైనట్లే. ఇది మూడు విధములైన బ్రహ్మము.

వివరణము

ఏతద్ జ్ఞేయం.

దీనిని తెలిసికొనవలెను. "జీవాత్మ సాక్షి నిత్యమైన పర బ్రహ్మము" అనే సత్యాన్ని ప్రత్యక్షం చేసుకోవాలి. ఈ విద్య వల్ల. [illegible] పరిపూర్ణ స్వరూపాన్ని, అసలు స్వరూపాన్ని, యథార్థ స్వభావాన్ని విస్మరిస్తాడు. అజ్ఞానవశాత్తు అతడు ఆత్మను భౌతికకాయంతో

రాజ్యాన్ని పరిపాలించాడు. ఆ కారణం చేత ఇతడు తన దివ్య స్వభావాన్ని పూర్తిగా మరచిపోయాడు. దేహాభిమానం వలన జీవుడు [illegible] మరిచిపోతాడు. గురువు ఉపదేశం వలన పరమాత్మతో తాదాత్మ్యమును అనుభవించాడు.

నిత్యం ఏక బ్రహ్మ సత్యం.

ఇక్కడ పరబ్రహ్మము సర్వత్ర వ్యాపించి ఉన్నట్లు వేదాంతగ్రంథములన్నీ ప్రతిపాదిస్తున్నవి. పరమాత్మ ప్రతివ్యక్తి హృదయాంతరాళంలో సత్యముగా ఉన్నాడు. పరిపూర్ణ వస్తువు (పరబ్రహ్మము) సాక్షాత్కారానికి మార్గం ఒకటి కూడ ఉన్నది మనందరి హృదయాల్లో ఉంటూనే ఉన్నది. సాక్షాత్కారం అయితే మరో ఒక వస్తువును పొందడంగాదు, ఆవరణాలను తొలగిస్తే, అజ్ఞానాన్ని తొలగిస్తే మాయ హృదయ గ్రంథులను (అవిద్య కామ కర్మ) ఛేదించి తన అనంత యథార్థ స్వరూపాన్ని తెలుసుకోవడమే సాక్షాత్కారం. బ్రహ్మ సాక్షాత్కారానికి శరీర గ్రంథులు [illegible] వేదాలు చెప్పుతున్నాయి. కావున మానవ జన్మను పొందిన ప్రతి ఒక్కరూ జీవితగమ్యాన్ని తెలిసి, దాన్ని సాధించే మార్గాన్ని జీవితంలో అనుసరించడం చేయాలి. ఇదే మానవుని ప్రధాన కర్తవ్యం. కర్మాన కర్తవ్యాన్ని గుర్తించి,

నాతః పరం వేదితవ్యం హి కించిత్.

ఈ విశ్వములో దానికంటే తెలుసుకొనవలసిన అత్యున్నతమైన వస్తువు మరొకటి లేదు. బ్రహ్మమును తెలిసికొంటే సమస్త జగత్తు జ్ఞానం కలుగుతుంది. ఆత్మ జ్ఞానం సర్వోత్కృష్టమైనది. దీనిని బట్టి తెలిసికోవలసినది మరేమీయుండదు. ప్రతిదానికి మూలమైన అధిష్ఠానం. మనకు మట్టి ముద్దను గురించి తెలిస్తే మట్టితో చేయబడిన పాత్ర వస్తువులను మనం తెలుసుకోగలం. అలాగే మానవునకు ఆత్మ సాక్షాత్కారం కలిగితే జగత్తు సమస్త వస్తువులను గురించి జ్ఞానం కలుగుతుంది. శౌనకుడు అంగీరసునితో ఇలా అంటాడు: "కస్మిన్ను భగవో విజ్ఞాతే సర్వమిదం విజ్ఞాతం భవతి" what is that by knowing which everything else is known? దేన్ని తెలుసుకుంటే సర్వమైన విజ్ఞానం కలుగుతుంది?— ముండకోపనిషత్.

బ్రహ్మవిదుడు ఆనంద జ్ఞానమూర్తి ఏది మాయలో దాన్ని తెలుసుకోలేడు. ఆతడు ఏ శాస్త్రాన్ని చదువక పోయినా సమస్త శాస్త్రంలో

(in any Secular Science) ప్రశ్నించినా అతను ఉనకు సరియైన సమాధానం ఇవ్వలేకపోవచ్చు. ఇదే బ్రహ్మజ్ఞాన విశిష్టత.

భోక్తా భోగ్యం ప్రేరితారం చ మత్వా

జీవాత్మను, ఇంద్రియ భోగ్య వస్తువులను, పరమేశ్వరుని అతడు తెలిసి కొన్నప్పుడు అతడు మోక్షమును పొందును. భోక్తను, భోగ్యమును, పరమేశ్వరుని — ఈ మూడింటిని తప్పనిసరి బ్రహ్మముగ తెలిసికొన్నప్పుడు అతడు అంతర్ముఖ విజ్ఞానమును పొందును.

సర్వం ప్రోక్తం త్రివిధం బ్రహ్మమేతత్.

ప్రోక్తం అనగా చెప్పబడినది. ప్రోక్తం అనగా వేదములలో చెప్పబడినది. సర్వం ప్రోక్తం అనగా వేదములలో చెప్పబడినదంతయు. త్రివిధం బ్రహ్మం ఏతత్. ఇది మూడు విధములైన బ్రహ్మము, ఈ మూడు విధములైన (భోక్త, భోగ్యము, కర్తృపరి (ప్రేరిత)) వానిని బ్రహ్మముగ తెలిసికొని, బ్రహ్మవిదుడు జీవిత గమ్యమైన అంతర్ముఖ విజ్ఞానమును, అనగా ఆత్మసాక్షాత్కారమును పొందును.

పరమాత్మ ఈ దేహంలో ఎలా దర్శింపబడుతుందో తరువాతి మంత్రం లో చెప్పబడుతుంది.

వహ్నేర్యథా యోనిగతస్య మూర్తిః
న దృశ్యతే నైవ చ లింగనాశః।
స భూయ ఏవేంధన యోనిగృహ్య-
స్తద్వోభయం వై ప్రణవేన దేహే ॥13॥

టీక

వహ్నేః = అగ్ని; యథా = ఏవిధముగా; యోని గతస్య = అరణి గతమైన; మూర్తిః = స్వరూపము; న = లేదు; దృశ్యతే = చూడబడు ట; న = లేదు; ఏవ = మాత్రము; చ = మరియు; లింగనాశః = సూక్ష్మదేహము యొక్క వినాశము; సః = అరణియందు స్థితమైన ఆ అగ్ని భూయః = పునః పునః; ఏవ = మాత్రమే; ఇంధనయోని = ఇంధన యోనిరూపముగా కారణముద్వారా; గృహ్యః = పట్టబడు; తద్ వా ఉభయం = అగ్ని మరియు అగ్నిలింగమునకు; వై = నిజముగ; ప్రణవేన = ఓంకారముచే; దేహే = స్థూల లింగదేహముల దేహమునందు

భావము:

అగ్ని తన కారణమగు ఇంధనమునందు గుప్తమై యున్నప్పుడు, మనకు కనబడదు, కాని దాని సూక్ష్మరూప మునకు నాశములేదు, కదన. మథించుటవలన, అది మరల దాని కారణమైన ఇంధనమున చూడబడుచున్నది. అదే విధముగ పవిత్రమైన ఓంకారమును ధ్యానించుటచే ఆత్మ ఈ దేహమున దర్శింపబడుచున్నది.

వివరణము:

వంటచెఱకులో అగ్ని గుప్తమైయుంటుంది, కాని అది మన కంటికి కన బడదు. అగ్నికి కారణమైన ఇంధనాన్ని మథిస్తే మరల అగ్ని కనబడుతుంది కాబట్టి అగ్నియొక్క సూక్ష్మరూపాన్ని వినాశనం చేయలేము అని చెప్పవచ్చు. అగ్ని అరణిలో దాగియుంది. మన దేహం అధర అరణి స్థానంలో ఉండవచ్చు. మథించటం వల్ల అరణిలో అగ్ని పుడుతుంది. ఇంధనాన్ని మథించటం ద్వారా అగ్ని బయటికి వస్తుంది. ధ్యాన మథనం వల్ల దేహారణిలో జ్ఞానాగ్ని ఉత్పన్నమౌతుంది.

ప్రణవాన్ని, ఓంకార శబ్దాన్ని పవిత్రమైన భావంతో ధ్యానించే వానికి ఆత్మ సాక్షాత్కారం కలుగుతుంది. అతడు ప్రణవ ధ్యానంవల్ల తన హృదయ గుహాంతరంలో ఆత్మను దర్శిస్తాడు.

“ఆత్మను తనదేహంలో దాన్ని చూడాలి. దాన్ని ధ్యానంతో చూడవచ్చును”
— అని యోగశాస్త్రంలో పతంజలి మహర్షి చెప్పారు.

కర్రలను మథిస్తే వాటిలో అగ్ని కనబడుతుంది. అలాగే ప్రణవధ్యానం చేస్తే దేహంలో ఆత్మ దర్శనమౌతుంది. కావున ధ్యానం ఆత్మసాక్షాత్కారానికి అభ్యాసక్రమం అవుతుంది.

ఈ భావాన్ని వివరంగా తరువాతి మంత్రంలో ఋషి వివరిస్తారు.

స్వదేహమరణిం కృత్వా
ప్రణవం చోత్తరారణిమ్।
ధ్యాన నిర్మథనాభ్యాసాత్
దేవం పశ్యేన్నిగూఢవత్ ॥14॥

టీక

స్వదేహం = తనదేహమును; అరణిం = క్రింది కొయ్యముక్కగా; కృత్వా = చేసి; ప్రణవం = ఓంకారమును; చ = మరియు; ఉత్తర అరణిం = పై కొయ్యగా; ధ్యాన నిర్మథన అభ్యాసాత్ = ధ్యానరూపమైన మథనమును అభ్యసించుటవలన; దేవం = భగవంతుని; పశ్యేత్ = చూడవలెను; నిగూఢవత్ = గుప్తమైన దానివలె.

భావము:

తన దేహాన్ని క్రింది అరణిగా చేసుకొని, పవిత్రమైన ఓం కారాన్ని పై అరణిగా చేసుకొని, ధ్యానము అనెడి మథ నాన్ని అభ్యసించి, ధ్యానిత గుప్తమైయున్న భగవంతుని సాక్షాత్కరించుకొనుము.

క్షరం మరియు అక్షరముల కలగలుపును పరమేశ్వరుడే భరించుచున్నాడు. అగ్ని కర్రలయందున్నట్లే అలాగే పరమాత్మ ప్రతివ్యక్తి హృదయములో జ్యోతిస్వరూపుడైన ధ్యానించుట ద్వారా మాత్రమే ఆత్మను దర్శించగలరు. కాబట్టి మనలో దాగివున్న పరమాత్మను ధ్యానయోగము ద్వారా పొందవలసి యున్నది

ఇటువంటి సాధకునకే ఆత్మ సాక్షాత్కారము కలుగునని మంత్రము చెప్పుచున్నది.

తిలేషు తైలం దధినీవ సర్పి,
రాపః స్రోతస్స్వరణీషు చాగ్నిః ।
ఏవమాత్మాత్మని గృహ్యతేఽసౌ
సత్యేనైనం తపసా యోఽనుపశ్యతి ॥15॥

టీక

తిలేషు = నువ్వులలో; తైలమ్ = నూనె; దధిని = పెరుగులో; ఇవ = వలె; సర్పిః = వెన్న; ఆపః = నీరు; స్రోతస్సు = నదులలో, అంతర్వాహినులలో; అరణీషు = కొయ్యలలో; చ = మరియు; అగ్నిః = నిప్పు; ఏవం = మాత్రమే; ఆత్మా = పరమాత్మ; ఆత్మని = మనస్సునందు, బుద్ధియందు; గృహ్యతే = గ్రహింపబడుచున్నది, పొందబడుచున్నది; అసౌ = ఈ; సత్యేన = సత్యముచేత; ఏనం = ఇతని; తపసా = తపస్సువలన; యః = ఎవరు; అనుపశ్యతి = దర్శించుదురు.

భావము:

నువ్వుగింజలలోని నూనె చందమున, పెరుగు లోని వెన్న వలెను, భూగర్భ స్రోతస్సులలోని నీటి వలె,

సత్యముచేతను తపస్సుచేత పరమాత్మ — సర్వత్ర తనకే అనుష్ఠానముచే పరమేశ్వరుని దర్శించు వానికే — తన స్వాత్మ యందు దర్శింపబడుచున్నాడు.

వివరణము

తిలేషు తైలం.

నువ్వులలోని నూనె లాగా తిలలోనుంచి యంత్రం ద్వారా తీసినట్లు తైలం లభిస్తుంది. "దధినీవ సర్పిః" పెరుగునుండి వెన్నవలె, పెరుగును చిలికితే వెన్న వస్తుంది. "ఆపః స్రోతస్సు" అంతర్వాహినులనుండి త్రవ్వితే నీరు వస్తుంది. నదులందు భూమిని త్రవ్వితే నీరు లభిస్తుంది. "అరణీషు చాగ్నిః" కర్రలలోని నిప్పు కనిపించకపోయినా, కర్రలను మథనం చేస్తే నిప్పు పుట్టుతుంది.

తిలలలో తైలం గుప్తమైయుంటుంది, దధిలో నవనీతం వ్యాపించియుంటుంది. నది గర్భంలోనీరు గుప్తమైయుంటుంది, కర్రలలో నిప్పు దాగియుంటుంది. ఈ విధముగనే పరమాత్మ సర్వగతుడని, సకల భూతములందు నిహితుడై యున్నాడని చాటుతున్నారు. సత్య తపస్సుల వలన తన అంతరంగమున ఉన్న పరమాత్మను దర్శింప వచ్చునని సత్యము ప్రతిపాదించుచున్నది.

ఏవమాత్మాఽఽత్మని గృహ్యతేఽసౌ.

ఈ పరమాత్మ ఆత్మ స్వాత్మయందు దర్శింప బడుచున్నాడు. మనస్సు వల్ల పరమాత్మను తన అంతరంగంలో దర్శింపవచ్చు. అన్నమయాది కోశములు, పంచ ఇంద్రియాంతఃకరణములు, త్రిశరీరములు, పంచ ప్రాణములు — ఇవి తాను కాదని నిశ్చయించి పూర్ణానంద స్వరూపమైన పరబ్రహ్మమే తానని ధ్యానించు యోగి స్వాత్మయందు బ్రహ్మమును పరమేశ్వరుని సాక్షాత్కరించు కొనును.

ఏ విధంగా ఆ మహర్షులు తన అంతరంగమున ఆత్మను సాక్షాత్కరించుకొనినారో చెప్పుచున్నారు.

సత్యేనైనం తపసా యోఽనుపశ్యతి.

ఈ ఆత్మ తపస్సువల్ల, సత్యం వల్ల సాక్షాత్కరిస్తుంది. సత్యం అనగా సత్యమంటే "సత్యం భూతహితం ప్రోక్తం" ప్రాణులకు మేలుచేయడాని కోసం సత్యం చెప్పబడినది. సత్యం అనగా "యద్ భూతహితార్థమవసేన భూతహితేన" వంటి మాటలు ప్రాణులకు మేలు చేసేవిగ ఉండాలి. తపస్సు అనగా తపస్సు అంటే, ఏది అటువంటి తపస్సు? "మనసశ్చేంద్రియాణాం చ ఐకాగ్ర్యం పరమం తపః" అన్నట్లు, ఇంద్రియాలను ఏకాగ్రతను పొందేటట్లు చేయడమే పరమ తపస్సు. కాబట్టి ఈ ఆత్మ తపస్సువల్ల, సత్యంవల్ల సాక్షాత్కరిస్తుంది.

ఈ పరమాత్మ విస్తారంగా వర్ణించబడుతుందో తరువాత మంత్రంలో చెప్పబడుతుంది.

సర్వవ్యాపినమాత్మానం
క్షీరే సర్పిరివార్పితం ।
ఆత్మవిద్యాతపోమూలం
తద్బ్రహ్మోపనిషత్పరం ॥
తద్బ్రహ్మోపనిషత్పరం ॥16॥

టీక

సర్వవ్యాపినం = అంతటా వ్యాపించియున్నటువంటి; ఆత్మానం = ఆత్మను; క్షీరే = పాలయందు; సర్పిః = నెయ్యి; ఇవ = వలె; అర్పితం = నిక్షిప్తమైయున్నది; ఆత్మవిద్యాతపోమూలం = ఆత్మ జ్ఞానమునందు తపస్సునందు వెలుగొందుచున్నటువంటి; తత్ = అది; బ్రహ్మ = బ్రహ్మము; ఉపనిషత్ = ఉపనిషత్తు; పరం = సర్వోత్కృష్టమైనది.

భావము:

పాలయందు వెన్న వ్యాపించియున్న విధముగ జంగమ స్థావరాత్మకమైన సకల వస్తువులలో పరమాత్మ వ్యాపించియున్నాడు. పరబ్రహ్మము ఆత్మజ్ఞానమునందు, తపస్సునందు సుప్రతిష్ఠమైనది. ఇది బ్రహ్మమునకు సంబంధించిన పరమ రహస్యము [ఉపనిషత్తు]. ఇది బ్రహ్మమునకు సంబంధించిన పరమ రహస్యము [ఉపనిషత్తు].

వివరణము

ఆత్మ సర్వవ్యాపి. అది అంతట వ్యాపించియున్నది. దేహేంద్రియములందు మాత్రమే ఆత్మ వ్యాపించియున్నది. అని అనుకొనరాదు, మూలప్రకృతి మొదలుకొని పంచభూతములు పర్యంతము అంతట ఆత్మ వ్యాపకమైయున్నది. పాలలో వెన్న వ్యాపించియున్నట్లు సకల చరాచర వస్తువులలో ఆత్మ వ్యాపించియున్నది. పాలలో వెన్న లభ్యమగుటకు మనము చిలికి మథనము చేయవలసియున్నది. అట్లనే సకల భూత ప్రపంచమున సర్వగతుడైయున్న పరమాత్మను మనము దర్శించవలెనన్న ధ్యాననిర్మథనము చేయవలెను.

"యః సత్యాదిసాధన సంయుక్తః స ఏనం సర్వవ్యాపినమాత్మానం అనుపశ్యతి." ఎవరు సత్యము, అహింస, బ్రహ్మచర్యము— వీని ఆచరించునో అతడు మాత్రమే సర్వగతమైన పరబ్రహ్మమును దర్శించును.

సత్యేన లభ్యః తపసా హ్యేష ఆత్మా ।
సమ్యగ్ జ్ఞానేన బ్రహ్మచర్యేణ నిత్యం ॥

ఈ ఆత్మ నిత్యము సత్యమును, తపస్సు, సమ్యగ్జ్ఞానము, బ్రహ్మచర్యమును అనుష్ఠించుటచేతనే ప్రాప్తించును.

అద్వైత పరమయిన ఆత్మజ్ఞానము, తపస్సు, ఆత్మజ్ఞానావశ్యక ములు. పిదప, ఈ ఆత్మ ఆత్మజ్ఞానమునందు, తపస్సునందు సుప్రతిష్ఠితమై యున్నది.

బ్రహ్మోపనిషత్పరం. ఇది బ్రహ్మమునకు సంబంధించిన పరమ రహస్యము (ఉపనిషత్తు) శ్రేష్ఠ గమ్యమైన ఆత్మ సాక్షాత్కారమును పరయుండగు యావిష్కరింపగలుగు మనకు మాధవా రహస్యమును తెల్పుచున్నారు. "ఆత్మవిద్యా తపోమూలం". భగవానుని దీవెనకు ఆత్మజ్ఞానము, తపస్సు అవసరము. ఆత్మజ్ఞానమును పొందుటకు ధ్యానము అవసరము ధ్యానము పొందుటకు ధారణ సరిగానుండుటకు ఇంద్రియములు, మనస్సు నిగ్రహింపబడవలెను. మన స్సును, ఇంద్రియాలను ఏకాగ్రత పొందునట్లు చేయుటయే పరమ తపస్సు.

"తద్బ్రహ్మోపనిషత్పరం, బ్రహ్మోపనిషత్పరం" అని రెండు పర్యాయములు చెప్పుట అధ్యాయ సమాప్తిని సూచిస్తుంది.

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిషద్భాష్యే

ప్రథమో ఽధ్యాయః

ద్వితీయ అధ్యాయః

రెండవ అధ్యాయము

యుంజానః ప్రథమం మనః
తత్త్వాయ సవితా ధియః ।
అగ్నేర్జ్యోతిర్నిచాయ్య
పృథివ్యా అధ్యాభరత్ ॥1॥

టీక

యుంజానః = ధారణయొనర్చుచు: ప్రథమం = ఆరంభమున; మనః = మనస్సును; తత్త్వాయ = తత్త్వమును తెలిసికొనుటకొరకు; సవితా = సవితృ సూర్యభగవానుడు; ధియః = ఇంద్రియములను; అగ్నేర్జ్యోతిః = ప్రకాశించుచున్న అగ్ని; నిచాయ్య = చూచి; పృథివ్యాః = భూమినుండి; అధ్యాభరత్ = వెలికితీయుగాక.

భావము:

తత్త్వదర్శనార్థము మొట్టమొదట మనస్సును, ఇంద్రియములను బ్రహ్మముపై ధారణయొనర్చి. సవితృదేవత జ్యోతిర్మయ అగ్నిని దర్శించి దానిని భూమినుండి వెలికితీయుగాక!

వివరణము:

"యుంజానః" అనగా ధారణయొనర్చి. "ప్రథమం" అనగా ఆరంభమున. ప్రథమమున అంటే ధ్యానారంభమున యమము, నియమము, ఆసనము, ప్రాణాయామము —పిదప ప్రత్యాహారము తరువాత ధారణ, ధ్యాన సమాధుల క్రమము. జిజ్ఞాసువు విహిత కర్మయోగము, జపము, కీర్తన పాఠ్యస్వాధ్యాయము, గురుశుశ్రూష, సేవలేపద, మహాత్ముల సాంగత్యముద్వారా తన మనస్సును శుద్ధిచేసుకోవలెను. మొట్టమొదట జిజ్ఞాసువు చేయవలసిన పని యిది. చిత్తశుద్ధిచేకూరిన పిదపనే అతడు ధారణం చేయవలె ప్రయోజనా

అని తెలుసుకో గలుగుతాను. అలాగే ఇంద్రియాలను నిగ్రహించాలి. మనసు ఇంద్రియాలను ఇంద్రియ విషయములనుండి ప్రత్యాహారం చేయాలి. ఇంద్రియాల ఆటలతో ఏకాగ్రత చిత్తైకాగ్రత కుదరదంటారు. అందువల్ల ఇంద్రియ నిగ్రహం మొట్టమొదట అత్యవసర అవసరం.

"మనః క్రియః" అనగా మనస్సు, ఇంద్రియములు. మనస్సును, ఇంద్రియాలను నిగ్రహించాలి. నిష్కామకర్మ ద్వారా చిత్తశుద్ధి ప్రగ్రహాలు. "తత్త్వము" అనగా సత్యమును తెలిసికొను ప్రయత్నం. తత్త్వ దర్శనమే ప్రధాన గమ్యం. సర్వశాస్త్రాలు, అన్ని ఉపనిషత్తులు ఈ విషయాన్ని ప్రబోధకంగా చెప్పుతాయి.

"సవితా" అనగా సవితృదేవత, సూర్యభగవానుడు. వేదాల అధ్యయనంలోని గాయత్రి మొదలగు మంత్రాలు సవితృ ప్రధానమై యున్నాయి. సవితృ అంటే సూర్యదేవత. ఈ ప్రపంచ చైతన్యానికి కారణం చేయబడింది. ఈ నాలుగు మంత్రాలు కర్మ జ్ఞానేంద్రియ సంహారమునుండి గ్రహించవలెను, ప్రత్యక్షంగా మనఃపూర్వకంగా ధ్యానం కోసం, ఆత్మసంయమం కోసం సవితృ దేవతను, సూర్యభగవానుని ఆరాధిస్తాను.

"అగ్నిర్ జ్యోతిః" అనగా ప్రకాశవంతమైన అగ్ని. ఈ అగ్ని జ్ఞానాగ్ని. ఈ బ్రహ్మజ్ఞానము, అనగా ఆత్మజ్ఞానము అజ్ఞాన తిమిరాన్ని ధ్వంసం చేస్తుంది, కర్మలన్నింటిని దగ్ధం చేస్తుంది. జీవాత్మ పరమాత్మతో తన నిజ స్వరూపాన్ని తెలుసుకోవడంలో అన్ని సమయాలలో ప్రేరేపించి, ఆత్మజ్ఞానజ్యోతిని ప్రసాదిస్తుంది. "విరాట్" అనగా భూమి జ్యోతిః స్వరూపాన్ని గాంచి ఇచ్చే అర్థము. భూమిని ఎవరు సృష్టించారు? "వృషభాత్ ఉత్పన్నత్" అనగా దాని (విరాడగ్ని) నుండి పుట్టినదని వృషభం అనగా మహా ప్రకృతి అనగా ప్రకృతి.

ఈ మంత్రాన్ని పవిత్రస్థానం అనవచ్చు, జ్ఞానం కోసం, ఇంద్రియనిగ్రహం కోసం తగు బలాన్ని ప్రసాదించవలసినదిగా సవితృ దేవతను ప్రార్థిస్తూ ప్రార్థిస్తున్నారు.

ఈ రెండవ అధ్యాయంలో బ్రహ్మజ్ఞానాన్ని అందుకొనే సాధన విధానం తెలుపబడింది. ఇంద్రియ నిగ్రహము, చిత్తశుద్ధి లేకుండ పరిపూర్ణ జ్ఞానం చేకూరడం సాధ్యంకాదు. దానికి కేవలం ప్రయత్నం చాలదు. ధ్యానం చేయకుండ సమాధి పొందలేరు. అందువల్లనే ముందు వారిని ప్రాప్తి కోసం జిజ్ఞాసువు సవిత్ర దేవతను మనఃపూర్వకముగా ప్రార్థిస్తున్నారు.

యుక్తేన మనసా వయం
దేవస్య సవితుః సవే।
సువర్గేయాయ శక్త్యా ॥2॥

టీక:

యుక్తేన మనసా = ఏకాగ్ర చిత్తముతో; వయం = మనము; దేవస్య = దేవుని యొక్క; సవితుః = సవితృ యొక్క; సవే = ప్రేరణ యందు; సువర్గేయాయ = పరమానంద ప్రాప్తి కొరకు; శక్త్యా = శీఘ్రముగ

భావము:

సవితృ దేవతానుగ్రహముచే మనము ఏకాగ్ర చిత్తముతో పరమానంద ప్రాప్తికొరకు శీఘ్రముగ సాధన చేయుదుము గాక!

వివరణ:

"యుక్తేన మనసా వయం" మనము ఏకాగ్ర చిత్తముతో సాధన చేయుదుము గాక. మనం బ్రహ్మానందాన్ని పొందడానికోసం, తత్త్వజ్ఞానాన్ని పొందడం కోసం మనోనిగ్రహం కలిగియుండాలి. మనో నిగ్రహంకోసం తీవ్ర సాధన చేయాలి. కేవలం సాధనే చాలదు. దేవతానుగ్రహం కూడా ఉండాలి.

"దేవస్య సవితుః సవే సువర్గేయాయ శక్త్యా". పరమానంద ప్రాప్తికోసము తీవ్ర సాధన చేయుదుము గాక. శక్త్యా అనగా శీఘ్రముగ. ఆత్మసాక్షాత్కా-

దాన్ని పొందడానికి అభ్యాసం అవసరం. నిరంతరమైన తీవ్రసాధన అత్యవసరము. సక్రమమైన సాధన చేయకపోతే అవకాశం. అనగా లభించినను ప్రయోజనం చాలా అవసరం. మనం కూడా పూర్తి సాధన చేయాలి, అప్పుడు భగవంతుని సాయం కూడా అందుతుంది. God helps those who help themselves.

మనశ్శాంతి అంటే పరమానంద ప్రాప్తి కోసము. "పరమాత్మ పరబ్రహ్మ సువర్గములు" చెప్పారు, ఈ మంత్రమును మనము సర్వదా సాధ్యము ప్రార్థించవలసి అర్థము.

మనోనిగ్రహం ఏలా కుదురుతుంది? దానికి మార్గం ఏమిటి? భగవంతుడు గీతలో ఇలా సెలవిస్తారు:

"అభ్యాసేన తు కౌంతేయ వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే" ఓ కౌంతేయా, అభ్యాసంవల్ల, వైరాగ్యంవల్ల మనస్సును నిగ్రహించవచ్చు. పాతంజలి మహర్షి యోగ సూత్రాలలో కూడా ఇదే విధంగా చెప్పబడియున్నది: "అభ్యాస వైరాగ్యాభ్యాం తన్నిరోధః" సంతత అభ్యాసంతో మనస్సును నిగ్రహించవచ్చు. సాధకులకు ఏకాగ్రత ఉండాలి. అనిత్యత్వం వైరాగ్యాన్ని కల్గిస్తుంది. శాశ్వత అమృతత్వాన్ని పొందడానికి ప్రయత్నం, పరమేశ్వరానుగ్రహం కూడా ఉండాలి. సాధన మనం ఏకాగ్రచిత్తముతో పరమానంద ప్రాప్తికై ప్రయత్నించే ముముక్షువులుగాక! మన సాధన నిరంతరంగా సాగుతూ భగవదనుగ్రహము మనపై సర్వదా యుండుగాక!

యుక్త్వాయ మనసా దేవాన్
సువర్యతో ధియా దివమ్ ।
బృహజ్జ్యోతిః కరిష్యతః
సవితా ప్రసువాతి తాన్ ॥3॥

టీక

యుక్త్వాయ — యోగయుక్తులను, నిగ్రహించి; మనసా = మనస్సు యొక్క సహాయముతో; దేవాన్ = ఇంద్రియములను; సువర్యతః = స్వర్గమునకు

బ్రహ్మముపైపు నడిచే యింద్రియములు; ధియా = బుద్ధి సహాయ్యముతో; దివం = స్వర్గము; బృహత్ జ్యోతిః = అనంత ప్రకాశము; కరిష్యతః = చేయునుగాక; సవితా = సవితృదేవత; ప్రసువాతి = వ్యక్తమగునట్లు చేయుగాక; తాన్ = వానిని

భావము:

స్వర్గమును ప్రాప్తింపజేయు ఇంద్రియాలను పవిత్రమైన మనస్సుతోను బుద్ధితోను నిగ్రహించి, సవితృదేవత వానిని అనంతజ్యోతిని అభివ్యక్తము చేయునట్లు చేయుగాక.

వివరణము:

యుక్త్వాయ అనగా యోగయుక్త. అనగా నిగ్రహించి అదుపులోనుంచి "దేవాన్" అనగా ఇంద్రియములను. యుక్త్వాయ దేవాన్ అనగా ఇంద్రియములను అదుపులోనుంచి, బాహ్య విషయాల వైపునకు పరుగెత్తడం ఇంద్రియాల సహజ స్వభావం. ఇంద్రియాల బాహ్యముఖ ప్రవృత్తిని సాధకుడు అదుపులో ఉంచాలి. ఇంద్రియాలను నిగ్రహించడానికి అతడు సంయమాన్ని ప్రత్యాహారాన్ని అభ్యసించాలి. అతడు ఇంద్రియాలను విషయాలలో కలియ నివ్వరాదు. అతడు ఇంద్రియాలనుండి మనస్సును వేరుచేయాలి. పరమేశ్వరుని రూపాన్ని మనస్సు నిరంతరం ధ్యానించినప్పుడు అది (అనగా ఇంద్రియములు మనస్సుయందే లీనమవడం) సాధ్యమౌతుంది. బ్రహ్మముయొక్క గుణములను మనస్సు సదా చింతించినట్లైతే మనస్సు ఇంద్రియములనుండి వేరౌతుంది. మనస్సును ఇంద్రియాలనుండి వేరుచేయడం చాలా గహనమైన సాధన. కాని, మనం మానవ జన్మను పొందింది ఈ సాధన చేయడానికే. అందువల్ల మనం ధ్యానాన్ని, ప్రత్యాహారాన్ని అభ్యసించాలి. ఈ సాధనాభ్యాసంవల్ల కలిగే ఫలం శాశ్వతమైన శాంతి, అమృతత్వం.

"మనసా ధియా" మనస్సుయొక్క సహాయముతో, బుద్ధియొక్క సహాయముతో. ఇంద్రియాలను నిగ్రహించడానికి విశుద్ధమైన మనస్సు, బుద్ధి అవసరం.

పరిశుద్ధమైన మనస్సుతోనే ఇంద్రియాలను నిగ్రహించగలం. పరిశుద్ధమైన బుద్ధితోనే ఇంద్రియాలను నిగ్రహించగలం. మనస్సును, బుద్ధిని విశుద్ధం చేయటం ఎలా? పవిత్రమైన సూక్తిని నిత్యం తలుస్తూ ఉంటే మనోవాక్కాయాలు శుద్ధం. వైరాగ్యం, అభ్యాసం పొందినప్పుడు ఇంద్రియాల అదుపు మనస్సు ద్వారా సాధ్యం. అందువల్ల మనస్సును నిశ్చలపరచి ఏకాగ్రమైనప్పుడే ఇంద్రియాలు సులభంగా మన వశంలోకి వస్తాయి.

“యుక్తం” అనగా సంగ్రహము, ఉత్కృష్ట స్వరూపము. అనగా బాహ్య వస్తువుల భోగమునే పొందుటకే ఇంద్రియ సుఖం, అనగా విషయ సుఖం. విషయముల వైపునకు పరుగెత్తే ఇంద్రియాలను ఆధ్యాత్మికమార్గం వైపే మన మళ్ళించ కర్తవ్యం. ఇంద్రియములను పరమాత్మవైపు మళ్ళించుటవల్ల ధ్యానం సిద్ధించగ సవితృ దేవతను ప్రార్థించుచున్నారు.

“విపశ్చితః బృహత్ జ్యోతిః పరిష్కృతః సవితా ప్రసువాతి తాన్” సవితృ దేవత ఆ ధ్యానయోగులను పూర్ణ జ్ఞాన బ్రహ్మము వైపు నడిపించువాడవగ, అనంత ప్రకాశమును అభివ్యక్తము చేయువాడవగ చేయుగాక. బృహత్ అనగా మహత్ బ్రహ్మ. జ్యోతి అనగా ప్రకాశమును అభివ్యక్తము చేయుగాక. బృహత్ అనగా మహద్బ్రహ్మ. జ్యోతి అనగా ప్రకాశము. బృహజ్జ్యోతి అంటే జ్యోతిర్మయ స్వరూపం. వైశిష్ట్యసంగతి బ్రహ్మజ్యోతి, అనగా పూర్ణానంద బ్రహ్మానుభవం. కావున మనం సవితృదేవతను అటువంటి దివ్యానుభవము మనకు కలుగజేయవలసినదిగ ప్రార్థించుచున్నాము.

“మనస్సు, బుద్ధి నిశ్చలమై, ఏకాగ్రతతో ధ్యానమగ్నమై మోక్షపు ఇంద్రియ పరిశుద్ధత, యోగసాధన మనుజునకు సాధ్యము కాగలదు.”

యుంజతే మన ఉత యుంజతే ధియో
విప్రా విప్రస్య బృహతో విపశ్చితః ।
వి హోత్రా దధే వయునావిదేక
ఇన్మహీ దేవస్య సవితుః పరిష్టుతిః ॥4॥

టీక:

యుంజతే = నిగ్రహింతురు; మనః = మనస్సును; ఉత = మరియు యుంజతే = నిగ్రహింతురు; ధియః = బుద్ధిని; విప్రాః = జ్ఞానులు; విప్రస్య = సర్వజ్ఞానసంపన్నుడైన; బృహతః = మహాత్ముని; విపశ్చితః = సర్వజ్ఞుడైన; వి = కర్మములు; హోత్రాః = యజ్ఞకర్మలను; దధే = విధానము చేయువాడు; వయునావిత్ = సర్వము; ఏకః = అన్ని విషయములను తెలిసిన ఏకైక దేవత; ఇత్ మహీ = గొప్పదైన; దేవస్య = దేవుడైన సూర్యుని; సవితుః = సవితృమూర్తి; పరిష్టుతిః = వైభవము, మహిమ.

భావము:

సర్వజ్ఞుడును, అనంతుడును, సర్వవ్యాపకుడును అన్ని విషయములను తెలిసిన ఏకైక దేవుడును, బ్రాహ్మణులచే యజ్ఞాది కర్మలను నిర్వహింపజేసిన వాడును అయిన సవితృదేవుని వైభవము మహత్తరమైనది. జ్ఞానులు మనస్సును, బుద్ధిని నిగ్రహించి, ధ్యానమునకు ఉద్యుక్తులగుదురు.

వివరణము:

జ్ఞానులు తమ మనోబుద్ధులను నిగ్రహించి, ధ్యానము సల్పుదురు. సవితృదేవుని వైభవము విశిష్టమైనది. ఆతడు సర్వవ్యాపి. ఆతడు అనంతుడు ఆతడు సర్వజ్ఞుడు. అతడు సర్వవిషయములను తెలిసిన ఏకైక దేవుడు. బ్రాహ్మణులలో యజ్ఞయాగాది కర్మల విధానమును నిర్వహింపజేసినది సవితృభగవానుడే. అతడు వేదాంతవేద్యుడు. అతడు దేవదేవుడు. అతడు పరమాత్మ. పరమాత్మ సందర్శనమే జీవిత గమ్యము. జ్ఞానులు తమ మనస్సును, బుద్ధిని నిగ్రహించి, ఆత్మధ్యానము సల్పుదురు.

యోగులు ప్రకృతిని ఉపేక్షిస్తారు. ప్రకృతి యందే మనస్సునుంచి బయటపడే సంకల్పం వదలాలి. అది ధ్యానం ద్వారా సాధ్యమవుతుంది. ఆత్మసాక్షాత్కారం ప్రకృతిలో లీనం చేయుట వలన కలుగదు.

ఒకసారి మనస్సు భగవద్ధ్యానములో నిమగ్నమైనప్పుడు బాహ్య ఉపాధులపై ఏమాత్రం ఆసక్తి ఉండదు. మనో సంకల్పం సంకల్ప రహితం అయినప్పుడే

అభ్యసించవలెను. అందువల్లనే యోగము మనోనిగ్రహమునకు సహాయపడునది చేస్తుంది. పతంజలి మహర్షి తన యోగ సూత్రాలలో "యోగః చిత్తవృత్తి నిరోధః" అని చెప్పినారు. మనోనిగ్రహమునకు ప్రత్యాహారాన్ని యోగ మంటారు. Yoga is the restraint of the modifications of the mind. వృత్తులను నిగ్రహించి యోగి తన స్వస్వరూపమైన స్వరూపంలో ప్రతిష్ఠితుడౌతాడు. కావున మనం ధ్యానాన్ని ఆ ప్రకారం చిత్తవృత్తి నిరోధం కొరకు తగిన విధం చేయాల్సినది సమస్తము ప్రార్థింతుము గాక!

ఇప్పుడు, అంతే మానవులు దేవతలు అందరూ బ్రహ్మజ్ఞానాన్ని పొందుటకు వారికి యోగ్యులుగా చేయబడుటకై ఈ మంత్రంలో ఋషి ఉపదేశిస్తున్నారు.

యుజే వాం బ్రహ్మ పూర్వ్యం నమోభిః
విశ్లోక ఏతు పథ్యేవ సూరేః ।
శృణ్వంతు విశ్వే అమృతస్య పుత్రా
ఆ యే ధామాని దివ్యాని తస్థుః ॥5॥

టీక:

యుజే = పూజింతును; వాం = నీయొక్క; బ్రహ్మ = పరబ్రహ్మమును; పూర్వ్యం = పురాతనమైన; నమోభిః = నమస్కారములచే; విశ్లోకః = నా శ్లోకము, మంత్రములు; ఏతు = అధిగమించు, చేరును; పథ్యేవ = సూర్య పథమున. సన్మార్గమున; సూరేః = సూర్యునియొక్క; శృణ్వంతు = వినెదరు గాక; విశ్వే = విశ్వమునందలి; అమృతస్య పుత్రాః = అమృతపుత్రులు; ఆ యే = వారెవ్వరైతే; ధామాని = ప్రదేశములు, లోకములు; దివ్యాని = దివ్యమైన; తస్థుః = నివసించిరో.

భావము: నేను నీరూప బ్రహ్మమును భక్తి ప్రపత్తులతో పూజింతును. నా ధ్యానములో సూర్యునివలె నా శ్లోకము వెలుగొందును. నా ఉపదేశమును అమృత పుత్రులు, దేవలోకవాసులు పైతము ఆలకింతురు గాక!

వివరణము: "తపంతే వాం బ్రహ్మచర్యం సమాధి:" అను వాక్య బ్రాహ్మణము ఒక్క ప్రసక్తంలో పూరించును. శ్వేతాశ్వతరుడు అత్యున్నత శాస్త్రీయము పరిపక్వ ఉపాసనగలవాడు. అతడు బ్రహ్మసందర్శనం పొందినాడు. అతని ముఖవర్చస్సు. వివేకానంద ప్రాప్తికలిగెను. ఆ తరుణమునకు ఈ పరమాత్మ ప్రత్యక్ష స్థితిని పరియుపాసనగ ఇతరులకు ఉపదేశ మొసగు చున్నాడు. అత్యంత నిష్ఠాగరిష్టుడై క్రియుండవలసినవని, సాధన పొందవల్ల వలసినవని అతడు దేవలోక సాధనముగూడ ప్రబోధిస్తున్నాడు. స్వర్గలోకంలోని సుఖం కూడ నశ్వరమైనది. అతియూ ఇంద్రియ సుఖమే. మనస్సుకు సూక్ష్మతరమైనది, ఉత్కృష్టమైనది, అతి ఆనంద ఆనందంగాను. బ్రహ్మ సాక్షాత్కారమును పొందిన మహాత్ములు అనుభవించే ఆనందంతో దేవత ల సుఖమును పోలిస్తే అది అల్పమే అవుతుంది. కావున ఋషీశ్వరులు దేవతలనుకూడ బ్రహ్మానంద ప్రాప్తికై యత్నించవలసినదని వారికి తెలుపు తున్నారు.

బ్రహ్మ సాక్షాత్కారం అనగా ప్రత్యక్ష బ్రహ్మానుభవం. శ్వేతాశ్వతర ఉపాసనగలవాడు పరబ్రహ్మమును ఆరాధించుచున్నాడు. అతడు భక్తి ప్రపత్తులతో బ్రహ్మమును ధ్యానించుచున్నాడు. అతడు బ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించుకొనెను. అతడు పరమేశ్వరుని సాక్షాత్కరించుకొనెను. కావున అతని వాక్కు సత్యసంయుతము, ప్రత్యక్షము, అమోఘము. కావుననే ఋషీశ్వరులు తన శిష్యులకు సూక్ష్మము ఆసనముతో ప్రపంచాత్మ నుపాసించుటకు కృషిచేయవలెనని చెప్పుచున్నారు. ఋషులు సత్యద్రష్టలు కావున వారివచనములు సుశ్లోకములు. బ్రహ్మజ్ఞానాన్ని గురించి అతడు లోకులకు ఇట్లు చెప్పుచున్నాడు.

అమృతపుత్రులు ఎవరు? అందరూ అమృతపుత్రులే. సర్వజీవకోటి అమృత బ్రహ్మమునుండే ఉద్భవించినది. కావున అందరూ అమృతపుత్రులే (Children of immortality) బ్రహ్మము సర్వస్వమునకు ఆధారము, అదే మూలకారణం.

శ్రీ శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్తునందు నాకు సాధ్యమైనంతవరకు ఒక శ్లోకాన్ని మానవాళికి సాధ్యమైన పరమపవిత్రమైన, ప్రాచీనమైన జ్ఞానమార్గాలన్నిటినీ సమన్వయపరచే (జ్ఞాన, రాజ, కర్మ, భక్తి యోగాలను) అనగా సమన్వయము. సమన్వయయోగము (Yoga of Synthesis) అంటారు. సద్గురువులు ప్రవచించే ఉన్నత యోగము ఇదియే. మందస్మిత వదనులై ఉపదేశించుచున్నారు.

అగ్నిర్యత్రాభిమథ్యతే
వాయుర్యత్రాధిరుధ్యతే।
సోమో యత్రాతిరిచ్యతే
తత్ర సంజాయతే మనః ॥6॥

అర్థం: అగ్నిః = అగ్ని; యత్ర = ఎక్కడ; అభిమథ్యతే = రాపిడి చేయబడినదో; వాయుః = గాలి; యత్ర = ఎక్కడ; అధిరుధ్యతే = నిగ్రహింపబడినదో, నిరోధింపబడినదో; సోమః = సోమరసము; యత్ర = ఎక్కడ; అతిరిచ్యతే = పొంగి పొరలునో; తత్ర = అక్కడ; సంజాయతే = సమృద్ధమగును, వృద్ధినొందును; మనః = మనస్సు.

భావము: ఎక్కడ అగ్ని మథింపబడుచున్నదో, ఎక్కడ వాయువు నిరోధింపబడుచున్నదో, ఎక్కడ సోమరసము పొంగి పొరలుచున్నదో అక్కడ మనస్సు ఉదయించును.

వివరణము: "అగ్నిర్యత్రాభిమథ్యతే" అనగా ఎక్కడ అగ్ని మథింపబడు చున్నదో, అగ్ని అంటే ఆత్మజ్ఞానమనెడి అగ్ని. పరబ్రహ్మమే అగ్ని. ఆ అగ్నిని వెలుగజేసేది ఎలాగు? మథించడం వల్ల అగ్ని కలుగ జేయబడుతుంది. ఆత్మజ్ఞాన సంబంధమైన పవిత్ర గ్రంథాలను చదవడం, శ్రోత్ర విచారం చేయడం — ఇదే మథించడం అవుతుంది. సద్గురువులయొక్క దగ్గర వారి బోధనలను ఆశ్రయించి ఆధ్యాత్మిక విద్యను అభ్యసించాలి. జ్ఞానాగ్ని గురుకృపాగ్నిహోత్రంవల్ల ప్రజ్వరిల్లుతుంది. గురువు ఉత్కృష్ట ఆరణి, శిష్యుడు

అరణి అంతః ధ్యానం మథించేది. ప్రణవధ్యానం ద్వారా మన దేహంలో కలిగిన ఈ జ్ఞానాగ్ని సకల విషయమైన అజ్ఞానాన్ని, ఆ వికల్పాల అంధకారాన్ని దహించి, ప్రకాశవంతం చేస్తుంది.

"వాయుర్యత్రాధిరుధ్యతే" అనగా ఎప్పుడు వాయువు నిరోధించబడునో అనగా ఎప్పుడు ప్రాణాయామము అభ్యసించబడునో. ప్రాణాయామ అభ్యాసంవల్ల బ్రహ్మజిజ్ఞాసువు అనాహత శబ్దాలను వింటాడు. అప్పుడతడు ఆత్మసాక్షాత్కారాన్ని పొందుతాడు.

ప్రాణాయామ విశుద్ధాత్మా
యస్మాత్ పశ్యతి తత్పరం ।
తస్మాన్నాస్తి పరం కించిత్
ప్రాణాయామాదితి శ్రుతిః ॥

ప్రాణాయామాభ్యాసంవల్ల విశుద్ధమైన మనస్సును పొందినయోగి పర మాత్మ సాక్షాత్కారాన్ని పొందుతాడు. ప్రాణాయామాభ్యాసానికి మించినది మరేదీ లేదని శ్రుతి ప్రబోధిస్తున్నది. కాబట్టి మనో నిగ్రహానికి ప్రాణా యామం తోడ్పడుతుంది.

"సోమో యత్రాతిరిచ్యతే" అనగా సోమరసము ఎప్పుడు పొంగి పొర లునో. సోమః అనగా సోమరసము. సోమ యజ్ఞంలో అగ్నిని మథించి, దాన్ని వాయువుతో ప్రజ్వలింపజేసిన యజమానులు సోమరసాన్ని పానంచేస్తూ- వారు ఆనందంలో మునిగి గీతాలను పాడుతారు. సోమరసాన్ని పానంచేయడం అంటే ఏమిటి? సాధకుడు కర్మలను స్వార్థం మాని ఆచరించాలి. అతడు అహంకారంతో, వాసనలతో కూడిన కర్మలను వదలాలి. అతడు తన కర్మలను, కర్మఫలాలను పరమేశ్వరునకు అర్పించాలి. అప్పుడు అతనిలో ఆత్మజ్ఞానం, ఆనందం పెల్లుబుకుతాయి. దీన్నే సోమరసం అంటారు. "సోమో యత్ర అతిరిచ్యతే అనేక జన్మ సేవయా శ్రద్ధ భక్తిః యత్ర జాయతే। ప్రాణాయామ సమాధి విశుద్ధ అంతఃకరణే సంజాయతే పరిపూర్ణ అనంత అద్వితీయ బ్రహ్మాకారం మనః సముత్పద్యతే, స ఆత్మజ్ఞ ఆనంద ఉత్పద్యతే".

అనేక జన్మలలో అభ్యసించిన అష్టాంగ యోగ సాధనలో యమము, యజ్ఞము, దానము, తపము, ప్రాణాయామము, సమాధి మొదలగు వానిచే విశుద్ధమైనట్టి అంతఃకరణములో నే పూర్ణ ఆనంద అద్వైతమైన బ్రహ్మాకారమైన మనస్సు (మనోవృత్తి) కలుగుతుంది. అన్యత్ర, అనగా అశుద్ధమైన మనస్సులో అంతఃకరణంలో అది కలుగదు.

"శుద్ధ సత్త్వాశయే మనః" అనగా అట్టి మనస్సు ఉదయిస్తుంది. శుద్ధ మనస్సు అంటే విశుద్ధాంతఃకరణం, విశుద్ధమైన మనస్సు. ఈ విశుద్ధమైన పరమాత్మను మనస్సుతో ధ్యానించవలయును.

> జన్మాంతర సహస్రేషు
> తపోజ్ఞాన సమాధిభిః ।
> నరాణాం క్షీణ పాపానాం
> కృష్ణే భక్తిః ప్రజాయతే ॥

వేలకొలది జన్మలలో ఆచరించిన తపోబలంగా, జ్ఞానబలంగా సమాధి ఫలితంగా ఏ మనిషి పాపం క్షీణించిందో ఆ మనుష్యునకు శ్రీ కృష్ణ పరమాత్మయందు భక్తి కలుగుతుంది.

జ్ఞానము యజ్ఞంతో సాధన ప్రారంభిస్తాడు. తరువాత అతడు యోగాన్ని అభ్యసిస్తాడు. జ్ఞానయోగంలో అతడు నిష్కళంక సమాధిని పరిపూర్ణ జ్ఞానాన్ని, విజ్ఞానాన్ని పొందుతాడు.

రెండవ అధ్యాయమునందలి 39 మంత్రములలో జ్ఞానయోగ, బుద్ధియోగ, కర్మయోగ, భక్తి యోగ సంయోగ ప్రతిపాదింపబడింది. "అగ్నిర్జ్యోతిరహశ్శుక్లః" ఇందు బ్రహ్మధ్యానము సూచింపబడినది, అది జ్ఞానయోగము. "ధూమో రాత్రిస్తథా కృష్ణః" ఇందు ప్రాణాయామాభ్యాసం ఉపదేశింపబడింది అది రాజయోగ సాధన. "యామాయుత్రానివర్తతే" ఇందు యజ్ఞదాన, తపః కర్మల ఆచరణ సూచింపబడినది అది కర్మయోగసాధన. "ఈశిత బ్రహ్మ పూర్వకం". చింతన బ్రహ్మమైన

ప్రేమించడముగాక. ఇది భక్తియోగ పద్ధతి. శ్రీ అరవిందయోగివరేణ్యులు ప్రతిపాదించిన సమన్వయయోగము. (Yoga of Synthesis)కూడా ఇదియే. కర్మ యోగం హృదయాన్ని నిర్మలం చేస్తుంది, మనశ్శుద్ధిని కలుగజేస్తుంది. రాజ యోగం మనోవికారాల్ని తొలగిస్తుంది, మనస్సును నిశ్చలపరుస్తుంది, జ్ఞాన యోగం అజ్ఞానపరదాన్ని (veil of ignorance)తొలగిస్తుంది. అవిద్యను నశింపజేస్తుంది భక్తియోగం భగవదనుగ్రహాన్ని, బ్రహ్మజ్ఞానప్రాప్తిని కలుగ జేస్తుంది. అన్ని యోగాలకు కేంద్రము ఆత్మజ్ఞానము జ్ఞానయోగమని చెప్పారు. ఇతర యోగాలన్నీ సహకారులని చెప్పారు

సవిత్రా ప్రసవేన
జుషేత బ్రహ్మ పూర్వ్యం।
తత్ర యోనిం కృణ్వసే
నహి తే పూర్తమక్షిపత్ ॥7॥

టీక : సవిత్రా = సవితృదేవత యొక్క అనుగ్రహముచే; ప్రసవేన = ప్రేరేపింపబడి; జుషేత = సేవించబడిన; బ్రహ్మ = బ్రహ్మము; పూర్వ్యం = చిరంతనమైనది ప్రాచీనమైనది, పురాతనమైనది; తత్ర = అచ్చట; యోనిం = ఉత్పత్తిస్థానమును, బ్రహ్మమును; కృణ్వసే (కృణవసే) = పొందుము, చేయుము; నహితే = నీకెట్టి బంధములుండవు; పూర్తం = పూర్వకర్మలు; అక్షిపత్ = పతనము, బంధము.

భావము: సవితృ దేవతానుగ్రహముచే మనము చిరంతన బ్రహ్మమును ప్రేమింతుము గాక! నీవు అచ్చట నీ యుత్పత్తి స్థానము (బ్రహ్మము)ను పొందినచో నీ పూర్వకర్మ ఫలితములు బంధింపజాలవు.

వివరణము: “సవిత్రా ప్రసవేన జుషేత బ్రహ్మ పూర్వ్యం” అనగా సవితృ దేవతానుగ్రహముచే చిరంతన పరబ్రహ్మమును ధ్యానింతుము గాక! జుషేత అనగా

సవిస్తరముగాను, శ్రేయస్కరముగాను, ఉదంతముగాను, సమస్త అనుగ్రహ ముచే మనము పరబ్రహ్మమును పొందుటకుగాను, ఈ మంత్రము భక్తి యోగమును ఉపదేశించుచున్నది. అట్లు, ఈ మంత్రములు సంపూర్ణ యోగమును, అనగా సమన్వయయోగమును (Yoga of Synthesis) బోధించుచున్నవి. జ్ఞానయోగము, రాజయోగము, కర్మయోగము, భక్తియోగము — ఈ నాల్గు యోగముల సమన్వయమార్గమును సూచించబడినది. ఇదియే * మహాయోగము

భక్తి లేనిదే భగవదనుగ్రహము కలుగదు. భగవదనుగ్రహము లేనిదే బ్రహ్మజ్ఞానము కలుగదు. అందువల్ల భక్తితో భగవదనుగ్రహాన్ని, తద్వారా బ్రహ్మమును పొందాలి.

“తత్ర యోగో కృతాపనే సహసే పూర్వసంచితే”. అట్టి ఏ యోగ్య స్థితినైనను నీవు పొందినచో నీవు పూర్వ కర్మ ఎన్నటికి బంధింప లేదు. బ్రహ్మమును అన్వేషించు తత్వ జిజ్ఞాసువు బ్రహ్మమును పొందినవాడు అతని పూర్వ కర్మలు (former actions) అతనిని బంధింపవు. జ్ఞానాగ్ని సర్వ కర్మలను భస్మం చేయును. “జ్ఞానాగ్నిః సర్వ కర్మాణి భస్మసాత్ కురుతే తథా”. జ్ఞానాగ్ని సమస్త కర్మలను భస్మం చేస్తుంది అందువల్ల జ్ఞాని శుద్ధ స్వరూపుడవుతాడు. ఈ మంత్రంలో భక్తియోగ ప్రాముఖ్యత తెలుపబడింది.

తరువాత మంత్రాలలో యోగ నియమాలు, యోగ ఫలాలు వివరింపబడ్డాయి.

త్రిరున్నతం స్థాప్య సమం శరీరం
హృదీంద్రియాణి మనసా సన్నివేశ్య ।
బ్రహ్మోడుపేన ప్రతరేత విద్వాన్
స్రోతాంసి సర్వాణి భయావహాని ॥ 8 ॥

* ఉపోద్ఘాతములో మహాయోగమును చూడుము.

టీక : త్రిరున్నతం = వక్షము, శిరస్సు, కంఠము — వీనిని ఉన్నతముగా నుంచి; స్థాప్య = ఉంచి; సమం = సరళరేఖలో నుంచి; శరీరం = దేహమును; హృదీంద్రియాణి = మనస్సును, ఇంద్రియములను; మనసా = హృదయము లోనికి; సంనివేశ్య = సంనివేశించి, సంయమనము ప్రత్యాహార మొనర్చి; బ్రహ్మోడుపేన = బ్రహ్మము అనెడి తరణసాధనము (తెప్ప)చే; ప్రతరేత = అతిక్రమించును. దాటవలెను; విద్వాన్ = జ్ఞాని; స్రోతాంసి = నదులను. ప్రవాహములను; సర్వాణి = అన్నింటిని; భయావహాని = భయంకరమైన ఘోరమైన.

భావము : తన శరీరమును సమముగ నుంచి; వక్షము, గ్రీవము, శిరస్సును నిటారుగ నుంచి; ఇంద్రియములను, మనస్సును హృదయములోనికి ప్రత్యాహారము చేసి; ప్రాజ్ఞుడు పరబ్రహ్మమనెడి నదవహాయముతో భయంకరమైన సంసార నదులను దాటవలెను.

వివరణము : "త్రిరున్నతం స్థాప్య సమం శరీరం." "వక్షము, గ్రీవము శిరము-వీటిని ఉన్నతముగా ఉంచి కాయమును సమముగా నుంచవలెను.

సమం కాయశిరోగ్రీవం
ధారయన్ అచలం స్థిరః।
సంప్రేక్ష్య నాసికాగ్రం స్వం
దిశశ్చ అనవలోకయన్॥ గీత

వక్షస్సు, కంఠాన్ని, శిరస్సు ఉన్నతముగా ఉంచి; శరీరాన్ని సరళరేఖలో నుంచి; కదలకుండ, స్థిరుడై ఆసీనుడై; దిక్కులను చూడక; దృష్టిని నాసికాగ్రమున నిల్పి ఏకాగ్రత సాధించవలెను.

"హృదీంద్రియాణి మనసా సంనివేశ్య" అనగా మనస్సును, ఇంద్రియములను హృదయములోనికి ప్రత్యాహారము చేసి. మనస్సు, ఇంద్రియములు బహిర్ముఖ ప్రవృత్తి గలవి. మనస్సు ఇంద్రియముల ద్వారా బాహ్య వస్తువులపై

వేట పడుతుంటాయి. ఇది వాటి సహజ ప్రవృత్తి. నిత్య అభ్యాసం వల్ల ఉండాలి. సాధకుడు ఇంద్రియాల్ని మనస్సును బాహ్య వస్తువుల నుండి మరలించాలి. పోషించక మరీ మరీ వాటిని ప్రత్యాహారం చేస్తుండాలి. మనస్సును హృదయంలో నిల్పాలి. ఇలా సాధకుడు అభ్యాసం వల్ల దీని పొందవచ్చు కోరాడు.

"ప్రశాంతమైన సర్వాత్మ భావనతో" అనగా నిశ్చలమైన సకల సంసార నశిస్తుంది. ఈ భయంకరమైన ప్రవాహాలు ఏవి? రాగద్వేషాలు, వాసనలు తృష్ణలు, అవివేకము మొదలగునవి భయంకరమైన సంసార ప్రవాహాలు. ఈ ప్రవాహంలో కొట్టుకొనిపోయి, ఆత్మను అనగ మరణ మహాసముద్రంలో పడిపోతాయి. ఆ సముద్రం నుంచి బయటపడటం ఎలా?

"బ్రహ్మచర్యవ్రతే స్థిత:" అనగా బ్రహ్మచర్యము అనెడి నావచే దాటవలెను. భయంకరమైన సంసార మహాసముద్రాన్ని దాటుటకు బ్రహ్మచర్యము గొప్ప నావ. బ్రహ్మచర్యము అనగా పవిత్రత. కానీ ముఖ్యముగ సంసార వస్తువుల ఉపయోగమునందు బ్రహ్మచర్యము. ఇది పవిత్రత. ఈ పవిత్రతను పెంపొందించాలి? అనగా పవిత్ర ధ్యానం చేయాలి. పవిత్రమైన ఆత్మ నిగ్రహమైన ధ్యానయోగాన్ని అభ్యసించాలి. అప్పుడు ప్రణవం సంసార మహా సాగరాన్ని దాటించుటకు తోడ్పడుతుంది. పవిత్ర జీవనం, పవిత్ర ధ్యానం సాధకుని అనగా మనస్సును పవిత్రమైనదిగా చేస్తాయి.

"ఈ మంత్రాలలో ధ్యానానికి ఎలా కూర్చోవాలో, ఏవిధంగా మనస్సును ఏకాగ్రపరచాలో, ఏవిధంగా అభ్యాసము చేయాలో, ఎలా ప్రణవ జపాన్ని వినియోగించుకొని భయంకరమైన సంసార ప్రవాహాన్ని దాటాలో తెలుపబడింది. అంటే ధ్యానాభ్యాసం ప్రధానంగా ఇందు చెప్పబడింది కనుక ధ్యాన యోగం. తరువాత మంత్రంలో రాజయోగ అభ్యాసం (ప్రాణాయామం ఎలా చేయాలి) గురించి తెలుపబడింది.

ప్రాణాన్ ప్రపీడ్యేహ సంయుక్తచేష్టః
క్షీణే ప్రాణే నాసికయోచ్ఛ్వసీత ।
దుష్టాశ్వయుక్తమివ వాహమేనం
విద్వాన్మనో ధారయేతాప్రమత్తః ॥ 9 ॥

టీక : ప్రాణాన్ = ప్రాణములను. ఇంద్రియములను; ప్రపీడ్య = నిగ్రహించి; ఇహ = ఇప్పుడు; సంయుక్తచేష్టః = యుక్తాహారవిహారములు గలిగి; క్షీణే ప్రాణే = గాలిని మెల్లగా విడుచుచు; నాసికయా ఉచ్ఛ్వసీత = నాసికా రంధ్రములగుండ శ్వాసించుచు; దుష్ట = దుష్టమైన; అశ్వయుక్తం ఇవ = గుఱ్ఱములను పూన్చినటువంటి; వాహం = వాహనము; ఏనం = ఈ; విద్వాన్ = ప్రాజ్ఞుడు; మనః = మనస్సును; ధారయేత = నిరోధింపవలెను; అప్రమత్తః = ఏమరుపాటు లేకుండ, మెలకువతో.

భావము : "ఇంద్రియములను నిగ్రహించుచు; శ్వాసను నిరోధించుచు క్రమబద్ధము చేయుచు; దేహచలనములను అదుపులో నుంచుచు. నాసికా రంధ్రముల గుండ మెల్లగా శ్వాసించుచు, ప్రాజ్ఞుడు మెలకువతో తన మనస్సును, దుష్టాశ్వములతో పూన్చిన రథమును నిరోధింపవలెను."

వివరణము : "ప్రాణాన్ ప్రపీడ్య ఇహ" అనగా ప్రాణములను, ఇంద్రియములను నిగ్రహించుట, అనంతరము ప్రాణాయామ అభ్యాసాన్ని గురించి వివరించబడినది. ప్రాణాయామం అష్టాంగ యోగంలో నాల్గవ సోపానం. ప్రాణాయామం వల్ల మనోమలం తీస్తుంది. చిత్తం ఏకాగ్రస్థితిలో స్థిరమౌతుంది. అందుకోసమే ఋషులు "ప్రాణాయామాన్ని చేయమన్నారు. ప్రథమం నాడీశోధనం కర్తవ్యమ్. తతః ప్రాణాయామే అధికారః. మొదట్లో నాడీ శోధనం చేసుకోవాలి. ఆ పిమ్మట ప్రాణాయామాభ్యాసానికి అధికారం కలుగుతుంది.

ప్రాణాయామమంటే శ్వాసను నిగ్రహించటం. శిక్షణ పొందినవారి సహాయంతో ప్రాణాయామం చేయాలి. ప్రాణాయామ అభ్యాసంవల్ల సంపూర్ణ ప్రాణశక్తి శరీరానికి లభిస్తుంది. మన శరీరంలోని ప్రాణశక్తిని అదుపు చేస్తే ఆరోగ్యం లభిస్తుంది. ప్రాణం మనస్సుతో సంబంధం కలిగివుంది; మనస్సు ద్వారా అది ఇచ్ఛాశక్తి (will) తో సంబంధం కలిగివుంది; ఇచ్ఛాశక్తి ద్వారా అది జీవాత్మతో సంబంధం కలిగివుంది; జీవాత్మ ద్వారా అది పరమాత్మతో సంబంధం కలిగి వుంది. మనస్సు ద్వారా శరీరంలోని చిన్నచిన్న ప్రాణతరంగాలను నిగ్రహించటం ఎలాగో తెలుసుకొంటే ప్రాణాన్ని నిగ్రహించే రహస్యం మనకు అవగతమౌతుంది. ప్రాణాయామ అభ్యాసంవల్ల మనదేహంలోని నాడీవ్యవస్థ సరిగా పనిచేస్తాయి. ప్రాణాయామం వల్ల మనస్సు నిశ్చలంగా, ప్రశాంతంగా ఉంటుంది. మనస్సును, ఆత్మను అన్వేషించగలుగుతాము. ప్రాణాన్ని నిగ్రహిస్తే, ఇంద్రియాలు, మనస్సు కూడా నిగ్రహించబడతాయి. (If the prana is controlled the mind is controlled)

"సంయుక్త చేష్టః" ప్రాణాయామ అభ్యాసకులు ఆహారవిహారములలో మితాన్ని (moderation) పాటించాలి. వారు బ్రహ్మచర్యం పాటిస్తూ, దానికి బ్రహ్మచర్యాన్ని అనుష్ఠించాలి. ఈ నియమాలను పాటించకుండా ఎవ్వరైనా ప్రాణాయామం అభ్యసించినట్లయితే వారికి ఎటువంటి ప్రయోజనం ఉండదు. కాబట్టి ఆరోగ్యంకోసం కొద్దిగా ప్రాణాయామాన్ని అభ్యసించవచ్చు.

"క్షీణే ప్రాణే నాసికయోచ్ఛ్వసీత" అనగా నాసికారంధ్రముల గుండా మెల్లగా గాలిని పీలుస్తూ, వదులుతూ, ప్రాణాయామాన్ని ఎలా అభ్యసించాలో తెలుపబడింది. పద్మాసనంపై కూర్చుండాలి. అలా కూర్చోలేనివారు సుఖాసనం పైన కూర్చోవాలి. కుడి అంగుష్ఠంతో కుడి నాసికారంధ్రాన్ని మూయాలి. ఎడమ నాసికారంధ్రంగుండా మెల్లగా గాలి లోపలికి పీల్చాలి. "దీన్ని పూరకము అంటారు." తరువాత ఎడమ నాసికారంధ్రాన్ని కూడా ఉంగరపు వేలిచే-

ఉంగరపు వ్రేళ్ళతో మూసి. శ్వాసను ఎంతసేపు మనం సుఖంగా, సౌకర్యంగా నిరోధించగలమో అంతసేపు శ్వాసను ఆపుతూండాలి. "దీన్ని కుంభకం అంటారు." తరువాత కుడి అంగుష్ఠాన్ని తీసి, కుడి నాసారంధ్రం గుండా మెల్లగా, మెల్లగా గాలిని బయటకు వదలాలి. "దీన్ని రేచకం అంటారు" మరల కుడి నాసారంధ్రం ద్వారా శ్వాసను పీల్చాలి. మరల కుడి అంగుష్ఠంతో నాసారంధ్రాన్ని మూసి, శ్వాసను ఎంతసేపు వీలైనంత, సుఖముగ నిరోధించగలమో అంతసేపు కుంభకం చేయాలి. తరువాత చిటికెన వ్రేలు, ఉంగరపు వ్రేలు తీసి ఎడమ నాసారంధ్రం గుండా శ్వాసను మెల్లగా బయటకు వదలాలి. "ఇది ఒక ప్రాణాయామం. ప్రారంభంలో మనం ఐదు ప్రాణాయామాలు చేయవచ్చు. తరువాత క్రమేపి దీన్ని ఇరువది చేయవచ్చు.

"దుష్టాశ్వయుక్తమివ వాహమేనం" అనగా దుష్టమైన గుర్రాలను తగిలించిన బగ్గీలాంటిదే. ఈలాంటి రూపకం (పద్యం) మనకు కఠోపనిషత్తులో కానవస్తుంది.

"ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవ తు।
బుద్ధిం తు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహమేవ చ॥"

ఆత్మ ఈ రథానికి ప్రభువనియూ, దేహమును స్యందనమనియూ, బుద్ధిని సారథియనియూ, మనస్సును పగ్గములనియూ తెలుసుకొమ్ము.

గహనమైన విషయాన్ని సులభంగా మనం అర్థం చేసుకోవడానికి ఈ మంత్రంలో రథంపోలికలో సాదృశ్యం తీసుకోవడం జరిగింది. కర్మ ఫలాలను అనుభవిస్తూ, అవిద్యాప్రాబల్యం వల్ల ఈ సంసారంలో బద్ధుడైన జీవాత్మను దేహస్యందనానికి ప్రభువుగాను తెలుసుకోవాలి. రథాన్ని అశ్వాలు లాగుతాయి. ఇక ఈ శరీరరథాన్ని ఏ గుర్రాలు లాగుతాయి? దేహమనెడి ఈ రథాన్ని ఇంద్రియములనెడి గుర్రాలు లాగుతాయి. ఆ కారణంచేతనే శరీరాన్ని రథానికి పోల్చారు. రథాన్ని మంచికళతో సారథి తోలుతాడు. వివేకపూర్వకమైన బుద్ధియనెడి సారథి దేహమనెడి రథాన్ని నడుపుతాడు, బుద్ధి దర్శకత్వంలోనే దేహం అన్ని పనులు చేస్తుంది. రాజు తన చేతిలో పగ్గాలు పట్టుకుంటే

గుణాలు పెరుగుతాయి. మనస్సు చేతనే వచ్చే ప్రభావంతో ఇంద్రియాలు తమపనులు చేస్తుంటాయి. చక్షువు, చర్మము, కర్ణము, నాలుక, నాసిక— ఇవి ఇంద్రియాలు. ఈ ఇంద్రియాలకు గుణాలు ఉన్నాయి. శబ్దము, స్పర్శ, రూపము, రసము, గంధము—ఇవి విషయాలు. ఈ విషయాలపైన పోతూ ఇంద్రియాలపైన గుణాలు పెరుగుతాయి. అసమర్థుడైన వారికి ఆహారాన్ని అందులో సంభవించే విధమున దేహమంతటిని వదిలే శక్తి లేని అసమర్థు డైతే (బుద్ధి వివేకం కు తెలిసినా) ఆతడు ఇంద్రియములపైన గుణాలను నిగ్రహించలేడు. సమర్థుడైన వాడు బాహ్యశక్తులతో సంబంధమున్న గుణాలను అదుపులో ఉంచు తెలియక సమర్థుడైన దేహమంతటిని కోరికలు వదలగలిగే సదసత్ వివేకము. ఇట్టి శక్తితో ఇంద్రియాలను బాగా నిగ్రహిస్తాడు. విచారం, వివేకం, విజ్ఞానం తెలిసినాడు. మనోనిగ్రహం. ఇంద్రియ నిగ్రహించేవా డు. అతడు ముక్తుడై గమ్యాన్ని చేరతాడు. ఉత్తమ జననమరణ చక్రంలో పడుతుంటాడు

"విజ్ఞాన్ మనో బాధకేమ అవస్థత" అనేగా హెచ్చరిక ఇటువంటి మనతో మనస్సును నిగ్రహించవలెను వివేకముగల సాధకుడు ఆవిర్భవించే ప్రాణాయామాభ్యాసం చేసి, ప్రాణాన్ని నిగ్రహించి, తద్వారా మనస్సును నిగ్రహించాలి. మనస్సు నిగ్రహించబడినప్పుడే గుణాలు (ఇంద్రియములు) బాధ్యతై పనిగా పనిచేస్తాయి. జీవాత్మ గమ్యాన్ని చేరుతాడు. అనగా ఆతడు మోక్షానమును పొందుతాడు.

సమే చ చౌ శత్రుజ్ఞానహీన్హానాయుతౌ
విపత్తితే శక్తిబలాశ్రయాదిభిః ।
మనో౽నుకూలే న చ చక్షుపితనే
గుణాసితానాశ్రయతే ప్రమోదయేత్ ॥10॥

టీక: సమే = రాగ సమతలమునగానున్న వారు: చౌ = పరిశుద్ధ మైన: శత్రుధ = గుణశరాళ్ళు: వహ్ని = అగ్ని: వాయు = యమ్ము:

వివర్జితే = లేని; శబ్దజలాశ్రయాదిభిః = శబ్దము వస్తువులు, ఆశ్రితమున్న గుణములు; మనః అనుకూలే = మనోహారకమైన ప్రదేశములందు; న = లేదు; తు = నిజముగా; చక్షు పీడనే = కండ్లకు బాధకలిగించెడి; గుహా నివాత ఆశ్రయణే = గాలి వీచని, గుహలు, పర్వత ఆశ్రయములు గలచోట; ప్రయోజయేత్ = ఈ ధ్యానము నిరంతరాభ్యాసము చేయవలెను.

భావము: "సమతలముగల శుచియైన ప్రదేశమున; గులకరాళ్ళు, నిప్పు, దుమ్ము లేకపోతే వస్తువులు, ఏ శబ్ద ప్రదేశము లేనిచోట; మనోహరమై ఉపశమ కరమగు ఏకాంత ప్రదేశమున; చల్లని గాలి రమ్యమైన దృశ్యములు గలచోట లేదా మండపములు, గుహలు, ఆశ్రమములు గల్గు చోట సాధకుడు ధ్యానాభ్యాసము చేయవలెను."

వివరణము: "ప్రాణాయామం చేసేందుకు అనుకూల ప్రదేశం, ఉపయుక్తమైన వాతావరణం తెలుపబడింది.

"సమే శుచౌ శర్కరావహ్నివాలుకా వివర్జితే శబ్దజలాశ్రయాదిభిః" అనగా సమతలముగ ప్రదేశమున, శుద్ధి చేసుకొనబడిన ప్రదేశమున గులకరాళ్ళు, నిప్పు, దుమ్ము లేనిచోట. మనస్సుకు శాంతి కలిగించు దృశ్యము లేని చోట. ఏకాంత ప్రదేశము కాని చోట ప్రాణాయామాభ్యాసము చేయవలెను. సమతలముగ గల ప్రదేశంలో కూర్చోవాలి. అప్పుడే వెన్ను, గ్రీవాన్ని, శిరస్సును నిటార్గా ఉంచి ప్రాణాయామాభ్యాసం సాధ్యం ఔతుంది. అభ్యాసానికి కూర్చునే ప్రదేశం శుచిగా ఉండాలి. గులకరాళ్ళు, దుమ్ము, గులకరాళ్ళు ఉండే చోట అభ్యాసానికి కూర్చుండే ప్రదేశం శుచిగా ఉండాలి. గులకరాళ్ళు, దుమ్ము, చెత్త ఉండే చోట అభ్యాసానికి కూర్చుండరాదు. రాళ్ళు గుచ్చుకుంటాయి. అందువల్ల ఆసనం స్థిరంగా ఉండదు. దుమ్ము ఊపిరితిత్తుల లోకి పోతుంది. అందువల్ల దుమ్ములేని చోట ఎన్నుకోవాలి. నిప్పు సమీపాన కూర్చుండి ప్రాణాయామము చేయకూడదు. అగ్నిసెగలు వంటింటిలో కూర్చుండి ప్రాణాయామం చేయకూడదు. ఎందువలన అంటే ప్రాణాయామాభ్యాసానికి వల్ల ఏ

వను శోక్ష మందిరం వాతావరణం అనుకూలమైనది. కలహాది ధ్వనులు వుండే చోట ప్రాణాయామ అభ్యాసానికి కూర్చుంటే మనస్సుకు బాధ కలుగును కలహాది ధ్వనులు మనస్సుకో ఆటంకాన్ని కల్పిస్తాయి. అందువలన యోగాభ్యాసానికి సాధ్యమైనంత ఏకాంతవంతమైన వాతావరణం అవసరం. ఏ కోటి ప్రదేశములలో మశకాది బాధ ఎక్కువగ ఉంటుంది. మనము ఆర్ద్రత ఎక్కువగా గల శుష్కమైన వాతావరణముగల ప్రదేశాలు అభ్యాసానికి మంచివి.

"మనోఽనుకూలే న తు చక్షుపీడనే" అనగా మనస్సుకు ఆహ్లాద మిచ్చే నేత్రానందకరమైన చోట ప్రాణాయామాభ్యాసానికి తగినది. ప్రాణాయామం, ధారణ, ధ్యానం అభ్యసించేందుకు తగిన వాతావరణం ఉంటే అభ్యాసం మరింకా అనాయాసంగా సాగుతుంది. ఆధ్యాత్మికాభ్యాసానికి సద్వేకమైన ప్రదేశం మనోరమ్యంగా ఉండాలి. దృశ్యం నయనానందంగా ఉండాలి. ఆధ్యాత్మిక స్పందనలు తీవ్రంగా ఉండాలి, ధ్యానప్రదేశం ఏకాంతంగా, ప్రశాంతంగా ఉంటే ధ్యానమునకు ధారణ సులభంగా, సహజంగా కుదురుతుంది

"గుహా నివాతాశ్రయణే ప్రయోజయేత్" అంటే అర్థమేమిటంటే:, పొద రిండ్లు, పర్వతగుహలు, సుందర సరోవర తీరాలు, నదీతటాలు, ఏకాంత ప్రదేశాలు, హిమాలయాలు, తీర్థ, క్షేత్రాలు దేవ స్థలాలు—ఇవి ధారణకు అనుకూలమైన ప్రదేశాలు.

1. హృషీకేశము (హరిద్వారమునకు సమీపమున గలదు.) 2. స్వర్గాశ్రమము (ఋషీకేశమున గలదు.) 3. ఉత్తరకాశి (ఋషీకేశమునుండి ప్రయాణం దూరం) 4. శాంతికుంజ్ (హరిద్వార సమీపమునగలదు) 5 బదరీ నారాయణము (హిమాలయములందు గలదు) 6. దేవప్రయాగ 7 గంగోత్రి 8. అమర్‌నాథ్ 9. అరుణాచలము 10. నాసిక్ త్ర్యంబకము 11. వారణాసి 12. బృందావనము 13. శ్రీ రమణాశ్రమము 14. శ్రీ అరవిందాశ్రమము 15. శ్రీవ్యాసాశ్రమము 16. కైలాసనాథ అహోబిలాశ్రమము (పుట్టూరు). 17. గంగా పరీతటము 18. కావేరి నదీ తటము 19. బ్రహ్మపుత్ర నదీ తటము

20. గోదావరినది తటము 21. శుష్కపత్రాది వర్జనానుకూలప్రదేశము — ఈ ప్రదేశములు ధారణాధ్యానములకు అనుకూలమగును.

నీహార ధూమార్కానిలానలానాం
ఖద్యోత విద్యుత్ స్ఫటిక శశీనామ్।
ఏతాని రూపాణి పురఃసరాణి
బ్రహ్మణ్యభివ్యక్తికరాణి యోగే ॥11॥

టీక: నీహార = తుషారము, మంచు; ధూమ = పొగ; అర్క = సూర్యుడు; అనిల = వాయువు; అనలానాం = అగ్నియొక్క; ఖద్యోత = మిణుగురుపురుగు. జ్యోతిరింగణము; విద్యుత్ = మెరుపు; స్ఫటిక = స్ఫటికము. స్ఫటికమణి; శశీనామ్ = చంద్రునియొక్క; ఏతాని = ఈ; రూపాణి = రూపములు; పురఃసరాణి = అగ్రగాములై, ముందుగను; బ్రహ్మణి = బ్రహ్మమునందు; అభివ్యక్తి = వ్యక్తరూపము; కరాణి = అభివ్యక్తమొనరించు వస్తువులు; యోగే = యోగమునందు, యోగాభ్యాసమునందు.

భావము: యోగము ఆచరించుచుండువారికి తుషారము, ధూమము, సూర్యుడు, అనిలము, అనలము, ఖద్యోతము, మెరుపు, స్ఫటికమణి, చంద్రుడు — అను రూపములు కనబడును. బ్రహ్మము అభివ్యక్తమగుటకు ముందు ఇవి ధ్యానము నందు కనబడుతాయి.

వివరణము: "నీహార - ధూమ - అర్క - అనిల - అనలానాం - ఖద్యోత - విద్యుత్ - స్ఫటిక - శశీనామ్" అనగా మంచు, పొగ, సూర్యుడు, వాయువు, అగ్ని, మిణుగురు, మెరుపు, స్ఫటికము, చంద్రుడు. బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునకు ముందు ఈ రూపములు కనబడును. ధ్యాన సమయమున సాధకునకు ఇట్టి రూపములు కనబడుచుండును.

"ఏతాని రూపాణి పురఃసరాణి బ్రహ్మణ్యభివ్యక్తి కరాణి యోగే" అనగా బ్రహ్మము అభివ్యక్తమగుటకు ముందు ఈ రూపములు (మంచు,

మోహము, సర్పము, పాపము, అగ్ని, మొదలగునవిగూడ. మెరిసే స్ఫటిక మణి. చంద్రుడు) కనబడును. ఇలా కనబడితే సాధక ధ్యానంలో ముందుకు పోతున్నాడని అర్థము. ఆతడు ద్రష్టను ఆత్మసాక్షాత్కారాన్ని పొందబోవు చున్నాడని అర్థము. ఈ రూపాలు సాధకునికి వివిధ ఆకారములలో కనిపిస్తాయి.

సాధారణంగా ధ్యానించు కొందరకు కలిగిన ధ్యానానుభవములను ఇక్కడ తెలుపడం సముచితమని భావిస్తున్నాను. ఈ ధ్యానానుభవములు విచిత్రంగా ఉంటాయి.

1. ధ్యానము చేయు సమయమునందు నేను ఒకానొకమైన కస్తూరి సువాసనను, పరిమళమును గ్రహించుచుంటిని.

2. ధ్యానమునందు నా త్రికూటమునందు ప్రకాశించుచున్న సూర్యుని వంటి గొప్ప జ్యోతిని. నా ఎదుట నక్షత్రములను చూచుచుంటిని. ఆ దృశ్యం వర్ణింపగ అలవికాదు

3. ధ్యానము చేయునట్టి సమయమునందు నా త్రికూటమునందు నేను కొందరు యోగులను దర్శించితిని. నా ఇష్టదైవమైన శ్రీకృష్ణభగవానుని, ఏసుక్రీస్తును మహా పురుషుల వంటి వారిని నేను దర్శించితిని.

4. నా ధ్యాన సమయమునందు అప్పుడప్పుడు నా త్రికూటమున రంగుల జ్యోతులను, ఎర్రని, ఆకుపచ్చని, పసుపచ్చనైన, తెల్లని కాంతులను దర్శించు చుంటిని. నేను కొన్ని సమయములందు నీలాకాశమును దర్శనము చేయుచుంటిని. ఆ నీలాకాశమునందు నేను ఒక నక్షత్రము కనుగొంటిని.

5. ధ్యానము చేయు సమయమున నా ఎదుట ఒక పెద్ద ప్రకాశవంతమైన వెలుగు చూచుచుంటిని.

6. నా ధ్యానములో నేను ఘంటానాదములను, శంఖము, మద్దెల మొదలగు అనాహతనాదములను వినుచుంటిని.

7. నేను విప్పారిన నేత్రములతో ధ్యానించుచుంటిని. ఒక రాత్రి నేను నా ఎదుట కాంతివంతమైన జ్యోతిని చూచితిని. ఆ ప్రకాశము నడుమ వేణువును

గా వినబడిన శబ్దములను వినగలిగితిని. నా రోమములు నిక్క బొడుచుకొనినవి. నా శరీరము కంపించెను. నేను విస్మయాశ్చర్య పూరితుడనై అనుభవము ప్రాణాయామము చేసెను.

8. నేను రోజు మూడుసార్లు ప్రాణాయామము సాధించుటకు కూర్చుండినప్పుడు పూర్తి కర్తవ్యములను, పిదప రకరకములైన నాదములను విన ప్రారంభించితిని. అవేవనగా: వేణువు, వీణ, గంట, మృదంగము, గజ్జెలగంటలు, శంఖము, ఢంకా, ఉరుములతోకూడిన శబ్దములు వినిపించినవి, కొన్ని పాటలు వినిపించుచుండెను. మరి కొన్ని పాటలు ఎవరు పాడుచుండెనో, మరికొన్ని పాటలు రెండు చెవులతో వినుచుండెను. నాద మును పరవశించితిని.

9. మూడు సంవత్సరముల క్రితము నా మూర్ధనాడి చెంత ఒక విస్ఫోటనమైన సంవేదనము పొందితిని. నేను ద్రుతిచక్ర (fly-wheel) యొక్క గిర్రున త్రిప్పుచూ సంవేదనము పొందితిని.

10 నా ఆఫీసులో నేను ఏకదృష్టితో పనిచేయుచున్నప్పుడు దివ్యమైన ధవళ కాంతులు నా నేత్రములకు అడ్డముగ మెరయును. కొన్ని సమయములందు నా నేత్రములపై చిన్న కాంతి స్ఫులింగములు కానిపించు. అవి కనబడినప్పుడు నాకు అపూర్వ సంతోషము కలుగును. నేను 'శ్రీరామ జయరామ జయ జయ రామ' అని శ్రీరామ నామమును గానము చేయుచుండు సమయమున, ప్రస్తుత నా ఆఫీసుకు సైకిలుపై పోవుచున్నప్పుడు కండ్లముందు ఒక గుండ్రని తెల్లని ఆకారము నేను ఆఫీసు చేరునంతవరకు ఆ గుండ్రని తెల్లని ప్రత్యక్షముగ ఉండును. నేను ఒక్కొక్కప్పుడు ఆకాశమును చూచుచున్నప్పుడు ఇదే దృశ్యము కనబడుచుండెను.

పృథ్వ్యప్తేజోఽనిలఖే సముత్థితే
పంచాత్మకే యోగగుణే ప్రవృత్తే ।
న తస్య రోగో న జరా న మృత్యుః
ప్రాప్తస్య యోగాగ్నిమయం శరీరం ॥12॥

టీక: పృథివి అప్ తేజః అనిల ఖే = భూమి, నీరు, అగ్ని వాయువు, ఆకాశము—వీని నుండి; సముత్థితే = బయలుదేరిన; పంచాత్మకే = ఐదు విధములైన; యోగగుణే = యోగము యొక్క గుణములు; ప్రవృత్తే = ఉదయించినప్పుడు; న = లేదు; తస్య = వానికి; రోగః = వ్యాధి; న = లేదు; మృత్యుః = మరణము; ప్రాప్తస్య = పొందిన; యోగాగ్నిమయం = యోగాగ్నిచేత బాగా మెరుగుపరచబడిన; శరీరం = దేహమును.

భావము: భూమి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము — వీనినుండి బయలుదేరిన ఐదు విధములైన యోగగుణములు ఉత్పన్నమైన పిదప యోగాగ్నిచే బాగా మెరుగుపరచబడిన శరీరాన్ని సంపాదించునగును. అటువంటి వానికి వ్యాధిచేరదు. ముసలితనముచేరదు, మృత్యువుకూడాచేరదు అతనిని గాదు.

వివరణము: "పృథివి అప్ తేజః అనిల ఖే." పృథివి, అప్పు, తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము, వీనిని పంచభూతములంటారు. ఈ ప్రపంచము పంచభూతాత్మకమైనది. మన శరీరము పాంచభౌతికమైనది.

"సముత్థితే పంచాత్మకే యోగగుణే ప్రవృత్తే" అను పంచభూతముల నుండి బయలుదేరిన ఐదు విధములైన యోగగుణములు ఉత్పత్తియైన పిదప. యోగగుణే అనగా యోగముయొక్క గుణము. యోగగుణే అంటే పంచభూతముల యొక్క గుణములు, భూమియొక్క గుణము వాసన (Smell) నీటియొక్క గుణం రుచి (Taste), అగ్నియొక్క గుణం రూపం (Form), వాయువుయొక్క గుణం స్పర్శ (Touch), ఆకాశముయొక్క గుణం శబ్దము (Sound). శబ్దము, స్పర్శ, రూపము, రసము, గంధము క్రమముగా పృథ్వి (Earth), అప్పు (Water), అగ్ని (Fire), వాయువు (Air), ఆకాశము (Ether) అనెడి పంచభూతముల యొక్క యోగ గుణాలు.

మనస్సును నాసికాగ్రం మీద లగ్నంచేయడంవలన యోగి ఇంద్రియాతీతమైన దివ్య "గంధాన్ని" అనుభవిస్తాడు. మనస్సును తన జిహ్వాగ్రమున

లగ్నంచేయుటవల్ల యోగి దివ్యమైన "గంధ" అనుభవిస్తాడు. యోగి తన మనస్సును నాలుకపై లగ్నంచేయుటవల్ల దివ్య "రసాన్ని" గ్రహిస్తాడు. నాలుక మధ్యభాగంపై మనస్సును లగ్నంచేయుటవల్ల యోగి దివ్యమైన "స్పర్శను" పొందుతాడు. జిహ్వయొక్క మూలమున మనస్సును లగ్నం చేయుటవల్ల యోగి దివ్య "నాదాన్ని" వింటాడు. ఈ దివ్యానుభూతులవల్ల మనస్సు స్థిరమౌతుంది. ఈ దివ్యానుభూతులవల్ల మనస్సు బాహ్యవస్తువులచే ఆకర్షితము కాదు. అందువల్ల మనస్సు ప్రశాంతతను పొందుతుంది.

న తస్య రోగో న జరా న మృత్యుః

"ప్రాప్తస్య యోగాగ్నిమయం శరీరం" యోగి యోగాగ్ని వలన పవిత్రమైనట్టి వజ్రకాయము పొంది, వ్యాధిచేతగాని, ముసలితనముచేత గాని, మృత్యువుచేతగాని బాధింపబడడు. ప్రాప్తస్య అనగా పొంది. ప్రాణాయామాభ్యాసంవల్ల, ధారణాభ్యాసంవల్ల, యోగక్రియల అభ్యాసంవల్ల యోగి ప్రకాశమైన, పవిత్రమైన, సూక్ష్మమైన వజ్రకాయాన్ని పొందుతాడు. అతన్ని రోగంగాని, వార్ధక్యంగాని, మృత్యువుగాని సమీపించలేవు. యోగాగ్నిచే ఉద్దీప్తమైనట్టి దేహముతో యోగి ప్రకాశించును. మహారాష్ట్రానికి చెందిన చాంగదేవ్ యోగసాధనవలన తన దేహాన్ని క్షయం కాకుండా వందల ఏండ్లు వజ్రకాయంగా ఉంచాడు.

ఈ ఉన్నతమైన దివ్యశక్తిని యోగులు ప్రాణాయామ, ధారణ, ధ్యానముల సంతతాభ్యాసం చేత పొందుతారు. జ్ఞానేశ్వరునివంటి మహాత్ములు యోగీశ్వరులు పంచభూతములను, ప్రకృతిని శాసించగలరు.

లఘుత్వమారోగ్యమలోలుపత్వం
వర్ణప్రసాదం స్వరసౌష్ఠవం చ।
గంధః శుభో మూత్రపురీషమల్పం
యోగప్రవృత్తిం ప్రథమాం వదంతి ॥13॥

పదం: లఘుత్వం = తేలికతనం; ఆరోగ్యం = ఆరోగ్యము; అలోలుపత్వం = కోరికలు లేకుండుట; వర్ణప్రసాదం = మంచి దేహకాంతి; స్వరసౌష్ఠవం = కమ్మని కంఠస్వరం; చ = మరియు; గంధః = వాసన; శుభః = ఇంపైన; మూత్రపురీషం = మలమూత్రములు; అల్పం = తక్కువ; యోగప్రవృత్తిం = యోగమునందు ప్రవేశించు చిహ్నాలు; ప్రథమాం = మొదటివి; వదంతి = చెప్పెదరు.

భావము: దేహము తేలికగ, ఆరోగ్యముగ నుండుట, మనస్సు నిశ్చలత పొందినట్లుండుట, మంచి దేహకాంతి యుండుట, కమ్మని కంఠస్వరము, ఇంపైన వాసన యుండుట, మూత్రపురీషములు అల్పముగ నుండుట యోగములో ప్రవేశించు మొదటి చిహ్నములు అతడు పొందెనని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పెదరు.

వివరణము: "లఘుత్వం ఆరోగ్యం అలోలుపత్వం" అనగా తేలికతనం, ఆరోగ్యం, కోరికలు లేకుండుట. ప్రాణాయామాభ్యాసంచే యోగి శరీరం ఉత్తేజమౌతుంది ఆరోగ్యవంతంగా ఉంటుంది. దేహం తేలికగా ఉంటుంది. దేహంలోని అధికమైన క్రొవ్వుపదార్థం తగ్గుతుంది.

"వర్ణప్రసాదం స్వరసౌష్ఠవం చ" అనగా మంచి దేహకాంతి, కమ్మని కంఠస్వరం. ప్రాణాయామ అభ్యాసకునకు ముఖంలో మంచి వర్చస్సు ఉంటుంది. అతని కన్నులు వజ్రాలవలె మెరుస్తాయి. ఆధ్యాత్మిక ఉపాసనకు అర్హుడౌతాడు. అతని గొంతు మృదుమధురంగా పలుకుతుంది. అతనికి అంతర అనాహత నాదాలు స్పష్టంగా వినబడుతాయి. అతనికి రోగాలు రావు. అతడు బ్రహ్మచర్యంలో సుప్రతిష్ఠుడౌతాడు. అతనిలో ఆరోగ్యం ప్రశాంతమౌతుంది. దాగా ఆకర్షిస్తుంది అతనిని. వాక్కులో వాక్ శుద్ధి కలుగుతుంది. మనస్సు సమాధానం పొందుతుంది. కళ్ళు, చెవులు స్వాధీనంలో ఉంటాయి. మనస్సు ఏకాగ్రత పొందుతుంది. ధ్యానం, జ్ఞాన అభ్యాసాలకు మనస్సు సిద్ధమౌతుంది.

"గంధః శుభో మూత్రపురీషమల్పం." అతని దేహంనుండి ఇంపైన

సుసాధన చేయవలెను. అతని మల మూత్రములు స్వల్పముగ నుండును. ప్రాణాయామాన్ని సక్రమంగా, నిలకడగా అభ్యసించడంవల్ల అంతర ఆత్మ శక్తి బలం కలుగుతుంది. ఈ లక్షణములు ఉన్న యోగి యోగములో ప్రవేశింపు మొదటి చిహ్నములని పెద్ద యోగులు నుడివెదరు.

ప్రాణాయామ అభ్యాసం వలన సంతోషాన్ని, ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానాన్ని, ప్రశాంతిని కలుగజేయును. ప్రాణాయామ అభ్యాసం యోగిని బ్రహ్మరంధ్ర స్థానంలో స్థిరం పొందేటట్లు చేస్తుంది. ఒక అభ్యాసకుని అతని మరణ కాలానికి పిలిచినా అతడు అనాయాసంగా కూడా వలించని దృఢసంకల్ప శక్తిని ప్రాణాయామం కలుగజేస్తుంది. ఆతన్ని ఉగ్రతేజ యోగిగ చేస్తుంది. ప్రాణాయామంలో స్థిరులైన మహాయోగులకు అణిమాది అష్టసిద్ధులు, ముప్పది ఆరు చిన్న సిద్ధులు, కలుగుతాయి. అట్టి యోగులు తాము కోరుకొన్నంత కాలము జీవించగలుగుతారు.

యథైవ బింబం మృదయోపలిప్తం
తేజోమయం భ్రాజతే తత్ సుధాంతమ్ ।
తద్వాత్మతత్త్వం ప్రసమీక్ష్య దేహీ
ఏకః కృతార్థో భవతే వీతశోకః ॥14॥

టీక: యథాఏవ = ఏ విధముగ. బింబం = లోహపత్రము, అద్దము; మృదయోపలిప్తం = మృదయా = మట్టితో, ఉపలిప్తం = మృదాదినా మలినీకృతం – ధూళితో మలినమైన; తేజోమయం = చాల ప్రకాశవంతముగ; భ్రాజతే = ప్రకాశించునో; తత్ = అది; సుధాంతం = మెరుగుపెట్టి, శుభ్రము చేయబడినప్పుడు; తద్వత్ = అదేవిధముగ; ఆత్మతత్త్వం = ఆత్మయొక్క అసలు స్వరూపమును; ప్రసమీక్ష్య = చూచి; దేహీ = జీవాత్మ; ఏకః = ఒంటరియైన, ఒకటియైన; కృతార్థః = పొందదలచిన గమ్యము చేరినవాడు, కృతార్థుడు; భవతే = అగుచున్నాడు; వీతశోకః = శోకములేనివాడు. శోకరహితుడు.

భావము: ధూళిచే కూడిన మట్టితో, మట్టితో కలుషితమైన దర్పణము. దానిని శుభ్రపరచిన తరువాత అది ఏవిధంగా ప్రకాశవంతముగా మెరయునో; అట్లే విడిగ జీవాత్మ పరమాత్మయొక్క అసలు తత్త్వాన్ని తెలిసికొన్నప్పుడు ఏకత్వాన్ని పొంది, గమ్యాన్ని పొంది, దుఃఖాన్ని తరిస్తాడు

"యథైవ బింబం మృదయోపలిప్తం తేజోమయం భ్రాజతే తత్ సుధాంతమ్." మట్టి మరకలతో నున్న అటువంటి దర్పణము శుభ్రపరచిన అనంతరము ఏవిధంగా ప్రకాశవంతముగ మెరయునో. బింబం అంటే దర్పణం, అద్దం. బంగారు అంటే బంగారు పిండం. తేజ వెండి పిండం. బింబం అంటే లోహపు చక్రం. ఆ బింబంపై మట్టిమరకలు పేరుకొనియుంటే అది ప్రకాశించదు. అట్టి బింబములో మన ప్రతిబింబము కనబడదు. ఎందువల్లనంటే దానిపై మట్టి. దుమ్ము పేరుకొనియున్నది. అందువల్ల ఆ దర్పణంలో ఎటువంటి పరావర్తనం జరుగదు, కాని, అద్దముపైన ఉండే మలినాన్ని తొలగించిన తరువాత, అనగా అద్దమును బాగుగ శుభ్రపరచిన పిదప ఆ అద్దం బాగా ప్రకాశిస్తుంది. అప్పుడు దానిలో మన ప్రతిబింబం స్పష్టంగా కనబడుతుంది. బంగారు పిండంగాని, వెండి పిండంగాని అగ్నిలో కాల్చబడి, పరిశుద్ధం అయిన తరువాత అది తేజోమయంగా ప్రకాశిస్తుంది. అది వన్నెతో ప్రకాశిస్తుంది. దానిలో ప్రతిబింబం బాగా కనిపిస్తుంది.

"తద్వాఽఽత్మతత్త్వం ప్రసమీక్ష్య దేహీ ఏకః"

"ఏకః కృతార్థో భవతే వీతశోకః" అద్దాన్ని శుభ్రపరచిన తరువాత దానిలో మన ప్రతిబింబం బాగా కనబడుతుంది. అలాగే జీవాత్మ పరమాత్మయొక్క అసలు తత్త్వాన్ని తెలుసుకొన్నప్పుడు అతడు ఏకత్వాన్ని పొంది, గమ్యాన్ని పొంది, శోకాన్ని తరిస్తాడు. దేహి అనగా జీవాత్మ 'అజ్ఞాన మలినంతో' ఉండక గుర్తుంతో నిర్మలంగా ఉండినప్పుడు జీవాత్మ మోక్షాన్ని, శోకాన్ని అనుభవిస్తాడు. అహంకార, మమకారములనెడి బంధాన్ని పోగొట్టుకొన్నప్పుడు జీవుడు దుఃఖరహితుడు సుఖీభవుడౌతాడు. దేహాభిమానం అనే మట్టిని అతడు తొలగించినప్పుడు

సంచిత దుఃఖాన్ని అనుభవిస్తాడు. ఆత్మయొక్క అసలు స్వభావాన్ని తెలుసుకోగానే. అనగా ఆతని అవిద్యాగ్రంథం తొలగగానే అన్ని దుఃఖాలు అంతమొందుతాయి. జీవుడు పరమాత్మతో తన ఏకత్వాన్ని తెలుసుకోగానే సర్వదుఃఖాలు మటుమాయమౌతాయి. దేహాదాత్మత్వం తొలగి, బ్రహ్మాభావత్వం కలిగినప్పుడు జీవాత్మ నిత్యసంతసమును, అఖండ శాంతిని అనుభవిస్తాడు. ఇది ఈ మంత్రం యొక్క అభిప్రాయము.

యదాత్మతత్త్వేన తు బ్రహ్మతత్త్వం
దీపోపమేనేహ యుక్తః ప్రపశ్యేత్ ।
అజం ధ్రువం సర్వతత్త్వైర్ విశుద్ధం
జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః ॥15॥

టీక: యదా = ఎప్పుడు; ఆత్మతత్త్వేన = ఆత్మతత్త్వముతో, ఆత్మయొక్క అసలు స్వభావముతో; తు = నిశ్చయముగ, మాత్రముగ; బ్రహ్మతత్త్వం = పరబ్రహ్మముయొక్క అసలు స్వభావమును; దీపోపమేన = దీపమువలె; ఇహ = ఇక్కడ; యుక్తః = యోగి; ప్రపశ్యేత్ = దర్శించునో; అజం = పుట్టుకలేని; ధ్రువం = నిశ్చలమైన; సర్వైః తత్త్వైః విశుద్ధం = అన్ని విధములైన ప్రకృతి వికారములనుండి ముక్తుడై; జ్ఞాత్వా = తెలుసుకొని; దేవం = భగవంతుని; ముచ్యతే = విడుదలయగును; సర్వపాశైః = అన్నిపాశముల నుండి. సకల బంధనముల నుండి

భావము: యోగ యుక్తుడు ఆత్మయొక్క యథార్థ స్వభావముతో దీపమువలె, అనగా ప్రకాశస్వరూపముతో పరబ్రహ్మముయొక్క వాస్తవ స్వరూపమును దర్శించినప్పుడు అతడు పరమేశ్వరుని (పరమేశ్వరుడు సకల విధములైన ప్రకృతి వికారములు లేనివాడు, అతడు అజుడు, నిత్యుడు)

ప్రయత్నించి దక్క సాధకుడు ఉండదు. నిరంతరము సాధన చేయవలెను.

వివరణము: పరాత్పరుని [illegible] తెలిసికొని యోగయుక్తుడు పరలోక దగ్గరున్నాడో ఈ సూత్రమున తెలుపబడినది

“యదా ఆత్మ [illegible] [illegible] ప్రత్యక్షం [illegible] [illegible] [illegible] ప్రకాశేత్” ఏ స్థితియందు యోగయుక్తుడు స్వీయ ఆత్మస్వరూపమును (ప్రకాశ స్వరూపముతో) ప్రత్యక్షమును చూచునో. యదా అనగా ఎప్పుడైతే ఎప్పుడైతే అనగా ఏ సమయమున. ఏ సమయమున అనగా ఏ అవస్థయందు, ఏ స్థితియందు. ఏ స్థితియందు యోగి ఆత్మ ప్రత్యక్షము పొందునో; అనగా ఏ కాలమున యోగయుక్తుడు స్వీయ ఆత్మస్వరూపముతో ప్రత్యక్షమును చూచునో, అట్టివంటి ఆత్మస్వరూపముతో చూచు [illegible]. అనగా [illegible] [illegible] [illegible] ప్రకాశ స్వరూపము ప్రత్యక్షం ప్రకటించి. అనగా యోగయుక్తుడు ప్రకాశ స్వరూపముతో ప్రత్యక్షమును చూచును. 'ఆ' [illegible] 'ఆ' [illegible] స్వరూపాత్మకము. పరమాత్మానం ఆత్మనైవ జానీయాత్ ఇతి శ్రుతిః. పరమాత్మను ఆత్మ ద్వారముతోనే తెలిసికొనవలెనని అర్థము. తదాత్మానమేవ వేదహం బ్రహ్మాస్మి. ఆ ఆత్మను తెలిసికొనుటచే నేను బ్రహ్మమును అయితిని. అట్టివంటి బ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించుకొనుట? అక్షరాత్మక అచింత్యరూపం ధ్రువం అప్రమేయ స్వరూపం సర్వత్రగత్వా అచింత్య [illegible] విశుద్ధం అసంస్పృష్టం జ్ఞానం కేవలం ముక్త్వా [illegible] అచింత్యాత్మ” అన్నట్లుగా [illegible] [illegible]; తన స్వరూపము [illegible] [illegible] [illegible]; [illegible] ప్రత్యక్ష విజ్ఞానముగ నుండి, అచింత్య మంది, [illegible] [illegible] [illegible]; విశుద్ధమైనది; అసంస్పృష్టమైనది అగు పరమాత్మను (భగవంతుని) తెలిసికొని అచింత్య [illegible] [illegible] [illegible], సాధనమునుండి యోగ యుక్తుడు [illegible].

“[illegible] ధ్రువం [illegible] విశుద్ధం జ్ఞానం కేవలం ముక్త్వే [illegible] [illegible]”.

"బ్రహ్మతత్త్వం అనగా బ్రహ్మము యొక్క యథార్థ స్వభావము". (The real nature of Brahman). 'తత్త్వం' అనే పదం సాంఖ్యవేదాంతాలకు సంబంధించినది. తత్త్వం అంటే మూలతత్త్వం (Principle). ఒకదానిలో నుండి మరొకటి ఉత్పన్నం కావడం. ఒక వస్తువు యొక్క తత్త్వాన్ని తెలుపుతుంది.

పర బ్రహ్మతత్త్వమిది. ప్రకృతికి అతీతమైనది. అది త్రిగుణములకు అతీతమైనది. యోగి ఆత్మను సాక్షాత్కరింపజేసినప్పుడు అతడు సర్వ బంధములనుండి ముక్తుడగును.

ఆత్మ సాక్షాత్కారము మానవ జీవిత గమ్యము. ఈ విషయమునే ఉపనిషత్తులు పదే పదే ప్రబోధించుచున్నవి.

ఏష హ దేవః ప్రదిశోఽను సర్వాః
పూర్వో హ జాతః స ఉ గర్భే అన్తః ।
స ఏవ జాతః స జనిష్యమాణః
ప్రత్యఙ్ జనాస్తిష్ఠతి సర్వతోముఖః ॥16॥

టీక: ఏషః = ఇతడు; హ = నిశ్చయార్థకము; దేవః = భగవంతుడు; ప్రదిశః = దిక్కులు; అను = సమీపమున; సర్వాః = అన్ని; పూర్వః = మొట్టమొదట; హ = నిజముగా; జాతః = పుట్టినవాడు; సః = అతడు; ఉ = నిశ్చయార్థకము; గర్భే = గర్భమున; అంతః = లోపల; సః = అతడు; ఏవ = నిశ్చయార్థకము; జాతః = పుట్టినవాడు; సః = అతడు; జనిష్యమాణః = పుట్టబోవువాడు; ప్రత్యఙ్ జనాః తిష్ఠతి = అంతర్యామిగా జనుల మనసులో నిలుచును; సర్వతోముఖః = సర్వత్రముఖుడు. తన ముఖమును అన్ని దిక్కులయందును కల్గియుండును.

భావము: “అతడు ఆ దేవుడు సర్వప్రదేశములందు వ్యాపించి యుండు భగవంతుడు. అతడు మొట్టమొదట పుట్టినవాడు (హిరణ్యగర్భుడు). అతడు గర్భములోనికి ప్రవేశించియున్నాడు. అతడే పుట్టిన వాడు పుట్టబోవువాడు. అతడు ప్రత్యగాత్మ. సర్వ జనులయందు అంతర్యామిగా తెలియుచున్నాడు.

వివరణము: “ఏష హి దేవః” అతడు ఆ దేవుడు సర్వప్రదేశ ములందు వ్యాపించియుండు దేవుడు. పరమేశ్వరుడు వెలుగులకు వెలుగు. అతడు సచ్చిదానంద స్వరూపుడు. అతడు సర్వజ్ఞుడు. అతడు ప్రేమ మయుడు. అతడు చైతన్య స్వరూపుడు, అతడు సర్వహృదయాంతర్యామి. అతడు సర్వసాక్షి. అతడు సర్వశక్తిమంతుడు. సర్వజ్ఞుడు. సర్వగతుడు, పరమేశ్వరుడు విశ్వాత్మ, దేవాధి దేవుడు. అతడు సంకల్పప్రభువు. అతడు జ్ఞానము, వైరాగ్యము, సౌందర్యము, ఐశ్వర్యము, కీర్తి, శ్రీ — వీనితో సదా ఆవరించి ఉండు భగవంతుడు. అతడు ధాత, సృష్టికర్త, ఆ త్రిమూర్తులలో ఏటువంటి హద్దులేనివాడు. అతడు నిత్యుడు శాశ్వతుడు, అవ్యయుడు, అవినాశి. అతడు తన సంకల్పమాత్రము చేతనే సర్వప్రపంచము అతడే. సర్వత్రా యోగమాయ ద్వారా ఈ జగత్తును సృష్టించెను. అతడు స్వతంత్రుడు, సర్వజ్ఞుడు, సత్యసంకల్పుడు. అతడే దీపాల తేజస్సుల ప్రకాశం. అతడు ప్రేమ మయుడు, కరుణామయుడు. పరమేశ్వరుని శక్తి వలననే మనము చూచుచున్నాము. వినుచున్నాము, పనిచేయుచున్నాము. అనిర్వచనీయ అద్భుతానందము మన పరమేశ్వరుని వరము.

“ప్రదిశః అను సర్వాః” అతడు అన్ని దిక్కులందు వ్యాపించియున్నాడు. అతడు సర్వగతుడు. అతడు సర్వత్ర ఉన్నాడు. అతడు మనస్సుకు అందనంత దూరంలో ఉన్న శక్తి. అతని మహిమాన్విత మనస్సు అనుభవించాలి. ఆ స్వామి సాక్షాత్కారంవల్లనే సంసార చక్రభ్రమణం ఆగుతుంది.

“పూర్వో హి జాతః” అతడే మొట్టమొదట పుట్టిన వాడు. అతడు హిరణ్యగర్భుడు. ఈశ్వరుడు కార్య బ్రహ్మము. హిరణ్యగర్భుడు కార్య

ప్రకాశము. అన్ని లోకములు. ఈయనే [illegible] అంటారు. [illegible] [illegible]. [illegible]. [illegible].

"స ఉ గర్భే అంతః స ఏవ జాతః స జనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ జనాస్ తిష్ఠతి సర్వతోముఖః" అతడు గర్భమునందు ప్రవేశించియున్నాడు. అతడే పుట్టినవాడు మరియు పుట్టబోవువాడు. అతడు విశ్వతోముఖుడై సకల ప్రాణులలో అంతర్యామియై వెలయుచున్నాడు. సర్వజ్ఞుడు మొట్ట మొదట పుట్టినవాడు. అతడు సర్వవ్యాపకుడైన సర్వతోముఖుడని పిలువబడినవాడు, గర్భములోనికి ప్రవేశించినవాడు, పుట్టినవాడు, పుట్టబోవువాడు అన్నియూ అతడే. సర్వజీవులలో అంతర్యామియైయున్నవాడు అతడే, అతడు సర్వతోముఖుడు కూడ

భగవంతుడు ఏ స్వార్థంతో ఈ సృష్టి చేశాడు? దయాసాగరుడగు ప్రసన్న భగవానుడు. అతనిలో ఏ స్వార్థం లేదు. ఆ కరుణాసాగరుని ప్రేమఫలమే ఈ సృష్టి కార్యము.

The act of creation is not motivated by any selfish interest. It is spontaneous the overflow of god's nature (Swabhava) even as it is the nature of man to breathe in and out. God cannot help creating. the work of the world is not the result of chance or thoughtlessness, but is simply the outcome of god's nature Out of the fullness of his joy, God scatters abroad life and Power.

— Swami Sivananda

సృష్టికార్యంలో వెనుక ఎటువంటి స్వార్థశక్తి లేదు. మానవుడు ఊపిరి పీల్చటం, వదలటం ఎలా సహజమో, అలాగే సృష్టియనేది పరమేశ్వరుని ప్రేమ స్వభావము యొక్క పరిపూర్ణత ప్రవాహము వంటిది. భగవంతుడు సృష్టిచేయకుండ ఉండలేడు. జగత్ సృష్టి ఆకస్మికంగా జరిగినది కాదు. తెలివి

తన్మూలక చేసిన పని కాదు. అది కేవలం పరమేశ్వరుని ప్రేమ ప్రవాహం. ఆనందం పొంగి పొర్లి, కరుణతో ప్రాణాన్ని, ప్రకాశాన్ని అంతటా వెదజల్లినాడు.

—స్వా॥ శివానంద

సర్వాంతర్యామియైన పరమేశ్వరునకు సాష్టాంగముగ ఎల్ల వేళలయు మనస్సుతో ఆరాధన చేయుచున్నారు.

యో దేవో అగ్నౌ యో అప్సు
యో విశ్వం భువనమావివేశ ।
యో ఓషధీషు యో వనస్పతిషు
తస్మై దేవాయ నమో నమః ॥ 17 ॥

టీక: యః = ఏ; దేవః = దేవుడు, పరమాత్ముడు; అగ్నౌ = అగ్నియందు; యః = ఎవడు; అప్సు = నీటియందు; యః = ఎవడు; విశ్వం = సర్వమును; భువనం = విశ్వమును; ఆవివేశ = ప్రవేశించెనో; యః = ఎవడు; ఓషధీషు = వృక్షములలో; యః = ఎవడు; వనస్పతిషు = చెట్లలో; తస్మై = ఆ; దేవాయ = దేవునకు; నమో నమః = నమస్కారములు, వందనములు.

భావము: అగ్నియందు, జలమునందు, ఓషధులందు, వృక్షములందు ఉండి, యావత్ విశ్వమును వ్యాపించియున్న పరమేశ్వరునకు నమస్కారము. వందనము.

వివరణము: "యో దేవో అగ్నౌ యో అప్సు యో ఓషధీషు యో వనస్పతిషు" పరమేశ్వరుడు అగ్నియందు, జలమునందు, ఓషధులందు, వృక్షములందు అంతర్యామియై యున్నాడు. భగవద్గీతలో శ్రీకృష్ణ భగవానుడు ఇలా చెప్పినాడు.

“పచామ్యన్నం చతుర్విధమ్”. అన్ని పదార్థములలో నేనే అగ్నిరూపమున “వైశ్వానరో భూత్వా” ఉదరంలోనుండి! జఠరమునందు నేను ఉదరమై (జఠరాగ్ని)యున్నాను. [illegible] నేనే సూర్య ఆను అన్నాను. నేనే ఔషధము రోగము నివారింప చేయుటకు వైద్యులు ద్రవ్యమును [illegible]. ప్రాణుల [illegible] [illegible] కీళ్ళకు [illegible] ఔషధముగా [illegible].
“అశ్వత్థః సర్వవృక్షాణాం.” అన్ని వృక్షములలో అశ్వత్థవృక్షమును నేను

ఈ విశ్వం సమస్తం ఆ పరమేశ్వరుని, ఒక్క అంశతో [illegible] ఉన్నాడో, అన్ని ప్రాణులందు పరమేశ్వరుడే నిండియున్నాడు.

“విష్టభ్యాహమిదం కృత్స్నం ఏకాంశేన స్థితో జగత్” —గీత. నేను ఈ విశ్వమునంతటిని ఒక్క అంశముచేత వ్యాపించియున్నాను. Having Pervaded this entire universe with one fragment of Myself, I remain. “తస్మై దేవాయ నమోనమః”. ఆ పరమేశ్వరునకు నమస్కృతులు, వందనములు.

భక్తులందరూ పరమాత్మను ఇలా ప్రార్థించుచున్నారు.

“హే పరమ ప్రేమ స్వరూపా, దయాసాగరా,
హే అనంత వరద శాంతి మహాసాగరా
నీవే పరమ ఇంద్ర బ్రహ్మరుద్రాదులు
నీవే బంధు మిత్ర మాతా పితరులు,
నీవే [illegible], తారా చంద్రులు.
త్రిలోక [illegible] నీవు నీవే.
నిప్పు వెలుగు, [illegible], [illegible], [illegible],
[illegible], [illegible], [illegible], [illegible],
అంతర్యామివై, సాక్షివై, ఉన్నావు.
నీవు [illegible], ప్రభూ, [illegible] [illegible] నీవు

నీవు సర్వవ్యాపివి. సర్వజ్ఞుడవు.
పూలమాలలోని దారమువలె సూత్రాత్మవు.
నీవే ప్రాణము. చేతనము. చైతన్యము
సర్వాణి రూపములలో ఉన్న రూపధరుడవు.
దేవాదిదేవ, అనంతకోటి, బ్రహ్మాండ నాయకా,
నా దృష్టిని కప్పిన అజ్ఞానపు తెరను తొలగించు.
నీతో నేను ఏకత్వాన్ని పొందుటకు నన్ను అనుగ్రహించు.

నమః నమః అని రెండుసార్లు చెప్పడం ఆత్మయొక్క తపనపాటుని సూచిస్తుంది.

> నమః పురస్తాదథ పృష్ఠతస్తే
> నమోఽస్తుతే సర్వత ఏవ సర్వ ।
> అనంత వీర్యామిత విక్రమస్త్వం
> సర్వం సమాప్నోషి తతోఽసి సర్వః ॥
>
> — గీత

ఓ విశ్వరూపా! నీకు పురోభాగమున నమస్కారములు. నీకు వెనుక భాగమున నమస్కారములు. నీకు అన్ని వైపుల నమస్కారములు. నీవు అనంత వీర్యుడవు నీవు అమిత విక్రముడవు. నీవు అంతట వ్యాపించి సకల స్వరూపుడవై యున్నావు.

బ్రహ్మము ఈ సకల దృగ్విషయముల వెనుక యున్నాడు. అతడు సర్వ నామ రూపము లందుకున్నాడు. అతడు సమస్తానికి అధిష్ఠానం. అతడు సర్వానికి ఆధారం. ఆలంబనం. అందువల్ల అందరి కర్తవ్యం ఆ పరమేశ్వరుని ధ్యానించుటయే.

> న ధనం న జనం న సుందరీం
> కవితాం వా జగదీశ కామయే ।
> మమ జన్మని జన్మనీశ్వరే
> భవతు భక్తిర్ అహైతుకీ త్వయి ॥

ఓ జగదీశా! నేను ధనాన్ని కోరడం లేదు; జనాన్ని కావాలనడం లేదు; సుందరాంగిని వాంఛించడం లేదు; కవితా ప్రావీణ్యాన్ని అనుగ్రహించమనడం లేదు. జన్మజన్మలలో, ఓ పరాత్పరా! నీ పాదకమలములందు నాకు నిష్కామ భక్తి ఉండాలని నేను ఆశిస్తున్నాను.

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిషద్ భాష్యే
ద్వితీయోఽధ్యాయః

తృతీయ అధ్యాయః

మూడవ అధ్యాయము

య ఏకో జాలవానీశత ఈశనీభిః
సర్వాంల్లోకానీశత ఈశనీభిః ।
య ఏవైక ఉద్భవే సంభవే చ
య ఏతద్విదురమృతాస్తే భవంతి ॥1॥

టీక: యః = ఎవడు; ఏకః = ఒకడే. పరమాత్మ; జాలవాన్ = మాయావి; (జాలం = మాయ); ఈశత = పరిపాలించును; ఈశనీభిః = తన శక్తుల ద్వారా; సర్వాన్ = సమస్త, అన్ని; లోకాన్ = ప్రపంచములను; ఈశత = ఏలును; ఈశనీభిః = తన ఈశ్వరీయ శక్తులతో; యః = ఎవడు; ఏవ = మాత్రము; ఏకః = ఒకడే; ఉద్భవే = సృష్టి సమయమున; సంభవే = ప్రళయకాలమున; చ = మరియు; యః = ఎవడు; ఏతత్ = ఆతనిని; విదుః = తెలిసికొనుదురు; అమృతాః = అమరులు, అమృతులు; తే = వారు; భవంతి = అగుదురు.

భావము: కేవలము తన మాయా శక్తితో ఏకము పరిపాలించుచున్న, సర్వ లోకములను తన అద్భుత శక్తితో ఏకము పరిపాలించుచున్న, జగత్తు సృష్టి సమయమునను, సంహారకాలమున ఏకము అద్వితీయుడై వెలుగొందుచున్న — అతనిని (ఆ పరమాత్మను) తెలుసుకొనువారు అమృతులగుదురు.

వివరణము: ఈ అధ్యాయంలో పరమాత్మ రుద్రుడుగా, ఈశుడుగా నిరూపింపబడినాడు. పరబ్రహ్మము స్వీయ మాయా స్వభావాత్మక శక్తితో విభిన్న ఈశుడుగా వర్ణింపబడినాడు.

"య ఏకో జాలవాన్ ఈశత ఈశనీభిః" ఏ మాయావియగు పరమాత్మ తన పరమశక్తులతో పాలించునో యః ఏకః అనగా ఏకము అద్వితీయుడో, అనగా అద్వితీయుడగు పరమాత్మయే ఆ పరమాత్మ జాలవాన్. అతడు మాయావి. జాలము అనగా వల. 'జాలము' అంటే మాయ అని చాటుకొన్నము దాని కపట శీలమని లాలం ఉపనిషత్ సమయమునం. మాయ దురత్యయము మైనది. అది దాటుటకు కష్టమైనది. భగవానుడు గీతలో ఇలా చెప్పినాడు: "మమ మాయా దురత్యయా" నా మాయ విశ్వసింప దాటుటకు కష్టము కానిది. పరమేశ్వరుడు మాయావి. అతడు మాయతో గూఢమై యున్నాడు. మాయ సర్వత్ర అతని వశంలో ఉంటుంది. "ఈశత" అంటే పరిపాలించు. పరమేశ్వరుడు, అనగా అద్వితీయ బ్రహ్మము ఈ విశ్వాన్ని ఎలా పరిపాలిస్తాడు? "ఈశనీభిః" అంటే తన స్వంత పరమ శక్తులతో పరిపాలిస్తాడు పరమేశ్వరుడు సర్వశక్తిమంతుడు అతడు ప్రత్యేక పాలకుడు.

"సర్వాన్ లోకాన్ ఈశత ఈశనీభిః. ఏకము సర్వలోకములను తన అద్భుత శక్తులతో పరిపాలించునో. "సర్వాన్ లోకాన్" అంటే అన్ని లోకాలను. పరమేశ్వరుడు సకల లోకాల్ని తన అద్భుతమైన శక్తుల ద్వారా పరిపాలిస్తాడు. అతడు సకల భువన పాలకుడు.

"య ఏవ ఏక ఉద్భవే సంభవే చ" ఏకము ఈ జగత్తు సృష్టి సమయము నందు: సంహార కాలమున అద్వితీయుడై వెలుగొందుచున్న, పరమేశ్వరుడు 'ఏకః'-

అతడు అద్వితీయుడు. అప్రమేయుడు, అనగా ఎటువంటి వికారము, మార్పులేని వుండేటటువంటివాడు. 'యస్మిన్నిదం సంచ విచైతి' అనగా ప్రపంచ సృష్టి సమయంలో గాని దాని ప్రళయ వేళలో గాని. పరమేశ్వరుడు ఈ ప్రపంచాన్ని సృష్టించేటప్పుడు గాని, దానిని సంహారమొనర్చినప్పుడు గాని అతడు ఎటువంటి వికారాన్ని మార్పును పొందడు. అతడు సర్వదా ఆనంద స్వరూపంతో ప్రతిష్ఠితుడై యుంటాడు. అతడు దేశ కాల పాత్రాదులచే అపరిచ్ఛిన్నుడై శోభిల్లుతాడు.

"య ఏతద్ విదుః అమృతాస్తే భవంతి." ఎవరు ఆ పరమాత్మను తెలుసుకొందురో వారు అమృతులు అగుదురు. "య ఏతద్ విదుః" ఎవరు ఈ విషయమును తెలుసుకొందురో, అనగా ఎవరు పరమేశ్వరుని సాక్షాత్కారం చేసుకొంటారో వారు అమృతాః భవంతి, అమృతులు అగుదురు. అనగా పరమేశ్వరుని సాక్షాత్కారము చేసుకొనినవారు అమృతత్వమును పొందుదురు.

"భగవాన్" అంటే సగుణ బ్రహ్మము. మాయాసహితుడు సగుణ బ్రహ్మము. మాయ సగుణ బ్రహ్మమునకు ఉపాధి. మాయ సగుణ బ్రహ్మమునకు కారణ శరీరం. సగుణ బ్రహ్మము సోపాధిక బ్రహ్మము. మాయ ఎల్లప్పుడూ సగుణ బ్రహ్మము వద్దనే ఉంటుంది. "వాస్తవంలో సగుణ బ్రహ్మము నిర్గుణ బ్రహ్మము ఒకటే. ఏకాత్మకమే. సత్–చిత్–ఆనందము బ్రహ్మమునకు స్వరూప లక్షణము. సర్వజ్ఞత్వం, సర్వశక్తిమత్త్వం, సర్వేశ్వరత్వం మొదలగునవి బ్రహ్మమునకు తటస్థ లక్షణాలు.

నిర్గుణ బ్రహ్మము మాయారహితుడు. అతనికి ఏ ఉపాధి లేదు. అతడు నిరుపాధిక బ్రహ్మము. ఇటువంటి నిర్గుణ, నిరుపాధిక, మాయారహిత అద్వితీయ పరబ్రహ్మము సగుణ, సోపాధిక, మాయా సహిత ఈశ్వరుడుగా ఎలా అయ్యాడు? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం: భాగవతోత్తముల పవిత్రమైన ధ్యానంలో నిర్గుణ బ్రహ్మము సగుణ బ్రహ్మము అయినది. The same Impersonal Absolute becomes the personal God for the pious meditation of the devotees. మాయ అనేది పరమేశ్వరుని అచింత్య దివ్యశక్తి. అది ఆతని అధీనం.

ఏకో హి రుద్రో న ద్వితీయాయ తస్థుః
య ఇమాంల్లోకానీశత ఈశనీభిః।
ప్రత్యంఙ్ జనాంస్తిష్ఠతి సంచుకోచాంతకాలే
సంసృజ్య విశ్వా భువనాని గోపాః ॥2॥

టీక: ఏక = ఒక; హి = నిశ్చయముగా; రుద్రః = రుద్రుడు; న = లేదు; ద్వితీయాయ = మరొకడు; తస్థుః = ఉన్నాడు; యః = ఎవరు; ఇమాన్ = ఈ; లోకాన్ = జగత్తులను; ఈశత = నియమించుచు పాలించు; ఈశనీభిః = తనయొక్క పాలించే శక్తులచే; ప్రత్యంఙ్ = సర్వుల; జనాన్ = జనులలో; తిష్ఠతి = నివసిస్తున్నాడు; సంచుకోచ = తనలోనికి లాగుకొను; అంతకాలే = ప్రళయకాలమున; సంసృజ్య = సృష్టించి; విశ్వా = సమస్తమైన; భువనాని = ప్రపంచములను; గోపాః = కాపాడును.

భావము: తన యొక్క అప్రమేయమైన శక్తులతో సకల జగత్తులను పరిపాలించుచున్న రుద్రుడు ఒక్కడే. రెండవవాడు అతని ప్రక్కన మరొకడు లేడు. అతడు సకల ప్రాణుల హృదయములలో ఉన్నాడు. అతడు సమస్త లోకములను సృష్టించి, వాటిని కాపాడి, ప్రళయకాలంలో వాటిని తన లోనికి లాగుకొను చున్నాడు.

వివరణము: ఏకో హి రుద్రః। నిశ్చయముగా ఉన్నది రుద్రుడొక్కడే. రుద్రుడంటే దుఃఖమును ద్రావింపజేయువాడు. ఈ మంత్రంలో రుద్రుడు అంటే పరబ్రహ్మము. అనంతుడు. సర్వ సాక్షి. పరబ్రహ్మము. శిష్టులను సంరక్షించు వాడు. దుష్టుల పాపాలను ధ్వంసం చేసి, వారి కష్టాలను తొలగించి, వారికి జ్ఞానాన్ని, ఆనందాన్ని ప్రసాదించేవాడు రుద్రుడు. సర్వప్రాణుల హృదయాంతర్యామి రుద్రుడు. అతడు మానవుల కర్మల్ని, వారి తప్పుల్ని సాక్షిమాత్రుడుగ చూస్తుంటాడు. అతడు మానవులకు వారి కర్మఫలాలను పంచిపెడుతాడు. ధర్మాత్ములు ఈ ఏకైక రుద్రునే ఆశ్రయిస్తే వారు అన్య దేవతలను కోరరు.

"న ద్వితీయాయ తస్థుః" అనగా పరమార్థ దర్శనులు రుద్రునకు అన్యముగ మరొక దానిని కోరరు. కారణం. ఉన్నది యతడొక్కడే. ద్వితీయము అసత్యము. ఇతరము లేదు. ఆ రుద్రుడే (పరమాత్మయే) తన అసాధారణశక్తి ద్వారా భువనములను నియంత్రించి పాలిస్తాడు. "య ఇమాన్ లోకాన్ ఈశత ఈశనీభిః"

"ప్రత్యఙ్ జనాన్ తిష్ఠతి." ఆ రుద్రభగవానుడు సర్వజనులలో ఉంటున్నాడు. అతడు సర్వులలో భాసించుచున్నాడు. "రూపం రూపం ప్రతి రూపో బభూవ" పరమాత్మ సర్వుల రూపములందున్నాడు.

"సంచుకోచ అంతకాలే" రుద్రపరమాత్మ ప్రళయ కాలమున సమస్త భువనములను తనలోనికి లాగుకొనును.

"సంసృజ్య విశ్వా భువనాని గోపాః" రుద్రుడు సకల భువనాలను సృష్టిస్తాడు. అతడు వాటిని కాపాడుతాడు. రక్షిస్తాడు. తరువాత ప్రళయకాలంలో వానిని సంచుకోచ, తనలో లీనం చేసుకొంటాడు; అతడు ఇదంతా తన అచింత్య మాయాశక్తి ద్వారా చేస్తాడు.

తరువాతి మంత్రంలో విరాట్ రూపుని స్తుతి. జగత్ కర్తృత్వము ప్రతిపాదింపబడుచున్నాయి.

విశ్వతశ్చక్షురుత విశ్వతోముఖో
విశ్వతోబాహురుత విశ్వతస్పాత్ ।
సంబాహుభ్యాం ధమతి సంపతత్రైః
ద్యావాభూమీ జనయన్ దేవ ఏకః ॥3॥

ప్రతి: విశ్వతః చక్షుః = ప్రతిచోట కన్నులుగల్గిన ఉత = మరియు అత్యుత్కృష్టమైన; విశ్వతోముఖః = ప్రతిచోట ముఖములుగల్గిన; విశ్వతోబాహుః = ప్రతిచోట బాహువులుగల్గిన ఉత = మరియు; విశ్వతస్పాత్ = ప్రతిచోట పాదములుగల్గిన; సంబాహుభ్యాం = బాహువులతో; ధమతి = సంయోగము చేసి. ఏకస్సమః; సంపతత్రైః = రెక్కలతో; ద్యావాభూమీ = స్వర్గమును భూమిని; జనయన్ = సృష్టించుచున్నాడు; దేవః = దేవుడు; ఏకః = అద్వితీయుడు.

భావము: సర్వత్ర తన నేత్రములు, తన ముఖము. తన బాహువులు. తన పాదములతో కల్గి ఆ దేవుడొక్కడే స్వర్గమర్త్యలోకములను సృష్టించుచున్నాడు. వానిని తన బాహువులతోను. తన పక్షములతోను సంయోగము చేయుచున్నాడు

వివరణము: "విశ్వతః చక్షు ఉత". అనగా అన్నిచోట్ల కన్నులు గలవాడు "సర్వత్రాక్షిగలవాని చూపించి ఉన్నది విశ్వతః చక్షుః" సమస్త ప్రాణుల నేత్రములు ఆ పరమాత్మవే అయియున్నవి. అందువల్ల అతడు విశ్వతః చక్షువు అనబడుచున్నాడు. "అతః ఏకత్వమైన సర్వత్ర చక్షుర్దాదా సామర్థ్యం ప్రకృత ఇతి విశ్వతః చక్షుః" అనగా ఒక్కడే కేవల సంకల్పమాత్రముననే అన్నిచోట్ల నేత్రములను ధరించియుండుట చూచు సామర్థ్యం గలవాడగుటచే అతడు విశ్వతః చక్షువు అనబడు చున్నాడు.

"విశ్వతోముఖః విశ్వతోబాహుః ఉత విశ్వతః పాత్." సర్వత్ర ముఖములు గలవాడు, అన్నిచోట్ల బాహువులు గలవాడు. ప్రతిచోట పాదములు గలవాడు. సమస్త ప్రాణుల వదనములు ఆ పరమాత్మవే అయి ఉన్నవి. అందువల్ల అతడు విశ్వతోముఖుడు అనబడు చున్నాడు. సకల ప్రాణుల బాహువులు ఆ పరమాత్మవే అయియున్నవి. అందువల్ల అతడు విశ్వతో బాహువు అనబడుచున్నాడు. అన్ని జీవరాసుల పాదములు ఆ పరమాత్మవే అయియున్నవి. అందువల్ల అతడు విశ్వతస్పాత్ అని పిలువబడుచున్నాడు.

"సం బాహుభ్యాం ధమతి సంపతత్రైః" అనగా తన బాహువులతోను, తన పక్షములతోను అతడు సంయోజన చేస్తున్నాడు. "పతత్రైః ధమతి ద్విపదో మనుష్యాదీంశ్చ పతత్రైః. పక్షులను తన పాదములతో మను ష్యులను కల్పిస్తాడు. అలాగే అతడు పశువులను తన పక్షములతో కల్పిస్తాడు. "ధమతి" అనే పదం యొక్క ధాతువునకు అనేక అర్థాలు ఉన్నాయి. ఇక్కడ దాని అర్థం "సంయోజయతి" అని చెప్పుకోవాలి. సంయోజయతి అంటే కూర్చు, కలుపు, ఒకటిచేయు ధమతి అంటే Join fuse,

"ద్యావాభూమీ జనయన్ దేవ ఏకః." ఆ దేవుడు ఒక్కడే స్వర్గాన్ని, భూమ్యాని సృష్టిస్తాడు. "ద్యావాపృథివీ జనయన్ దేవ ఏకః విరాజం సృష్టవాన్ ఇతి అర్థః." అతడు స్వర్గలోకాన్ని, భూలోకాన్ని, సృష్టించినవాడు. అతడు ఏకమాత్ర దేవుడు. విరాట్ పురుషుడు, అతని రచన యిది యుండా.

విరాట్టు ఈ ప్రపంచానికి సృష్టికర్త. అన్ని నేత్రాలు, అన్ని ముఖాలు, అన్ని చేతులు, అన్ని కాళ్ళు, అతనివే. సకల జీవులయొక్క అన్ని స్థూలదేహాల సమిష్టియే విరాట్పురుషుడు. Virat Purusha is the sum total of all Physical bodies of Jivas.

యో దేవానాం ప్రభవశ్చోద్భవశ్చ
విశ్వాధిపో రుద్రో మహర్షిః ।
హిరణ్యగర్భం జనయామాస పూర్వం
స నో బుద్ధ్యా శుభయా సంయునక్తు ॥4॥

టీక: యః = ఎవరు; దేవానాం = దేవతలకు; ప్రభవః = సృష్టికర్తో; చ = మరియు; ఉద్భవః = ఆధారభూతుడో; చ = మరియు; విశ్వాధిపః = అందరికీ ప్రభువు; రుద్రః = రుద్రుడు; మహర్షిః = గొప్ప

ఋషిః హిరణ్యగర్భం = హిరణ్యగర్భుని జనయామాస = పుట్టించెనో పూర్వం = పూర్వమందు; సః = అతడు నః = మాకు; బుద్ధ్యా = బుద్ధితో; శుభప్రదమౌ; శుభయా = పవిత్రమైన, నిర్మలమైన; సం యునక్తు = సంయోగమును కలుగచేయుగాక.

భావము: దేవతలను సృష్టించినట్టియు వారిని కాపాడునట్టియు; మహాశ్రేష్ఠుడు, విశ్వాధిపుడును, ఆదిలో హిరణ్యగర్భుని పుట్టించినట్టియు నైన రుద్ర భగవానుడు మమ్ములను సత్సంకల్ప సంయోగమొందునట్లు (పరిశుద్ధమైన బుద్ధి ప్రశస్తులమగునట్లు) చేయుగాక!

వివరణము: "యో దేవానాం ప్రభవశ్చ ఉద్భవశ్చ", ఎవరు దేవతల యొక్క ఉత్పత్తికి, ఆధారమునకు హేతువో దేవతల ఉత్పత్తికి మూలకారణము. దేవతలు అంటే ఇంద్రియములు. అనగా రుద్రుడు ఇంద్రియముల ఉత్పత్తికి, ఉద్భవమునకు హేతువై యున్నాడు.

"విశ్వాధిపో రుద్రో మహర్షిః". అతడు అందరికి ప్రభువు, రుద్రుడు మహర్షి. విశ్వాధిప అనగా సర్వమునకు ప్రభువు, సర్వమును పాలించు శక్తిగలిగిన స్వామి అతడువిశ్వనాథుడు, అతడు సమస్త భువనములను పాలించు స్వామి. అతడు జగన్నాథుడు, లోకనాథుడు, రుద్రః అనగా రుద్రుడు. దుష్ట పాపములను నాశనమొనర్చి, వారి కర్మఫలమును ఫలింపజేయు రుద్రుడు. అంతియే గాదు, తన భక్తులకు విశేష ఆనందములను అందించు స్వామి రుద్రుడు. భక్తులకు మనోకారి రుద్రుడు. ఈ మంత్రమున రుద్రుడు అనగా పరబ్రహ్మము. మహర్షి అనగా సర్వజ్ఞుడైన ద్రష్ట. అతడు గొప్ప దర్శనుడు. అతడు క్రాంత దర్శి. అతడు సర్వజ్ఞుడు అతడు మానవుల సంకల్పములను సాక్షిగా చూచును. అందువల్ల జీవుల కర్మఫలాలను సక్రమమైన రీతిలో పంచగలిగిన స్వామి యతడు.

"హిరణ్యగర్భం జనయామాస పూర్వం." అనగా సర్గాదౌ (సృష్ట్యా రంభమునందు) రుద్రుడు హిరణ్యగర్భుని సృష్టించెను. "హితం రమణీయం అతి ఉజ్జ్వలం జ్ఞానం గర్భే యస్య తం (హిరణ్యగర్భం)

అనుభూతమైన స్వర్గము నందే." ఏమని దర్శనము. అనగా అంతర్ముఖమై దర్శించుచున్న. అనగా అత్యంత పవిత్ర జ్ఞానము యున్నచో అతడు సాక్షాత్కరించును అతడవి పరమేశ్వరుడు వ్యక్తావ్యక్తమనునది రాయలో తే స్వతంత్రము, సాధన్యగంభ్యమ్ సౌశ్రుతే. అతని విశ్వమనస్సు, సత్యము విశ్వవ్యాపకము. పరమ ఉదారుడు అందము అతడు బ్రహ్మ.

"నా. నా. బుద్ధి ఇంద్రియ సంయమనముతో" అతడు మనుష్య బుద్ధి మనస్సు మనస్సుగా వృద్ధి చేయును. ఇది బ్రాహ్మణత్వమునకు ప్రయత్నము చేయుచున్న ప్రార్థన. ఉపాసనము పవిత్రమైన. మంగళకరమైన. సూక్ష్మమైన బుద్ధి దర్శన ప్రకాశించుటయందు గురు పరమాత్మను ప్రార్థించుచున్నాడు. సర్వవ్యాపి నిత్యమైన. శుభ్రమైన. సుసూక్ష్మమైన బుద్ధితో మాత్రమే సుసూక్ష్మమైన నిరంజనమైన. పరమాత్మను దర్శింపగలడు. 'ఈ ఆత్మ సర్వ భూతములలో (ప్రాణులలో) దాగియున్నది. అందుచే అది ప్రకాశింపదు, వ్యక్తము కాదు. కాని. దానిని సూక్ష్మదర్శనులైన వారు తమ సునిశితమైన, సుసూక్ష్మబుద్ధిచే దర్శింపగలుగుచున్నారు" అని కఠోపనిషత్తునందు తెలియజేయబడియున్నది.

ఏష సర్వేషు భూతేషు
గూఢోత్మా న ప్రకాశతే ।
దృశ్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా
సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభిః ॥ III - 12 కఠోపనిషత్.

తరువాతి రెండు మంత్రములు సైతము ధ్రువముగా ప్రార్థనా మంత్రములై యున్నవి.

ఇదే మంత్రము. అనగా మూడవ అధ్యాయమునందలి నాల్గవ మంత్రము, నాలుగవ అధ్యాయమునందు (12 వ మంత్రము కూడను) పునరుచ్చరింపబడినది.

యా తే రుద్ర శివా
తనూరఘోరాఽపాపకాశినీ ।
తయా నస్తనువా శన్తమయా
గిరిశన్తాభిచాకశీహి ॥5॥

ప్రతి: యా = ఏది; తే = నీ యొక్క; రుద్ర = ఓ రుద్ర భగవన్; శివా = మంగళకరమైన, సుపవిత్రమైన; తనూః = శరీరము; అఘోరా = భయంకరము కానటువంటి; అపాపకాశినీ = పుణ్యమును దానిని వ్యక్తమొనర్చు శక్తి; తయా = దానిచే; నః = మాకు; తనువా = ఆకారముచే; శంతమయా = శాంతమయమైన, అనుగ్రహప్రదమైన; గిరిశంతా = పర్వతముపై నివసించు ప్రభూ; అభిచాకశీహి = మాకు దర్శనమిమ్ము. మాకు కనుపించుము, ప్రత్యక్షమగుము.

భావము: ఓ రుద్రపరమాత్మా! మంగళప్రదమైన, ప్రశాంతమైన, పుణ్యప్రకాశమైన నీదు దివ్యానుగ్రహ ప్రదాయక సుస్వరూపముతో ఓ గిరిశంతా! మాకు దర్శనమిమ్ము.

వివరణము: "యా తే రుద్ర శివా తనూ అఘోరా అ పాపకాశినీ" హే రుద్ర భగవన్, నీదు దివ్యస్వరూపము సుపవిత్రమైనది, ప్రశాంతమైనది. పుణ్యప్రకాశనమైనది. రుద్ర. అనగా ఓ రుద్ర పరమాత్మా రుద్రునకు రెండు రూపాలు ఉన్నాయి. ఒకటి ప్రశాంతకరమైన శాంత స్వరూపము. రెండవది భయంకరమైన ఘోర రూపము. "ఉక్తం ద్వే హ్యేతే తనువా ఘోరాన్యా శివాన్యా ఇతి" 'శివా' అనగా మంగళమయమైన. శివ అనగా శుద్ధమైనది, అవిద్యనుండియు. దాని కార్యములనుండియూ విముక్తమైన సచ్చిదానంద అద్వితీయ బ్రహ్మరూపము అది. మరియు అది విశుద్ధమైనది. భయంకర మైనది. ఘోరమైనది కాదు. ఆ రుద్రుని రూపము పూర్ణ చంద్ర బింబము వలె ఆహ్లాదకరమైనది. అపాపకాశినీ. అనగా పాపములను నాశనొనరించు

నట్టి. "అపాపకాశిని అను నామం. పుణ్య ప్రకాశకరి" స్మరణమాత్రముచే పాపములను నాశనము చేయునది, పుణ్యమును అభివృద్ధి చేయునది.

"తయా నః తనువా శంతమయా గిరిశంతా అభి చాకశీహి" ఓ పర్వతమున నివసించు వాడా, నాకు నీవు దివ్యానుగ్రహ ప్రదాయకమైన శాంత ముఖ స్వరూపముతో దర్శనమిమ్ము. "గిరిశంత" అనగా పర్వతవాసి. "గిరౌ స్థిత్వా గిరౌ స్థిత్వా శం సుఖం తనోతీతి". ఓ గిరిశంత, పర్వతమున నుండి సుఖమును ప్రసాదించువాడవు నీవు. హిమాలయములందలి పాప వినాశకారిణి కైలాస పర్వతమున నివసిస్తాడు శివుడు. అందువల్ల సర్వేశ్వరుని పరమేశ్వరుని 'హే గిరిశంత' యని సంబోధిస్తున్నారు. అభి చాకశీహి అనగా దర్శనమొసగుము. "అఘోరా శివా అపాపకాశినీ శ్రీయా" సమర్థించుము. సమస్తులను చూడుము, మాపై నీవు కరుణారస దృష్టిని ప్రసరింపుము. సుముక్తి కల్యాణ మార్గములో సంయుక్త పరచుము. అదియే ఈ ప్రార్థన.

యామిషుం గిరిశంత
హస్తే బిభర్ష్యస్తవే ।
శివాం గిరిత్ర తాం కురు
మా హింసీః పురుషం జగత్ ॥6॥

టీక: యాం = ఏది; ఇషుం = బాణము; గిరిశంత = గిరౌ స్థిత్వా సుఖం తనోతి, పర్వతమున నివసిస్తూ, సుఖమును పంచువాడా; హస్తే = నీ చేతియందు; బిభర్షి = ధరించియున్నావు, ధరించి యున్నావు; అస్తవే = బాణము వేయుటకు; శివాం = మంగళ ప్రదమైన; గిరిత్ర = పర్వత రక్షకా; తాం = దానిని; కురు = చేయుము; మా = వద్దు; హింసీః = హింసించకు; పురుషం = మానవుని; జగత్ = ప్రపంచమును.

భావము: ఓ సద్గురూ! ప్రణవార్థము స్పష్టముగ నీవు మనసున్న దాసులకు మాకు ఉపదేశించి బోధిస్తావు. ఓ గురుదేవా! మా కన్న గాని! ఈ ప్రపంచమున గాని పొందింపకుము.

వివరణము: "యాం ఘటం నిర్మించిన మాటి మట్టి అన్నట్లే, సాగరములో కాయము చేయుటకు స్వర్ణ. నీ పాత్రమున నాదమనుట ధరించి యున్నావు. 'ఓమం' అనగా నాదము. ఇది ఏమి నాదము? ఇది 'తత్త్వమసి' మహావాక్యం చెప్పే నాదము ఉపనిషత్తులో నాలుగు మహా వాక్యాలు ఉన్నాయి. మొదటిది: "ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ" (చైతన్యమే బ్రహ్మము) దీన్ని స్వరూప బోధవాక్యం అంటారు. అలాగే ఈ మహావాక్యం బ్రహ్మము యొక్క స్వభావాన్ని వివరిస్తుంది. ఇది ఋగ్వేదానికి సంబంధించిన ఐతరేయ ఉపనిషత్తులో ఉంది.

రెండవది: "అహం బ్రహ్మాస్మి" (నేను బ్రహ్మమును) దీన్ని అనుసంధాన వాక్యం అంటారు. శిష్యుడు తన మనస్సును 'నేను బ్రహ్మము' అనే అభిప్రాయంపై లగ్నం చేయడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. ఇది యజుర్వేదాంతర్గత బృహదారణ్యక ఉపనిషత్తులో ఉంది.

మూడవది: "తత్త్వమసి" (అదియే నీవు). దీన్ని ఉపదేశ వాక్యం అంటారు. గురువు తన శిష్యునకు ఇలా బోధిస్తాడు: 'వత్సా, నీవు అదియే. తత్త్వమసి. నీవు బ్రహ్మము. దీన్ని తెలుసుకొని ముక్తుడవగుము.' ఈ మహా వాక్యం సామవేదానికి సంబంధించిన ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో ఉంది.

నాల్గవది: "అయమాత్మా బ్రహ్మ" (ఈ ఆత్మ బ్రహ్మము). దీన్ని అనుభవ బోధ వాక్యం అంటారు. ఇది జీవ బ్రహ్మైక్యాన్ని తెలుపుతుంది. నిరంతర ధ్యానము ద్వారా శిష్యుడు పొందిన అనుభవాన్ని తెలియపరుస్తుంది ఈ మహా వాక్యం. అథర్వ వేదానికి చెందిన మాండూక్య ఉపనిషత్తులో ఈ మహా వాక్యం ఉంది.

ఈ విధానాన్ని ఓంకారముని కూడ చేస్తున్నప్పు, పరిశుద్ధ హృదయంతో ఓం (ఓంకారమే పరమాత్మ) ద్వారా తన మనస్సును పరమాత్మనై లగ్నం చేయాలి. ఓంకారము, బ్రహ్మము ఒక్కటే తాదాత్మ్యమని ఉపనిషత్తులు నిర్దేశిస్తున్నాయి.

మహాత్మ్య అనుసంధానం కాని, ప్రణవ ధ్యానం కాని అజ్ఞానాన్ని తొలగిస్తుంది. అట్టి అజ్ఞానాన్ని నాశం చేయవలెనని ప్రణవాయుధం ఈ రెండూ తప్పనిసరి కాదు. ప్రణావరణం.

"గిరిశంత" అనగా ఓ పర్వతవాసి బ్రహ్మ, విష్ణు కైలాసాధిపతీ అనగా శక్తి అజ్ఞానాన్ని నాశం చేసేందుకు వేరే భావ్య ఆమోదము అయినది ప్రణావకరం. తప్పనిసరి కాదు.

గిరిత్ర అనగా పర్వతాన్ని రక్షించువాడు. గిరిత్ర గిరిం త్రాయతే ఇతి గిరిత్ర. గిరిశంత యని సంబోధించుచు ఋషులు పరమేశ్వరుని ప్రార్థించుచున్నారు. అనుగ్రహించి వేయుచున్నదు నశింపుగాని, ప్రపంచాన్ని గాని హింసింపవలదని భగవంతుని వేడుకొనుచున్నారు.

"నాశకం బ్రహ్మ ప్రదర్శయేత అతిశ్రేష్ఠం అర్థం ప్రార్థితవాన్." మానవాకార బ్రహ్మదర్శనము కలుగజేయుము' అని ఈ ప్రార్థనా ప్రధానం.

సగుణబ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించుకొనినవారు బ్రహ్మ మూర్తిని పర యొక్క తరువాతి మంత్రమున చెప్పబడుచున్నది.

తతః పరం బ్రహ్మపరం బృహంతం
యథానికాయం సర్వభూతేషు గూఢమ్ ।
విశ్వస్యైకం పరివేష్టితారం
ఈశం తం జ్ఞాత్వా అమృతా భవంతి ॥7॥

టీక: తతః = దానికంటె. సగుణ బ్రహ్మము కంటె; పరం = శ్రేష్ఠమైనది; బ్రహ్మ = బ్రహ్మము; పరం = ఉత్కృష్టతరమైన; బృహంతం = అనంతుడు; యథానికాయం = దేహముల ప్రకారము; సర్వభూతేషు = అన్ని ప్రాణులలో; గూఢం = నిగూఢమైయున్నది. దాగియున్నది; విశ్వస్య = విశ్వమునకు; ఏకం = ఏకైక, ఒక్కడే; పరివేష్టితారం = వ్యాపకుడు; ఈశం = ప్రభువును, భగవంతుని; తం = ఆతని; జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని; అమృతా = అమరుడు, అమృతుడు; భవంతి = అగును.

భావము: ఈ సగుణ బ్రహ్మము కంటె ఉత్కృష్టతరమైనది పరబ్రహ్మము ఆ పరబ్రహ్మము అనంతుడు. అతడు సర్వప్రాణులలో వాని దేహముల ననుసరించి దాగియున్నాడు. అతడొక్కడే ఈ సమస్త విశ్వమును వ్యాపించి యున్నాడు. అతనిని పరమేశ్వరునిగ తెలుసుకొని మానవుడు అమృతుడగును.

వివరణము: "తతః పరం" అనగా దానికంటె పరమైనది. అనగా పురుషసూక్త జగత్తుకంటె హిరణ్యగర్భుడు పరుడై యున్నాడు. ఏలన అతడు కార్యబ్రహ్మము. అతడు ఈ జగత్తుకు కారణమైయున్నాడు. అతడు జగత్స్రష్ట రూపుడై వ్యాపించియున్నాడు

"బ్రహ్మ పరం బృహంతం" అనగా హిరణ్యగర్భ రూపమైన కార్య బ్రహ్మముకంటె పరమగు సగుణ, వ్యాకృతపురుషుడగు బృహత్ అనియు- అనంతుడనియూ పిలువబడుచున్నారు. అతడు జీవుల శరీరానుసారము వారిలో అంతః ప్రవిష్టుడైయున్నాడు. మరియు అతడు విశ్వమునకు ఏకైక పరివేష్ట. అతడు జగత్తునందు నిండి పరివేష్టితుడైయున్నాడు. అట్టివానిని ఈశుని, పరమేశ్వరుని తెలిసికొని జీవుడు అమృతుడగును.

"యథా నికాయం సర్వభూతేషు గూఢం. విశ్వస్య ఏకం పరివేష్టితారం ఈశం తం జ్ఞాత్వా అమృతాః భవంతి." సగుణ బ్రహ్మమును ప్రత్యక్షము చేసికొన్నవాడు క్రమముక్తి పొందుతాడు. అతడు బ్రహ్మలోకమును చేరు తాడు. తరువాత అతడు బ్రహ్మముతో పాటు ముక్తి పొందుతాడు. సగుణ బ్రహ్మము (PERSONAL GOD) మాయా సహితం కావున అతడు క్రమ

ముక్తిని పొందుతాడు. కాని, ఎవడు నిర్గుణ పరబ్రహ్మంతో తన ఆత్మైక్యాన్ని తెలుసుకొంటాడో అతడు కైవల్య మోక్షాన్ని పొందుతాడు. నిర్గుణ బ్రహ్మము మాయకు లోబడనిది అతనికి సర్వోత్కృష్టమైన సాక్షాత్కారం కలుగుతుంది.

సగుణ బ్రహ్మోపాసన దాని అనంతరం. పరబ్రహ్మ సాక్షాత్కారం పొందాలంటే సగుణ బ్రహ్మముయొక్క అనుగ్రహం ఉండాలి. వాస్తవంలో సగుణ బ్రహ్మము (PERSONAL ABSOLUTE), నిర్గుణ బ్రహ్మము (IMPERSONAL ABSOLUTE) వేర్వేరు కావు. అవి రెండుకావు. అవి భిన్నములు కావు. అవి ఒకే తత్త్వంయొక్క రెండు అంశాలు (They are only two aspects of the same deity) సగుణ బ్రహ్మమే ఎందుకు ఉపాసించవలసి వచ్చింది? భగవంతుడు భక్తుల వాడు. భక్తుడు భక్తి పారవశ్యంలో, విరహంతో ప్రేమాశ్రువులు కార్చుతూ ఏ మూర్తిని ధ్యానిస్తాడో భగవంతుడు ఆ మూర్తిగా రాక రూపొన్ని ధరించవలసి యుండును, పరమ సేవ్యుడు భక్త పరాధీనుడు గదా!

వేదాహమేతం పురుషం మహాంతం
ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్ ।
తమేవ విదిత్వా అతిమృత్యుమేతి
నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ ॥8॥

టీక: వేద = తెలియుదును; అహం = నేను; ఏతం = ఈ; పురుషం = పురుషుని; మహాంతం = చాల గొప్పదైన; ఆదిత్యవర్ణం = సూర్యునివలె ప్రకాశవంతమైన; తమసః = చీకటియొక్క; పరస్తాత్ = అవల; తమేవ = అతనినే; విదిత్వా = తెలిసికొని; అతిమృత్యుమ్ ఏతి = మరణమునకు అవల వెళ్ళును; న = లేదు; అన్యః = ఇతరమైన; పంథా = మార్గము; విద్యతే = ఉన్నది; అయనాయ = [illegible]

భావము: ఆ పురుషుని అనగా పరమాత్మను బ్రహ్మరూపముగ తెలిసిన ఈ మహాత్ములు, జన్మమృత్యువులతో కూడిన ఈ సంసారమును దాటగలుగుదురు. ఆతనిని సాక్షాత్కరించుకొనుటవలననే మనము మృత్యువును అతిక్రమించ గలము. ఇతరమైన మరియొక వేరొక మార్గము లేదు."

వివరణము: "వేద అహం ఏతం పురుషం మహాంతం" నేను ఈ మహత్తమమైన పురుషుని ఎరుంగుదును. వేద అనగా ఎరుంగుదును. శ్వేతాశ్వతరుడు, ఉపనిషంగముడు కర్తృత్వముగా తనకు తెలియునని ప్రకటన చేయుచున్నారు. ఆతనికి అహంకారము లేదు. ఏ మహాత్ములు తత్త్వార్థులైనా ఈ విధంగా ప్రత్యక్షంగా తనకు పరమాత్మ తెలియునని ప్రకటన చేయగలిగారా? మహాత్ములు కేవలం వేదాంతపై పెద్ద పెద్ద వ్యాఖ్యానాలు రాసి రాసి వ్రాశారు, కట్టకడపట మాకు తెల్సిన 'ఇదంతే" పరమాత్మను మనం సాక్షాత్కరించుకోలేము "అది, బుద్ధికి మించి ఉంటుంది లేదు." అని. ఎందువల్ల వారు అలా చెప్పుచున్నారు? వారికి ఆత్మ సాక్షాత్కారం లేదు కాబట్టి. వారిది పరిమితమైన, మనోమయమైన, పరిమితమైన బుద్ధిమాత్రం కాబట్టి. పాపం ఎంతవరకు తృప్తిపడిన తపస్సుగాని, సాధనగాని, చేయలేదు కాబట్టి వారు తమ మనస్సును, ఇంద్రియాలను విగ్రహించలేదు కాబట్టి. అహం అనగా నేను. అనగా శ్వేతాశ్వతర ఋషి వంటి మహాఋషులు నిరంతర సమాధిలో పరమాత్మయొక్క ప్రత్యక్ష సాక్షాత్కారం కలుగుతుంది. వారి అనుభవం ప్రత్యక్షమైనది. అందువల్లనే శ్రీ శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషంగముడు గట్టివక్కాణముతో 'వేదాహమేతం' (నేను ఈ మహాపురుషుని ఎరుంగుదును."KNOW THIS MIGHTY BEING.)" అని ఎలుగెత్తి చాటుచున్నారు'

"ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్" అనగా సూర్యునివలె ప్రకాశమానముగ వెలుగునది. తమస్సునకు అవతలనుండునది. పరమాత్మ అనంత ప్రకాశ స్వరూపమైనది. అది వెలుగులకు వెలుగు "జ్యోతిషాం అపి తత్ జ్యోతిః." ఆ అనంత ప్రకాశము తమస్సునకు అవతల ఉన్నది. తమస్సు అనగా చీకటి. ఈ అవిద్యయనెడి చీకటి, ఏ అజ్ఞానము అంధకారము. ఆత్మజ్ఞానము, లేక బ్రహ్మజ్ఞానము యొక్క ఆ అజ్ఞాన తిమిరమును నశింపచేయు.

మృత్యువు అనెడి మహా సముద్రమునుండి విడివడుటవల్ల తేలగలరు.

"తమేవ విదిత్వా అతిమృత్యుమేతి." అనేటువంటి శ్రుతివాక్యములవలనే మానవుడు మృత్యువును జయింపగలడు. పరమాత్మ అనెడి మహా రసాయనము. పరమాత్మే అమృతుడు. పరమాత్మను తెలిసికొనుట ద్వారా మర్త్యుడు అమృతుడగుచున్నాడు. కావున పరమాత్మను తెలిసికొని మాత్రమే అమృతత్వమును పొందుము.

"నాన్యః పంథా విద్యతే అయనాయ." పరమపద ప్రాప్తికి యితర మార్గము లేదు. అంతే అనగా మరణ చక్ర భ్రమణము నుండి తప్పించుటకు వేరొక మార్గము లేదు. ఈ సంసార విముక్తికి, మోక్ష ప్రాప్తికి బ్రహ్మసాక్షాత్కారము ఒక్కటియే దారి. వేరొక మార్గము లేదు. ఈ సత్యము మహాత్ములు జ్ఞానులు స్వానుభవంతో చాటినారు.

కావున పరతత్త్వ మొందదలచు వారెల్లరు ఆత్మసాక్షాత్కారమునకై జీవితమును అంకితము చేయ ప్రయత్నించవలెను.

యస్మాత్పరం నాపరమస్తి కించిత్
యస్మాన్నాణీయో న జ్యాయోఽస్తి కశ్చిత్ ।
వృక్ష ఇవ స్తబ్ధో దివి తిష్ఠత్యేక
స్తేనేదం పూర్ణం పురుషేణ సర్వం ॥ 9 ॥

టీక: యస్మాత్ = ఏ పరమాత్మునికంటె; పరం = ఉత్కృష్టము; న = లేదు. అపరం = నికృష్టమైనది. వేరైనది; అస్తి = ఉన్నది; కించిత్ = కించిత్తు; యస్మాత్ = ఏ పరమాత్మునికంటె; న = లేదు; అణీయః = అణుతరము; న = లేదు; జ్యాయః = శ్రేష్ఠమైనది; అస్తి = కలదు; కశ్చిత్ = ఎవరైన

పదము: వృక్ష ఇవ = చెట్టువలె; స్తబ్ధః = చలించక; దివి = స్వర్గము న; తిష్ఠతి = నిలచియున్నాడు; ఏకః = ఒకడే; తేన = వానిచే; ఇదం = ఈ; పూర్ణం = నిండియున్నది; పురుషేణ = పురుషునిచే; సర్వం = సకలము, అంతయు.

భావము: "పరమాత్మకంటె పరమోత్కృష్టమైనది మరొకటి లేదు. పరమాత్మకంటె అల్పమైనది మరొకటి లేదు. పరమాత్మకంటె అణుతరమైనది మరొకటి లేదు. పరమాత్మ కంటె మహత్తరమైనది మరొకటి లేదు. ఆతడే వృక్షమువలె ద్యులోకమున అచంచలుడై, ఒక్కడై నెలకొనియున్నాడు. ఈ యావత్ప్రపంచము ఆ పురుషునిచే నిండియున్నది."

వివరణము: "యస్మాత్ పరం అపరం నాస్తి కించిత్" అనగా పరమాత్మ కంటె ఉత్కృష్టతరమైనదిగాని, అల్పమైనదిగాని ఏదియు లేదు. సర్వోత్కృష్టము అన్నింటికి ఉద్గమస్థానము. పరమాత్మ సర్వానికి ఉత్పత్తి స్థానము. పరమాత్మ సకలానికి మూలము. అనగా పరమాత్మ అన్నింటికి మూలకారణము. అటువంటప్పుడు పరమాత్మకంటె ఏది ఉత్కృష్టతరంగా ఉండగలదు? దానికంటె ఏది భిన్నంగా ఉండగలదు?

"యస్మాత్ న అణీయః" పరమాత్మకంటె అణుతరమైనది మరొకటి లేదు. ఆతడు సూక్ష్మాతిసూక్ష్మ ఆత్మ. అటువంటప్పుడు పరమాత్మకంటె సూక్ష్మతరమైనది, అణుతరమైనది మరొకటి ఎలా ఉండగలదు? పరమాత్మ అన్నింటిని వ్యాపించియుంటాడు. ఆతడు ప్రాణానికంటె, మనస్సుకంటె, ఆకాశముకంటె, సూక్ష్మతముడు.

"న జ్యాయోఽస్తి కశ్చిత్" అనగా పరమాత్మకంటె మహత్తరమైనది మరొకటి లేదు. పరమాత్మ అనంత వస్తువు. అది పరిపూర్ణము

"వృక్ష ఇవ స్తబ్ధో దివి తిష్ఠత్యేకః" ఆతడే వృక్షమువలె దివి యందు ఆసీనుడై, అచలుడై యున్నాడు. పరమాత్మ అనంతము, రెండు

ఉపాధులు - ఉండేందుకు వీలులేదు. అందువల్ల అతడు అద్వితీయుడు. అతడు అవ్యక్తమునుండే సర్వమూ. సర్వగతుడగుటచే అచలుడు. "వృక్ష ఇవ స్తబ్ధః దివి తిష్ఠతి ఏకః నిశ్చలః ఏక ఏవ అద్వితీయః పరమాత్మా తేన అద్వితీయేన పరమాత్మనా ఇదం సర్వం పూర్ణం నైరంతర్యేణ వ్యాప్తం పురుషేణ పూర్ణేన" ఆ అద్వితీయ పరమాత్మ స్వరూపము అనగా తన స్వతంత్ర మహిమాయందు వృక్షముతో సమానమైన నిశ్చల భావముతో స్థితుడై యున్నాడు. ఆ అద్వితీయ పరమాత్మచే ఈ బ్రహ్మాండ బాహ్యాభ్యంతరమునందు సంపూర్ణముగ వ్యాపింపబడియున్నది.

"తేన ఇదం పూర్ణం పురుషేణ సర్వం" అనగా ఈ బ్రహ్మాండ ప్రపంచమంతా ఆయనచేత నిండియున్నది. ఈ విశ్వము బాహ్యాభ్యంతరములందు పరమాత్మచే నిండియున్నది. అందువల్ల అతడు పరిపూర్ణుడు అనబడుచున్నాడు. మనం ఒక చిన్నపాత్ర నిండా నీరు పోసి, దానిని నీటితో నిండిన పెద్ద పాత్రలో ఉంచితే, చిన్న పాత్ర లోపల, వెలుపల పరిపూర్ణమౌతుంది. అలాగా పరబ్రహ్మము పరిపూర్ణుడు.

తతో యదుత్తరతరం
తదరూపమనామయమ్ ।
య ఏతద్విదురమృతాస్తే
భవంత్యథేతరే దుఃఖమేవాపియంతి ॥ 10 ॥

టీక: తతః = దానికంటె; యత్ = ఏది; ఉత్తరతరం = చాలా శ్రేష్ఠమైనది, ఉత్కృష్టతరమైనది; తత్ = అది; అరూపం = నిరాకారము; అనామయం = రోగములేనిది, బాధలేనిది; యే = ఎవరు; ఏతత్ = దీనిని; విదుః = తెలిసికొందురో; అమృతాః = అమరులు, నాశరహితులు; తే = వారు; భవంతి = అగుదురు; అథ = కాని, ఇతరే = అన్యులు; దుఃఖం = బాధ; ఏవ = మాత్రమే; అపియంతి = పొందుదురు

భావము: పరబ్రహ్మము ఈ విశ్వమునకు అతీతమైనది. అది నిరాకారము, అనామయము. దానిని తెలుసుకొన్నవారు అమృతులగుదురు. కాని, ఇతరులు అజ్ఞానులకు ఎప్పుడూ దుఃఖమే సంభవించును..

వివరణము: "తతః" అనగా దానికంటె అనగా విశ్వమునకంటె. "తత ఇదం శ్రుతివాక్యస్థ జగత ఉత్తరం కారణం తతః అప్యుత్తరతరం కార్య కారణ విలక్షణం బ్రహ్మైవ ఉత్తరతరం" దానికంటె. అనగా ఈ జగత్తుకంటె ఉత్కృష్టమై, కార్యకారణమైనదానికంటె కూడ ఉత్కృష్టతరమైన కార్యకారణాతీత బ్రహ్మమైయున్నది.

"యదుత్తరతరం." బ్రహ్మము ఈ విశ్వానికి అతీతమైయున్నది. ఈ ప్రపంచం నామరూపాలతో కూడియుంది. బ్రహ్మము ఈ నామరూప ప్రపంచాన్ని అతిక్రమిస్తుంది. అతనికి ఈ విశ్వంతో సంబంధం లేదు. ఎందుకంటే అతను శుద్ధచైతన్యము (PURE CONSCIOUSNESS). ప్రకృతి గుణముల మధ్య నిజమైన సంబంధం ఎలా ఉండగలదు? కాని, అతడు ఈ ప్రపంచానికి, ప్రకృతికి ఆధారం. అది అద్భుతమైన విచిత్రం.

బ్రహ్మము కన్ను లేకుండ చూస్తాడు. కర్ణములు లేకుండ వింటాడు. నాసిక లేకుండ ఆఘ్రాణిస్తాడు. నోరు లేకుండ భుజిస్తాడు. చర్మం లేకుండ స్పర్శను పొందుతాడు. చేతులు లేకుండ పట్టుకుంటాడు. కాళ్ళు లేకుండ నడుస్తాడు. అతను కనబడని ద్రష్ట, వినబడని శ్రోత, ఆలోచించబడని జ్ఞాత. అతడు అంతర్యామి, పరమాత్మ, అమృతుడు.

బ్రహ్మము ఇంద్రియములకు అగోచరము. కాని, అది బాహ్యేంద్రియములు, అంతరింద్రియములు అనెడి ఉపాధుల ద్వారా వ్యక్త స్వరూపం పొందుతుంది. దానికి ఇంద్రియములు లేవు కాబట్టి అది అవ్యక్తము. అది అనేకమైనప్పటికీ ప్రస్ఫుటమై చరిస్తుంది. అది ఈ సమస్తానికి ఆధారం, అధిష్ఠానం. దానికి ప్రకృతి గుణాలు లేవు. కాని, అది ఈ గుణాలను అనుభవించే భోక్తగ ఉంది. బ్రహ్మము నిజముగ అజ్ఞేయమైనది.

"తదరూపమనామయం" దానికి రూపముండదు. దుఃఖమూ లేదు,

బ్రహ్మము అనంతము. అంతరము. అప్రమేయము. నిరవయవము. సర్వగతము సూక్ష్మము. అందువల్ల ఇటువంటి నిరుపమ బ్రహ్మమునకు రూపము ఉండజాలదు. అందువల్లనే "తస్య అరూపం" (అది ఆకారములేనిది) అని చెప్పబడినది. స్థూల వస్తువులకు మాత్రమే రూపము ఉంటుంది. బ్రహ్మము సూక్ష్మాత్ సూక్ష్మతరము. బ్రహ్మము మూడు విధములైన బాధలులేనివాడు. రోగాదులైన ఆధ్యాత్మిక తాపము అతనిని అంటదు. పాము, పులి మొదలైనవాని మూలమునుండి ఏర్పడేటి ఆధిభౌతిక తాపము అతనికి కలుగదు. దేవతల నుండి కల్గు విఘ్నములు, వర్షము మొదలగు ఆధిదైవిక తాపము అతనిని స్పృశించలేదు. అందువల్లనే "తద్ అనామయం" (అదిబాధ లేనిది) అని చెప్పబడినది. Acc. No. 137 38

"య ఏతద్ విదుః అమృతాః తే భవంతి." ఈ అనామయమైన, అరూపమైన, నిరాకారమైన పరబ్రహ్మమును ఎవరు తెలిసికొందురో వారు అమృతులౌతారు." బ్రహ్మవిద్ బ్రహ్మైవ భవతి." బ్రహ్మమును తెలిసికొన్నవారు బ్రహ్మమే అవుతారు. అందుచేత అమృత బ్రహ్మమును తెలిసికొన్నవారు అమృతత్వమును పొందుతారు.

244592
AAD
16-2-00

"అథ ఇతరే దుఃఖం ఏవ అపియంతి" కాని, ఇతరులు దుఃఖాన్నే అనుభవిస్తారు. ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందని వారికి దుఃఖం ఉండనే ఉంది. ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందినవారికి మాత్రమే శాశ్వత దుఃఖ నివృత్తి కలుగుతుంది. ఆనందం భగవంతునిలోనే లభిస్తుంది. (PEACE CAN BE HAD ONLY IN GOD.) పరమానంద ప్రాప్తి, దుఃఖనివృత్తి పరమాత్మను పొందటంవల్లనే కలుగుతాయి. ఈ జీవితగమ్యాన్ని పొందటానికి మరొక మార్గం లేదు. బ్రహ్మజ్ఞానం ఒక్కటే మార్గం. ఈ సత్యాన్ని అన్ని ఉపనిషత్తులూ పదే పదే తెలుపుతూంటాయి. బ్రహ్మజ్ఞానాన్ని పొందేందుకు మనం మన జీవితంలో అనుక్షణం ప్రయత్నింతుము గాక!

సర్వాననశిరోగ్రీవః
సర్వభూతగుహాశయః ।

సర్వవ్యాపీ స భగవాన్
తస్మాత్ సర్వగతః శివః ॥ 11 ॥

టీక: సర్వ ఆనన = అందరి ముఖములు కలవాడు; సర్వశిరో = అందరి శిరస్సులు; సర్వగ్రీవః = అందరి కంఠములు కలవాడు; సర్వభూతగుహాశయః = సకల ప్రాణుల హృదయకుహరమందు నివసించువాడు; సర్వవ్యాపీ = అంతట వ్యాపించియున్నవాడు; సః = అతడు; భగవాన్ = భగవంతుడు; తస్మాత్ = కావున; సర్వగతః = అంతట వ్యాపించియున్న; శివః = మంగళస్వరూపుడైన భగవంతుడైనాడు.

భావము: "అతడు (భగవానుడు) అందరియొక్క ముఖము, తల, మెడ, అతడు సకల ప్రాణుల హృదయములందు నివసించును. అతడు అన్నింటిని వ్యాపించియుండును. కావున అతడు సర్వగతుడు, మంగళప్రదుడు.

వివరణము: "సర్వానన శిరోగ్రీవః" అతడు అందరియొక్క ఆననము, శిరస్సు, కంఠము. "సర్వాణ్యాననాని శిరాంసి గ్రీవాశ్చ అస్యేతి సర్వానన శిరోగ్రీవః". అన్ని ముఖములు, అన్ని శిరస్సులు, అన్ని కంఠములు భగవంతునివే అతడు విరాట్ స్వరూపుడు.

"సర్వభూతగుహాశయః" అతడు అందరి హృదయములందు నివసించువాడు. "సర్వేషాం భూతానాం గుహాయాం బుద్ధౌ శేతే ఇతి సర్వభూతగుహాశయః" అతడు అంతర్యామి. అతడు అన్ని ప్రాణుల హృదయములందు వసించును. అందువల్ల ఆ అంతర్యామి మన ఇంద్రియములకు, మనస్సునకు, బుద్ధికి, కర్మలకు సాక్షిభూతుడు.

జ్ఞాన వైరాగ్యయోశ్చైవ
షణ్ణాం భగ ఇతీరణా ॥ (విష్ణు పురాణం)

ఈ యారు దివ్యగుణములను కలవాడు భగవానుడు. 1. ఐశ్వర్యము (విభూతి. శక్తి. ప్రతాపములు) 2 వీర్యము (పరాక్రమము, బలము) 3 యశస్సు (పేరు ప్రఖ్యాతి, కీర్తి) 4. శ్రీ (సౌభాగ్యము. లక్ష్మి) 5. జ్ఞానము (విజ్ఞానము) 6. వైరాగ్యము (వైరాగ్యము). ఈ ఆరుగుణములను కలవాడు అంతటను-వ్యాపించి సర్వైశ్వర్యసంపన్నుడగుటచే పరమేశ్వరుడు భగవంతుడని పిలువబడినాడు.

"తస్మాత్ సర్వగతః శివః" కావున్నే ఆతడు సర్వగతుడు. మంగళ స్వరూపుడు. భగవానుడు సర్వేశ్వర స్వరూపుడు. ఆతడు సర్వవ్యాపి-యైనందువల్ల ఆతడు సర్వగతుడు, శివుడు. ఆతడు అంతటా నిండియున్నాడు ఆతడు శుభస్వరూపుడు, మంగళప్రదుడు.

పూర్వ మంత్రంలో "తతో యదుత్తరతరం" అని పరబ్రహ్మమును గురించి తెలుపబడింది. ఈ మంత్రంలో "సర్వాననశిరోగ్రీవః" అని సగుణ బ్రహ్మమును గురించి తెలుపబడింది. ఈ యుపనిషత్తులో సగుణ బ్రహ్మము. నిర్గుణ బ్రహ్మము — వీనిగురించిన అభిప్రాయాలు సులభంగా సమన్వయం చేయబడ్డాయి. ఒకే నీరు నీటియావిరిగా, మంచుగా ఎలా మారుతుందో అలాగే నిర్గుణ (నిరాకార) బ్రహ్మము శక్తులను వ్యక్తపరచు నిమిత్తము అనేక ఆకృతులను ధరిస్తుంది.

మహాన్ ప్రభుర్వై పురుషః
సత్త్వస్యైష ప్రవర్తకః ।
సునిర్మలామిమాం ప్రాప్తిం
ఈశానో జ్యోతిరవ్యయః ॥ 12 ॥

టీక: మహాన్ = గొప్పవాడైన; ప్రభుః = భగవానుడు; వై = నిశ్చయముగ; పురుషః = పురుషుడు; సత్త్వస్య = అన్ని ప్రాణుల బుద్ధి యొక్క; ఏషః = ఈతడు; ప్రవర్తకః = మార్గదర్శి; సునిర్మలాం = అత్యంత నిర్మలమైన; ఇమాం = ఈ; ప్రాప్తిం = పొందు, ప్రాప్తి పదవియందు; ఈశానః = పాలించువాడు. నిగ్రహించువాడు; జ్యోతిః =

వెలుగు; అవ్యయః = నాశరహితుడు. నాశము లేనివాడు, చెడనివాడు.

భావము: ఆ దేవుడు వాస్తవముగా మహాప్రభువు. అతడు అన్నిం టిని శాసించువాడు. అతడు పరంజ్యోతి. అతడు నాశరహితుడు. అత్యంత నిర్మలమైన స్థితి (అనగా మోక్షము) పొందుటకు అతడు అన్ని జీవ రాశుల బుద్ధికి మార్గదర్శకుడు

వివరణము: "మహాన్ ప్రభుః వై పురుషః" ఆ పురుషుడు వాస్త వముగా మహాప్రభువు. అతడు ఈశానుడు. అందువల్లనే అతడు అన్నింటిని శాసిస్తాడు.

"సత్త్వస్య ఏష ప్రవర్తకః" అతడు సర్వజీవకోటి బుద్ధికి దారి చూపును. మనస్సు సునిశ్చలమైనప్పుడు ధ్యానిస్తే భక్తుడు భగవంతుని అను గ్రహ హస్తమును పొందుతాడు. పరమేశ్వరుడు బుద్ధి యందుండు. హృదయమున నివసిస్తున్నాడు కాబట్టి పవిత్ర మనస్కుడు పరమేశ్వరుని సహాయాన్ని పొందుతాడు. భగవంతుడు పవిత్ర హృదయునికి మార్గము చూపుతాడు. పవిత్రుడు బ్రహ్మజ్ఞానమును సత్వరంగా పొందగలిగేలా చూస్తాడు.

"సునిర్మలాం ఇమాం ప్రాప్తిం" పరమేశ్వరుడు ప్రేరేపిస్తున్న నిర్మ లమైన పదమును (మోక్షమును) పొందునట్లు గావించును. సర్వగుణా తీతుడైన మహాప్రభువు జీవునియొక్క అజ్ఞానపు తెరను తొలగించి అతనిని సునిర్మలమైన పరమానందమయ స్థితి (అనగా మోక్షము ముక్తి అంతర్యామిత్వమును) పొందునట్లు చేయును.

"ఈశానః జ్యోతిః అవ్యయః" భగవంతుడు ఈశానుడు. నియామకుడు నిగ్రహించువాడు. అతడు పరంజ్యోతి. వెలుగులకు వెలుగు. స్వయం ప్రకా శకుడు. అతడు అవ్యయుడు. అక్షయుడు. అవినాశి. జీవాత్మ మనస్సునందై నట్టి అజ్ఞానమనెడి తెరను అతడు తొలగించును. అతడు జ్ఞాన జ్యోతిని ప్రసాదించి జీవునియొక్క అజ్ఞాన తిమిరమును నిర్మూలించును. అతడు తన భక్తులకు అవ్యయపదమును ప్రసాదించును.

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽన్తరాత్మా
సదా జనానాం హృదయే సంనివిష్టః ।
హృదా మనీషా మనసాభిక్లృప్తో
య ఏతద్ విదురమృతాస్తే భవంతి ॥ 13 ॥

టీక: అంగుష్ఠమాత్రః = బొటనవ్రేలి పరిమాణముగల; పురుషః = పురుషుడు; అంతరాత్మా = ప్రత్యగాత్మ; సదా = ఎల్లప్పుడు; జనానాం = ప్రాణులయొక్క; హృదయే = హృదయమునందు; సంనివిష్టః = నివసించును; హృదా = హృదయముచేత; మనీషా = బుద్ధిచేత; మనసా = మనస్సుచేత; అభిక్లృప్తః = (చెప్పబడు) దాగి యున్నాడు;

యః = ఎవరు; ఏతత్ = దీనిని; విదుః = తెలిసికొందురో; అమృతాః = అమృతులు; తే = వారు; భవంతి = అగుదురు.

భావము: "బొటనవ్రేలి పరిమాణముగల పురుషుడు ప్రాణికోటి హృదయమునందు సర్వదా వారి అంతరాత్మ (ప్రత్యగాత్మ)గా నివసించును. ఆ పురుషుడు హృదయముచే, బుద్ధిచే, మనస్సుచే ఆవరింపబడియున్నాడు. ఎవరు ఆ సత్యమును తెలుసుకొందురో వారు అమృతులు అగుదురు.

వివరణము: "అంగుష్ఠమాత్రః పురుషః" బొటనవ్రేలియంత పరిమాణముగల పురుషుడు (THE PURUSHA WHO IS OF THE SIZE OF A THUMB). ఇదే మంత్రం కఠోపనిషత్తులో దాదాపు సర్వాలో కానవచ్చును

"అంగుష్ఠమాత్రః పురుషో మధ్య ఆత్మని తిష్ఠతి।
ఈశానో భూతభవ్యస్య న తతో విజుగుప్సతే।
ఏతద్వై తత్ — కఠోపనిషత్ IV. 12

ఆ పురుషుడు బొటనవ్రేలియంత పరిమాణముతో దేహమధ్యమున ఉండును. ఆతడు భూత, భవిష్యత్తులకు ప్రభువు. ఆతని తెలిసినవాన్ని నింద భయమేలేదు. ఇది వాస్తవముగ ఇదే.

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషో జ్యోతిరివాధూమకః ।
ఈశానో భూతభవ్యస్య స ఏవాద్య స ఉ శ్వః ।
ఏతద్వై తత్ ॥ — కఠోపనిషత్ IV - 13

అంగుష్ఠ పరిమాణముగల పురుషుడు పొగలేని జ్యోతివలె ఉన్నాడు. అతడు గతానికి, రాబోవుకాలానికి ప్రభువు. అతడే ఈనాడు ఉంటాడు, రేపు ఉండ బోతాడు. ఇదే వాస్తవముగా అది.

పురుషః అనగా పురుషుడు, ఆత్మ. "పురుషః పూర్ణత్వాత్ పురి శయ నాత్ వా" పూర్ణత్వమువలన పురుషుడు అనబడతాడు లేక శరీరమనే పుర మునందు శయనించుటవలనే ఆత్మ పురుషుడనబడుచున్నాడు. ఆత్మచే సర్వము వ్యాపించబడి యున్నందునకూడా ఆత్మను పురుషుడు అంటారు. ప్రపంచమంతా ఆత్మచే నిండిపరిపూర్ణమైయున్నందున ఆత్మను పురుషుడు అంటారు, ఈ దేహమనే పురములో ఆత్మ ఉంటుంది కాబట్టి ఆత్మను పురుషుడు అంటారు.

"అంగుష్ఠమాత్రః" అనగా బొటనవ్రేలియంత పరిమాణము. ప్రతి మానవుని హృదయగుహ, హృదయ కమలం, అతిసూక్ష్మ అంగుష్ఠ పరి మాణం ఉంటుంది. కాబట్టి శరీరంలోని ఉన్న శరీరం కూడా అంతే సైజు (పరిమాణం) అని చెప్పబడియుంది. ఆత్మకు సైజు లేదు. అది అపరిమితం- అప్రమేయం. అయితే ఆత్మను అంగుష్ఠమాత్రునిగా ఎందుకు చెప్పారు? ప్రారంభకులు ధ్యానంలో సౌలభ్యం పొందేందుకు అలా చెప్పారు. ప్రారంభం లో ప్రత్యక్షానుభవము ఆత్మను తమ హృదయ గహ్వరంలో అంగుష్ఠ పరి మాణజ్యోతి (దీపము) గ దర్శిస్తారు.

"అంతరాత్మా" అనగా అంతరాత్మ. పురుషుడు సదా ప్రాణి కోటి. అంతరాత్మగా వెలయుచున్నాడు. ఈ పరమాత్మను తెలుసుకోవడం చాల గహనమైన విషయం.

"సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః" అతడు అనవరతము ప్రాణికోటి హృదయములో ఆసీనుడైయున్నాడు.

* సర్వస్య చాహం హృది సన్నివిష్టః — భగవద్గీత.

అహం ఆత్మా గుడాకేశ సర్వభూతాశయ స్థితః — భగవద్గీత.

ఈశ్వరః సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి — భగవద్గీత.

భగవంతుడు మానవుని హృదయమందిరములో ఉంటాడు.

"హృదా మనీషా మనసాభిక్లృప్తః" హృదయం, బుద్ధి

మనస్సు — వీటిచే ఆత్మ మరుగుపడియుంటుంది. భగవంతునకు మనకు మధ్యనుండే అడ్డుగోడ మనస్సు. ఈ గోడను పడగొట్టితే, అనగా మనస్సును నాశనం చేస్తే భగవత్సాక్షాత్కారం సిద్ధిస్తుంది. మనస్సును నాశనం చేయడం ఎలాగు? మనస్సు అనే ఈ గోడను ఛేదించడానికి బ్రహ్మధ్యానము అనేది ప్రధానాయుధము. ఆత్మచింతనచే మనస్సు ధ్వంసమౌతుంది. బ్రహ్మధ్యానంచే మనస్సు కృశిస్తుంది, నశిస్తుంది. మనో నాశనమే మోక్షము.

"య ఏతద్ విదుః అమృతాస్తే భవంతి." ఎవరు ఆత్మను తెలిసికొంటారో వారు అమృతులు అవుతారు. ఆత్మను తెలిసికొన్న పిదప మనిషికి సంసార సాగర భయం ఉండబోదు. ఈ ఆత్మజ్ఞానం పొందడానికి మార్గము ధ్యానమే. ప్రారంభకులైన జిజ్ఞాసువులకు నిర్గుణధ్యానం చాలా కష్టమైనది. మనస్సును నిరాకారమైన అనంత వస్తువుపై లగ్నం చేయడం వారికి కష్టతమ విషయం. అందువల్లనే ఉపనిషత్తుల ఋషులు మానవులు, తన హృదయ పుండరీకంలో అంగుష్ఠమాత్రుని జ్యోతి రూపమున ధ్యానించి అంతరాత్మపై ధ్యానించాలి. మొట్టమొదట సగుణ ధ్యానం ఆరంభించి క్రమేణ నిర్గుణ ధ్యానంలోకి పోవాలి.

సహస్రశీర్షా పురుషః
సహస్రాక్షః సహస్రపాత్ ।
స భూమిం విశ్వతో వృత్వా
అత్యతిష్ఠద్ దశాంగులమ్ ॥ 14 ॥

టీక :

సహస్రశీర్షా = వేయి తలలుగల; పురుషః = పురుషుడు; సహస్రాక్షః = వేయి నేత్రములుగల; సహస్రపాత్ = వేయి పాదములుగల;

సః = అతడు; భూమిం = ప్రపంచమును; విశ్వతః = అన్నివైపుల; వృత్వా = చుట్టి, కప్పి, వ్యాపించి; అత్యతిష్ఠత్ = ఇంకా అవతలికి వ్యాపించి యున్నాడు; దశాంగులమ్ = పది వ్రేళ్ళు.

భావము : పురుషునకు వేయి తలలు, వేయి కన్నులు, వేయి పాదములు గలవు. అతడు ఈ బ్రహ్మాండమును అన్ని దిశల వ్యాపించియుండుట ఉండేగాక, దానికి అవతలగూడ పది అంగుళముల ప్రమాణము వ్యాపించి యున్నాడు.

వివరణము : "సహస్రశీర్షా పురుషః సహస్రాక్షః సహస్రపాత్" విరాట్ పురుషునకు వేయి తలలు, వేయి కన్నులు, వేయి పాదములు గలవు. "పురుషః పూర్ణః" పురుషుడు అనగా పూర్ణుడు "సహస్రాణి అనంతాని శీర్షాణి అస్యేతి సహస్రశీర్షా" వేయి అనగా అసంఖ్యం అనంతమైన తలలు గలవాడు సహస్రశీర్షుడు. పూర్ణుడైన పురుషునకు అనంతమైన తలలు, నయనములు, పాదములు గలవు.

విరాట్ పురుషునకు అసంఖ్యాకమైన శిరస్సులున్నాయి. అన్ని తలలు, అన్ని కన్నులు, అన్ని చేతులు, అన్ని కాళ్ళు భగవంతునివే. ఆ ప్రభువే సకల హస్తముల గుండా పనిచేస్తాడు. అతడే అన్ని వక్త్రముల గుండా భుజిస్తాడు. అతడే అన్ని నయనముల గుండా దర్శిస్తాడు. అతడే అన్ని కర్ణముల గుండా ఆలకిస్తాడు. అతడే అన్ని పాదముల ద్వారా గమిస్తాడు. అతడే అన్ని మనస్సుల గుండా సంకల్పిస్తాడు

"స భూమిం విశ్వతో వృత్వా" అనగా అతడు అన్ని దిశలనుండి భూమిని వ్యాపించియున్నాడు. అతడు ఈ ప్రపంచమును వెలుపల, లోపల వ్యాపించి యున్నాడు. అంతేగాదు దానిని అతిక్రమించియున్నాడు.

"అత్యతిష్ఠద్ దశాంగులమ్." అతడు ఇంకా పదివ్రేళ్ళ ఇంకా అవతలికి వ్యాపించియున్నాడు. "దశాంగులం అనంతం అపారం ఉక్తం స్యాత్." దశాంగులం అనగా అనంతమైన, అపారమైన. అనంత స్వరూపుడైన పురుషుడు ఈ ప్రపంచమును అతిక్రమించినాడు. "అథవా నాభేః సకాశాత్ దశాంగులం హృదయం తత్ర అధితిష్ఠతి, దేహధారులకు పది ఆ నాభిమండలంపైన ఉన్నటువంటి

వంటి హృదయములందు స్థితుడై యున్నాడని అర్థము. అతడు అందరి హృదయములందు ఉండును. అతడు మహాత్ముడు. అపరిమితుడు ఆయువప్ప డని. అతడు ఈ విశ్వమును అత్యధికముగా వ్యాపించి అతడు సర్వ ప్రాణికోటి హృదయముల నిత్య ప్రత్యగాత్మగా నివసించును.

"సహస్రశీర్షా పురుషః సహస్రాక్షః సహస్రపాత్" — మంత్రము యొక్క మొదటి భాగం పరమేశ్వరుని వ్యాపకత్వాన్ని వర్ణిస్తుంది.

"స భూమిం విశ్వతో వృత్వా అత్యతిష్ఠద్ దశాంగులమ్" — మంత్రము యొక్క రెండవ భాగం పరబ్రహ్మము యొక్క అతీతత్వాన్ని వర్ణిస్తుంది. (The first half of the mantra describes the immanence of the Lord, The second half of the mantra describes the transcendence of Para Brahman)

ఈ మంత్రం పురుషసూక్తంలో వస్తుంది. ఇది పురుష సూక్తంలో మొదటి మంత్రం. ఇది ఋగ్వేదంలోని ముఖ్యమైన మంత్రం. ఈ మంత్రాన్ని మనం ప్రతిదినం స్మరిస్తూంటే పరమాత్మతో అర్థమవుతుంది. మనకు పరమేశ్వరునితో తాదాత్మ్య అనుభవం కలుగుతుంది. మనకు విశాల హృదయం. ప్రేమ పెరుగుతుంది. మనకు మహోన్నతమైన, మహోత్తమమైన, శాంతమైన అనుభూతి కలుగుతుంది. మన జీవితం పురుషసూక్తాన్ని పారాయణం చేసి, భగవత్ప్రాప్తిని పరమార్థము గాక!

పురుష ఏవేదగ్ం సర్వం
యద్భూతం యచ్చ భవ్యం।
ఉతామృతత్వస్యేశానో
యదన్నేనాతిరోహతి॥ 15 ॥

టీక: పురుషః = పురుషుడు; ఏవ = మాత్రమే; ఇదం = ఈ; సర్వం = అంతయు; యద్భూతం = ఏదియుండినదో; యత్ చ భవ్యం = ఏది రాబోవుచున్నదో; ఉత = మరియు; అమృతత్వస్య = అమృతత్వమునకు; ఈశానః = ప్రభువు; యత్ అన్నేన అతిరోహతి = ఏదైతే ఆహారముచే వృద్ధిపొందుచున్నదో అది అతడు.

భావము: [illegible]

వివరణము: [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ప్రార్థిస్తున్నాము.

సర్వతః పాణిపాదం
తత్సర్వతోఽక్షి శిరోముఖం ।
సర్వతః శ్రుతిమల్లోకే
సర్వమావృత్య తిష్ఠతి ॥ 16 ॥

టీక: సర్వతః = ఎల్లెడల; పాణిపాదం = చేతులతో, కాళ్ళతో; తత్ = అది. సర్వతః = అన్నిచోట్ల; అక్షి శిరోముఖం = కన్నులతో, శిరస్సులతో, నోళ్ళతో; సర్వతః = సర్వత్ర; శ్రుతిమత్ = చెవులతో; లోకే = ప్రపంచంలో; సర్వం = అంతటినీ; ఆవృత్య = ఆవరించి; తిష్ఠతి = ఉన్నది.

భావము: ఎల్లెడల కాళ్ళు చేతులు కలిగి, అన్నిచోట్ల కన్నులు, తలలు, నోళ్ళు కలిగి, సర్వత్ర శ్రవణము కలిగి అతడు ఈ ప్రపంచమంతా అంతటినీ ఆ వ్యక్తి వెలుగొందుచు ఉంటున్నాడు.

వివరణము: సర్వతః పాణిపాదం తత్ సర్వతః అక్షి శిరో ముఖం" అది ఎల్లెడల కాళ్ళు చేతులు అంతటా కన్నులు, తలలు ముఖములు కలిగి యున్నది. తత్ అనగా అది. తత్ అనగా పరబ్రహ్మము, క్షేత్రజ్ఞుడు. పరబ్రహ్మముతో ఈ ప్రపంచం నిండబడియుంది. పరబ్రహ్మముతో ఈ ప్రపంచం వ్యాపించబడియున్నది. పరబ్రహ్మము సమస్తమును వ్యాపించెను. ఈ విశ్వంలో ఉంది.

"సర్వతః పాణిపాదం." అన్నిచోట్ల చేతులు, కాళ్ళు కలిగిన. పరబ్రహ్మము సత్ కాదు. అసత్ కాదు. అందువల్ల అక్కడ దాన్ని అభావమని, శూన్యమని, భావించకూడదు. ఈ అపోహను తొలగించుటకు పరమేశ్వరునకు సర్వత్ర పాణిపాదాలున్నాయని చెప్పబడింది. అది (పరబ్రహ్మము) మనస్సును, ఇంద్రియాల్ని ఆయా పనులకు ప్రవర్తింపచేసేటట్లు చూస్తుంది. ఇది సగుణ బ్రహ్మమునకు వ్యక్తరూపం మాత్రమే.

"సర్వతః అక్షి శిరో ముఖం." అంతటా కన్నులతో, శిరములతో, వదనములతో. ఈ మంత్రంలో ధర్మ విభాగము తెలుపబడ్డాయి. పరమేశ్వరుని

సాపేక్షత్వం వర్తించబడింది. అన్ని చేతులు. అన్ని పాదాలు, అన్ని నయనాలు, అన్ని శిరస్సులు, అన్ని ముఖాలూ పరమేశ్వరునివే. అన్ని శ్రోత్రాలూ పరమేశ్వరునివే. ఈ ఉపనిషత్తులోని విచిత్ర లక్షణం ఏమిటంటే సగుణ బ్రహ్మము, నిర్గుణ బ్రహ్మము—రెండు వర్ణనలయొక్క అందమైన సంయోగమే.

"సర్వతః శ్రుతిమత్ లోకే" అన్నచోట చెప్పింది ఈ ప్రపంచమనే లోకే అనగా లోకమునందు. "లోకే ప్రాణినాం" లోకే అనగా ప్రాణుల యొక్క దేహమునందు అని శ్రీ శంకరులవారు చెప్పారు. పరమేశ్వరుడు ఈ దేహమనే యంత్రాన్ని నడుపుతాడు. పరమేశ్వరుడు అంతర్యామి. అంతరాత్మ. అతడు ఈ ప్రపంచానికి దేహానికి, మనస్సుకు, ప్రాణానికి, ఇంద్రియాలకు పట్టుగొమ్మ, ఆధారం, అధిష్ఠానం, అవలంబం. దేహేంద్రియ మనస్సుల ఉనికి (the existence of body, senses and mind) బ్రహ్మము యొక్క ఉనికి (the existence of Brahman) ను నిరూపిస్తాయి. ఎందువల్లనంటే దేహేంద్రియ మనోబుద్ధుల చేష్టలకు ఆత్మ చైతన్యం (self-consciousness) ఉండితీరాలి. అందుచేతనే బ్రహ్మము అసత్ (non-existence) అనడానికి వీలులేదు.

ఆత్మసాపేక్షమైనటువంటి విశ్వసత్యం యొక్క దోషాలేవీ గాని. గుణ దోషాలు గాని బ్రహ్మమునకు (దోషములకు) చోటు లేదు. అలాగా క్షేత్రజ్ఞుడైన పర బ్రహ్మమునకు ఈ ఆత్మసాపేక్ష ప్రపంచంవల్ల, దేహేంద్రియ మనోబుద్ధులవల్ల, పంచప్రాణాలవల్ల ఎటువంటి కళంకం లేదు. అన్ని ప్రాణులలో, దేహాలలో ఒక్క ఒక చైతన్యం ఉంది. ఆ చైతన్యం సర్వవ్యాపించి. స్వయం ప్రకాశమైనది, సర్వగతమైంది. ఆ చైతన్యమే పరబ్రహ్మము. (That common consciousness is Para Brahman) దేహము, మనస్సు, బుద్ధి, ఇంద్రియములు, ప్రాణము — ఇవి స్వభావతః జడములు. కేవలం బ్రహ్మము యొక్క సాన్నిధ్యం వల్ల అవి తమ తమ పనులు చేస్తాయి. అయస్కాంతం సన్నిధిలో ఇనుము అయస్కాంతం స్వభావాన్ని పొందినట్లుగా, ఆత్మ సహితమైన దేహము, మనస్సు ఇంద్రియములు, ప్రాణము — ఇవి చైతన్య స్వభావాన్ని పొందుతాయి.

పామును రజ్జువుమీద ఏవిధంగా ఆరోపితం చేస్తామో అదేవిధంగా ప్రపంచం దాన్ని అంటే బ్రహ్మము మీద ఆరోపించారు. దీన్ని అధ్యారోపం అంటారు.

అధ్యారోపము (Super - imposition) ను అపవాదమును (The Method of negation) చే తెలిసికొనవలెను.

ఈ మంత్రం ఉపనిషత్తులో, పరమాత్మ అధ్యయనంలో, పరమాత్మ శ్లోకంగా వస్తుంది.

> సర్వేంద్రియగుణాభాసం
> సర్వేంద్రియ వివర్జితం ।
> సర్వస్య ప్రభుమీశానం
> సర్వస్య శరణం సుహృత్ ॥ 17 ॥

టీక: సర్వ ఇంద్రియ గుణ ఆభాసం = అన్ని ఇంద్రియముల చేష్టలద్వారా ప్రకాశించువాడు; సర్వ ఇంద్రియ వివర్జితం = సకలేంద్రియ రహితుడై; సర్వస్య = అందరికీ (అన్నిటికీ); ప్రభుం = ప్రభువును; ఈశానం = పాలకుడును; సర్వస్య = అందరికీ; శరణం = ఆశ్రయము; సుహృత్ = స్నేహితుడు.

భావము: ఆతడు సకల ఇంద్రియ గుణములలో ప్రకాశించుచు; అయినప్పటికి ఆతనికి సర్వేంద్రియములు లేనివాడే. ఆతడు సర్వులకు ప్రభువు. ఆతడు అందరను పాలించును. ఆతడు అందరికి శరణ్యము. ఆతడు అందరకు సుహృత్.

వివరణము: సర్వేంద్రియ గుణాభాసం అన్ని ఇంద్రియముల చేష్టలచే ప్రకాశించువాడు (Shining by the functions of all the senses). "సర్వాసు తాసు ఇంద్రియాణి శ్రోత్రాదీని ఇంద్రియాణి అంతఃకరణ పర్యంతాని సర్వేంద్రియ గ్రహణేన గృహ్యంతే". చెవులు కన్నులు మొదలగు ఇంద్రియములు మొదలుకొని అంతఃకరణ పర్యంతము ఉన్న సకలేంద్రియములు సర్వేంద్రియ అను పదముచే సూచితమగుచున్నవి. "అంతఃకరణ బహిః కరణ ఉపాధిభూతైః సర్వేంద్రియ గుణైః అధ్యవసాయ సంకల్ప శ్రవణ వచనాదిభిః అవభాసత ఇతి సర్వేంద్రియ గుణాభాసమ్". పరమాత్మకు అంతఃకరణము (మనస్సు) బాహ్యేంద్రియములు ఉపాధులు. కన్ను, చెవి, ఇ.వి. స్పర్శ, వాసన, సంకల్పము, నిశ్చయము మొదలగునవి ఇంద్రియముల యొక్క గుణములు వన

మాత్రం ప్రకాశ గుణములతో భాసించుటచే సర్వేంద్రియ గుణాభాసుడుగా యున్నాడు.

సర్వేంద్రియములు ఏవి? ఐదు జ్ఞానేంద్రియములు. ఐదు కర్మేంద్రియములు. అంతరింద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి—కూడ ఇంద్రియములే. ఉపనిషత్తు జ్ఞానేంద్రియములు కర్మేంద్రియములు—ఇవి మనోబుద్ధులతో కూడ పనిచేస్తాయి. అవి స్వతంత్రంగా పనిచేయలేవు. అందువల్ల సర్వేంద్రియములు అనే పదంలో మనస్సు, ఇంద్రియములు ఇమిడియున్నాయి.

"సర్వేంద్రియ వివర్జితం." సకల ఇంద్రియ రహితుడై "సర్వేంద్రియ వివర్జితత్వ సర్వ కరణరహితం ఇత్యర్థః. అతోన కరణవ్యాపారైః వ్యాపృతం తత్ జ్ఞేయమ్." సర్వేంద్రియ వివర్జితం అంటే సమస్త ఇంద్రియములు లేనిది. అందువల్ల దానియందు ఇంద్రియవ్యాపారములు లేవు.

పరమేశ్వరుడు కన్నులు లేకుండా చూస్తాడు. అతడు చెవులు లేకుండా వింటాడు. ముక్కు లేకుండా వాసన చూస్తాడు, నోరు లేకుండా భుజిస్తాడు; చర్మం లేకుండా స్పృశిస్తాడు; చేతులు లేకుండా గ్రహిస్తాడు; కాళ్ళు లేకుండా నడుస్తాడు. "అతడు కనబడని ద్రష్ట, వినబడని శ్రోత, అసంకల్పిత మంత. అతని కన్న మరొక ద్రష్ట లేడు, మరొక శ్రోత లేడు, మరొక మంత లేడు. అతడు పరమాత్మ. అంతర్యామి. అమృతుడు" అని బృహదారణ్యక ఉపనిషత్తు చెప్పుచున్నది. అతడు శుద్ధ చైతన్యం (PURE CONSCIOUSNESS) కాబట్టి అతనికి ఇంద్రియాలు లేకుండానే సమస్తం తెలుస్తుంటుంది (As he is pure consciousness He knows everything without the organs of perception).

"సర్వస్య ప్రభుం ఈశానం." అతడు అందరకు ప్రభువు. పాలకుడు. అతడు సర్వేంద్రియములకు నాథుడు. అతడు హృషీకేశుడు. అతడు సమస్తమును నియమిస్తాడు. అతడు త్రిలోకనాథుడు. అతడు బ్రహ్మాండములకు అధిపతి. అతడు సర్వోత్కృష్టుడు, అతడు అంతర్యామి.

"సర్వస్య శరణం బృహత్." అతడు అందరికీ రక్షకుడు. అతడు అందరికి ఆశ్రయము, అతడు మహిమాన్వితుడు. ఆ ప్రభువు అద్వితీయుడు. అతడు

ఇష్టాలలో పంచుకోవాలని కోరుకుంటాడు. పరమేశ్వరునితో ఆశ్రయము పొందాలని ప్రకటించుకుంటాడు. అతడు శాశ్వతుడు. పరమేశ్వరుడు పంచకర్మాదుల పరా యణుడు. అతడు పాపుల పాపియాల సమ విష్ణు వినాశకుడు. అతడు భగ వత్స్వరూపుడు. అతడు నిజమైన సుహృత్తు. అతడు యథార్థమైన స్నేహితుడు. పడు ప్రతిఫలాపేక్ష లేకుండా మేలు చేస్తాడు. ఇతడే నిజ స్నేహితుడు. భగవం తుడు నిజమైన శ్రేయోభిలాషి. అతడు మనందరినుండి ఏ లాభాన్ని ఎదురుచూడడు. స్వప్రయోజన అపేక్ష లేకుండా అతడు లోకానికి మేలు చేస్తాడు. అందువల్ల అతడు పరమ సుహృత్తు. అందువల్ల మనము సర్వేశ్వరుని మాత్రమే శరణు వేడుదాం.

ఈ మంత్రంలో మొదటి భాగం భగవద్గీతలోని పదమూడవ అధ్యా యమునందలి ఐదవ శ్లోకంలో కన్పిస్తుంది.

నవ ద్వారే పురే దేహీ
హంసో లేలాయతే బహిః ।
వశీ సర్వస్య లోకస్య
స్థావరస్య చరస్య చ ॥ 18 ॥

టీక: నవద్వారే పురే = తొమ్మిది ద్వారములు గల పురములో; దేహీ = జీవాత్మ, దేహస్థుడు; హంసః = పరమాత్మ, ఆత్మ; లేలాయతే = క్రీడించును; బహిః = వెలుపల; వశీ = నియామకుడు; సర్వస్య లోకస్య = సర్వప్రపంచముయొక్కయు; స్థావరస్య = స్థిరమైనవానియొక్కయు; చరస్య = జంగమమైనవానియొక్కయు; చ = మరియు.

భావము: ఆతడు తొమ్మిది ద్వారములుగల దేహ నగరమున నివసించును. ఆతడు బాహ్య ప్రపంచమునందు క్రీడించు హంస (ఆత్మ). ఆతడు జంగమ స్థావరాత్మకమైన సకల భూత ప్రపంచము నెల్ల నియమించు వాడు.

వివరణము: "నవద్వారే పురే." తొమ్మిది ద్వారములుగల నగ రములో. అనగా నవద్వారములు గలిగిన శరీరమనెడి నగరములో శరీరంలోని

తొమ్మిది ద్వారాలు ఏవి? “నవద్వారే పురే” నవద్వారాలలో పై ఆపాదించబడిన ఏడు ద్వారాలు (రెండు కన్నులు, రెండు చెవులు, రెండు నాసికా రంధ్రాలు, ఒక నోరు) శిరోభాగంలోను, రెండు ద్వారాలు (గుదము, లింగము) క్రింది భాగంలోను ఉన్న నవద్వార పురము అనికూడ అంటారు.

పురమేకాదశద్వారమజస్యావక్రచేతసః।
అనుష్ఠాయ న శోచతి విముక్తశ్చ విముచ్యతే।
ఏతద్వై తత్॥ —కఠోపనిషత్తు.

నిత్య జ్ఞానముగల ఆత్మకు (బ్రహ్మచైతన్యము) దేహమనే పదకొండు ద్వారములు గలది. ఆ బ్రహ్మమును ధ్యానించువాడు శోకమును పొందడు-అతడు సకల బంధాల నుండి విడివడి ముక్తుడగును. ఇది నా వచనంలో ఉంది. కఠోపనిషత్తులో 'పురం ఏకాదశ ద్వారం'. -(CITY WITH ELEVEN GATES). 'పదకొండు ద్వారములుగల నగరం' అని చెప్ప బడింది. దేహానికి ద్వారాలు పదకొండు అని చెప్పబడింది. అవేవనగా రెండు కనులు, రెండు చెవులు, రెండు నాసారంధ్రములు, నోరు, బొడ్డు, గుదము, లింగము, శిరస్సుమధ్యనుండే బ్రహ్మరంధ్రము.

“దేహీ” జీవాత్మ, దేహధారి. ఈ దేహం పదకొండు ద్వారాల నగరానికి ఉప మానాలు ఉన్నట్లే ఈ దేహానికి అనేకాలు ఉన్నాయి. పురానికి ద్వారపాలకులు వారిని నియమించే రాజు ప్రత్యేకంగా ఉంటారు. దేహంలోని ఇంద్రియాలు మన్నిగొనని ద్వారాలుగా ఉన్నాయి. ఈ ఇంద్రియములు అధిష్ఠాన దేవతలు వాటి నియామకులుగా ఉన్నారు. పురం ఒక రాజు ఆధీనంలో ఉంటుంది. ఆ రాజు స్వతంత్రుడై యుంటాడు. రాజు పురంతో కలియడు. రాజు వేరు, పురం వేరు. రాజ-పురం ఒకటి కాదు. అలాగే ఈ దేహం ఒక రాజు (ఆత్మ) చెందినది ఆత్మ స్వతంత్రమైనది. అది దేహంతో సంశ్లిష్టం కాదు. ఈ దేహానికి ఆధారమైన బ్రహ్మమును చింతించిన వారు దేహము నశించినా కూడా శోక విశేషములు లేనివారు. ఆత్మ రాజస్థానము ఆక్రమిస్తుంది. ఈ దేహనగరమునకు స్వామియైన రాజు ఆత్మ.

“హంసః లోకాయతే ఛమా।” అంటూ బ్రహ్మ ప్రపంచములో

క్రీడించును. ఒకడు (ఆత్మ) ఆ పిదప కార్యములను నాశనముచేయుటచే హింసయని పిలువబడినాడు. అతడు పరము ప్రయోజనమునకు ఇంతకు మునుపు హంసయని పిలువబడినాడు. హంస అంటే సర్వశ్రేష్ఠమైన పరమాత్మ. హంస నడిచేవరకు క్రీడిస్తుంది దానికి నిర్మలమైన పరిశుద్ధం కలుగదు. అలాగే పరమేశ్వరుడు ఈ విశ్వంలో క్రీడ సలుపుతాడు (లోకాలను). అతడు తన లీలతో స్వేచ్ఛగా ఉంటాడు. తొమ్మిది ద్వారాల పట్టణంలో దేహంలో జీవాత్మ (హంస) బయటకి వెళ్తుంది. అనేగా సకలాచర జగత్తును వశంచేసుకొంటూ బహుప్రముఖులను ఉద్దీపనకు తెలుపుతుంది.

"సర్వ కర్మాణి మనసా సంన్యస్య." అనే శ్లోకము భగవద్గీత లోకకర్మల సంబంధ ప్రపంచమునెల్ల విడిచిపెట్టును.

సర్వ కర్మాణి మనసా
సంన్యస్యాస్తే సుఖం వశీ।
నవ ద్వారే పురే దేహీ
నైవ కుర్వన్ న కారయన్॥ — గీత.

Mentally renouncing all actions and self-controlled, the embodied one rests happily in the nine-gated City, neither acting nor causing body and senses to act.
మానసికముగ అన్ని కర్మలను పరిత్యజించి ఆత్మ నిగ్రహము గలవాడై, దేహి తొమ్మిది ద్వారముల నగరమున సుఖముగా నివసించును, తానేమియు చేయక, దేహేంద్రియములచే చేయించకయు ఉండును.

ఇంద్రియాలను నిగ్రహించిన యోగసంపన్నుడు వివేకంతో సర్వకర్మలు త్యజిస్తాడు. ఒకడు కర్మలో అకర్మను చూస్తాడు. అతడు తొమ్మిది ద్వారాలు గలిగిన ఈ దేహంలో హాయిగా విశ్రమిస్తాడు. అతనికి చింతలు, బాధలు, ఆవేదన, భయము లేదు. అతని మనస్సు ప్రశాంతంగా ఉంటుంది. అతడు బ్రహ్మానందాన్ని అనుభవిస్తాడు. ఈ నవ ద్వార పురానికి పరమాత్మ ప్రభువు. ఆ ద్వారాలు ఇంద్రియాలు, మనస్సు, చిత్తము, బుద్ధి.

హంసపదము(ఆత్మ)జాగృతిలో నిర్గమిస్తున్నాడని అనిపించుకొంటాడు. ఆత్మ పంచభూతాత్మకమైన దేహమునుండి వేరైనది యని తెలుసుకొన్న వాడు అను

ఈ దేహంలో ప్రకాశిస్తున్నాడు అని అంటాడు.

"మనిషి సర్వస్వం కోల్పోయినా పరమాత్మ ఉన్నాడు అంతటా నిండి ఉన్నాడు. జ్ఞానవంతులైన సకల భూత ప్రపంచమంతటా వ్యాపించిన

తత్త్వజ్ఞానాన్ని పొందినవారు సమస్త బంధాలనుండి ముక్తులౌతారు. జీవన్ముక్తులై వైరాగ్యంతో సర్వకర్మల్ని త్యజించి, దేహాభిమానాన్ని, భావనను విడనాడి, ఆయన పరమపద ప్రాప్తిని సాధించి జ్ఞానమును పొంది అమృతత్వమును పొందారు.

శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తులో, భగవద్గీతలో దేహము నవద్వారపురమని ప్రస్తావన ఉన్నది. కఠోపనిషత్తులో దేహాన్ని ఏకాదశద్వారపురమని చెప్పబడింది. యోగము, బ్రహ్మసూత్రాల్లో పేర్కొనబడ్డట్టు ఈ దేహం నవద్వార పురం ఔతుంది.

భగవంతుని మహిమ అపారమైనది. ఆది, మధ్యాంతరహితుడైనట్టి దానికి కారణము అయిన ఆయన స్వరూపం ఈ మంత్రము ద్వారా తెల్పబడుచున్నది.

> అపాణిపాదో జవనో గ్రహీతా
> పశ్యత్యచక్షుః స శృణోత్యకర్ణః ।
> స వేత్తి వేద్యం న చ తస్యాస్తి వేత్తా
> తమాహురగ్ర్యం పురుషం మహాన్తమ్ ॥ 19 ॥

టీక: అపాణిపాదః = చేతులు, కాళ్ళులేనివాడు; జవనః = దూరంగా వేగముగ పోవువాడు; గ్రహీతా = పట్టగలవాడు, గ్రహించువాడు. చక్షువులు లేనివాడు; పశ్యతి అచక్షుః = నేత్రములులేకుండ దర్శించువాడు; సః = అతడు; శృణోతి అకర్ణః = చెవులు లేకుండ వినును; సః = అతడు వేత్తి = తెలిసికొనును; వేద్యం = తెలిసికోదగినదాని; న = లేదు; చ = మరియు; తస్య = అతనిని ఎరుగువారు; అస్తి = ఉన్నాడు; వేత్తా = తెలిసినవాడు; తమ్ = అతనిని; ఆహుః = చెప్పుదురు; అగ్ర్యం = ప్రథమం, మొదటిది; పురుషం = పురుషుని; మహాన్తం = గొప్పవానిగ.

భావము: కాళ్ళు, చేతులు లేకుండ అతడు దూరగామి, పట్టగలవాడు. నేత్రాలు లేకుండ అతడు చూచును. కర్ణములు లేకుండ అతడు వినును

తెలియబడవలసినదంతయు అతడెరుగును. అతనిని తెలిసికొన్న వారెవరు లేరు అతనిని ప్రత్యక్షంగా, పరోక్షంగా ఎవరూ చూడలేరు.

ఉదాహరణ: "అపాణిపాదో జవనో గ్రహీతా", అతడు చేతులు లేకుండా అన్నిటిని గ్రహిస్తాడు, కాళ్ళులేకుండా చాలా దూరం పరుగెడతాడు.

"పశ్యత్యచక్షుః స శృణోత్యకర్ణః". అతడు కండ్లు లేకుండా చూస్తాడు! అతడు చెవులు లేకుండా వింటాడు

అలాగే మనమేమీ ఇంద్రియాలు లేకుండా గ్రహిస్తాము. చూస్తాము, వింటాము. ఇంద్రియాలు లేకుండా ఇవి ఎలా సాధ్యపడుతాయి? పరమాత్మ [illegible] కాబట్టి, పరమాత్మయొక్క చిత్స్వరూపము (EMBODIMENT OF PURE CONSCIOUSNESS) కాబట్టి ఇది సాధ్యం. మనోబుద్ధులకు, ఇది చేయవలసిన పని ఏమియు లేదు. [illegible]

"స వేత్తి వేద్యం" అతడు తెలియబడవలసినదంతయు ఎరుగును. అతడు సర్వజ్ఞుడు, భూత, భవిష్యత్ వర్తమానములు అన్నియూ అతనికి తెలుసు, అతడు సర్వజ్ఞుడై సర్వసాక్షియై ఉన్నాడు. వేదములు కూడా గాఢంగా అతడు తెలియబడవలసినదంతయు తెలిసినవాడని వర్ణించాయి.

"న చ తస్యాస్తి వేత్తా" అతనిని తెలిసికొన్న వారెవరు లేరు. అతని స్వరూపము తెలుసుకొన్నవారు లేరు. "వేద న వైష కశ్చన (None understands it at all). ఎవరు దాన్ని (ఆత్మను) అర్థం చేసుకోలేరు. ప్రపంచంలో, ప్రైమరీ, హైస్కూలు, కాలేజీ విద్యార్థులు చాలా మంది ఉంటారు. M.A., లు. M.Sc, లు చదివేవారు తక్కువ సంఖ్యలో ఉంటారు. అలాగే ఆత్మసాక్షాత్కారం కోసం ప్రయత్నించేవారు [illegible] సంఖ్యలో ఉంటారు. [illegible] చాలా అరుదుగా ఉంటారు. అందువల్లనే భగవద్గీతలో భగవంతుడు ఇలా అంటాడు.

మనుష్యాణాం సహస్రేషు
కశ్చిద్యతతి సిద్ధయే।

దేవతానాం పరమం

కస్సర్వమిదం జేష్ఠ తత్త్వతః — గీతా

వేలకొలది మహాత్ములు — ఉపనిషత్ పద్ధతులను చూపుచున్నారు. ఆ విధమైన శ్రేష్ఠమైన పద్ధతులలో కూడ ఒకటి ఉపనిషత్ తత్త్వతః తెలిసికొంటారు.

అంతటివాడు బ్రహ్మను తత్త్వతః తెలుసుకోవడం. బ్రహ్మజ్ఞానాన్ని పరమోత్తమ సాధన క్లిష్టమైన విషయమని గ్రహించవచ్చు. కాని, సాధన చేసి ఉపనిషత్తు చెప్పిన పద్ధతి తప్పక, [illegible] సులభమైన, సుప్రసన్నమైన, ఉపాసనాపద్ధతులైన సాధనను అభ్యాసాన్ని సులభంగా చూపగా, పరమాత్మ

"అహం ఆత్మా ... [illegible] ... ప్రసన్నుడగు ... [illegible] ... సర్వజ్ఞుడు. సర్వవ్యాపి ... [illegible] ... అతని ... చూచును

ఆత్మానాత్మ వివేకము ... [illegible] ... ఈ క్రింది శ్లోకము వెల్లడించుచున్నది.

> అణోరణీయాన్ మహతో మహీయాన్
>
> ఆత్మా గుహాయాం నిహితోఽస్య జన్తోః ।
>
> తమక్రతుం పశ్యతి వీతశోకో
>
> ధాతుః ప్రసాదాన్మహిమానమీశమ్ ॥ 20 ॥

టీక: అణోరణీయాన్ = అణోః అణీయాన్ = సూక్ష్మమైన దానికంటె సూక్ష్మతరమైనది; మహతః మహీయాన్ = మహత్తయిన దానికంటె మహత్తరమైనది; ఆత్మా = పరమాత్మ; గుహాయాం = హృదయమను గుహయందు; నిహితః = నిక్షిప్తమైయున్నది. దాగియున్నది; అస్య జన్తోః = ఈ ప్రాణియొక్క; తమ్ = అతనిని; అక్రతుం = కోరికలు లేని; పశ్యతి = చూచును. వీతశోకః = శోకరహితుడు; ధాతుః = సృష్టికర్తయొక్క

ప్రసాదాత్ = అనుగ్రహము వలన; మహిమానం = గొప్పదైన; ఈశమ్ = ప్రభువు

భావము: సూక్ష్మతమమైన దానికంటె సూక్ష్మతరమైనదియు, మహత్తమమైన దానికంటె మహత్తరమైనదియు ఆత్మ ప్రాణికోటి హృదయమునందు నిహితమైయున్నది. కోరికలులేని వ్యక్తి దైవముయొక్క అనుగ్రహమువలన నరుడు సర్వశక్తివంతమైనదియు ఆ ఆత్మను పొందినవాడు శోకరహితుడై. అతడు మహిమాన్వితుడైన ప్రభువుగ తెలిసికొనును.

వివరణము: "అణోః అణీయాన్ మహతః మహీయాన్" ఆత్మ సూక్ష్మమైనదానికంటె సూక్ష్మమైనది. గొప్పదానికంటె గొప్పదైనది. ఏదైన ఒక వస్తువు విశ్వవ్యాప్తమై యుండదు. అది అసంభవం. అందువలన ఆత్మ సూక్ష్మమైనదానికంటె సూక్ష్మమైనది, గొప్పదానికంటె గొప్పదైనది.

"ఆత్మా గుహాయాం నిహితో అస్య జన్తోః" ఆత్మ ప్రాణికోటి ప్రతి హృదయమున నిహితమైయుండి (The Atman is hidden in the heart of each living being) "అహం ఆత్మా గుడాకేశ సర్వభూతాశయ స్థితః సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి" ఈ వాక్యములను బ్రహ్మసూక్తులు సదా ధ్యానించుచుండుము. బ్రహ్మము దేహమునందు ఏ ప్రదేశమున ప్రతి ప్రాణియొక్క హృదయములో ఆత్మ ఆసీనమై యుండును. దేవునియొక్క ఆత్మ జీవునియొక్క ఆత్మ ఒక్కటే. అన్ని ప్రాణులలో ఒకే ఒక దైవత్వం ఉంది. ఈ ప్రపంచములో ఉండే వస్తువులు కన్పించే ఆకారాలన్నియు మాయ కారణముచేత అనేకరూపములైనవట్లు ఈ ప్రపంచమంతయు పరమాత్మచే ఆక్రమింపబడినది. ప్రపంచానికి ఆత్మనుండి వేరైన స్వతంత్రమైన అస్తిత్వము లేదు.

"తం అక్రతుం పశ్యతి వీతశోకః". కోరికలనుండి ముక్తుడైనవాడు. తన మనస్సును, ఇంద్రియములను శాసింపగలిగిన ఆత్మయొక్క ఉన్నతమైన ప్రాభవ దర్శించి, శోకరహితుడౌతాడు. (He who has given up all desires for enjoyments of this ephemeral world and the other worlds and who has restrained his mind and senses and rendered

them serene and calm, attains self-realisation and hence, is freed from sorrow or grief. ఇతరేంద్రియ పరలోకభోగ వాంఛల వల్ల దీని శృంఖలంవనవారు మనస్సును ఇంద్రియాలను నిగ్రహించిన వారు. శాంత ప్రశాంతచిత్తులైనవారు ఆత్మసాక్షాత్కారమును పొందుదురు. అందువల్ల అతడు విశోకమైన మోక్షస్థితిని పొందుతాడు. అతడు శోకమును దాటుతాడు

"ధాతుః ప్రసాదాత్ మహిమానం ఈశమ్," అనే మంత్రభాగం అనుగ్రహాన్ని ఒకటి అనుసరించి మహిమాన్వితుడైన ప్రభువుగ తెలుసుకొనును. "ఇంద్రియాల్లో మనస్సును ప్రశాంతం అని పిలుస్తారు." అని దీనికి ఆధారము గ ఉంటాయి. శాస్త్ర వాదన ధాతువుల అన్నారు. ధాతు ప్రసాదాత్ అనగా సృష్టికర్త యొక్క అనుగ్రహము వలన పరమేశ్వరుని అనుగ్రహంవల్ల అతడు ఆత్మ దర్శనాన్ని పొందుతాడు. ఈ మంత్రం చాల ముఖ్యమైనది. ఆత్మ సాక్షాత్కారానికి పరమేశ్వరుని అనుగ్రహం చాల అవసరం. అనుగ్రహం సిద్ధాంతం (The doctrine of grace) ప్రస్తుతమంగా స్పష్టం చేయబడింది ఇది క్రైస్తవమైన వాక్యం?

శ్రీ శంకరులవారు "ధాతుః ప్రసాదాత్" అనే దాన్ని ధాతు సంప్రసాదాత్ అని వివరణ చేసారు. ధాతు సంప్రసాదాత్ అనగా మనస్సు యొక్క - ఇంద్రియముల యొక్క ప్రశాంతత వలన. మనస్సు, ఇంద్రియములు ప్రశాంతమైన పిదప యోగి సంతత గాఢ ధ్యానమునకు పొందగలడు. ఆ ఏకాగ్రత వలన మహిమాన్వితుడైన భగవంతుని సాక్షాత్కరింపచేసుకొనును.

ఇదే మంత్రం కఠోపనిషత్తులో రెండవ వల్లిలో, ఇరువదవ మంత్రంగా వస్తుంది. అలాగే మహానారాయణోపనిషత్తులో కూడ ఇదే మంత్రం వస్తుంది.

తరువాతి మంత్రము మంత్రద్రష్టయొక్క ఉపదేశమును తెలుపుతున్నది

వేదాహమేతమజరం పురాణం
సర్వాత్మానం సర్వగతం విభుత్వాత్ ।
జన్మనిరోధం ప్రవదంతి యస్య
బ్రహ్మవాదినో హి ప్రవదంతి నిత్యమ్ ॥ 2 ॥

వేద = తెలిసియున్నాను; అహం = నేను; ఏతం = ఈ; అజరం = ముసలితనములేని; పురాణం = ప్రాచీనమైన, సనాతనమైన; సర్వాత్మానం = అందరియొక్క ఆత్మ; సర్వగతం = సర్వవ్యాపియైన; విభుత్వాత్ = అతనియొక్క సర్వవ్యాపక స్వభావమువలన; జన్మనిరోధం = జన్మరహితమైన; ప్రవదంతి = ప్రకటించుదురు. యస్య = ఎవనియొక్క; బ్రహ్మవాదినః = బ్రహ్మమును తెలిసినవారు; హి = నిజముగా; ప్రవదంతి = వర్ణించుదురు; నిత్యం = నిత్యమైన, శాశ్వతమైన.

భావము: ఎవని బ్రహ్మవిదులు జన్మరహితునిగను, నిత్యునిగను, ప్రకటింతురో, ఎవడు సర్వవ్యాపకత్వము వలన సర్వగతుడో అటువంటి అజరమైన, పురాతనమైన, అందరికి ఆత్మయైన బ్రహ్మమును నేను ఎరుగుదును.

వివరణము: "వేదాహమేతం" వేద అహం ఏతం. నేను అతనిని ఎరుగుదును I Know Him నేను అనగా శ్వేతాశ్వతర ఈ విధముగా ఆత్మను తెలిసికొన్నాడు. ఇతడు ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందినాడు. అతడు [illegible]. అతడు [illegible] కాదు. గురుకృపాకటాక్షము పడసిన మహా తపస్వి. అందువల్లనే అతడు ధైర్యంగా "వేదాహమేతం" అని పలుకుచున్నాడు. అతడు బ్రహ్మవిదుడు. కావున అతడు సత్యమును, తన ఆత్మానుభవమును జగతికి వర్ణించుచున్నాడు.

"అజరం పురాణం" అతడు ముసలితనములేనివాడు. పురాతనమైన వాడు. దేహం పుట్టుతుంది. పెరుగుతుంది. క్షీణిస్తుంది. నశిస్తుంది. దానికి షడ్భావవికారాలు ఉన్నాయి. అది [illegible]. అది పంచభూతాత్మకం దాన్ని ఎంత జాగ్రత్తగా పోషించినప్పటికీ అది [illegible] పోతుంది. ఒక్క [illegible]. దానికి [illegible]. దానికి [illegible]. అది అఖండం. అది [illegible]. అది అనంతం. అది అవ్యయం. అది నిత్యం. [illegible]. సర్వవ్యాపియైన ఆత్మకు పుట్టుక [illegible] ముసలితనము ఎలా ఉండగలదు? పురాణం అనగా పురాతనమైన, బ్రహ్మము పురాతనమైనది. హిరణ్యగర్భుడు, మనువు, ఋషులు. వీరంతా — [illegible]

ఉండేది బ్రహ్మము. బ్రహ్మము సర్వమునకు మూలము. అది ఆది కారణము. ఉపనిషద్ బ్రహ్మము పరమాత్మయైనది. పరాత్పరమైనది. శాశ్వత బ్రహ్మమును ఎరుగవలెను ఉపాసకుడు.

"సర్వాత్మనం" అనగా అందరి యొక్క ఆత్మ. మనం బ్రహ్మము యొక్క అభివ్యక్తులు ఉన్నాము. ఉన్నచోట నుండియే అతడు వెలుగొందు చున్నాడు. అతడు సర్వ భూతాంతరాత్మయై భాసిల్లుచున్నాడు.

"సర్వగతం విభుత్వాత్" పరమేశ్వరుడు వ్యాపక శీలముగలవాడగుటచే అతడు సర్వగతుడైనాడు. పరమేశ్వరుడు అంతట నిండి సర్వవ్యాపకుడై యున్నాడు. అతడు వెనుకకు పోడు. అతడు చేసి ఉండడు. అతడు సర్వవ్యాపి. అతడు అప్రమేయుడు. అతడు అనంతుడు. అతడు అద్వైత వస్తువు.

"జన్మనిరోధం ప్రవదంతి యస్య బ్రహ్మవాదినో హి ప్రవదంతి నిత్యమ్" బ్రహ్మవాదులు అతనిని జన్మరహితుడనియు, నిత్యుడనియు ప్రకటించుదురు. "జన్మనిరోధం" జన్మరహితమైన అది అద్వయ ఆత్మకు పుట్టుక లేదు. ఆత్మ స్వయంభువు. అన్ని సర్వమునకు మూలము. మూలకారణము. పుట్టుకగలదానికి మృత్యువు ఉంటుంది. ఆత్మ జన్మరహితమైనది. అది అనాది అగుటచే దానికి పుట్టుక ఎట్లా ఉండగలదు?

బ్రహ్మవాదులు ఆత్మకు జన్మలేదని ప్రకటించుదురు. బ్రహ్మము అజము, నిత్యము, అమరము. బ్రహ్మమునకు పుట్టుకగాని, మరణముగాని, పరివర్తనగాని లేదు. అది శాశ్వతము, పురాణము, అనంతము. మనము మన అజ్ఞాన ప్రతిబింబముల పూర్వమే అతడు (బ్రహ్మము) ఉన్నాడు. అతడే విచారించువాడు. అతడే విచారణీయ వస్తువు. అతడే విచారణా ఫలము కూడ.

బ్రహ్మవిదుడు బ్రహ్మమును సత్యమని పల్కుదురు. బ్రహ్మము సత్య వస్తువు. అది సార వస్తువు. అది సర్వమునకు అధిష్ఠానము. సత్యము త్రికాలములందు మార్పులేదు. మారుచున్న వస్తువు సత్యము కానేరదు. పరివర్తన సత్యమునకు ఏ వికారములగాని, మార్పుగాని, మృత్యువు గాని లేదు. What is unchanging must be real. What is changing is unreal

ప్రత్యక్షము నకు సందర్భము ఉపనిషత్తులను కావున ప్రత్యక్షము మాత్రమేనది, అది అపరిచ్ఛిన్నము. అది అనిర్వచనము కావున సత్యమైనది. బ్రహ్మమే అది నిత్యము, సత్యము.

ఈ మంత్రములందలి సందేశ జ్ఞానానుభవమును ప్రకటించి, ప్రవర్తించి సాధకులకు తెలియజేయుచున్నది.

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిషది శాఖాయాం
తృతీయోఽధ్యాయః

చతుర్థోఽధ్యాయః

సాధక అధ్యాయము

య ఏకోఽవర్ణో బహుధా శక్తియోగాత్
వర్ణాననేకాన్ నిహితార్థో దధాతి ।
విచైతి చాంతే విశ్వమాదౌ స దేవః
స నో బుద్ధ్యా శుభయా సంయునక్తు ॥ 1 ॥

టీక: యః = ఎవడు; ఏకః = ఒకడు; అవర్ణః = వర్ణరహితుడైన- రంగులేని, జాత్యాదిరహితుడైన; బహుధా = అనేక విధములుగా, శక్తియోగాత్ = తన స్వీయశక్తి వలన; వర్ణాన్ = రంగులు; అనేకాన్ = వివిధములైన; నిహితార్థః = అగమ్యమైన ప్రయోజనముతో; దధాతి = సృష్టించునో; విచైతి = లయమొనరించునో; చ = మరియు; అంతే = అంతమునను; విశ్వం = ప్రపంచమును; ఆదౌ = మొదట; దేవః = ప్రకాశస్వరూపుడైన పరమాత్మ; సః = అతడు; నః = మనకు; బుద్ధ్యా = బుద్ధిని, శుభయా = పవిత్రమైన, మంగళప్రదమైన, పవిత్ర మైన, నిర్మలమైన, శుభప్రదమైన; సంయునక్తు = సంయోజించుగాక, సంబంధ కలిగించుగాక.

భావము: అద్వితీయుడైన భగవంతుడు తాను అవర్ణుడై యున్నప్పటికిని తనని స్వకీయశక్తితో, సాధ్యసాధనహేతువై, నిజ సంకల్పముచే నానా వర్ణములైన రంగులను సృష్టించును, మరియు యావత్ప్రపంచమును తన

చూపించ ఒకరు ఏకైక గాదింటుకోవాను. ఆ పరమేశ్వరుడు మనల్ని పవిత్ర బుద్ధి సంపన్నులను చేయుగాక.

వివరణము: "యః ఏకః అవర్ణః" పరము అద్వితీయుడే. ఒక ఒక్కడే. పరమాత్మ ఒక్కడే, ఆతడు అద్వితీయుడు. పరమాత్మ అనంతుడు, అనంతము ఒక్కటే. రెండు అనంతములు ఉండవు. కాబట్టి పరమాత్మ ఏకము. ఒకడు అవర్ణుడు. అతడు రూపరహితుడు. అతడు నిర్గుణుడు. శాంతికిరణానికి రంగులేదు. కాని, ఒక పట్టకం (Prism) గుండా వెళ్తే అది అనేక వర్ణాలుగ విభజింపబడుతుంది. బ్రహ్మము అవర్ణుడు. అయినా ఒకడు నిరాకారుడు అయినా బ్రహ్మము తన స్వయం శక్తితో అనేక రూపాలు దాల్చాడు.

"బహుధా శక్తియోగాత్ వర్ణాననేకాన్" అనేక విధములుగా తన స్వీయ శక్తితో. అనేక విధములుగా పరమాత్మ అనేక వర్ణాలను సృష్టిస్తాడు. ఈ సృష్టి ఎలా జరుగుతుంది? అనేక శక్తులతో తన సంకల్పము వలన ఈ విశ్వ వర్ణాలను కల్పించాడు.

"విచైతి చాంతే విశ్వమాదౌ స దేవః" ఇలాగ కేవల పరమాత్మ సంకల్ప ప్రయోజనముతో విశ్వమును సృష్టించింది. సృష్టించిన విశ్వమంతా అంతమైనప్పుడు పరమాత్మలో సార్థకత పొందుతూ లీనం అవుతుంది. విశ్వమును సృష్టిస్తాడు. పోషిస్తాడు. తదుపరి తనలో లయం చేసుకొంటాడు. సృష్టించినది అంతా తిరిగి తన స్వరూపమైన పరమాత్మ. ఏకము బ్రహ్మస్వరూపుడు. అతడు సర్వాన్ని లయించుకొను భగవంతుడు.

"స నో బుద్ధ్యా శుభయా సంయునక్తు." అతడు మనల్ని పవిత్ర బుద్ధి కలిగిన వారినిగా చేయుగాక. ఆత్మసాక్షాత్కారానికి సుసూక్ష్మమైన, పవిత్రమైన బుద్ధి. అంతఃకరణం అవసరం. అందుకని అటువంటి బుద్ధిని కలుగజేయమని ఋషి ప్రార్థిస్తున్నాడు.

తదేవాగ్నిస్తదాదిత్యః
తద్వాయుస్తదు చంద్రమాః ।

తదేవ శుక్రం తద్బ్రహ్మ
తదాపః తత్ ప్రజాపతిః ॥ 2 ॥

టీక : తత్ ఏవ = అదియే; అగ్నిః = అగ్ని; తత్ = అదియే; ఆదిత్యః = సూర్యుడు; తత్ = అదియే; వాయుః = వాయువు. తత్ = అదియే; ఉ = నిశ్చయముగా; చంద్రమాః = చంద్రుడు; తత్ ఏవ = అదియే; శుక్రం = నక్షత్ర ప్రకాశిత ఆకాశము; తత్ = అదియే; బ్రహ్మ = హిరణ్యగర్భుడు; తత్ = అదియే; ఆపః = నీరు; తత్ = అదియే; ప్రజాపతిః = ప్రజాపతి.

భావము: అదియే అగ్ని. అదియే ఆదిత్యుడు. అదియే వాయువు. అదియే చంద్రుడు. అదియే నక్షత్ర ప్రకాశిత ఆకాశము. అదియే హిరణ్యగర్భుడు. అదియే ఆపస్సు. అదియే ప్రజాపతి.

వివరణము : "తత్ ఏవ అగ్నిః తత్ ఆదిత్యః తత్ వాయుః తత్ ఉ చంద్రమాః" ఆ అవ్యక్త తత్త్వమే అగ్ని, సూర్యుడు, వాయువు, చంద్రుడు.

"తదేవ" అనగా ఆ అవ్యక్త తత్త్వమే. తదేవ అనగా అదియే, ఆ అవ్యక్త తత్త్వమే పరమాత్మయని నిర్దేశింపబడుటకు ఉపనిషత్తులు ఉపయోగించిన సర్వనామము అను సమీపవర్తింగ నిర్వచనముగను ఉపయోగించును. ఒకే ఒక పరమాత్మయొక్క భిన్న విభాగములు అనేక విధములైన దేవతలు. అగ్ని, సూర్యుడు వాయువు చంద్రుడు, నక్షత్రప్రకాశిత ఆకాశము, హిరణ్యగర్భుడు, ఆపస్సు, ప్రజాపతి —ఇవియన్నియును (వీరందరు) ఒకే ఒక అవ్యక్త తత్త్వము యొక్క విభిన్నాంశములు (Agni, Aditya etc. are only the different aspects of one and the same Divinity) తదేవాగ్నిః అను శ్రుతియందు అగ్ని. అగ్నిదేవునకు బ్రహ్మాంశకలదు. అట్లే సూర్యుడు, వాయువు, చంద్రుడు మున్నగు దేవతలకూడ పరబ్రహ్మాంశకలదు.

"తదేవ శుక్రం" నక్షత్రప్రకాశితమైన ఆకాశము కూడ అదియే. ఆకాశమైనను పరమాత్మయొక్క అంశయే, అవ్యక్త తత్త్వమే సర్వము.

"తద్ బ్రహ్మ" అదియే బ్రహ్మ. అదియే హిరణ్యగర్భుడు. సూక్ష్మ శరీరముల సమిష్టియైన వ్యక్తిరూపమున్న విశ్వతత్త్వమే హిరణ్యగర్భుడు.

"తత్ ఏవ తత్ ప్రజాపతిః." అదియే ఆపస్సు, అదియే ప్రజాపతి. ఆ బ్రహ్మమే ప్రజాపతి. సకల స్థూల దేహాలను వ్యాపించియున్న విశ్వాత్మయే విరాట్ పురుషుడే ప్రజాపతి. శ్రీ శంకరులవారు ప్రజాపతిగా హిరణ్య గర్భునిని, ప్రజాపతియనగా విరాట్ పురుషునిగను వివరించినారు.

ఈ అధ్యాయములోని రెండవ, మూడవ, నాలుగవ మంత్రములు సగుణబ్రహ్మమును గురించి వర్ణించుచున్నవి.

త్వం స్త్రీ త్వం పుమానసి
త్వం కుమార ఉత వా కుమారీ ।
త్వం జీర్ణో దండేన వంచసి
త్వం జాతో భవసి విశ్వతోముఖః ॥ 3 ॥

పదా: త్వం = నీవు; స్త్రీ = ఆడుది; త్వం = నీవు; పుమాన్ = పురుషుడవు; అసి = అయ్యెదవు; త్వం = నీవు; కుమారః = యౌవనవంతుడు; ఉత = లేదా; వా = మరియు; కుమారీ = కన్యవు; త్వం = నీవు; జీర్ణః = ముసలివాడవై; దండేన = కర్రతోడ; వంచసి = నడుచుచున్నావు; త్వం = నీవు; జాతః = జన్మించితివి; భవసి = అగుచున్నావు; విశ్వతో ముఖః = సర్వత్ర నీ ముఖమును ప్రత్యక్షమొనర్చువాడవు

భావము: నీవు స్త్రీవి. నీవు పురుషుడవు. నీవు యౌవనుడవు. నీవు యువతివి. ముసలివై కర్ర సాయముతో నడచు వృద్ధుడవు నీవు. విశ్వతో ముఖుడవై నీవు జన్మించితివి.

వివరణ: స్త్రీ, పురుషులు, బాలురు, బాలికలు, యువకులు, యువతులు, పెద్దలు, వృద్ధులు, శిశువులు, వస్తువులు, ప్రపంచమునందలి సకల వస్తువులు బ్రహ్మముయొక్క వ్యక్తరూపములే (manifestations of Brahman only). వాస్తవములో అంతయూ బ్రహ్మమే. సర్వం ఖలు ఇదం బ్రహ్మ (All indeed is this Brahman).

"త్వం జాతః భవసి విశ్వతోముఖః" నీవు విశ్వతో ముఖుడవుగా జన్మించితివి. బ్రహ్మముయొక్క ఏకత్వము వివిధరూపములను తనయందు ఉంచుకొని వివిధములైన అస్తిత్వముల ప్రత్యక్షమగుచున్నది. అనగా బ్రహ్మము సర్వ

వాడు విశ్వతో ముఖుడనుట సర్వేశ్వరుని సర్వవ్యాపకత్వమును. విభుత్వమును సూచించును. (Viswathomukha indicates the immanence or omnipresence of the Lord).

ఈ మంత్రం మనల్ని ఉత్తేజితుల్ని చేస్తుంది. దీన్ని నిరంతరం స్మరిస్తూంటే మన మనస్సు ఉన్నత స్థాయినందుకుంటుంది. మనకు నాస్తిక భావాలు కలుగవు. ప్రపంచములో బ్రహ్మముకానిది ఏమున్నది? సర్వమూ బ్రహ్మమయమే. "సర్వం బ్రహ్మమయం రే రే సర్వం బ్రహ్మమయం" అనే ఈ మంత్రాన్ని స్మరిస్తూంటే ఉత్తేజాన్ని పొందగలము. మనము అన్ని వేళలలో ఆ సర్వేశ్వరుని మననం చేయగలగాలము.

నీలః పతంగో హరితో లోహితాక్షః
తడిద్గర్భ ఋతవః సముద్రాః ।
అనాదిమత్ త్వం విభుత్వేన వర్తసే
యతో జాతాని భువనాని విశ్వా ॥ 4 ॥

టీక: నీలః = నీలవర్ణముగల; పతంగః = తుమ్మెద; హరితః = ఆకుపచ్చని చిలుక; లోహితాక్షః = ఎర్రని కన్నులు గలది; తడిద్ గర్భః = మెరుపుమేఘము; ఋతవః = ఋతువులు; సముద్రాః = సప్తసముద్రములు; అనాదిమత్ = అనాదియైనవాడు; త్వం = నీవు; విభుత్వేన = సర్వవ్యాపకత్వముతో; వర్తసే = వెలయుచున్నావు. ఉన్నావు; యతః = ఎవని నుండి; జాతాని = పుట్టినవి; భువనాని = ప్రపంచములు; విశ్వా = అన్ని సమస్తము

భావము: నీవు నీలవర్ణముగల పతంగమవు; నీవు ఎర్రని కన్నులుగల ఆకుపచ్చని చిలుకవు. నీవు గర్భంలో మెరుపును కలిగిన మేఘమువు. నీవు ఋతువులు, సప్త సముద్రములు నీవే అయితివి. నీవు అనాదివైనవు. సకల భువనములు నీ నుంచియే ఉద్భవించినవి.

వివరణము: "నీలః పతంగో...... ...... ఋతవః సముద్రాః"
తుమ్మెద, చిలుక, మేఘము, ఋతువులు, సముద్రములు—ఇవన్నియూ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (These parts or partitions in Brahman are fictitious and imaginary)

[illegible] ॥ 5 ॥

[illegible]

[illegible]

వివరణము: [illegible] మూల ప్రకృతి (Primordial Nature) [illegible] మూల ప్రకృతి [illegible] (COSMIC MIND) [illegible] (మూలప్రకృతి) [illegible]

ఉపాసిస్తుంది. దుష్ప్రవృత్తుల్లో పతితమైన జీవాత్మ అన్నమయ, ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయ, ఆనందమయ, ఆధ్యాత్మిక, ఆధిదైవిక, ఆధిభౌతిక తాపములను అనుభవిస్తుంది. జీవాత్మ స్వాతంత్ర్యమును కోల్పోయి ఈ అతి కష్టమైన బంధ విముక్తి మార్గాలను వదిలి, అనంత దుఃఖమును పొందుతున్నది.

"లోహిత శుక్ల కృష్ణాం" ఎరుపు, తెలుపు, నలుపు రంగులతో నొప్పారు ప్రకృతి. సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అనెడి మూడు గుణములతో ప్రకృతి ఉంటుంది. సత్త్వము పవిత్రము. రజస్సు కామము. తమస్సు అజ్ఞానము. సత్త్వము తెల్లగాను, రజస్సు ఎర్రగాను, తమస్సు నల్లగాను కొందరు వ్యాఖ్యాతలు చెప్పినారు. ఈ తెల్లదనము, ఎరుపు, నలుపు రంగులు ఉన్నాయి. పృథివి, అప్పు, తేజస్సు — ఈ మూడు రంగులు.

"అజామేకాం లోహిత శుక్ల కృష్ణాం" అనగా శ్వేతాశ్వతర మాయా శక్తి. ఏక ప్రకృతి.

"బహ్వీః ప్రజాః సృజమానాం సరూపాః" అని తనను పోలిన బిడ్డలను అనేకులను సృష్టిస్తున్నది. ప్రకృతిలో మనకు కనబడు వివిధ వస్తువుల్ని అవ్యక్తమైన ప్రకృతి సంతానం అనవచ్చు. బిడ్డలు తల్లి ప్రకృతిని పోలియుంటారు. ఆ సంతానం ప్రకృతి అంశం కాబట్టి. ప్రకృతి కార్యాలు కాబట్టి తల్లిప్రకృతి పోలికలో (సరూపాః) ఉండడం సహజమే గదా! ప్రకృతిలోని మూలాంశాలే ఈ బిడ్డలలో కూడ ఉన్నాయి. అందువల్ల పిల్లలకు తల్లి పోలిక వచ్చింది. పిల్లలు అంటే సృష్టిలోని ప్రాణులు. తల్లి అంటే మూలప్రకృతి.

"అజో హ్యేకో జుషమాణో అనుశేతే" ఇంకొక పుట్టుకలేని పురుషుడు ఆమెను ఆశ్రయిస్తాడు. ఆమెను ప్రేమిస్తాడు. ఆ ప్రకృతిని ప్రేమించు పురుషుడు ఎవరు? ప్రకృతిమాతను ప్రేమించు ఇతడు పరమేశ్వరుడే. ఇతడు సర్వప్రాణికోటికి తండ్రి. ఇతడు హిరణ్యగర్భుడు. బ్రహ్మ ఈ దేహమునకు అధిపతియైన జీవాత్మగా కూడా భావించవచ్చును.

"జహాత్యేనాం భుక్తభోగా మజోఽన్యః" మరియు ఇంకొక పుట్టుకలేని పురుషుడు ఆమెను అనుభవించిన తరువాత ఆమెను వదలివేయును.

మరియొక దృష్టికోణం ఈ జీవుడెవరు? ఇతడు ప్రకృతి బంధములోనుండి బయటపడగలిగిన శివాత్మ. అతడు శివస్వరూపుడు. ఆతడు మాయావశుడుకాడు. వందే మాయా బద్ధుడై ఆత్మస్వరూపాన్ని మరచిన భక్తుడు.

:: మంత్రములోని తాత్పర్యం ఏమిటి ?

జీవాత్మ పరమాత్మలు రెండూ ఒకే చెట్టుమీద కూర్చున్నారు. ఒకడు ఇంద్రియ సుఖాలకు లోబడి వశుడైనాడు. అతడు ఆ చెట్టు పండ్లు తింటాడు. ఇంద్రియ భోగాలు సుఖదుఃఖాలు అని తెలుసుకొంటాడు. వాటి ఫలాన్ని స్వర్గాన్ని అర్థం చేసుకొంటాడు. అతడు మనస్తత్వం పొందక గొప్పతనాన్ని. పొందుతూ ఆ తరువాత ప్రయత్నిస్తాడు. అతడు పరమాత్మతో సాంగత్యం చేస్తాడు. అతడు దాటవలసి వస్తే పొందుతాడు. అతడు తత్త్వజ్ఞానాన్ని పొందుతాడు. మన సేవ్యుడై ప్రకాశిస్తాడు. అతడు ప్రకృతికి, ప్రకృతి బద్ధులైన వారికి సాక్షి. రెండో పక్షి పండ్లను తినడాన్ని చూస్తాడు. అతడు అభిరుచియైన జీవుడు సన్నిహితుడై స్వరూపంతో ప్రకాశిస్తాడు. ఇది ఈ మంత్ర భావం.

ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా
సమానం వృక్షం పరిషస్వజాతే ।
తయోరన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్తి
అనశ్నన్ అన్యో అభిచాకశీతి ॥ 6 ॥

టీక: ద్వా = రెండు. రెండు: సుపర్ణా = అందమైన రెక్కలుగల పక్షులు; సయుజా = పరస్పర సంబంధాలు, ఎల్లప్పుడు కలిసిగ ఉండునవి, ఎప్పుడూ కలిసి; సఖాయా = స్నేహితులు; సమానం = ఒకే; వృక్షం = చెట్టును; పరిషస్వజాతే = ఆశ్రయించియున్నవి; తయోః = వాటిలో; అన్యః = ఒకటి; పిప్పలం = (కర్మ) ఫలమును; స్వాదు = తీపిని; అత్తి = తినును; అనశ్నన్ = తినకుండ; అన్య = ఇంకొకటి; అభిచాకశీతి = సాక్షిమాత్రంగా. అన్నింటిని చూచుచుండును.

భావము: అందమైన రెక్కలుగల రెండు పక్షులు పరస్పర సంబంధం కలిగి స్నేహంగా ఉన్నవి. అవి ఒకే వృక్షమును ఆశ్రయించుకొని ఉన్నవి. ఆ రెండు పక్షులలో ఒకటి తీయటి ఫలములను తినును. ఇంకొకటి ఏమీ తినక అన్నిటిని సాక్షిగా చూచుచుండును.

వివరణము: "ద్వా సుపర్ణా" రెండు పక్షులని అర్థము. జీవాత్మ, పరమాత్మ! — అవి రెండు పక్షులు. జీవాత్మ, పరమాత్మ అనేవి రెండు పక్షులుగ చెప్పబడినవి.

"సయుజా" సమానులైన. ఒకరిని పోలినటువంటి. జీవాత్మ పరమాత్మ యొక్క ప్రతిబింబము.(The individual soul is the reflection of the supreme soul), అందువల్ల అవి అనగా జీవాత్మ, పరమాత్మ ఏక రూపముగలవి అని అర్థము.

"సఖాయా". స్నేహితులు. ఈ రెండు పక్షులు అంతరంగిక స్నేహము కలిగియున్నవి. ఆ సంబంధము సఖులుగ పేర్కొనబడినది. సఖులు అనగా ఒక రకమైన స్నేహితులు.

"సమానం వృక్షం పరిషస్వజాతే." ఆ పక్షులు ఒకే ఒక వృక్షమునైన ఆశ్రయించియున్నాయి. జీవాత్మ, పరమాత్మ అనెడి పక్షులు నివసిస్తున్న చెట్టు ఏది? జీవాత్మ, పరమాత్మ దేహమనెడి వృక్షంలో నివసిస్తున్నాయి. ఈ రెండు పక్షులు దేహవృక్షంలో వసిస్తున్నాయి.

"పిప్పలం స్వాద్వత్తి." ఒక పక్షి పండును తింటున్నది. దేహవృక్షము యొక్క ఫలాలేవి? అవి కర్మఫలములు. అవి దేహవృక్షపు ఫలాలు. అవి పూర్వజన్మల ఫలాలు కూడ అవగా విషము. ఆ పండ్లలో ఒక్క తీయటి పండును తింటుంది అని ఉపనిషత్తు పేర్కొంటున్నది. జీవాత్మ తనను దేహంతో తాదాత్మ్యం చేసుకొంటాడు. కనుక ప్రతి ఫలాపేక్షతో, కర్మఫలాపేక్షతో, కర్మలొనర్చుతూ 'నేను కర్తను' అనే అహం-ప్రాయంతో ఉంటాడు. అందుకే కర్మఫలాలను అనుభవించాలి. అందువల్ల జీవుడు తన కర్మఫలాలను అనుభవించాలి. అతడు పునర్జన్మను పొందాల్సియుంటుంది.

"అనశ్నన్ (న + అశ్నన్) అన్యః" అనగా రెండవ పక్షి తినదు. అనుభవంలో ఒకటి పండును తినదు. అది ఫలాన్ని కోరదు. అది ప్రేక్షకుని వలెను వహిస్తుంది. ఈ రెండవ సుపర్ణము పరమాత్మ. ఆయన అనంతసుఖ-మయుడు అయినందున ఆయన ఫలములను తినకుండ సాక్షిగ చూస్తుంటాడు. ఆయన కేవలం సాక్షిమాత్రుడుగ ఉంటాడు.

"అనీశాశోకం" పొందుతుంటుంది. పరమాత్మ సాక్షిమాత్రుడై అన్నీ చూస్తుంటాడు. జీవాత్మ తనే అంతర్యామిగా లేదని అనుకుంటాడు. అకర్త. పరమాత్మ సర్వదా ముక్తుడు. బద్ధుడు అతడు కాకపోతే సంతోషంగా ఉంటాడు.

జీవాత్మ దేహ ఇంద్రియాలతో కూడి, కర్మఫలాలను అనుభవిస్తాడు. అతడు సుఖ దుఃఖాలను పొందుతాడు. అతడు మోహితుడై, అశక్తుడౌతాడు. పరమాత్మ సాక్షిమాత్రుడై, అకర్తృత్వ భావంతో, ఫలాపేక్షను వర్జించి నిశ్చలంగా ఆనందమయుడై ఉంటాడు.

సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నో
అనీశయా శోచతి ముహ్యమానః ।
జుష్టం యదా పశ్యత్యన్యమీశం
అస్య మహిమానమితి వీతశోకః ॥ 7 ॥

టీక: సమానే వృక్షే = ఒకే వృక్షమునందు; పురుషః = పురుషుడు, జీవాత్మ; నిమగ్నః = నిమగ్నుడై; అనీశయా = తన స్వభావమును మరచి; శోచతి = శోకించును; ముహ్యమానః = మోహితుడై; జుష్టం = ఆరాధించబడుచున్న; యదా = ఎప్పుడు; పశ్యతి = చూచునో; అన్యం = వేరైన; ఈశం = ప్రభువును; అస్య = అతని మహిమను; మహిమానం = వైభవము, మహిమ; ఇతి = అని; వీతశోకః = ముక్తుడగును

భావము: ఒకే వృక్షముపై జీవాత్మ నిమగ్నుడై, మోహితుడై తన అశక్తతను గూర్చి చింతించును. అతడు వేరైన, సదా ప్రకాశించు పరమాత్మను, వృక్షమే ఆ పరమేశ్వరుని వైభవమును తెలుసుకొని, శోకము నుండి ముక్తుడగును.

వివరణము: "సమానే వృక్షే పురుషః నిమగ్నః అనీశయా శోచతి ముహ్యమానః". ఒకే వృక్షమునందుండు జీవాత్మ దేహమను వృక్షమందు నిమగ్నుడై, దుఃఖము ననుభవించును. మోహితుడై తన అశక్తతను గూర్చి చింతించును.

శరీరాన్ని దేహాభ్యాసంలో [illegible]. అతడు దేహాన్ని ఆత్మ[illegible] [illegible]. అతడు [illegible]. [illegible] [illegible]. నేను [illegible]. నేను [illegible]. నేను [illegible]. నేను [illegible] నేను [illegible]. నేను [illegible]. నేను [illegible]. నేను [illegible]. నేను [illegible] [illegible].

"[illegible]" [illegible] (అశక్తుడు Im-potent) [illegible]. అతడు [illegible]. [illegible]. అతడు [illegible] [illegible]

"[illegible] ఇతి [illegible]". [illegible], [illegible] అతడు [illegible], [illegible].

పూర్వ [illegible] అతడు [illegible]. [illegible]. [illegible]. అతడు [illegible]. అతడు [illegible]. [illegible].

"[illegible]" [illegible]. అతడు [illegible]. [illegible]. అతడు [illegible]

ధ్యాన యోగం ద్వారా పరమేశ్వర సాక్షాత్కారం సంభవిస్తుంది. అతను శోకమునుండి. దుఃఖమునుండి. ముక్తి శాశ్వతానందాన్ని, అమృతత్వాన్ని పొందుతాడు.

ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్
యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః ।
యస్తం న వేద కిమృచా కరిష్యతి
య ఇత్తద్విదుస్త ఇమే సమాసతే ॥ 8 ॥

టీక: ఋచః = వేదములు; అక్షరే = అవినాశియైన; పరమే = సర్వోత్కృష్టమైన; వ్యోమన్ = ఆకాశ సదృశ బ్రహ్మము నందు; యస్మిన్ = ఏదైతే ఉందో; దేవాః = దేవతలు; విశ్వే = అందరూ; అధి నిషేదుః = ఉన్నారో; యః = ఎవరు; తం = అతనిని; న = లేదు; వేద = తెలిసికొనడు; కిం = ఏమి; ఋచా = వేదములు; కరిష్యతి = చేయును; యే = ఎవరు; ఇత్ = మాత్రమే; తత్ = అది; విదుః = తెలిసి కొందురో; ఇమే = వీరు; సమాసతే = తృప్తితో విశ్రమింతురు.

భావము: వేదములు సకల దేవతలు అవినాశియైన, సర్వోత్కృష్టమైన, ఆకాశసదృశ బ్రహ్మమునందు నివసించుచున్న (నివసించుదురు). ఆ అవినాశియైన పరబ్రహ్మమును తెలియని వానికి వేదములవలన ఏమి ప్రయోజనము? వానిని (బ్రహ్మమును) తెలిసికొన్నవారు మాత్రమే తృప్తులై యుండగలరు.

వివరణము: "ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్", అవినాశియైన, సర్వోత్కృష్టమైన, ఆకాశ (అనంత) బ్రహ్మమునందు వేదము ఉండును. పరబ్రహ్మము అక్షరము, పరము. ఆకాశ సదృశము. అతడు అనంతుడు అతని యందే సకల దేవతలు దేవగణములు విశ్రమించును (విశ్రమించుదురు).

"యస్తం న వేద కిమృచా కరిష్యతి", పరబ్రహ్మమును తెలియని వానికి వేదములవలన ఏమి ప్రయోజనము? బ్రహ్మమును గూర్చి పరోక్ష జ్ఞానం పొందిన మాత్రంగా లాభం లేదు అపరోక్ష సాక్షాత్కారాన్ని పొందటానికి పరోక్ష జ్ఞానం మాత్రమే చాలదు. అపరోక్ష జ్ఞానం. అనగా పరమాత్మసాక్షాత్కా

ప్రత్యక్ష సందర్శనం పొందినవారు మాత్రమే పరమానందాన్ని, నిత్య శాంతిని పొందగలరు.

“ఏకో వశీ నిష్క్రియాణాం బహూనామ్” అను సమానమైన దాన్ని (పరబ్రహ్మమును) తెలిసికొన్నవారు మాత్రమే పరమానందాన్ని, నిత్యశాంతిని పొందగలరు. ఆత్మజ్ఞానం వినా, పరబ్రహ్మ సాక్షాత్కారం వినా నిత్యశాంతి పరమానందం మనకు లభ్యం కాదు. ఈ సత్యాన్ని అన్ని ఉపనిషత్తులూ చాటుతున్నాయి. ఆనందం పరమేశ్వరునియందే పొందగలం. ఈ సత్యాన్ని అందరూ గ్రహించాలి. మనకెన్ని సంపదలు, కోరిక సౌందర్యం, ప్రేమ మాధుర్యాలు ఉన్నప్పటికీ పరబ్రహ్మ స్వరూపమైన గురుదేవుని పాదపద్మముల యందు మనస్సు లగ్నం కాకపోతే మన జీవితం నిష్ప్రయోజనమౌతుంది. శ్రీ శంకరులవారు గుర్వష్టకంలో ఇలా చెప్పారు.

షడంగాది వేదో ముఖే శాస్త్రవిద్యా
కవిత్వాది గద్యం సుపద్యం కరోతి ।
గురోరంఘ్రిపద్మే మనశ్చేన్న లగ్నం
తతః కిం తతః కిం తతః కిం తతః కిమ్ ॥

ఎంతటి గ్రంథాలు మన వేదశాస్త్రాలు వచ్చినను, గద్యపద్యాలతో అద్భుత కావ్య మైనను, సర్వశాస్త్ర ప్రవీణుడైనప్పటికీ మనస్సు గురుదేవుని పాద పద్మ పాదాలయందు లగ్నము కాకపోతే ఏముంది. ఏముంది, ఏముంది, ఏముంది?

కావున అపరోక్ష బ్రహ్మజ్ఞానము లేని వానికి ఎన్ని విద్యలున్నను అవి నిష్ప్రయోజనమౌతే. అపరోక్ష బ్రహ్మజ్ఞానము గలవారు మాత్రమే పరమానందాన్ని నిత్యశాంతిని పొందగలరు.

ఛందాంసి యజ్ఞాః క్రతవో వ్రతాని
భూతం భవ్యం యచ్చ వేదా వదంతి ।
అస్మాన్మాయీ సృజతే విశ్వమేతత్
తస్మింశ్చాన్యో మాయయా సంనిరుద్ధః ॥ 9 ॥

టీక: ఛందాంసి = నాలుగు వేదములు; యజ్ఞాః = యజ్ఞములు; క్రతవః = క్రతువులు; వ్రతాని = వ్రతములు; భూతం = జరిగిపోయినది; భవ్యం = జరుగనున్నది; యత్ = ఏదియో; చ = మరియు; వేదాః = వేదములు; వదంతి = వర్ణించుచున్నవి; అస్మాత్ = మహేశ్వరుని నుండి; మాయీ = మాయాధిపతి; సృజతే = సృష్టించుచున్నాడు; విశ్వం = ప్రపంచమును; ఏతత్ = ఈ; తస్మిన్ = దీనిలో; చ = మరియు; అన్యః = మరొకడు; మాయయా = మాయచే; సంనిరుద్ధః = బంధింపబడెను.

భావము: నాలుగు వేదములను, యజ్ఞములను, క్రతువులను, వ్రతములను, భూత భవిష్యత్తులను, వేద ప్రతిపాదిత సర్వస్వమును మహేశ్వరుని గూర్చిన ఈ జగత్ ప్రపంచమును మాయాధిపతి సృష్టించును. దీనిలో మరొకడు మాయచే బద్ధుడగుచున్నాడు.

వివరణము: "ఛందాంసి యజ్ఞాః క్రతవః వ్రతాని భూతం భవ్యం యచ్చ వేదా వదంతి" వేదాలు, యజ్ఞాలు, క్రతువులు, వ్రతాలు, జరిగిపోయినవి, జరుగబోయేవి, వేద విజ్ఞాన సర్వస్వం అవన్నీ ఆ పరబ్రహ్మం నుండియే ఉత్పన్నమౌతాయి.

"ఛందాంసి" అనగా వేదములు. ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము, సామవేదము, అథర్వణ వేదము అనబడు నాలుగు వేదములు. ఇవి పరమేశ్వరుని నుండే సృష్టింపబడినవి. యజ్ఞాః అనగా యజ్ఞములు. "దేవపూజా ప్రధాన యాగ సంబంధ విహిత విహిత క్రియాస్తు యజ్ఞాః." యాగ సంబంధమైన

*దేవ యజ్ఞాది వివిధ కర్మలను యజ్ఞాలు అంటారు. క్రతవః అనగా క్రతువులు. జ్యోతిష్టోమాదయః క్రతవః జ్యోతిష్టోమము మున్నగు యాగములను క్రతువులు అంటారు. వ్రతాని అనగా వ్రతములు. వ్రతాని చాంద్రాయణాదీని చాంద్రాయణాది వ్రతములను వ్రతములు అంటారు. భూతం అనగా జరిగినది. భూతం అతీతం. గతమైన దానిని భూతం అంటారు. భవ్యం అనగా జరుగనున్నది. భవ్యం భవిష్యం ఇవ్వం అనగా భవిష్యము. వాదోక్త కాలములో జరుగునది "యచ్చ వేదాః వదంతి" వేదములు ఏమి ప్రకటించుచున్నవో అదంతయును. అనగా వేద విజ్ఞాన సర్వస్వము.

వేదములు, వివిధ యజ్ఞములు, నానావిధములైన క్రతువులు, వ్రతములు, భూత భవిష్యత్తులు, వేదవిజ్ఞాన సర్వస్వం — వీటన్నిటినీ ఈ మాయావి సృష్టించాడు. మాయను వశీకృతము చేసుకొన్న పరబ్రహ్మము. ఈ సృష్టిలో వేరొకటిగా జీవుడు ఈ సర్వస్వాన్ని సృష్టించాడు.

పరమాత్మ మాయావి అయిన బ్రహ్మము ఈ ప్రపంచానికి ఉపాదాన కారణం ఎలా అవుతాడు? దానికి శ్రుతి ఇలా చెబుతోంది:

---

* దేవ యజ్ఞము బ్రహ్మయజ్ఞము (ఋషి యజ్ఞము), పితృ యజ్ఞము నృ యజ్ఞము, భూత యజ్ఞము అనునవి పంచ మహాయజ్ఞములు. దేవతలను తృప్తిపరచు ఆహుతులను వారికి అర్పించుటను దేవయజ్ఞం అంటారు. బ్రహ్మమును గురించి తెలిపెడు వేదాది శాస్త్రములను బోధించుటను స్వాధ్యాయము చేయుటను బ్రహ్మ యజ్ఞము అంటారు. పితృదేవతలను తృప్తి పరచునటువంటి పిండ, తర్పణ క్రియలను వారికి అర్పించుటను పితృ యజ్ఞం అంటారు. ఆకలిగొన్నవారికి, అతిథులకు అన్నపానాదులను సమర్పించుట. దీని మనుష్య యజ్ఞం అంటారు. పశువులు పక్షులు మున్నగు ప్రాణికోటికి ఆహారం సమకూర్చడం భూత యజ్ఞం అంటారు. గృహస్థు ఈ పంచ మహాయజ్ఞములను ఆచరించుట వలన తాను చేయు పాపముల నుండి విముక్తుడౌతాడు. ముఖ్యంగా స్త్రీలు ఈ మహా యజ్ఞాలు ఆచరింపవలసి ఉన్నారు.

"మాయాని మాయస్తస్మాన్ని పూర్ణ క్రియాత్ సర్వప్రపంచం ఉపపన్నం ఇత్యర్థః." మాయనుపయోగించి తన శక్తితో అన్నింటిని పరమేశ్వరుడు సృష్టించగలడు.

"అస్మాన్మాయీ సృజతే విశ్వం ఏతత్" అని యింతకు ముందు గూడిన ఈ ప్రపంచాన్ని మాయాశక్తితో సృష్టించాడు. నాగుపాము తన విషం ఏమీ చేయదు. అలాగే ఈశ్వరుడు తన మాయ ఏమీ చేయడు. ఈశ్వరుడు ఈ మాయతో ప్రపంచాన్ని సృష్టిస్తాడు. కాని సృష్టించిన కారణమును బట్టి ఆతడు బద్ధుడు కాడు. పరమేశ్వరునకు కర్తృత్వాభిమానం లేదు. ఆతనికి అహంకార పూర్వక కర్తృత్వభావన లేదు. ఈ కారణమువల్లనే సృష్టి స్థితి, లయ సంబంధమైన కర్మలు ఆతనిని బంధింపవు. "న చ మాం తాని కర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ" — గీతా. ఓ అర్జునా, నన్ను ఈ కర్మలు బంధింపవు.

"తస్మింశ్చాన్యో మాయయా సంనిరుద్ధః." జీవుడు ఇంకొకడు మాయచే బద్ధుడగును. జీవాత్మ మాయచే బద్ధుడగుచున్నాడు. ఆతడు తాను చేయు కర్మలయందు ఫలాసక్తితో, కర్తృత్వ భావనతో, అహంకారముతో కూడినవాడై బద్ధుడగుచున్నాడు. "స్వమాయయా తస్మిన్ భూతాది ప్రపంచే మాయయైవాన్యః ఇవ సంనిరుద్ధః సంబద్ధో అవిద్యయా గాఢం సంసారసముద్రే భ్రమతి ఇత్యర్థః" తన మాయచే కల్పింపబడిన ఈ పంచభూతాత్మక వికృత ప్రపంచంలో. అతడు మాయవలనే వేరుగున్నట్లు జీవాత్మ బద్ధుడౌతున్నాడు. అంటే అతడు అవిద్యా ప్రభావానికి లోనై (మాయాశక్తితో) సంసార సముద్రపు సుడిగుండంలో గిర్రున భ్రమిస్తున్నాడు.

మాయాం తు ప్రకృతిం విద్ధి
మాయినం తు మహేశ్వరం ।
తస్యావయవ భూతైస్తు
వ్యాప్తం సర్వమిదం జగత్ ॥ 10 ॥

టీక- మాయాం = మాయను; తు = నిజముగా; ప్రకృతిం = ప్రకృతిగ; విద్యాత్ = తెలిసికొనుము; మాయినం = మాయ యొక్క ప్రభువును; తు = నిజముగా; మహేశ్వరం = మహేశ్వరుడు; తస్య = అతని యొక్క; అవయవభూతైః = తన అవయవములైన ప్రాణులచే; తు = అట్లే; వ్యాప్తం = వ్యాపించబడి; సర్వం = అంతయు; ఇదం = ఈ; జగత్ = ప్రపంచము

భావము: ప్రకృతిని మాయయని తెలిసికొనుము. మహేశ్వరుని మాయయొక్క ప్రభువు అని తెలిసికొనుము. ఈ యావత్ ప్రపంచము పరమేశ్వరుని అవయవములైన ప్రాణులచే వ్యాపింపబడియున్నది.

వివరణము: "మాయాం తు ప్రకృతిం విద్ధి." ప్రకృతిని మాయ యని తెలిసికొనుము. "మాయాం తు ప్రకృతిం విద్యాత్" అని పాఠాంతరము. ప్రకృతి అంటే ఏమిటి? ప్రకృతి త్రిగుణములతో నిర్మితము. ప్రకృతి త్రిగుణాత్మకమైనది. జీవాత్మ తన చెంతను ఉన్నప్పుడు, అనగా దేహాన్ని ఆవహించి పొందితే సచేతనం ప్రకృతి చేతనంగాను, క్రియాశీలంగాను. లేని యెడల జడంగాను మాత్రమే ఉంటుంది. సాంఖ్య సిద్ధాంతం 24 తత్త్వాలు చెప్తుంది. అవేవనగా: 1-5 పృథివి, అప్పు, తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము అనెడి మహాభూతములు (పంచభూతములు); 6 అహంకారము; 7. బుద్ధి; 8- మూలప్రకృతి; 9-13 చెవులు, చర్మము, కన్నులు, నాలుక, ముక్కు అనెడి జ్ఞానేంద్రియములు; 14-18 చేతులు, కాళ్ళు, నోరు, గుదము ఉపస్థ అనెడి కర్మేంద్రియములు; 19. మనస్సు; 20-24 శబ్దము, స్పర్శ, రూపము, రసము, గంధము అనెడి విషయములు. అన్ని మహాభూతములు, అహంకారము, బుద్ధి మనస్సు, ఇంద్రియములు అన్నీ ప్రళయ కాలంలో అవ్యక్తంలో లీనమౌతాయి.

"మాయినం తు మహేశ్వరం" పరమేశ్వరుడు మాయను తన వశము చేసి ఉంచుకొనును. పరమేశ్వరుడు మాయకు అధిష్ఠానము. పరమేశ్వరుడు మాయకు ప్రేరకుడు. కేవలం పరమేశ్వరుని సన్నిధి ప్రభావం వల్ల మాయ పనిచేయ మొదలిడుతుంది.

"మయాఽధ్యక్షేణ ప్రకృతిః సూయతే సచరాచరమ్ ।
హేతునాఽనేన కౌంతేయ జగద్విపరివర్తతే ॥ — గీతా

జగమంతయు కేవలం సాక్షిమాత్రుడై అధ్యక్షత వహిస్తాడు. ప్రకృతి అంతా చేస్తుంది. జగమంతయును పాలించు కారణం వల్ల. అతని సన్నిధిలో సముద్రములో, సముద్రములో ప్రకృతి చరాచర వస్తు సృష్టి సృష్టిస్తుంది. ఈ సృష్టికి మూలకారణం ప్రకృతియే. పరమేశ్వరుని అధిష్ఠానంగా చేసుకొని ప్రకృతి అంతా చేస్తుంది. సూర్యకాంతి సహాయంతో మనమెన్నో పనులు చేస్తాం. కాని, సూర్యుడు ఆ పనులు చేయడు కదా. అలాగే పరమేశ్వరుని సాయంతో ప్రకృతి అంతా పని చేసినప్పటికీ పరమేశ్వరుడు కర్మలు అంటించుకొనువాడు కాలేడు.

"తస్య అవయవ భూతైః వ్యాప్తం సర్వం ఇదం జగత్". This whole world is pervaded by beings who are His parts భగవంతుని అవయవములైన ప్రాణులచే ఈ జగత్తు అంతయు వ్యాపించబడి యున్నది. అన్నీ పరిపూర్ణములు. భగవంతునిలో (పరమాత్మలో) భాగాలు అనేవి లేవు. భాగాలు, అవయవాలు అంగాలు అనేవి మన స్వకీయ అజ్ఞాన మూలంగా, మాయా మూలంగా కలిగినట్లు చెప్పటం. ఇది కల్పన మాత్రమే. వాస్తవంలో సర్వవ్యాపకమైన ఆత్మ వస్తువులో అవయవాలు ఏమి లేవు. అతడు నిరాకారుడు. పరమేశ్వరుడు మాయిన్ (Illusion-Maker) పరమేశ్వరుడు అంతటా వ్యాపించి యున్నాడు. ఆ పరమేశ్వరుని తెలిసికొనుటకే మనము తపించవలెను. పరమేశ్వరుని సాక్షాత్కారము పొందినచో మనకు అనంత శాంతి లభ్యమగును. ఈ విషయమే తరువాతి శ్లోకములో, మంత్రములో తెలియజేయుచున్నారు.

ఈ మంత్రంలో వేదాంతము సిద్ధాంతానికి, కొంతకు [illegible] తేడానికి [illegible] [illegible]

యో యోనిం యోనిమధితిష్ఠత్యేకో
యస్మిన్నిదం సం చ విచైతి సర్వం ।
తమీశానం వరదం దేవమీడ్యం
నిచాయ్యేమాం శాంతిమత్యంతమేతి ॥ 11 ॥

టీక: యః = ఎవడు; యోనిం యోనిమ్ = ప్రకృతియొక్క వివిధాంశములను; అధితిష్ఠతి = అధిష్ఠించి యున్నాడో; ఏకః = ఒకడే; యస్మిన్ = ఎవనిలో; ఇదం = ఈ; సం చ వి చ ఏతి = కలియుచున్నది మరియు విడిపోవుచున్నది; సర్వం = అంతయు; తమ్ = అట్టి; ఈశానం = ప్రభువును; వరదం = అనుగ్రహ ప్రదాతను; దేవం = ప్రకాశస్వరూపుని; ఈడ్యం = నీయందే స్తుతింపదగిన వానిని; నిచాయ్య = అపరోక్షజ్ఞాన సాక్షాత్కారముతో; ఇమాం = ఈ; శాంతిం = శాంతిని; అత్యంతం = శాశ్వతమైన; ఏతి = పొందును.

భావము: ఎవడు అద్వితీయుడైయుండియు ప్రకృతియొక్క వివిధాంశములందు అధిష్ఠించి యున్నాడో, ఎవనియందు ఈ విశ్వము లయమగుచున్నదో ఎవనిలో ఈ విశ్వము నానా రూపములలో కనబడుచున్నదో ఆ ప్రభువును, ఆ సర్వేశ్వరుని, ఆ వరప్రదాతను దేవునే స్తుతింపదగిన దైవమును సాక్షాత్కరింపజేసికొనువాడు నిత్యమగు అనంత శాంతిని పొందును.

వివరణము: "యో యోనిం యోనిం అధితిష్ఠత్యేకః" అద్వితీయుడు ప్రకృతి యొక్క వివిధాంశములందు అధిష్ఠించియున్నాడు. పరమేశ్వరుడు మాయా విశిష్టుడు. అతడు మాయాతీతుడు, అతడు అవ్యక్తుడైన పురుషుడు, అతడు విశుద్ధ చైతన్య పురుషుడు. మూల ప్రకృతి రూపమున నున్న మాయ, అవాంతర ప్రకృతి రూపమున నున్న ఆకారము — ఈ రెండు ప్రకృతులు "యోనిం యోనిం" చే సూచింపబడుచున్నాయి. భగవంతుడు ఈ రెండు విధములైన ప్రకృతులయొక్క సర్వ వ్యాప్తి ప్రద రూపములో అధిష్ఠితుడై, అంతర్యామి రూపములో సిద్ధుడైయున్నాడు.

"యస్మిన్నిదం సం చ వి చైతి సర్వం." ఎవనియందు ఈ విశ్వము నానా రూపములలో కనబడుచున్నదో, ఎవనిలో ఈ విశ్వము లయము నొందుచున్నదో. భగవంతుడు అద్వితీయుడు, అతడు మాయకు అధిష్ఠానము. జగత్తు తన సత్తు ప్రళయ కాలమున పరమేశ్వరునిలో లయించును. మరియు సృష్టికాలమున ఈ జగత్తు అనేకానేక రూపములలో నానా ఆకారములలో కనబడును, అందువలన పరమేశ్వరుడు సర్వశక్తి మంతుడు.

“తమ్ ఈశానం వరదం దేవం ఈడ్యమ్” అ ప్రకారము. ఆ సర్వేశ్వరుని, ఆ అనుగ్రహ ప్రదాతను, వేదములచే స్తుతింపబడు లోకముల స్వరూపుని జగన్నాథుని సర్వమునకు అధిష్ఠాత. అతడు ఈశానుడు. అనగా అతడు సర్వమును నియమించు ప్రభువు. అతడు వరదుడు అనగా అతడు శ్రేష్ఠమైన దానిని (మోక్షమును) ఇచ్చువాడు. అతడు దేవుడు. అనగా అతడు ప్రకాశస్వరూపుడు అతడు పరంజ్యోతి, అతడు స్తవనీయుడు (ఈడ్యం). అతడు వేదములచే స్తుతింపబడువాడు.

అటువంటి దేవుడే (బ్రహ్మమే) నేను (అహం బ్రహ్మాస్మి) అని సాధకుడు అపరోక్షానుభవము పొందవలెను. పరమేశ్వర సాక్షాత్కారము శాంతి ప్రదము. ఆ సాక్షాత్కార అనుభవము సద్గురుని ద్వారానే కలుగును. అది పరిపూర్ణ సాక్షాత్కార అనుభవమును ముక్తిని ప్రసాదించును. శ్రీ గురుభగవానుడు ఉపదేశించు “తత్త్వమసి” మహావాక్యమును అనుసంధానము చేయుటవల్ల ఉత్పన్నమైన సంపూర్ణ తత్త్వజ్ఞానముచే సాధకుడు, అవిద్యను, తత్కార్యములను నిర్మూలించి అనగా మాయావిముక్తుడై పర బ్రహ్మస్వరూపమును పొందును.

“నిచాయ్యేమాం శాంతిమత్యంతమేతి” అనట్లు పరమేశ్వర సాక్షాత్కారము పడసిన వానికే అత్యంత ముక్తిస్థితి కలుగు. పరమానంద నిరంతర బ్రహ్మైక్యస్థితి

సాంఖ్యుల సిద్ధాంతము ప్రకారము మొదటి మూల అవ్యక్తము (ప్రకృతి) మహత్తు, అహంకారము, మనస్సు, తన్మాత్రలు, పంచభూతములు ప్రకృతి వికారములు

యో దేవానాం ప్రభవశ్చోద్భవశ్చ
విశ్వాధిపో రుద్రో మహర్షిః ।
హిరణ్యగర్భం పశ్యత జాయమానం
స నో బుద్ధ్యా శుభయా సంయునక్తు ॥ 12 ॥

అర్థము: యః = ఎవడు; దేవానాం = దేవతలందరికీ; ప్రభవః = సృష్టికర్త; చ = మరియు; ఉద్భవః = పెంపొందించువాడు; చ = మరియు; విశ్వాధిపః = అందరికీ ప్రభువు; రుద్రః = రుద్రుడు; మహర్షిః = గొప్పఋషి. ప్రథమః హిరణ్యగర్భం = హిరణ్యగర్భుని; పశ్యత = చూచెను. జాయమానం = పుట్టుచుండగా; సః = అతడు; నః = మమ్ములను; బుద్ధ్యా = బుద్ధితో; శుభయా = పవిత్రమైన, మంగళప్రదమైన. ఉన్నతప్రదమైన; సంయునక్తు = సంపన్నుల నొనర్చుగాక.

భావము: ఆయన దేవతలను సృష్టిస్తాడు, కాపాడతాడు. సర్వ ప్రభువు, సర్వజ్ఞుడు, ప్రళయకర్త, హిరణ్యగర్భుని పుట్టుకను చూచినవాడును అయిన ఆ పరమాత్మ మమ్ము మంగళప్రదమైన బుద్ధిసంపన్నులను చేయుగాక!

వివరణము: ఈ మంత్రంలో రుద్రుడు అంటే పరమాత్మ. పర బ్రహ్మమే.

"అహమాదిర్హి దేవానాం మహర్షీణాం చ సర్వశః" సర్వవిధముల అందరి దేవతలకు. అందరి ఋషులకు — గీత. నేను మూలకారణమును. పరమేశ్వరుడను. ఈ పరమాత్మ రుద్రుడు. ఋషులకు అందరికి మూలము. వారు అతని ప్రభావమును తెలుసుకోలేరు. అతడు అందరికి కర్మఫలప్రదాత. అతడు సర్వజ్ఞుడు మొదటినుండి ఉన్నవాడు ఆదిమూలము.

ఈ పరమాత్మ హిరణ్యగర్భుని జన్మను అవలోకించెను. అతడు హిరణ్యగర్భునకు ముందరి దేవతలకు, ఋషులకు కూడ ఆదికర్త అయినాడు. అందువల్ల అతడు అనాది. మరియు పరమాత్మ సర్వప్రధానుడు మూలకారణము, అందువల్ల అతడు అనాది, అతడు అనాది కాలమున ఉన్నాడు, అతడు సర్వశక్తిమంతుడు మహాప్రభువు.

'మమ్ము పవిత్రమైన బుద్ధి కలవారిగా చేయుగాక' అని ఈ మంత్రములో ప్రార్థన చేయబడుచున్నది. పరమేశ్వరానుగ్రహమున్నచో సగుణుడు నిర్మలమైన మనస్సు ఏర్పడుతుంది, పవిత్రమనస్సు పవిత్ర ఆలోచనల మూలమైన సత్యం మనస్సు కలిగియుంటాము. సత్యం మనస్సునందు పరమే శ్వరుని నిరంతరం ధ్యానించగలము. సత్యముగా ధ్యానించేవారికే. మహా

పొందుతె పరమాత్మను ధ్యానించేవానికే సాక్షాత్కారం కలుగుతుంది. ఆత్మ సాక్షాత్కారం కలిగినప్పుడే ఆత్మజ్ఞాని ముక్తి పొందగలుగుతుంది. అందువల్ల సాధకునకు శ్రద్ధ భక్తి చాలా అవసరం. విశుద్ధ హృదయం ఆత్మ లాభ సాధనం. అటువంటి పరిశుద్ధాంతఃకరణము దైవానుగ్రహంవల్ల ఉపాసనం వల్ల సిద్ధిస్తుంది.

మూడవ అధ్యాయంలోని నాలుగవ మంత్రం ఈ అధ్యాయంలో (పన్నెండవ మంత్రము) పునరుక్తం చేయబడింది.

యో దేవానామధిపో
యస్మిన్ లోకా అధిశ్రితాః ।
య ఈశే అస్య ద్విపదశ్చతుష్పదః
కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ ॥ 13 ॥

టీక: యః = ఎవడు; దేవానాం = దేవతలయొక్క; అధిపః = ప్రభువు; యస్మిన్ = ఎవనిలో; లోకాః = ప్రపంచములు; అధిశ్రితాః = ఆశ్రయించియున్నవి; యః = ఎవడు; ఈశే = ఈశుడై, పరిపాలించుచున్నాడు; అస్య = దీనియొక్క; ద్విపదః = రెండు పాదములు గల జంతువులు; చతుష్పదః = నాలుగు కాళ్ళ జంతువులు; కస్మై దేవాయ = ఆ దేవునకు; హవిషా = హవిస్సుతో; విధేమ = అర్పించుదుము గాక.

భావము: ఎవడు దేవతలకు ప్రభువో, ఎవనిలో లోకములన్నియు ఆశ్రయించియున్నవో, ఎవడు ద్విపాద జంతువులను, నాలుగుకాళ్ళ జంతువులను పాలించునో ఆ ఆనందస్వరూపుడైన దేవునకు భక్తి శ్రద్ధలతో మనము హవిస్సులతో పూజలొసగుదుము గాక.

వివరణము: "యః దేవానాం అధిపః" ఎవడు దేవతలకు అధిపుడో పరమేశ్వరుడు అగ్నిహోత్రాది దేవతలకు ఈశ్వరుడు, స్వామి

"యస్మిన్ లోకాః అధిశ్రితాః". ఎవనిలో లోకములన్నియు విశ్రమించునో. పరమేశ్వరుడు సర్వమునకు మూల కారణము. ఆ పరమేశ్వరునిలో

ఇచ్చి లోకముల మనుచున్నాడు. అతడు సర్వ ప్రపంచమునకు ఆధారమైనవాడు, అధిష్ఠానము. రక్షకుడు. గోప్త.

"స ఏవ కాలే (కాలో) భువనస్య గోప్తా." అతడు బ్రహ్మాండ భాండమునకు రక్షణ్యాన్ని కలుగజేయును. అతడు సర్వజ్ఞుడు. సర్వశక్తుడు. ఇతడు సర్వ సృష్టిని నడుపు. తాను.

"శ్వో (శివ) దేవాః [illegible] విశ్వే" అనబడిన బ్రహ్మ స్వరూపమైన దేవునకు మనము మానసికంగా పూజలొనర్చవలెను. అందలి ఆనందమును ఉద్దేశించి మనము పరబ్రహ్మాది ధ్యానములతో పూజ చేయవలెను గాక. ఆ పరబ్రహ్మము. దేవాధిపతి, పశుపతి, సర్వాధిపతియైన ఆ పరమేశ్వరుని మనము మనః పూర్వకమైన భక్తితో, పలుమార్లను అర్చింతము గాక! ఆ ఆనంద ఘనుని మనము గాఢ భక్తితో పూజించుకొని అనంతమైన శాంతిని పొందుదుము గాక!

సూక్ష్మాతిసూక్ష్మం కలిలస్య మధ్యే
విశ్వస్య స్రష్టారమనేకరూపమ్ ।
విశ్వస్యైకం పరివేష్టితారం
జ్ఞాత్వా శివం శాంతిమత్యంతమేతి ॥ 14 ॥

టీక: సూక్ష్మాతిసూక్ష్మం = సూక్ష్మతమమైన దానికంటె సూక్ష్మతరమైనది; కలిలస్య మధ్యే = గందరగోళము మధ్య; విశ్వస్య = ప్రపంచము యొక్క; స్రష్టారం = సృష్టికర్తను; అనేకరూపం = వివిధ రూపములను ధరించువాడు; విశ్వస్య = ప్రపంచము యొక్క; ఏకం = ఒకడై; పరివేష్టితారం = పరివేష్టించినట్టి వానిని; జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని; శివం = ఆనందమయుని; శాంతిం = శాంతిని; అత్యంతం = అనంతమైన; ఏతి = పొందును

భావము: సూక్ష్మతమమైన దానికంటె సూక్ష్మతరుడును, గందరగోళము మధ్య జగత్తును సృష్టించువాడును, నానారూపములను దాల్చువాడును,

ఈ విశ్వమును పరివేష్టించియున్న ఏకైక ప్రాణమయుడైన అనంతమయుడేనని తెలిసికొనువారు అనంతమైన శాంతిని పొందుదురు.

వివరణము: "సూక్ష్మాతి సూక్ష్మం." సూక్ష్మమైనదానికంటె సూక్ష్మతరమైనది. ఏ పరమేశ్వరుడు అణువు కన్నా అణుతరుడు అని తెలిసికొనుట కష్టము. సూక్ష్మాత్ అవిజ్ఞేయం అంటే దేహం స్థూలమైనది. అది కంటికి కనబడుతుంది. దేహంతో ఇంద్రియాలను పోలిస్తే అవి సూక్ష్మతరమైనవి. మనస్సు సహకరించకుంటే ఇంద్రియాలు స్వతంత్రించి ఏ పనిని చేయలేవు అందుచేత మనస్సును ఇంద్రియాలతో పోల్చితే అది ఇంద్రియాలకంటె సూక్ష్మతరమైనది. మనస్సు సంకల్పించినప్పుడు ఏ పనిని చేయుటకు బుద్ధి నిశ్చయించుకొంటుంది. కాబట్టి బుద్ధిని మనస్సుతో పోలిస్తే అది మనస్సు కంటె సూక్ష్మతరమైనది. బుద్ధి తన తెలివికోసం ఆత్మపై ఆధారపడుతుంది. కాబట్టి సాక్షిమాత్రమైన ఆత్మ బుద్ధికంటె కూడ సూక్ష్మతరమైనది.

"కలిలస్య మధ్యే విశ్వస్య స్రష్టారం అనేక రూపం." గందరగోళము మధ్య 'కలిలస్య మధ్యే' - దీనికి పలువురు అనేక రకాలుగా అర్థవివరణం చేశారు. శ్రీ శంకరాచార్యుల ప్రకారము గహనాంధకారము మధ్యయని అర్థము. కలిలస్య మధ్యే అనగా అజ్ఞానాంధకారము మధ్య (పరమేశ్వరుడు ఈ విశ్వాన్ని సృష్టించాడు).

శ్రీ రామానుజాచార్యుల వారి విశిష్టాద్వైతం ప్రకారం ఈ ప్రపంచం బ్రహ్మముయొక్క పరిణామం. పాలు పెరుగుగా మారినట్లు బ్రహ్మము ఈ ప్రపంచంగా మారినాడు. ఇది పరిణామ వాదం. ఈ పరిణామ వాదంలో పెద్ద లోపం కనిపిస్తుంది. పూర్ణ పర బ్రహ్మములో మార్పు ఎలా కలుగజేయగలడు? కాల పరిధిలో లేని పరిపూర్ణ సాంక్రమే మార్పునకు గురవుతుంది. బ్రహ్మము దేశ కాల పరిణామాలకు అతీతుడు. అయితే మార్పులేకుండా దృశ్యమానం ఎలా సంభవిస్తుందని గందరగోళం. కదా? దీన్ని ఎలా వివరించడం?

శ్రీ శంకరాచార్యుల వారు అద్వైత సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించారు. ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారం సృష్టి జరగడం కోసం బ్రహ్మము ఏటువంటి మార్పును పొందదు. బ్రహ్మములో అంచనాతీతమైన, పవిత్రమైన ఏకాకమైన ఒక

మిథ్యాశక్తి ఉంది. ఈ అంతశ్శక్తి మాయ అంటారు, ఆ మాయయే ఈ సృష్టిని తెల్పుచున్నది. బ్రహ్మము ఈ మాయాశక్తి ద్వారానే తాను సృష్టించిన విశ్వమున ప్రవేశించెను. స్థావర జంగమ పదార్థాలు మొదలగు నామరూపాలు పరమ పురుష రూపాలు. శరీరాలు సృష్టించి తాను సృష్టించిన ఆ రూపాలలోనికి పరమాత్మ ప్రవేశించటం అనేది వట్టి మాట, అది నిజమైనది కాదు అని అలంకారికము. (The entrance is merely figurative)

"విశ్వస్యైకం పరివేష్టితారం" యావత్ ప్రపంచము ఆ ఏకైక పరమేశ్వరునిచే ఆవృతమై యుంది. పరమేశ్వరుడు సర్వవ్యాపి యగుటచే యావత్ ప్రపంచము అతనిలోనే యున్నది. అతడొక్కడే ఆవరించేడు. (He is the only one that envelops the world).

"జ్ఞాత్వా శివం శాంతిమత్యంతమేతి." ఆనందమయుడగు శివుని తెలిసికొని అత్యంత శాంతిని పొందును. శివుడు ఆనందమయుడు. అతడు సర్వవ్యాపకుడు. అతడు సృష్టికర్త, అతడు నారాయణుడు. అతడు సర్వజ్ఞుడు, అతనిని తెలిసికొనుట వల్లనే అనంత శాంతి లభించును. శివుని తెలిసికొనుట యంటే శివుని పొందుటయే. శివుడు అనగా విశ్వవ్యాపియైన పరమాత్మ. బ్రహ్మమును తెలిసికొన్నవాడు బ్రహ్మమే అగుచున్నాడు. బ్రహ్మవిద్ బ్రహ్మైవ భవతి. తరతి శోకం ఆత్మవిత్. ఆత్మను తెలిసికొన్నవాడు శోకమును దాటును. అనగా ఆత్మానుభూతిని పొందినవాడు పరమానందమును, అనంత శాంతిని పడయును.

స ఏవ కాలే భువనస్య గోప్తా
విశ్వాధిపః సర్వభూతేషు గూఢః ।
యస్మిన్ యుక్తా బ్రహ్మర్షయో దేవతాశ్చ
తమేవం జ్ఞాత్వా మృత్యుపాశాంశ్ఛినత్తి ॥ 15 ॥

టీక: సః = అతడు; ఏవ = మాత్రమే; కాలే = సకాలమున, పరిపక్వ సమయమున; భువనస్య = ప్రపంచమునకు మొత్తము, గోప్తా =

రక్షకుడు, కాపాడువాడు; విశ్వాధిపః = ప్రపంచమునకు ప్రభువు; సర్వభూతేషు = అన్ని ప్రాణులలో; గూఢః = దాగుకొని యున్నాడు; యస్మిన్ = ఎవనిలో; యుక్తాః = లీనమైయుందురు; బ్రహ్మర్షయః = బ్రహ్మర్షులు; దేవతాః = దేవతలు; చ = మరియు; తమ్ = అతనిని; ఏవం = ఇట్లు; జ్ఞాత్వా = తెలుసుకొని; మృత్యుపాశాన్ = మరణపు బంధములను; ఛినత్తి = ఖండించివేయును; నశింపజేయును.

భావము: ఆతడే కాలక్రమములో ప్రపంచమును రక్షించువాడు. అతడు సకల జీవరాశులలో దాగియున్న ఏకైక కర్త. అతనిలో బ్రహ్మర్షులు దేవతలు లీనమైయుందురు. ఆ పరమేశ్వరుని ఇట్లు తెలుసుకొని మనుజుడు మృత్యు బంధములను తెగతెంపులు చేయును.

వివరణము: "సః ఏవ కాలే భువనస్య గోప్తా". పరమేశ్వరుడు సకాలంలో మనల్ని, సర్వజీవాళిని రక్షిస్తాడు. జీవుల మంచిచెడు కర్మలు పరిపక్వమయ్యే సమయంలో, వివిధ జీవులను వారి వారి కర్మానుసారం కాపాడుతాడు, పరమేశ్వరుని దయానుగ్రహము. అందువల్ల అతడు అనుగ్రహకుడు. "గోప్తా" అనగా రక్షకుడు (Saviour). అతడు భువనస్య గోప్తా. అతడు కర్మఫల ప్రదాత. ఏ కర్మకు ఎట్టి ఫలమో పరమేశ్వరునికే తెలియును. అందువల్లనే అతడు భువనస్య గోప్తా లోక రక్షకుడు. అతడు సకాలమున అన్ని జీవులకు వారి వారి కర్మానుసారము ఫలముల నొసగును.

"విశ్వాధిపః సర్వభూతేషు గూఢః" పరమేశ్వరుడు సర్వ జీవకోటి హృదయములలో నివసించుచున్నాడు. అతడు సర్వ భూతములందు దాగియున్నాడు. బ్రహ్మ మొదలు ఒక చీమ వరకు అతడు సాక్షిమాత్రుడై అంతట దాగియున్నాడు. అతడు అన్ని అణువులందున్న నిహితుడై యుండియు విశ్వపాలకుడై వెలయుచున్నాడు. విశ్వాధిపుడనగా "విశ్వస్య స్వామీ" (ప్రపంచమునకు ప్రభువు)

"యస్మిన్ యుక్తా బ్రహ్మర్షయో దేవతాశ్చ" అతనిలో యుక్తులైన వారు బ్రహ్మర్షులు, దేవతలు. పరమేశ్వరుడు [illegible] స్వగృహము.

బ్రహ్మర్షులు, దేవతలు ఆ పరమాత్మయందే ఐక్యభావమును పొందినారు. వసిష్ఠ సనకాదులు బ్రహ్మర్షులు. బ్రహ్మాదులు దేవతలు.

"తమ్ ఏవం జ్ఞాత్వా". అతనిని ఇట్లు తెలుసుకొని. అనగా సర్వేశ్వరుడని తెలుసుకొని. "అహం బ్రహ్మాస్మి" (నేను బ్రహ్మమును) అని సాక్షాత్కారము పొంది మృత్యు పాశములను ఛేదించును. అజ్ఞానమూలకమైన పర యుండు వరకునే అజ్ఞాన బంధము ఉండునుగదా

"మృత్యుపాశాన్ ఛినత్తి". అతడు మరణబంధములను తెగటార్చి వేయును. మృత్యుపాశ అంటే మరణము (తాడు). ఏది దృఢమైన తాడు? అవిద్యయే తాడు. తమస్సే మృత్యువు. అజ్ఞానమే మరణము. అంధకారమే మృత్యువు. కామాది విషయములు పాశములు. బృహదారణ్యక ఉపనిషత్తులో "మృత్యుర్వై తమః" అని చెప్పబడియుండెను. తమస్సే మృత్యువు అన్నను, అజ్ఞానమే తాడు అని భావము. పరమేశ్వరుని తెలుసుకొన్నవాడు తాను కర్మలను ఛేదించును. అతడు మూడు గ్రంథులను తెగద్రెంచును. అవిద్య, కామము, కర్మ — ఇవి దేహమును బంధించు పాశములు. పరమేశ్వర సాక్షాత్కారముచే ఈ మూడింటి నాశనము చెందును. "అహం బ్రహ్మాస్మి" మహావాక్య ప్రత్యక్షానుభూతి వలన. అనగా ఆత్మసాక్షాత్కారము పొందినవాడు బ్రహ్మజ్ఞానాగ్నిచే సర్వ కామములను, సర్వ కర్మలను, అజ్ఞానమును భస్మీభూతము చేయును

ఘృతాత్ పరం మండమివాతిసూక్ష్మం
జ్ఞాత్వా శివం సర్వభూతేషు గూఢమ్ ।
విశ్వస్యైకం పరివేష్టితారం
జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః ॥ 16 ॥

టీక: ఘృతాత్ = నేతికంటె; పరం = సూక్ష్మతరమైన; మండమ్ = సారము; ఇవ = వలె; అతిసూక్ష్మం = మిక్కిలి సూక్ష్మము; జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని; శివం = ఆనందమయుని; సర్వభూతేషు = అన్ని ప్రాణులలో; గూఢం = దాగియున్నవాని; విశ్వస్య =

విశ్వస్య = విశ్వమునకెల్ల; ఏకం = మాత్రమే; పరివేష్టితారం = ఆవృతమై యుండువానిని; జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని; దేవం = దేవుని; ముచ్యతే = విముక్తుడగుచున్నాడు; సర్వపాశైః = అన్నిబంధనముల నుండి

భావము: నేయి సారము కంటె మిక్కిలి సూక్ష్మమైనవాడు, సర్వ భూతముల యందు ఆగి సూక్ష్మ రూపమున నిహితుడైయున్న ఆనందమయుని విశ్వమంతటిని ఆవృతమొనర్చియున్న ఏకైక పరమేశ్వరుని సాక్షాత్కరించుకొనినవాడు సకల బంధనముల నుండి ముక్తుడగును.

వివరణము: "ఘృతాత్ పరం మండం ఇవ అతి సూక్ష్మం జ్ఞాత్వా శివం సర్వభూతేషు గూఢం" నేతి సారము కన్న అత్యంత సూక్ష్మమైన వెన్నయు, అన్ని ప్రాణులలో అతి సూక్ష్మరూపమున దాగియున్నట్టి ఆనంద మయుని తెలిసికొని (సాధకుడు సర్వ పాశములనుండి విముక్తి నొందుచున్నాడు) వెన్న మీగడలో సూక్ష్మ రేణువుల రూపమున, అణువుల రూపమున కంటికి కనబడ కుండ దాగియున్నది. అలాగే పరమేశ్వరుడు సర్వప్రాణులలో సూక్ష్మ రూపములో దాగియున్నాడు. పాలను చిలికిన పిదప మాత్రమే వెన్న కంటికి కనబడును. అలాగే పరమేశ్వరుని ధ్యానించిన పిమ్మటనే ఆత్మ అనుభవ మగుచున్నది. వెన్నకొరకు పాలను (పెరుగును) ఎలా చిలుకుతున్నామో అలాగే పరమానంద ప్రాప్తి కొరకు మనము పరమాత్ముని ధ్యానించవలెను. కావున సర్వ భూతముల హృదయములలో నున్న పరమాత్మను దర్శించు టకు ధ్యానమే మార్గము.

"విశ్వస్య ఏకం పరివేష్టితారం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః". విశ్వమంతటిని పరివేష్టించియున్న ఆ ఏకైక స్వామిని తెలిసికొన్నవాడు సకల పాశములనుండి విడివడును. సూక్ష్మాతి సూక్ష్మమైన పరమాత్మ బ్రహ్మాం డమంతటిని వ్యాపించియున్నాడు. ఆత్మ చాలా సూక్ష్మమైనది అగుటవలన తెలియరానట్టిది. ఆత్మ నిరాకారము. అది ఆనందమయము. అతి చిన్నది. ఆత్మను తెలిసికొనుటకే ధ్యానము. అభ్యసించవలెను. ఈ అతీతమైన, దుర్లభమైన దానిని మనము అభ్యసించినచో కావున మనము పరమేశ్వరుని కనుగొందుము. నిత్యజీవితమున. ధ్యానానందమును

పొందజాలరు. ఆ పరమేశ్వరుని పొందుటవలననే. అనగా ఆత్మ సాక్షాత్కారమువలననే జీవుడు సర్వ బంధనముల నుండి, అనగా తాప బంధములనుండి, అవిద్యా కృతబంధములనుండి, కర్మ ప్రారబ్ధమునుండి ముక్తుడగును. ఆత్మ సాక్షాత్కారమునకు మార్గమేమి? ధ్యానమే. బ్రహ్మజ్ఞానమే దానికి మార్గము.

ఏష దేవో విశ్వకర్మా మహాత్మా
సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః ।
హృదా మనీషా మనసాఽభిక్లృప్తో
య ఏతద్ విదురమృతాస్తే భవంతి ॥ 17 ॥

టీక: ఏషః = ఈ; దేవః = భగవంతుడు, విశ్వకర్మా = విశ్వమునకు సృష్టికర్త; మహాత్మా = పరమాత్మ; సదా = ఎల్లప్పుడు; జనానాం = ప్రాణులయొక్క; హృదయే = హృదయములందు; సన్నివిష్టః = నివసించువాడు; హృదా = హృదయముచేతను; మనీషా = బుద్ధిచేతను; మనసా = మనస్సుచేతను; అభిక్లృప్తః = పరిమితునిగా భావింపబడిన; యే = ఎవరు; ఏతద్ = దీనిని; విదుః = తెలిసికొనుదురు; అమృతాః = అమృతులు, మరణములేనివారు; తే = వారు; భవంతి = అగుచున్నారు

భావము: పరమేశ్వరుడు, విశ్వసృష్టికర్త, పరమాత్మ (హృదయము చేతను, బుద్ధిచేతను, మనస్సుచేతను పరిమితునిగా గ్రహింపదగినవాడు) సర్వప్రాణుల హృదయములందు ఎల్లప్పుడు నివసించును. దీనిని తెలిసికొన్నవారు అమృతులు అగుదురు.

వివరణము: "ఏషః దేవః విశ్వకర్మా మహాత్మా". ఈ భగవంతుడు విశ్వమును సృష్టించిన పరమాత్మ. ఏషః దేవః అనగా ఈ దేవుడు. దేవుడు అనే పదం "దివ్" అనే ధాతువు నుండి వచ్చింది. "దివ్" అనగా ప్రకాశించుట. దేవుడు జ్యోతిస్వరూప పరమాత్ముడు. ఆతడు వెలుగులకు వెలుగు ఆతడు పరంజ్యోతి. ఆతడు జ్ఞాన స్వరూపుడు. ఆతడు చిద్ఘనస్వ

నిర్మిస్తాడు. "విశ్వకర్మా" అనగా విశ్వమును సృష్టించినవాడు. మహాదాది విశ్వమును సృష్టించుటచే ఆతనిని విశ్వకర్మ యని పిలుచుచున్నారు, మాయోపాధి సంసార పాశమున పరమాత్మ విశ్వరూపమును ధరించుటచే విశ్వకర్మ యనిపించుకొన్నాడు. మహాత్మ యనగా పరమాత్మ. భగవానుడు "మహాన్" (గొప్పవాడు) అగుటచేతను "ఆత్మ" (బ్రహ్మము) అగుటచేతను "మహాత్మ" అని పిలువబడినాడు. మహాత్మ యనగా సర్వవ్యాపి. అతడు అంతట వ్యాపించిన పరమాత్మ.

"సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః". భగవానుడు సర్వదా సకల ప్రాణులయొక్క హృదయములందు నివసించును. (The Lord always dwells in the hearts of all beings). అతడు హృదయాకాశమున ప్రకాశించును. అట్టి అంతరాత్మ సూర్యప్రతిబింబం వ్యాపించినట్లుగ భగవంతుడు సకల జీవుల హృదయములందు స్థితుడైయున్నాడు. అతడు మన హృదయమందే కాక ఆకాశంలో ఉన్నాడు.

"హృదా మనీషా మనసా అభిక్లృప్తః". సర్వేశ్వరుడు హృదయము చేతను, బుద్ధిచేతను, మనస్సుచేతను, అభిక్లృప్తుడు (గ్రహింపబడును, ప్రకాశించును, అనుభూతుడు) "హృదా" అనగా హృదయమునందే "హృత్ దామమునందు" ఉండుట అని అర్థము. (హృదా హృత్‌స్థేన-మానసేన). భగవానుడు "నేతి-నేతి" (ఇది కాదు, ఇది కాదు) మొదలగు నిషేధ ఉపదేశంచే అభివ్యక్తుడౌతాడు. "మనీషా" అనగా బుద్ధిచేత. "ఇది ఆత్మ, ఇది అనాత్మ." "ఇది సదసద్వివేకము" అని వివేచన చేయుటవలన బుద్ధిచే భగవానుడు అభివ్యక్తుడౌతాడు. "మనసా" అనగా మనస్సుతో విచారణచేస్తూ ఏకత్వ జ్ఞానంతో భగవానుడు ప్రకాశితుడౌతాడు. అభిక్లృప్తః అనగా కలుగుతుంది. అభిక్లృప్తః అనగా ప్రకాశిత, అభివ్యక్త అని అర్థము. భగవానుడు అంతర్యామిగా తన స్వరూపంతో అభివ్యక్తుడౌతాడు.

"య ఏతద్ విదుః అమృతాస్తే భవంతి". ఎవరు దీనిని తెలిసికొందురో వారు అమృతులు అగుదురు (Those who know this become immortal). అహం బ్రహ్మాస్మి (నేను పరబ్రహ్మమును) అనే అపరోక్షజ్ఞానం పొందినటువంటి జ్ఞానులు అమృతత్వమును. అనగా మోక్షమును

పొందుతారు. సాధన చతుష్టయ సంపన్నులైన సంన్యాసులు భగవంతుడు సర్వ సాక్షికోటి స్వరూపుడంటూ సర్వవ్యాప్తుడై యుండుట తెలిసికొంటారు. వారు 'తత్త్వమసి' మహావాక్య సంధానం చేసి, 'అహం బ్రహ్మాస్మి' అనుకొని, మననం చేసి, బ్రహ్మైక నిదిధ్యాసనం చేసి ముక్తులౌతారు. వారు అమృతులౌతారు

> యదాఽతమస్తన్న దివా న రాత్రిః
> న సన్న చాసచ్ఛివ ఏవ కేవలః ।
> తదక్షరం తత్ సవితుర్ వరేణ్యం
> ప్రజ్ఞా చ తస్మాత్ ప్రసృతా పురాణీ ॥ 18 ॥

టీక: యదా = ఎప్పుడు; అతమః = తమస్సులేదు; తత్ = అప్పుడు; న = లేదు; దివా = పగలు; న = లేదు; రాత్రిః = రాత్రి; న = లేదు; సత్ = భావము. ఉండుట; చ = మరియు; న = లేదు; అసత్ = అభావము. లేకుండుట. అపితు; శివ ఏవ కేవలః = మంగళుడుగా ప్రభువు (శివుడు) ఒకడే ఉన్నాడు; తత్ = ఆ; అక్షరం = నశించుటలేని నాశరహితమైన; తత్ = అది; సవితుః; వరేణ్యం = సవితృమండల మధ్యస్థ ప్రకాశము; ప్రజ్ఞా = విజ్ఞానము; చ = మరియు; తస్మాత్ = ఆతని నుండి; ప్రసృతా = ఉద్భవించినది; పురాణీ = అనాది సిద్ధము; సాక్షిత్వమైనది. పురాతనమైనది.

భావము: ఎప్పుడు అజ్ఞానము అదృశ్యమగునో అప్పుడు పగలు లేదు, రాత్రిలేదు; భావము లేదు, అభావము లేదు. ఉన్నది అక్షరుడైన, మంగళుడైన ప్రభువు. సవితృయొక్క పూజిత తేజస్సు ఆయన నుండి సర్వవ్యాప్తమై యుండును. అప్పుడాయన నుండి ప్రాచీన విజ్ఞానము ఉదయించినది.

వివరణము: "యదా అతమః", ఎప్పుడు అజ్ఞానము తొలగునో అజ్ఞాన మనెడి అంధకారం. మిథ్యాజ్ఞానం తొలగినప్పుడు అన్ని ద్వంద్వములైన వ్యవహారాలు. నిషేధాలు అదృశ్యమౌతాయి,

"తత్ న దివా న రాత్రిః న సత్ న చ అసత్." అజ్ఞాన సమన్వితమైన యవనికలు పగలు లేదు, రాత్రి లేదు, సత్తు లేదు.

మొదటు అంతమెందును? తత్త్వమసి మున్నగు మహా వాక్యములను అనుసంధానము చేయుటవలన ఉద్భవించు జ్ఞానముతో అవిద్య నశించును. అనగా అజ్ఞానము, తమస్సు తొలగును. అప్పుడు పగటి యొక్క ఆలోకంగాని రాత్రియొక్క చీకటిగాని ఉండదు. అలాగే సత ఆలోకంగాని, అసత ఆలోకంగాని ఉండదు. అప్పుడయినే నీకది తెలిసినప్పుడు సత్తుగాని, అసత్తుగాని ఉండదు. దీనినంతయు వచించిన బ్రహ్మము కేవలం శూన్యమని భావించరాదు. శివుడే సాధకమతో అభిప్రాయం ఏమిటి? బ్రహ్మము ఈ ప్రపంచమునకు సంబంధించిన సకలవిధమైన సాపేక్షములకు అతీతమై యుండును. అందువల్లనే,

"నైవ ఏవ కేవలః తదక్షరం తత్ సవితుర్ వరేణ్యం" అని చెప్పబడినది. అతడు అద్వితీయుడు. అతడు పూర్ణుడు. అతడు సనాతనుడు. వరించెను, ఋషులు ఉపాసించుచున్నారు. అతడు అద్వితీయుడు అతడు పరమాత్మ అతడు సూక్ష్మము కాదు. అతని స్వరూపము అవ్యక్తము అతని జ్యోతిస్వరూపము ఉదయించినది

"ప్రజ్ఞా చ తస్మాత్ ప్రసృతా పురాణీ" ఆ అనాదియగు శక్తినుండి వెలువడిన విజ్ఞానము అయినప్పటికిని, వ్యక్తమగా విజ్ఞానము, వేదములకు బ్రహ్మమును ఉపయుక్తమైనది. వేదములు అతని శ్వాసక్రియ. అతడు పురాణ విజ్ఞానమునకు మూలము. ఆ ప్రాచీన విజ్ఞానము వేదముల రూపమున మనకు లభించినా అంతదేయమనినది గుం. వేదవ్యాసులు కన్నతనకు 'తత్త్వమసి' మున్నగు మహావాక్యములను ఉపదేశించిరి. ఆ మహావాక్యములను అనుసంధానం చేయగా బుద్ధి వికసిస్తుంది.

నైనమూర్ధ్వం న తిర్యంచం
న మధ్యే పరిజగ్రభత్ ।
న తస్య ప్రతిమా అస్తి
యస్య నామ మహద్యశః ॥ 19 ॥

టీక: న = లేదు; ఏనం = ఆతనిని; ఊర్ధ్వం = ఉపరిభాగమును; న = లేదు; తిర్యంచం = అడ్డముగ; న = లేదు;

మధ్యే = మధ్యభాగమున; పరిజగ్రభత్ = పట్టుకొనగలరు; న = లేదు; తస్య = అతనియొక్క; ప్రతిమా = ప్రతిమ, పోలిక; అస్తి = కలదు; యస్య = ఎవని యొక్క; నామ = అభిధానము పేరు; మహత్ = గొప్ప; యశః = యశస్సు, వైభవము, కీర్తి.

భావము: బ్రహ్మమును పైనుండి గాని, అడ్డముగా గాని పట్టుకొను టకు సాధ్యపడదు. అతనితో పోలిక కలిగినది మరొకటి లేదు. అతని అభి ధానము మహత్ యశస్సు (మహాకీర్తి)

వివరణము. "న ఏనం ఊర్ధ్వం న తిర్యంచం న మధ్యే పరిజగ్ర భత్" బ్రహ్మమును పైనుండిగాని, అడ్డముగాగాని మధ్యలోగాని, ఎవరును పట్టుకొనలేరు. "పరిగ్రహీతుం న శక్నుయాత్" బ్రహ్మమును పట్టుకొనుటకు సాధ్యపడదు. ఎందువల్ల? "ఏవం ప్రకృతిం అతిప్రపన్న శుద్ధాత్మ ... త్ విధమైనాత్మ న ... అతి ... న పరిగ్రహీతుం పరిగ్ర హీతుం న శక్నుయాత్" పరబ్రహ్మము అతి సూక్ష్మ స్వరూపము. అపరి చ్ఛిన్నుడు, నిరవయవుడు. నిరవయవ ... ఈ కారణమువల్ల బ్రహ్మమును ఏలాగునైనను పట్టుకొనుటకు సాధ్యపడదు. మన శరీరావయవములతో మనము ఏ విధముగాను పట్టుకొనుటకు వీలుపడదు.

"న తస్య ప్రతిమా అస్తి." తస్య ప్రతిమా నాస్తి (There is no likeness of him). అతని పోలిక మరొకటి లేదు. కొందరు వ్యాఖ్యాతలు 'అతని యొక్క ప్రతిమ లేదు.' అని అర్థము చెప్పుదురు. ఏకారణమువలన అతనిని పోలినది మరొకటి లేదు? "యస్య తస్య ఏవ ఈశ్వరస్య ... నిరతిశయ ... అన్యత్ ప్రతిమా ఉపమా నాస్తి." అనంతమైన ... ఈశ్వరునకు సమానమైనది వేరొకటి లేకుండుటచే అతనికి పోలికయుండజాలదు.

"యస్య నామ మహద్ యశః". అతని పేరు మహాకీర్తి. అతని అభి ధానము 'గొప్ప యశస్సు'. "యస్య ఈశ్వరస్య నామ అభిధానం మహత్ దిగంతవ్యాప్తం సర్వత్ర పరిపూర్ణం యశః కీర్తిః." మన హేశ్వరుని

పేరు లేనివాడంటారు అనిర్దేశ్యుడైనది. అతడు సర్వత్ర పూర్ణుడైన వాడు, అతడు లేనిది ఉపనిషత్తు శ్రుతి చెప్పుచున్నది.

భగవన్నామము ఘోరమైన సంసారతరంగముల తరించుటకు ఒక సాధన మైన నావ. నామము, నామి ఒకటే. భగవన్నామము, భగవంతుడు ఒకటే. ఈ కలియుగములో మానవుడు భగవన్నామమును ఆశ్రయించి సత్వరానందము పొందవలెను. పరమేశ్వరుని పవిత్రనామము భగవన్నామము అతడే సులభ మైన, శ్రేష్ఠమైన, అపాయరహితమైన, సర్వశ్రేష్ఠమైన మార్గము. భగవంతుని జయము! భగవన్నామమునకు జయము!

న సందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య
న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనమ్ ।
హృదా హృదిస్థం మనసా య ఏనం
ఏవం విదురమృతాస్తే భవంతి ॥ 20 ॥

టీక: న = లేదు; సందృశే = చూచుటకు గ్రహణ యోగ్య ప్రదేశ. నేత్రాది ఇంద్రియములతో గ్రహించుటకు యోగ్యమైన ప్రదేశమునందు; సందర్శన క్షేత్రమునందు; తిష్ఠతి = నిలుచుచున్నది; రూపం = ఆకృతి, ఆకారము; అస్య = పరమాత్మయొక్క; న చక్షుషా పశ్యతి = కన్నులతో చూడ బడదు; కశ్చన = ఎవరు; ఏనం = ఈతని; హృదా = హృదయమునందే; హృదిస్థం = హృదయమునందు ఆసీనమైనవానిని; మనసా = మనస్సుచే; యః = ఎవరు; ఏనం = ఈతని; ఏవం = ఇట్లు; విదుః = తెలిసి కొందురు; అమృతాః = అమృతులు; తే = వారు; భవంతి = అగుదురు.

భావము: ఆతని రూపము మన కగోచరము కాదు. ఎవరును ఆతని కన్నులతో చూడలేరు. హృదయములో ఆసీనుడైయున్న వానిని ఎవరు ఆతనిని జ్ఞాన దృష్టితో తెలిసికొందురో వారు అమృతులగుదురు.

వివరణము: "న సందృశే తిష్ఠతి రూపం అస్య." అనగా ఆతని రూపము సందర్శన క్షేత్రములో లేదు. ఆతని రూపము దర్శింపబడజాలని రూపాన్ని మామూలు నేత్రాలు చూడలేవు. కాని, ఆతని రూపాన్ని దర్శించే వానికి కన్నులు కావాలి. అవి ఆతనిని లోపలి దృష్టులతో. దర్శనీయమైనా లోపల చూడగలరు.

"న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనమ్" ఎవరూ ఆయనను కన్నులతో చూడలేరు. సాధారణమైన పదార్థాన్ని మనం ఇంద్రియాల ద్వారా బాహ్య దృష్టులతో చూడగలము. కాని, ఈ ఆత్మను లోపలి ఇంద్రియాల ద్వారా కూడా దర్శింపలేము. అది మానవుని ఊహకు అతీతమైన యని రూపాన్ని మామూలు నేత్రాలు చూడలేవు. అందువల్లనే కృష్ణ భగవానుడు అర్జునునితో ఇలా అంటాడు:

న తు మాం శక్యసే ద్రష్టుం అనేనైవ స్వచక్షుషా ।
దివ్యం దదామి తే చక్షుః పశ్య మే యోగమైశ్వరం ॥ — గీత.

ఈ నీ స్వనేత్రాలతో నన్ను చూడలేవు నీవు అర్జునా. నేను నీకు దివ్య చక్షువు ప్రసాదింతును. దానితో నీవు నా అద్భుత యోగ ప్రభావమును వీక్షింపుము.

ఇప్పుడు పాఠకులు ఒక విషయం జాగ్రత్తగా గ్రహించాలి. మనస్సుతో గాని భౌతిక చక్షువులతో గాని దేవుని రూపాన్ని చూడలేము. అది బాహ్యానుభవము కాదు. అది అంతరానుభవము (Inner Experience).

"హృదా హృదిస్థం మనసా య ఏనం ఏవం విదుః అమృతాస్తే భవంతి." పరమేశ్వరుడు హృత్పద్మమందుండు అనుభవైకవేద్యుని ఎవరు తెలిసి కొందురో వారు అమృతులగుదురు. "హృదా మనసా." హృదయమనే మనస్సుతో అని అర్థము. దీనినే దివ్య చక్షువే యనియు, జ్ఞాన నేత్రమే యనియు, బ్రహ్మాకారవృత్తి యనియు అందురు. బ్రహ్మ చింతన వలన మహోన్నతమైన అంతర్గోచరమైన బ్రహ్మాకారవృత్తి లభిస్తుంది. ఆ బ్రహ్మాకారవృత్తితో బ్రహ్మమును సాక్షాత్కారం చేసుకొంటారు. బ్రహ్మాకారవృత్తి జ్ఞానచక్షువు (The eye of intuition) పోలినది.

సాధన చేయవచ్చును. "తత్త్వమసి" మొదలైన వాక్యాన్ని అనుసంధానం చేసేవాని యొక్క సాత్త్విక అంతఃకరణం నుండి ఈ బ్రహ్మాకారవృత్తి ఉదయిస్తుంది. ఈ బ్రహ్మాకారవృత్తి అజ్ఞానపు తెరను ఛేదిస్తుంది. అది అవిద్యను నశింపజేస్తుంది. అప్పుడు బ్రహ్మము తనంతట తాను ప్రకాశిస్తుంది. జీవాత్మ పరమాత్మతో తన ఏకత్వాన్ని తెలిసికొని, పరమాత్మే అవుతాడు.

జీవాత్మ పరమాత్మల ఏకత్వమును ప్రత్యక్షము చేసుకొన్న జ్ఞానులు అమృతులౌతారు, వారు అమరత్వాన్ని పొందుతారు. వారి దృష్టిలో మరణము ఉండదు. అజ్ఞానం (అవిద్య) నశించిపోతుంది. తత్త్వజ్ఞానమే (తత్త్వజ్ఞానం అనెడి అగ్నియే) వారి అవిద్యను దగ్ధం చేస్తుంది. దేహాంత కాలం వరకు ప్రారబ్ధ కర్మ అనుభవం అంతమయితే అప్పుడు దేహాభిమానం లేని 'అహం బ్రహ్మాస్మి' అను అనుభూతి జ్ఞాన మహిమవల్ల, జీవన్ముక్తులు దేహపాతానంతరం అమృతులౌతారు.

అజాత ఇత్యేవం
కశ్చిద్భీరుః ప్రపద్యతే ।
రుద్ర యత్తే దక్షిణం ముఖం
తేన మాం పాహి నిత్యమ్ ॥21॥

టీక: అజాత ఇతి ఏవం = పుట్టుకలేనివాడవని; కశ్చిత్ భీరుః = భయపడిన వారెవరో; ప్రపద్యతే = సమీపించును; రుద్ర = హే రుద్ర, దుఃఖ నివారకా; యత్ = ఏది; తే = నీయొక్క; దక్షిణం = ప్రసన్నమైన, దయగల, ఆనందమయమైన, అనుగ్రహపూర్ణమైన; ముఖం = వదనము; తేన = దానితో; మాం = నన్ను; పాహి = రక్షింపుము; నిత్యం = ఎల్లప్పుడు, ఎప్పుడూ, సర్వదా, సతతము.

భావము: నిన్ను పుట్టుకలేనివానిగా సంసార భయకంపితులు కొందరు నిన్ను శరణుజొచ్చుచున్నారు. హే రుద్రదేవా, ప్రసన్నవదనముతో నన్ను అనవరతము రక్షింపుము.

వివరణము: "అజాత ఇతి ఏవం కశ్చిత్ భీరుః ప్రపద్యతే" నన్ను రక్షించువానిగా భావించిన కొందరు భయకంపితులు నన్ను సమీపింతురు. వికేశ వైరాగ్య సంపన్నులైన కొందరు జిజ్ఞాసువులు మాయను గురించి బాగా తెలుసుకొను వారు. వారు సంసారమునుండి విముక్తిని కోరెదరు. వారు అనేకవిధముల మహోదధివలె విస్తారమైన బాధలను కోరుకొనరు. కృష్ణుడే ఈ సంసారసాగరమునుండి నను దాటించే నావ. కావున ఆ సముద్రముపై పయనించునది వారి గాధ. భక్తియే సముద్రములో దయనీయమైన సురక్షితం. తనయందే సహజమైన భక్తిభావము కలిగిన మోక్షప్రియులు భయపడిన నను వారి మహోదధి నుండి ఉద్ధరించుటకు పరమేశ్వరుని తమకు శక్తి నొసగి ప్రసాదించవలసినదిగా ప్రార్థన చేయుదురు.

పాపవిముక్తులు సంపన్నులు. సంసార సాగరమును నిత్యముగా దాటగోరు మోక్షప్రియులు పరమేశ్వరుని "పాహి మాం, పాహి మాం" అని సమీపింతురు. వారు భగవంతుని భక్తి ప్రపత్తులతో ప్రార్థింతురు. వారు పరమేశ్వరుని నిత్యం భక్తిమతో ధ్యానింతురు. వారు భగవంతుని పాదములు సేవింతురు. వారు భగవన్నామమును గానము చేయువారు. శ్రీహరి వారు భగవంతుని పొందుదురు. వారు పరమేశ్వరునితో ఏకమయ్యెదరు. వారు పరమేశ్వరునితో సాయుజ్యము పొందెదరు. వారు బ్రహ్మైక్యమును పొందుదురు.

"రుద్ర యత్తే దక్షిణం ముఖం తేన మాం పాహి నిత్యమ్" ఓ రుద్ర, నీ ప్రసన్న వదనముతో నన్ను సర్వదా కాపాడుము. దక్షిణ ముఖము అనగా ప్రసన్న వదనము, రుద్రుని యొక్క దక్షిణ ముఖము బాధ ఉపశమనకరమైనది. రుద్రుని ధ్యానించువారికి ఆహ్లాదం కలుగజేయును. జిజ్ఞాసువు రుద్రుని శరణు చేయుచున్నారు. "నన్ను శరణాగతుని నన్ను కాపాడుము" అని ఇట్లు ప్రార్థించుచు:

దీనా అస్య దుఃఖౌఘ తాపవ్యథాపం
ప్రపద్యే హరే ఆపన్నం మాం శంకర శంభో.

వనలీలవనము, వృక్షక, సుఖము, హృదయముతో నేను లసించి పోవుచున్నాను. ఓ పరమేశ్వరా, రుద్రా, విష్ణు ఈశ్వరా లోక్యము వస్తు పాహిముము, రక్షింప్వము

మా నస్తోకే తనయే మా న ఆయుషి
మా నో గోషు మా న అశ్వేషు రీరిషః ।
వీరాన్ మా నో రుద్ర భామితో
వధీర్హవిష్మంతః సదమిత్ త్వా హవామహే ॥ 22 ॥

టీక: మా = వద్దు; నః = మాకు; తోకే = బిడ్డలలో తనయే = మనుమలలో; మా = వద్దు; నః = మాయొక్క; ఆయుషి = జీవిత పరిమితిలో; మా = వద్దు; నః = మాయొక్క; మా = వద్దు; నః = మాయొక్క; గోషు = ఆవులలో; మా = వద్దు; నః = మాయొక్క; అశ్వేషు = గుర్రములలో; రీరిషః = బాధకలిగించుము; వీరాన్ = వీరులను; మా = వద్దు; నః = మాయొక్క; రుద్ర = ఓ రుద్ర, భామితః = కోపముతో; వధీః = చంపకు; హవిష్మంతః = హవిస్సులతో; సదమిత్ = ఎల్లప్పుడు; త్వా = నిన్ను; హవామహే = ప్రార్థించుచున్నాము

భావము: ఓ రుద్ర, మా బిడ్డలను హింసించకుము. ఓ భగవన్, మా మనుమలను గాని, మా జీవితములను గాని, ఆవులను గాని, గుర్రములను గాని బాధించకుము. మరియు నీ కోపములో మా వీరులను సంహరించకుము. మేము నిన్ను సదా హవిస్సులతో (నైవేద్యములతో) ప్రార్థించుచున్నాము.

వివరణము: "మా నః తోకే తనయే మా నః ఆయుషి మా నః గోషు మా నః అశ్వేషు రీరిషః". ఓ పరమేశ్వర, మా బిడ్డలను మనుమలను, మా జీవితములను, ఆవులను, గుర్రములను హింసించకుము. అస్మాకం పుత్రే వినాశం మా కార్షీః. అస్మాకం పౌత్రే మరణం మా కార్షీః. అస్మాకం గోషు అశ్వేషు రోషణం మా కార్షీః. అస్మాకం ఆయుషి శోషణం

మా గుర్రాలను, ఓ రుద్ర, మా భృత్యులను హింసింపవద్దు మా పశువులను బాధింప వద్దు మా భవనము, గృహములను నశింపజేయకుము. మా ఆయుస్సును క్షీణింపజేయకుము,

"వీరాన్ మా నో రుద్ర భామితో వధీః హవిష్మంతః సదమిత్ త్వా హవామహే." ఓ రుద్ర, నీ కోపముతో మా వీరులను సంహరింపకుము. మేము నిన్ను సదా హవిస్సులతో ప్రార్థించుచున్నాము. "వీరాన్" అనగా వీరులను. బ్రహ్మక్షత్రియాదులు వివిధముగా ప్రసిద్ధమైన వీరులు. సంయమశక్తి తో ఆధ్యాత్మిక వీరులు తపస్సుతో, ఇంద్రియనిగ్రహముతో, దానముతో, శమ సంస్కారాలతో (అన్యమతమైన యుద్ధాన్ని) సాగిస్తారు. వీరి అనేక అర్థం [illegible] [illegible] ఉపయోగించిన యజ్ఞంలో. [illegible]. [illegible] [illegible], [illegible] ఆ [illegible] [illegible] ప్రపంచ యుద్ధం [illegible] [illegible] సంవత్సరాల తర్వాత ఆగిపోతుంది. కాని, ఆ అంతర్యుద్ధం [illegible] [illegible] సాగుతూనే యుంటుంది. అందువల్లనే బ్రహ్మక్షత్రియులను [illegible]. [illegible] యుద్ధ సేనానాయకుల కంటె గొప్పవారు. యుద్ధంలో చచ్చిపోయినవారు మరల తిరిగి రారు. కాని, ఆధ్యాత్మిక [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. "[illegible]" అనగా [illegible] [illegible], ఓ రుద్ర. నీ కోపంలో మా ఆధ్యాత్మిక యోధులను [illegible] [illegible]? "హవిష్మంతః సదమిత్ త్వా హవామహే." (We invoke Thee always with offerings). హవిస్సులతో మేము నిన్నెల్లప్పుడు ఆవా హనచేయు చున్నాము "సదైవ" [illegible] అర్పించాము. నీవు మమ్ములను [illegible] రక్షింపవలసినదిగా కోరుచున్నాము

మా పుత్రులను గాని, యువకులను గాని. యువతులను గాని. వృద్ధులను గాని. పశువులను గాని. గుర్రాలను గాని. ఏ ఇతర ప్రాణులను గాని. [illegible] గాని [illegible] [illegible] [illegible] ప్రార్థన హవిస్సులతో [illegible] [illegible]. ఇది లోకకల్యాణార్థము చేయబడిన అందమైన ప్రార్థన. (This is a beautiful mantra (Prayer) for the Prosperity of the entire world).

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిషది చతుర్థోఽధ్యాయః

పంచమోఽధ్యాయః

పంచమ అధ్యాయము

ద్వే అక్షరే బ్రహ్మపరే త్వనంతే
విద్యావిద్యే నిహితే యత్ర గూఢే।
క్షరం త్వవిద్యా హ్యమృతం తు విద్యా
విద్యావిద్యే ఈశతే యస్తు సోఽన్యః ॥ 1 ॥

టీక: ద్వే = రెండు; అక్షరే = అక్షరమునందు; బ్రహ్మపరే = సర్వోత్కృష్టమైన బ్రహ్మమునందు; తు = నిజముగా; అనంతే = అనంతము నందు; విద్యావిద్యే = జ్ఞానము, అజ్ఞానము; నిహితే = స్థాపితే, ఉన్నవి; యత్ర = ఎచటనో; గూఢే = అనభివ్యక్తే, దాగియున్నవి; క్షరం = క్షరము; తు = నిజముగా; అవిద్యా = అజ్ఞానము; హి = నిజముగా; అమృతం = అమృతమైనది; తు = నిజముగా; విద్యా = జ్ఞానము; విద్యావిద్యే = జ్ఞానము, అజ్ఞానము; ఈశతే = పాలించును. నిగ్రహించును; యః = ఎవడు; తు = నిజముగా. సః = అతడు; అన్యః = భిన్నుడైన.

భావము: అజ్ఞానము నశ్వరమైనది. జ్ఞానము శాశ్వతమగు అమృతమైనది. అవ్యయమైన, అనంతమైన, సర్వోత్కృష్టమైన పరబ్రహ్మము నందు జ్ఞానము-అజ్ఞానము దాగియున్నవి. అజ్ఞానమును, జ్ఞానమును — ఈ రెండింటిని నియమించు బ్రహ్మము వానికంటె పూర్తిగ భిన్నము.

వివరణ: "ద్వే అక్షరే బ్రహ్మపరే తు అనంతే విద్యావిద్యే నిహితే యత్ర గూఢే". అక్షరమైన, అనంతమైన, సర్వోత్కృష్టమైన బ్రహ్మము నందు జ్ఞానము అజ్ఞానము రెండు దాగియున్నవి. అక్షరే అనగా అవినాశియైన బ్రహ్మమునందు జ్ఞాన, అజ్ఞానములు దాగియున్నవి. బ్రహ్మపరే అనగా

హిరణ్యగర్భునికంటె గొప్పవాడైన సర్వోత్కృష్ట బ్రహ్మమునందు, పర బ్రహ్మమునందు విద్య, అవిద్యలు రెండును నిగూఢమైయున్నవి. విద్య- అవిద్య —ఇవి రెండూ బ్రహ్మములో దాగియున్నవి. బ్రహ్మము విద్య, అవిద్యల కంటె విభిన్నుడు. అతడు సాక్షి. అతడు విద్య, అవిద్యల చేష్టలను గమనించు చూచుచుండును. అతడు అసంగుడు. అతడు విద్య అవిద్యలతో నిర్లిప్తుడు.

"క్షరం తు అవిద్యా." అజ్ఞానము క్షయముగా మృతమైనది. అవిద్య సహజముగా మృతమైనది. వినాశమైనది, నశ్వరమైనది. అది బంధహేతువు. అది సంసృతి కారణము. అది సంసారమునకు కారణము. అవిద్య మనస్సులో ఉంటుంది. బ్రహ్మము దాన్ని పాలిస్తాడు, బ్రహ్మము అవిద్యను నియమిస్తాడు, శాసిస్తాడు. నిగ్రహిస్తాడు, అదుపులో ఉంచుతాడు, ఆ విద్య మనస్సు యొక్క వికారం. అది బ్రహ్మములో దాగియుంది.

"హ్య అమృతం తు విద్యా." జ్ఞానము యథార్థముగ అమృతమైనది. అది మోక్ష హేతువు. అది ముక్తి కారణము. విద్య మనస్సులో ఉంటుంది. బ్రహ్మము దాన్ని పాలిస్తాడు బ్రహ్మము విద్యను నియమిస్తాడు. బ్రహ్మము జ్ఞానమును శాసిస్తాడు, నిగ్రహిస్తాడు, అదుపులో ఉంచుతాడు. జ్ఞానం మనస్సు యొక్క వికారం. అది బ్రహ్మములో దాగియుంది.

"విద్యావిద్యే ఈశతే యస్తు సో౽న్యః. జ్ఞానమును, అజ్ఞానమును — ఈ రెండింటిని నియమించు బ్రహ్మము వానికంటె పూర్తిగ భిన్నుడు. విద్యను, అవిద్యను శాసిస్తాడు అతడు వాటికి సాక్షిగ ఉండుటచే ఆ రెండింటికి భిన్నుడై యున్నాడు. యః తు ఈశః విద్యావిద్యే ఈశతే సః అన్యః అన్యః ఏవ సాక్షిత్వాత్. అతడు విద్యను, అవిద్యను శాసిస్తాడు. అతడు సాక్షిగ ఉండుటచేత ఆ రెండింటికి భిన్నుడై యున్నాడు."

అలా సాక్షిగా ఉన్నది ఎవరో రెండవ మంత్రంలో చెప్పబడుతుంది.

యో యోనిం యోనిం అధితిష్ఠత్యేకో

విశ్వాని రూపాణి యోనీశ్చ సర్వాః ॥

ఋషిం ప్రసూతం కపిలం యస్తమగ్రే
జ్ఞానైర్బిభర్తి జాయమానం చ పశ్యేత్ ॥ 2 ॥

పదార్థ: యః = ఎవడు; యోనిం యోనిం = ప్రతి స్థానం. ప్రతి ఉత్పత్తి స్థానమును; అధితిష్ఠతి = నియమించుచుండి, నియమించుచున్న. అధిష్ఠాత వహించునో; ఏకః = అద్వితీయుడు, అద్వయుడు, ఒకడే; విశ్వాని = సర్వ విశ్వమును, లోకాలను. అఖిల; రూపాణి = రూపములు; యోనీః = ప్రకృతిస్థానాల, ఉత్పత్తి స్థానముల ; చ = మరియు; సర్వాః = సమస్త సకల. అన్ని; ఋషిం = సర్వజ్ఞుని, సర్వమును తెలిసినవానిని; ప్రసూతం = ఉత్పన్నమై పుట్టినవాడు; కపిలం = కపిల కపిల వర్ణం. బంగారు వన్నెకలిగిన వానిని. హిరణ్యగర్భుని; యః తం అగ్రే = ఎవడు సృష్టికాలమున. ఎవడు సృష్ట్యాదియందు; జ్ఞానైః = సకల విధములైన జ్ఞానములతో, ధర్మజ్ఞానవైరాగ్య ఐశ్వర్యాదులచే; బిభర్తి = భరించి, పోషించెను, పరిపూర్ణుని గావించెను; జాయమానం = పుట్టిన. ఉత్పన్నుడగుచున్న; చ = మరియు; పశ్యేత్ = చూచెనో. చూచును.

భావము: అద్వితీయుడై యున్న కారణమున ఆతడే ప్రతి ఉత్పత్తి స్థానమునై, ప్రతి రూపమునై అధిష్ఠాతగ వహించును; ఆతడు ప్రథమ ఉత్పన్నుడు వహించిన బంగారు వన్నెగల ఋషిని ధరించును; సృష్ట్యాదియందు ఆతడిని సకల విధ జ్ఞాన సంపన్నుని గావించును.

వివరణము: "యో యోనిం యోనిం అధితిష్ఠతి" ఎవడు ప్రతి ఉత్పత్తిస్థానమునై అధిష్ఠాత వహించునో. ఎవడు ప్రతి స్థానమును నియమించునో "యం పృథివ్యాం తిష్ఠన్ పృథివ్యా అంతరో యం పృథివీ న వేద యస్య పృథివీ శరీరం యః పృథివీమంతరో యమయత్యేష త ఆత్మాంతర్యామ్యమృతః" — బృహదారణ్యక ఉపనిషత్తు. ఎవడు పృథివియందుండి వసించునో, మరియు పృథివి అంతరమున నుండునో. ఎవనిని పృథివికి తెలియదో, ఎవని శరీరము పృథివియో ఎవడు అంతరము నుండి పృథివిని పాలించునో, ఆతడే నీ ఆత్మ, అంతర్యామి, అమృత స్వరూపుడు. పరమేశ్వరుడు

వ్యక్తపరచుచు ప్రకృతి ద్వారమున చేయుచున్నాడు. ఆతడు సృష్టికార్యములను నిర్వహించుచున్నాడని బ్రహ్మసూత్రకారుడు ఉపనిషత్తు చెప్పుచున్నది.

"ఏకః బహూనాం యో విదధాతి కామాన్." ఆతడు పెక్కుమంది జీవుల కామములను, వారి కర్మానుసారముగా అనుగ్రహించును. "ఏకః = అద్వితీయుడు = ఏకమేవాద్వితీయం" పరబ్రహ్మము అద్వితీయుడు. ఆతడు వేదవేద్యుడు. ఆతడు లోకాధిపతి. మానవులకు విధాత. ఆతడు అన్ని ప్రపంచములను పాలించును.

"ఋషిం ప్రసూతం కపిలం యస్తమగ్రే" అనుటచే సృష్ట్యాదియందు ఉత్పన్న సర్వజ్ఞుడగు కపిల మహర్షిని హిరణ్యగర్భుని జనయామాస యని గాంచినాడు. ఋషి అనగా సర్వజ్ఞుడు. హిరణ్యగర్భుడు పరబ్రహ్మము కుమారుడు. పరమాత్మ హిరణ్యగర్భుని తన సంకల్పము వలన తల్లిలోనుండి ఉంచెను. జ్ఞానైశ్వర్యములు పరమాత్మ ఆతనికి ఇచ్చెను చూడుము. హిరణ్యగర్భుడు అగ్రజుడు. ఆతడు మొదట ఉద్భవించినవాడు. కపిలుడు సర్వజ్ఞుడు. ఆతడు బంగారువన్నెతో వెలుగుచుండును. ఈ హిరణ్యగర్భుడు ఈ విశ్వము సృష్టించుట- హిరణ్యగర్భునకు మరియొక పేరు కపిలుడు.

"యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం"

"యో వై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై" అని ఈ ఉపనిషత్తునందే (మొదట 6 వ అధ్యాయము, 18 వ మంత్రము) చెప్పబడినది. సృష్ట్యాదియందు పరమాత్మ హిరణ్యగర్భుని సృష్టించి ఆతనికి వేదములు ఉపదేశించెను.

"కపిలోఽగ్రజః" అని పురాణవచనమ్ కపిలో హిరణ్యగర్భో వా స్మర్యతే. "కపిలుడు బ్రహ్మదేవుడని చెప్పినారు" అని పురాణ వచనమువలన కూడా కపిలుడు హిరణ్యగర్భుడే అని స్పష్టమగుచున్నది.

కపిలర్షిః భగవతః సర్వభూతస్య వై కిల ।
విష్ణోరంశో జగన్మోహనాశాయ సముపాగతః ॥

జగత్తుయొక్క మోహమును నాశనముచేయుటకొరకు సర్వభూతములలోనున్న భగవంతుడు సాక్షాత్ విష్ణువుయొక్క స్వరూపమైన కపిలమునీంద్రునిగా అవతరించినాడు.

కృతే యుగే పరం జ్ఞానం కపిలాదిస్వరూపధృక్ ।
దదాతి సర్వభూతాత్మా సర్వస్య జగతో హితమ్ ॥

సర్వభూతాత్ముడైన శ్రీహరి కృతయుగమునందు కపిలాదిమునిరూపము ధరించి, సకల విశ్వమునకు మేలును చేకూర్చుటకై పరమ జ్ఞానము నొసగుచున్నాడు.

ఈ విధమైన ప్రమాణ వచనములందు కపిల నామముచే మహర్షి కపిలుడని ప్రసిద్ధము.

"స ఏవ హి కపిలః ప్రసూతోఽగ్రే స్పష్టీకారేణ". శ్రుతి ఈ మంత్రము అతడు సృష్టి ఆరంభమున ప్రసవించిన హిరణ్యగర్భుని కపిలుడే. అనగా హిరణ్యగర్భుడే.

జ్ఞానైః బిభర్తి జాయమానం చ పశ్యేత్. అతడు హిరణ్యగర్భుని పుట్టుకను గాంచును. మరియు అతనికి ఇంక దివ్య జ్ఞాన సంపత్తుని గాంచును. "జ్ఞానైః ధర్మ జ్ఞాన వైరాగ్య ఐశ్వర్యైః బిభర్తి జాయమానం చ పశ్యేత్" అనెడు వాక్యముచే ఆ పరమాత్మ హిరణ్యగర్భుని తన జ్ఞానములతో పెంచి అతని పుట్టుకను చూచుచుండెను. హిరణ్యగర్భునకు నాలుగు విధములైన జ్ఞానములు ఉండును. 1. ధర్మము (యాగదానాది ఆచరణము)

2. (వేదమంత్ర) జ్ఞానము

3. వైరాగ్యము (వైరాగ్యము, సాంసారిక త్యాగము)

4. ఐశ్వర్యము (అణిమాదులు, మహిమాదిక శక్తులు).

ఏకైకం జాలం బహుధా వికుర్వన్
అస్మిన్ క్షేత్రే సంహరత్యేష దేవః ।
భూయః సృష్ట్వా పతయస్తథేశః
సర్వాధిపత్యం కురుతే మహాత్మా ॥ 3 ॥

టీక: ఏకైకం = ప్రతి, ప్రత్యేకః జాలం = త్రైవిధ్యము వల; బహుధా = నానా ప్రకారం, అనేక విధములుగా; వికుర్వన్ = సృష్టించి దేవః అస్మిన్ = ఈ; క్షేత్రే = పొలమున, క్షేత్రమున; సంహరతి =

ప్రకారాలుగా వ్యాపింపజేసి; వెనుకకు లాగికొనును. మరల తీసుకొనును; ఏష = ఈ; దేవః = భగవంతుడు, దేవుడు; భూయః = మరల, మరల; సృష్ట్వా = సృష్టించి; పతయః = ప్రభువులను; తథా = అట్లు, ఈ విధముగ, ఈశః = పరిపాలకుడు; సర్వాధిపత్యం = అంతటికి ఆధిపత్యము; కురుతే = వహించును. చేయును; మహాత్మా = పరమాత్మ.

భావము: ఈ దేవుడు నానా ప్రకారములుగ ఒక్క వల విధముగా సృష్టిని వ్యాపింపజేసి, ఆ క్షేత్రమున దానిని ఉపసంహరించి మరల వెనుకకు తీసుకొనును. పరమాత్మ మళ్ళీ మరల లోక పాలకులను సృష్టిగావించి వారందరిపై తన సార్వాధిపత్యమును వహించును.

వివరణము. "ఏకైకం జాలం బహుధా వికుర్వన్ అస్మిన్ క్షేత్రే." ఈ క్షేత్రమున పరమేశ్వరుడు ఒక్కొక్క వలవేసి నానా ప్రకారాలుగా వ్యాపింపజేస్తాడు. "ఏకైకం" అనగా ప్రత్యేకమైన. "జాలం" అనగా వల, సంసార మనెడి వలయము. "అస్మిన్ క్షేత్రే" అనగా ఈ క్షేత్రమున. ఈ మూల ప్రకృతి యందు. ఈ ప్రపంచమే క్షేత్రం. మూల ప్రకృతి, మాయ, ప్రధానము, అవ్యక్తము—అని పర్యాయ పదాలు. ఈ ప్రపంచానికి బీజం మూల ప్రకృతి. శాస్త్రీయ క్షేత్రం అంటే ప్రకృతియే. కాని పరమే శ్వరుడు ఈ మాయామయమైన క్షేత్రంలో సృష్టి సమయంలో దేవతల్ని, మానవుల్ని, జంతువుల్ని, పక్షుల్ని, కీటకాల్ని, వివిధ రకముల ప్రాణుల్ని ఒక్కొక్క ప్రాణిజాలానికి ఒక్కొక్క వలవేసి నానా ప్రకారాలుగా వ్యాపింపజేస్తాడు. పరమేశ్వరుడు వ్యక్తం చేస్తున్న "ఉపజాతులు" (Species.) జాతులు(Genera), కుటుంబాలు (Families), శ్రేణులు (Orders), తరగతులు (Classes), వర్గాలు (Phyla)— ఈ విధంగా పైవిభాగాలు, వివిధ్యాలు కనబడుతాయి.

"సంహరత్యేష దేవః. ఈ దేవుడు వాటిని లయింపగ ప్రత్యాహారము చేయును, "సర్వభూతాని కౌంతేయ ప్రకృతిం యాంతి మామికామ్, — గీత, 9 అధ్యా. (కల్పాంతమున) అన్ని ప్రాణులు నా ప్రకృతిలోనికి పోవును. ప్రకృతిలో ఉదయించిన ప్రాణుల ప్రళయము లాంటివి లోనే లీనమగును. గడ్డి భూమినుండి పుట్టుచు, భూమిలోనే పడి పోతుంది. అలలు సముద్రపు

నుండి వచ్చాయి, సముద్రంలోనే అవి అదృశ్యమౌతాయి. కలలు మనస్సు నుండి బయలుదేరుతాయి. అవి మరల మనస్సులోనే లీనమౌతాయి. అలాగే సృష్టియావత్తు ప్రకృతిలో ఉదయించి, ప్రకృతిలోనే లీనమౌతాయి.

“భూయః సృష్ట్వా పతయః తథా ఈశః సర్వాధిపత్యం కురుతే మహాత్మా. మరల లోకపాలకులను సృష్టించి, పరమాత్మ అందరిపై తన సర్వాధిపత్యమును వహించును. “కల్పాదౌ విసృజామ్యహం.” — గీతా. కల్పారంభమున నేను వాని మరల ఉద్భవింపజేతును. “విసృజామి పునః పునః భూతగ్రామమిమం కృత్స్నం” — గీతా. ఈ ప్రాణికోటి మొత్తాన్ని నేను మరల మరల సృష్టిస్తుంటాను. భగవంతుడు ఈ జగత్తును సృష్టించి, దానికి స్థితిని. ప్రపంచమును చేకూర్చుటకు ఆతడు మొట్టమొదట మరీచి మొదలగు ప్రజాపతులను సృష్టించాడు. వారికి వేదంలో చెప్పబడినటువంటి ప్రవృత్తి లక్షణాత్మకమైన ధర్మాన్ని ఉపదేశించాడు. తరువాత భగవంతుడు సనక సనందాదులను సృష్టించి, ఆ మహాత్ములకు జ్ఞానవైరాగ్య లక్షణాలతో కూడిన నివృత్తి ధర్మాన్ని ఉపదేశించాడు. అందువల్ల పరమేశ్వరుడు ధర్మాన్ని జగత్తుయొక్క స్థితికి కారణం చేశాడు. ఈ కారణంచేత ధర్మాన్ని అనుష్ఠించేవారు అభ్యుదయ, నిశ్శ్రేయసములను పొందుతారు. పరమేశ్వరుడు సూత్రకోటిని మరల మరలా ప్రసరిస్తూంటాడు. అతడు సర్వాధిపత్యం వహిస్తాడు. అతనే విశ్వానికి గతి, పోషకుడు, కర్త. అతని సంకల్పం వల్లనే ఉత్పత్తి లయస్థితులన్నీ సక్రమంగా జరుగుతున్నాయి.

సర్వా దిశ ఊర్ధ్వమధశ్చ తిర్యక్
ప్రకాశయన్ భ్రాజతే యద్వనడ్వాన్ ।
ఏవం స దేవో భగవాన్ వరేణ్యో
యోనిస్వభావాన్ అధితిష్ఠత్యేకః ॥ 4 ॥

టీక: సర్వాన్ = అన్ని: దిశః = దిక్కులు; ఊర్ధ్వం = పైన; అధః = క్రింద; చ = మరియు: తిర్యక్ = పార్శ్వములు: ప్రకాశయన్ = ప్రకాశింపగజేయుచు. ప్రకాశింపజేయుచు; భ్రాజతే = దీప్యతే,

ప్రకాశించును. వెలుగొందును: యద్ ఉ = ఏలాగున; అనడ్వాన్ = సూర్యుడు; ఏవం = ఆ విధముగ; సః = అతడు; దేవః = జ్యోతిస్స్వరూపుడు, ప్రకాశించు స్వభావముగలవాడు. దేవుడు: భగవాన్ = ఐశ్వర్యాది షడ్గుణ సంపన్నుడు. భగవంతుడు: వరేణ్యః = వరణీయుడు, సంభజనీయుడు. సంభావనీయుడు పూజనీయుడు; యోనిస్వభావాన్ = కారణస్వరూపములగు ప్రకృతిస్వభావములను (యోని = కారణం కృత్స్నస్య జగతః. సకల జగత్తునకు కారణము. ప్రధానః స్వభావాన్ = పార్థివాదీన్ స్వభావాన్, తన స్వభావమును పొందునట్టి పృథివి మొదలగు భూతములను) అధితిష్ఠతి = అధిష్ఠించియున్నాడు. నియమించుచున్నాడు. పాలించును. ఏకః = అద్వితీయుడు, ఒకే. పరమాత్మ.

భావము: పైన, క్రింద, అడ్డముగా అన్ని దిశలను భాసింపజేయుచు సూర్యుడు ప్రకాశించు రీతిగనే ఆ పూజనీయుడైన. దివ్యుడైన. షడ్గుణ భగవంతుడు సకల యోనుల ప్రకృతులను పాలించును.

వివరణము: "సర్వా దిశ ఊర్ధ్వమధశ్చ తిర్యక్ ప్రకాశయన్ భ్రాజతే యద్ ఉ అనడ్వాన్." పైన, క్రింద, పార్శ్వములందు అన్ని దిక్కులను భాసింపజేయుచు సూర్యుడు ప్రకాశించు రీతిగ "అనడ్వాన్" అనగా అహస్సు, కాంతి, పరమంత, ఆదిత్యుడు. ప్రకాశము. అగ్నిమయము. సూర్య తేజోమయము. అలాగే సూర్యకాంతి అన్ని దిక్కులకు వ్యాపించును. "ఊర్ధ్వం అధః చ తిర్యక్" పైన క్రింద మరియు పార్శ్వములలో. అన్ని దిశలను సూర్యుడు తన వెలుగు కిరణాలను వ్యాపింపజేస్తాడు. "ప్రకాశయన్ భ్రాజతే యద్ ఉ అనడ్వాన్." సూర్యుడు తన కాంతిని అన్ని దిక్కుల పైన అన్నిటిని ప్రకాశింపజేసి సూర్యుడు తేజోమయుడు. అతడు లేనిదే ప్రపంచము లేదు. సూర్యుడు ఆరోగ్యప్రదాత. అతడు జ్ఞానప్రదాత. అతడు కర్మసాక్షి. సూర్యుడు లేనిదే సృష్టి కొనసాగించలేము. సూర్యుడు లేనిచో జీవరాశులు, వృక్షజాలము కూడ జీవించలేవు. "అనడ్వాన్" అనగా సూర్యుడు. ఆకాశంలో ఒక్క సూర్యుడు ప్రకాశిస్తాడు. ఆ సూర్యుడు యావత్ ప్రపంచానికి వెలుగునిస్తాడు. వేడినిస్తాడు. సూర్యకాంతి అనేక వస్తువులపైన పడుతుంది. వాటిచేత సూర్యునకు ఎలాంటి కలుషితం కలుగదు. అలాగే పరమాత్మ

ఇంద్రియము, పరమాత్మ ప్రకృతి వంటిదని పాలింపబడేస్తుంది. పరమాత్మ అవ్యక్తమంటుంది విశ్వవ్యాపక పరమ సర్వ పదార్థాలను పాలింపజేస్తుంది. ఒకే ఒక తత్త్వ స్వరూపంలో నివసిస్తుంది. అది సర్వ శక్తులను పాలింపజేస్తుంది. కాని, ఆ పరమాత్మ నీవని అది సర్వత్రా వ్యాపించి యుండును.

“శ్వేతాశ్వతర మహర్షి ప్రకాశ్ వద్దకు” అతడు ఉపదేశంగా అడ్డుకొని నిలుచున్నాడు. “ఏమిటి” అనగా అదే. పూర్వం యీ సకల లోకము ప్రకాశింప జేసిన విధముగ పరమాత్మ సకల లోకాలను పాలింపజేస్తుంది. వా అనగా అతడు. “ఓం” అనగా ఓంకారము నామ స్వరూపము. ఆతడు త్రిమూర్తి స్వరూపుడు. అతడు పరమానందుడు ఆతడు ఏకైక తత్త్వము. “భగవాన్” అనగా పూజనీయుడు. ఆతడు ఐశ్వర్య సంపన్నుడు. “పరమేశ్వర” అనగా అదే నియంత. సర్వభూతము, ఆ పరమాత్మయే సర్వ జగము, సర్వ దేవతలు, సర్వ మానవుల హృదయములో ఉండును. అతడు సర్వత్రా హృదయాంతరాత్మ. అతడు అద్వితీయుడు.

“యోని స్వభావాన్ అధితిష్ఠత్యేకః” అతడు, ఆ ఏకైక పరమాత్మ సమస్త ప్రాణికోటి సృష్టిని నియమించును. “యోని స్వభావాన్” అనగా ప్రకృతియు, దాని యొక్క త్రిగుణ ప్రకృతి యొక్క ఉత్పత్తులు మహత్తు, అహంకారము, మనస్సు మొదలగునవి. ప్రకృతి పంచభూతాలకు కారణము. పంచ మహాభూతాలు ప్రకృతి నుండి వచ్చినవి కావున అవి తమ కారణము నకే సమానంగా ఒకే పోలికలో ఉంటాయి. ఈ ప్రపంచం పంచభూతాత్మకమైన ప్రకృతి వ్యక్తిరూప రూపాలను దాలుస్తాయి. అతడు ప్రకృతి స్వభావాన్ని పరిపాలించుకుంటూ పంచ భూతాలను నియమిస్తాడు. “విశ్వ పరమాత్మ” పరమాత్మ ఒక్కడే. అతడు అద్వితీయుడు. అతడే అన్నింటికీ అధిష్ఠానము. ఆధారము, ఆశ్రయము. అతడు సర్వ సృష్టిని నియమించును.

యశ్చ స్వభావం పచతి విశ్వయోనిః
పాచ్యాంశ్చ సర్వాన్పరిణామయేద్యః ।

సర్వమేతద్విశ్వమధితిష్ఠత్యేకో
గుణాంశ్చ సర్వాన్వినియోజయేద్యః ॥ 5 ॥

టీక: యత్ = ఏదను; చ = మరియు; స్వభావం = దాని స్వభావమ్ ప్రకృతిని; పచతి = పక్వమునకు తెచ్చును; విశ్వయోనిః = ప్రపంచమునకు ఉత్పత్తి స్థానము; పాచ్యాన్ = పక్వమైనవానిని (పక్వమగుటకు యోగ్యమైనది); చ = మరియు; సర్వాన్ = అన్ని; పరిణామయేత్ = మార్చును; యః = ఎవడు; సర్వం = అన్ని; ఏతత్ = ఈ; విశ్వం = విశ్వమును; అధితిష్ఠతి = పరిపాలించును, పాలించును; ఏకః = ఒకడే. గుణాన్ = గుణములను; చ = మరియు; సర్వాన్ = అన్ని; వినియోజయేత్ = వర్తింపజేయును; యః = ఎవడు.

భావము: ఎవడు ప్రపంచమునకు ఏకైక ఉత్పత్తిస్థానమై ఉన్నాడు అన్నింటి స్వభావమును పరిపక్వమునకు తెచ్చు. పరిపక్వమునకు తేదగిన ప్రాణులను పూర్ణత్వమునకు గొంపోయి, ప్రతి ప్రాణిని దాని దాని ప్రత్యేక గుణములతో కలిపించి. ఈ యావద్విశ్వమును పాలించును.

వివరణము: "యత్ చ స్వభావం పచతి." ఎవడు అన్నిటి స్వభావమును పరిపక్వమునకు తెచ్చునో. ఈ సమస్త విశ్వముయొక్క ప్రమాణము పరమేశ్వరుని హస్తములలో ఉంటుంది. అతడే అన్నింటిని నడిపిస్తాడు.

"విశ్వయోనిః." అతడు ఈ విశ్వానికి మూలం. అతడు ప్రపంచానికి ఏకైక ఉత్పత్తిస్థానం. అతడు అధిష్ఠానము, యావత్ప్రపంచము అతని నుంచే ఉద్భవించింది. అతడు జగత్తునకు కారణం.

ఓం నారాయణః పరోఽవ్యక్తాత్ అండమవ్యక్తసంభవమ్ ।
అండస్యాంతస్త్విమే లోకాః సప్తద్వీపా చ మేదినీ ॥

శ్రీమన్నారాయణుడు (పరమాత్మ) అవ్యక్తమునకంటె పరుడు. హిరణ్యగర్భుడు అవ్యక్తమునుండి వచ్చెను. అండమునందు (హిరణ్యగర్భునిలో) ఈ లోకములన్నియూ గలవు. ఏడు ద్వీపములతో గూడిన ఈ పృథివి కూడా అందే కలదు.

"పాచ్యాన్ చ సర్వాన్ పరిణామయేద్ యః" పక్వమునకు రాదగిన ప్రాణులను అతడు తన పక్వమునకు తీసుకొనును. పరమేశ్వరుడు విశ్వయోని. ఇతడు ఈ విశ్వాన్ని సృష్టించాడు. అతడు ఈ సర్వానికి పర్యవసానము, వికాసమునకు, నిలుపు, ప్రళయము. అతని కేవలం వీక్షణ వలననే యావత్ జగత్తు క్రమపరిణామాన్ని పొందుతుంది.

"సర్వం ఏతత్ విశ్వం అధితిష్ఠతి ఏకః." ఈ సమస్త విశ్వాన్ని అతడు నియంత్రిస్తాడు. పరమాత్మ అద్వితీయుడు. అతని సంకల్పం లేకుండ గడ్డి పరక కూడ కదలదు. అతని ఆజ్ఞలోనే ప్రకృతి సమయానుకూలంగా నడుస్తుంది. అనాదినుండి అనన్యంగా అతనికి లోబడి.

"గుణాన్ చ సర్వాన్ వినియోజయేద్ యః" ప్రతి ప్రాణిని దానికి తగిన విశేషగుణములతో సృష్టించాడు. అతడు అన్ని గుణాలను ఆయా ప్రాణులకు సంబంధించినవాటిని వానికి పంచిపెడుతాడు. కర్మ సిద్ధాంత ప్రకారం అతడు కర్మ ఫలాలను తీసుకొని పంచిపెడుతాడు. అతని ప్రభావంవల్ల కర్మ సిద్ధాంతం ప్రవర్తిస్తుంది. కార్య కారణ సిద్ధాంతం (Law of cause and effect) అతనివల్లనే వస్తుంది. పరమేశ్వరుడు సర్వజ్ఞుడు. అతడు ఏ ప్రాణికి ఏ కర్మఫలం ఇవ్వాలో దాన్ని సరియైన సమయంలో ఇస్తాడు. అతడు విధాత. కర్మఫలప్రదాత. (He is the Dispenser of the fruits of actions)

తద్వేదగుహ్యోపనిషత్సు గూఢం
తద్బ్రహ్మా వేదతే బ్రహ్మయోనిమ్ ।
యే పూర్వం దేవా ఋషయశ్చ తద్విదుః
తే తన్మయా అమృతా వై బభూవుః ॥ 6 ॥

టీక: తత్ = అది; వేద గుహ్య ఉపనిషత్సు = వేదములలో దాగియున్న ఉపనిషత్తులందు; గూఢం = నిగూఢం, దాగియున్నది; తత్ = అది; బ్రహ్మ = హిరణ్యగర్భుడు; వేదతే = ఎరుగును, తెలిసికొనును;

బ్రహ్మయోనిం = వేదములకు ఉత్పత్తిస్థానమగు హిరణ్యగర్భునకు ఉత్పత్తి స్థానమగు; యే = ఎవరు; పూర్వం = ప్రాచీన కాలమున; దేవాః = దేవతలు; ఋషయః చ = ఋషులు; చ = మరియు; తత్ = దానిని; విదుః = ప్రత్యక్షీకరణము చేసికొనిరి; తే = వారు; తన్మయాః = అతనితో తాదాత్మ్యము నొందినవారై; అమృతాః = అమృతులు; వై = నిజముగా; బభూవుః = అయిరి.

భావము: వేదములలో గుహ్యమైయున్న ఉపనిషత్తులలో పరబ్రహ్మము గూఢమైయున్నది. పరబ్రహ్మము తనకు, వేదములకు ఉత్పత్తిస్థానమగు హిరణ్యగర్భునకు తెలియును. ప్రాచీన కాలమున పరబ్రహ్మమును ప్రత్యక్షీకరణము చేసికొనిన దేవతలు, ఋషులు అతనితో తాదాత్మ్యమును పొంది, అమృతత్వము నొందిరి.

వివరణము: "తద్ వేద గుహ్యోపనిషత్సు గూఢం." అది వేదములలో దాగియున్న ఉపనిషత్తులలో గూఢమైయున్నది. "తత్" అనగా అది, అంటే సర్వమునకు అధిష్ఠానము, అనంతము, ఆధారము అయినటువంటి పరమాత్మ వేదములలో ఉపనిషత్తుల దాగియున్నది. ఉపనిషత్తులు వేదముల సారము. ఉపనిషత్తులలో పరమాత్మ దాగియున్నాడు. ఉపనిషత్తులను వేదాంతమని పిలుస్తారు. ఈ పరమ రహస్యమైన ఉపనిషత్తులలో పరమ రహస్యమైన ఆత్మతత్త్వం, అనగా పరమాత్మ దాగియున్నాడు. ఉపనిషత్తులలోని మహావాక్యములను అనుసంధానము చేయుట వల్లనే ఆ పరమాత్మ తెలియబడుతుంది. ఉపనిషత్తులు వేదాంతం కాన మనం పరమాత్మ విజ్ఞానం కాబట్టి అందుకే ఉపనిషత్తులనే జ్ఞానాగారంలో నిహితమై యుంటాడు. కావున ముముక్షువు ఉపనిషద్ వాక్యాలను సదా ధ్యానించాలి.

"తద్ బ్రహ్మా వేదతే బ్రహ్మయోనిం." తనకు పరబ్రహ్మము ఉత్పత్తి స్థానమని హిరణ్యగర్భునకు తెలియును. పూర్వం పూర్వం ఉదపద్యత, పూర్వము ముందుగా పూర్వము ఉద్భవించెను. అనగా పరబ్రహ్మమునుండి కార్యబ్రహ్మము (హిరణ్యగర్భుడు) పుట్టెను. ఇచ్చట బ్రహ్మా అనగా హిరణ్యగర్భుడు. బ్రహ్మయోనిం అనగా కార్య బ్రహ్మమునకు ఉత్పత్తిస్థానము.

బ్రహ్మదేవునికి ఇచ్చిన వేదములకు ఉత్పత్తి స్థానము. హిరణ్యగర్భునకు వే దములను (పరబ్రహ్మము హిరణ్యగర్భునకు, వేదములకు ఉద్గమస్థానము అని) తెలియుము.

వేదములు పరబ్రహ్మమునుండి ఉద్భవించినవి. వేదములలో ప్రధాన విషయుడు పరమాత్మ. వేదములను తెలుసుకోవడం అంటే పరమాత్మను తెలుసుకోవడమే. అన్ని వేదములలో చెప్పబడినది పరమాత్మయే. వేదముల అర్థము తెలిసినవాడు పరమాత్మయే. ఆ పరమాత్మ అనేక వేళల్లో ఇలాంటి శ్లోక పదంతరిగా పాడుకొంటాడు, "వేదాంతకృద్వేదవిదేవ చాహమ్".— గీ. భగవానుడు వేదాంత కర్త. అతడు వేదములను తెలిసినవాడు. (The Lord is indeed the author of the Vedanta and he is the Knower of the Vedas).

"యే పూర్వం దేవా ఋషయశ్చ తద్విదుః తే తన్మయా అమృతా వై బభూవుః." ప్రాచీన కాలంలో దేవతలు, ఋషులు పరమాత్మ జ్ఞానాన్ని పొంది మోక్షమును పొందారు. పూర్వ కాలంలో ప్రాచీన దేవతలు జీవాత్మ పరమాత్మ తాదాత్మ్యమును పొంది మోక్షమును పొందినారు. అలాగే వామదేవాది ఋషులు కూడ జీవాత్మ పరమాత్మ అభేదాన్ని సాక్షాత్కారం చేసుకొని ముక్తిని పొందినారు. వారు అమృతులైనారు. వారు ఉపాసన మూలంగ తన్మయులైనారు. ప్రాచీనకాలంలో దేవతలు, ఋషులు వేదాంత ప్రతిపాద్య (జీవాత్మ పరమాత్మ అభేద జ్ఞానం వల్ల) అమృతత్వాన్ని పొందినారు. ఈ ఉపనిషత్తునందలి శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్ సారాంశము ప్రకటించెను. జీవాత్మ పరమాత్మ అభేద జ్ఞానమును పడయువారు మోక్షమును పొందగలరని తెలిసికొనవలయును.

అగ్ని ఇంధనాన్ని దహించివేయునట్లుగనే బ్రహ్మము జ్ఞానముచేత అజ్ఞానాన్ని నాశనము చేస్తుంది. పరమేశ్వరానుగ్రహం చేతను బ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించుకొని మనం అమృతత్వాన్ని పడయవచ్చును. ఉపనిషద్ ఋషుల శక్తివంతమైన దివ్యమైన ధ్యానయోగాలు

గుణాన్వయో యః ఫలకర్మకర్తా
కృతస్య తస్యైవ స చోపభోక్తా ।
స విశ్వరూపస్త్రిగుణస్త్రివర్త్మా
ప్రాణాధిపః సంచరతి స్వకర్మభిః ॥ 7 ॥

టీక: గుణాన్వయః = గుణములతో సంగముగలవాడు; యః = ఎవడు; ఫలకర్మకర్తా = ఫలమును కోరి కర్మచేయువాడు; కృతస్య తస్య = తన స్వంత కర్మలయొక్క; ఏవ = మాత్రమే; చ = మరియు; ఉపభోక్తా = దానిని అనుభవించువాడు; సః = అతడు; విశ్వరూపః = వివిధ రూపములను ధరించినవాడు; త్రిగుణః = మూడు గుణములు; త్రివర్త్మా = మూడు రకముల మార్గములు; ప్రాణాధిపః = ప్రాణమునకు ప్రభువు; సంచరతి = సంచరించును. తిరుగును; స్వకర్మభిః = తన స్వంత కర్మల వలన.

భావము: ఎవడు గుణములతో సంగముపెట్టుకొని ఫలమును ఆశించి కర్మ చేయునో, తన స్వకర్మల ఫలమును అనుభవించునో అతను నానావిధములతో ప్రాణాధిపతి జీవుడైనప్పటికి అతడు త్రిగుణములచేత బద్ధుడై. వివిధ రూపము లను దాల్చి స్వకర్మల ఫలితముగా త్రిమార్గములగుండా సంచరించును.

వివరణము: గుణాన్వయః యః ఫలకర్మకర్తా. ఎవడు గుణములతో సంగము పెట్టుకొని. ఫలమును ఆశించి కర్మలు చేయునో. గుణాన్వయః అనగా గుణములతో సంగముగలవాడు, గుణములు త్రిగుణములు, అవి సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు. ఈ గుణముల ప్రాబల్యమును బట్టి తన యందు కర్తృత్వ, భోక్తృత్వ భావములను ఆపాదించుకొను చున్నారు. "గుణైః కర్మాణి కృత్వా భావనామయైః అన్వయో యస్య సోఽయం గుణాన్వయః"

తన కర్మలద్వారా. జ్ఞానముద్వారా ఉదయించిన వాసనావశమున గుణములతో సంబంధముగల జీవుడు గుణాన్వయుడు. లేదా ఆ వాసనావశమున గుణములతో సంబంధము పెట్టుకొని గుణాన్వయుడు అగుచున్నాడు. వాసనా వైవిధ్యము

జీవుని బద్ధుని చేయుచున్నది. "ఫలకర్మకర్తా" అనగా ఫలమును నుద్దేశించి కర్మలు చేయువాడు. "ఫలార్థస్య కర్మణః కర్తా కృతస్య కర్మణః. స చ ఉపభోక్తా" అతడు కర్మఫలాలను ఆశించి ఏవేవో కర్మలు ఆచరిస్తాడు. అతడు తాను చేసిన కర్మల ఫలాలను అనుభవిస్తాడు. అందువల్ల అతడు బద్ధుడు అవుతాడు.

"స విశ్వరూపః" అతడు అనేక రూపములు గలవాడు. జీవాత్మ కార్యకారణ భావముతో వ్యక్తమగుచుండు దశలో అతడు నానా దేహాలను ధరించును. జీవాత్మ ప్రకృతిభావనతో. సంగముతో కర్మలు చేయుచుండగా ఆ కర్మఫలాలను అనుభవించడానికి అనేక జన్మలు ఎత్తవలసియుంటుంది. అందువల్ల అతడు నానా కర్మల ఆచరణవలన అనేక జన్మలు, అనేక రూపాలు ధరించవలసియుంటుంది.

"త్రిగుణః" త్రిగుణాత్మకుడు. మూడు గుణములతో కూడియున్నవాడు. మూడు మార్గములుగా పోవువాడు. జీవాత్మ తన శుద్ధమైన పరమాత్మ స్వరూపాన్ని విస్మరించి. తన త్రిగుణాత్మకమైన ప్రకృతితో సంబంధం పెట్టుకొని. ఆ త్రిగుణాత్మకమైన దేహముతో ఉన్నప్పుడు జీవుడు త్రిగుణముల కారణముగా జీవుడు మూడు మార్గములుగా పోతాడు. ఆ మూడు మార్గాలు ఏవి? జీవుడు దేవయానం. పితృయానం. తిర్యగ్యోని — ఈ మూడు మార్గాల గుండా పయనిస్తాడు. దేవతలుండేది దేవయానము. పితృదేవతల మార్గాన్ని పితృయానమని, భూతపిశాచ సర్ప్పాది యోనులు తిర్యక్ మార్గమని అంటారు. పాపపుణ్యాల ననుసరించి జీవుడు ఈ మూడు మార్గాల గుండా పోతాడు.

త్రివర్త్మను కొంత వివరంగా కూడా చెప్పవచ్చు. "ధర్మ అధర్మ జ్ఞాన మార్గభేదా త్రివర్త్మా". త్రివర్త్మ అనుటకు ఉదాహరణగా అర్థము చెప్ప వచ్చును, ధర్మము, అధర్మము, జ్ఞానము అను మూడు మార్గముల గుండ పోవువాడు.

"ప్రాణాధిపః సంచరతి స్వకర్మభిః" అతడు ప్రాణాధిపతి యైనప్పటికి తన స్వకర్మలచే త్రిమార్గముల గుండా సంచరించును. ప్రాణాధిప అనగా ప్రాణములకు అధిపతి "ప్రాణస్య పంచవృత్తేరధిపః" జీవాత్మ

పంచపర్వములు గల ప్రాణమునకు ఆధారము. ఆ తను ప్రాణమునకు ప్రవృత్తి యొసంగుటకు తెరగారవిధాన ఏర్పుచున్నది. సంచరణ అనగా తమమును సంచరించును. ప్రాణముతో జీవాత్మ పరమాత్మ ఒకటే కాగ, భేదము లేక దానిలో కనబడుచున్నారు. ఎందువల్ల? స్వతంత్రముగా తన కర్మల రూపా, కామ్య కర్మలు, ప్రతి ఫలాపేక్షతో చేసే పనులు, పాపపుణ్య రూపములో చేయబడిన కర్మలు, త్రిగుణములతో పంచపర్వములుగల దేహము నిచ్చి త్రిమార్గాల గుండా, త్రిగుణముల వలన, ద్వంద్వముల నడిపే నడక, పర వైపు ఆశ్రయించినస్థితి చెప్పుచున్నవి.

అంగుష్ఠమాత్రో రవితుల్యరూపః
సంకల్పాహంకార సమన్వితో యః ।
బుద్ధేర్ గుణేనాత్మగుణేన చైవ
ఆరాగ్రమాత్రో హ్యపరోఽపి దృష్టః ॥ 8 ॥

టీక: అంగుష్ఠమాత్రః = బొటన వ్రేలియంత పరిమాణముగలవాడు; రవితుల్యరూపః = సూర్యునివలె ప్రకాశమానుడు; సంకల్ప అహంకార సమన్వితః = సంకల్ప అహంకారములతో కూడినవాడు; యః = ఎవడు; బుద్ధేః గుణేన ఆత్మ గుణేన = బుద్ధి, హృదయములయొక్క పరిమితుల, హృదయ వశమున; చ = మరియు; ఏవ = కూడ; ఆరాగ్రమాత్రః = సూదిమొన మాత్రము; హి = నిశ్చయముగ; అపరః = మరియొకటి (జీవాత్మ); అపి = కూడ; దృష్టః = చూపబడుచున్నది, చూడబడును.

భావము: ఆది మొదలు సూక్ష్మమైనది, కనుక దేశవ్యాప్తమైనది పరమాత్మయే ఉపాధి (బుద్ధి హృదయముల పరిమితి) వలన పరమాత్మ చిన్నదిగ ఉన్నట్లును, బొటనవ్రేలి పరిమాణముతో ఉన్నట్లును సంకల్పాహంకారములతో ఉన్నట్లును జీవాత్మగను చూడబడుచున్నాడు.

వివరణము: "అంగుష్ఠ మాత్రః" బొటనవ్రేలి పరిమాణముగల వాడు. అంగుష్ఠం అంటే వేలి బొటనవ్రేలు. అనంతమైన ఆత్మ అంగుష్ఠ

పరమాత్మయే జీవాత్మగా ప్రకాశిస్తూంటుంది. ఇది ఎలా సంభవం? బుద్ధి, హృదయములలో అది ప్రతిబింబిస్తుంది. బుద్ధి, హృదయములు అనేవి, నీరు వంటివి. అవిద్య వల్ల పరమాత్మ ఇక్కడ జీవాత్మగా దర్శింప బడుతున్నాడు.

"రవి తుల్యరూపః" సూర్యునితో సమానమైన తేజస్సుతో ఉంటాడు. అంతరిక్షంలో ఒక్కసారిగా వేయి సూర్యులు వస్తే ఎంత కాంతి యుంటుందో ఆ కాంతి ఆ మహాత్ముని కాంతికి పోల్చదగును. ప్రపంచంలో పరమాత్మతో పోల్చదగిన సూర్యుడు కూడా ఉపయోగపడని వాడవుతాడు. అటువంటి పరమాత్మ అజ్ఞానం వల్ల, అవిద్యవల్ల జీవాత్మగా దర్శింపబడుతూంటాడు.

"సంకల్పాహంకార సమన్వితో యః" సంకల్పములతో, అహంకారముతో కూడినవాడు. బుద్ధి, హృదయం, మనస్సు, దేహం, సంకల్పం, అహంకారం — ఇవన్నీయూ అవిద్యయొక్క ఫలితాలు. ఇవన్నీ అవిద్యయొక్క వికారాలు (Modifications). ఇవి పరమాత్మకు పరిమితులు గావిస్తాయి. పరమాత్మతో జీవాత్మ తాదాత్మ్యంపొందితే అప్పుడు జీవాత్మ పరమాత్మతో లీన మౌతుంది. జీవాత్మ పరమాత్మ అవుతుంది. దేహంతో తాదాత్మ్యాన్ని అహం కారం అంటాము. పరమాత్మతో తాదాత్మ్యాన్ని ఆత్మసాక్షాత్కారం అంటాము. జీవుడు సంకల్పాలు, పరమాత్మ కావడం విస్మరించాడు.

"బుద్ధేర్గుణేనాత్మగుణేన చైవ". బుద్ధి, హృదయముల పరిమితుల వలన కూడా. బుద్ధి, హృదయముల పరిమితి అయినది అవిద్య. పరమాత్మ అవిద్యవలన జీవాత్మగా ప్రకాశిస్తుంది. అవిద్య త్రిగుణములుగా వ్యక్త మౌతుంది. అది సత్త్వరజస్తమోగుణములుగా పనిచేస్తుంది. త్రిగుణములను అతిక్రమిస్తేనే పరమాత్మతో జీవాత్మయొక్క తాదాత్మ్యం సంభవం. గుణ ములను దాటడం ఆత్మజ్ఞానాన్ని సాధించేటందుకే. మానవుని పరిమితులకీ కారణమైనవాటిని తొలగింప చేయడమే త్రిగుణములను అతిక్రమించడం. అందువల్లనే యోగాభ్యాసం ఆవశ్యకం అని చెపుతాను.

"ఆరాగ్రమాత్రో హ్యవరోఽపి దృష్టః" ఆ ఆత్మ, ఇది త్రిగుణాతీత దశనుండి — కొ.

“ఆరాగ్రమాత్రః” అనగా ఆరెమొనకంత (సూక్ష్మమైన)వాడు. పర మాత్మ సూక్ష్మం గావచ్చు. సూక్ష్మాతి “అవిద్యయు” వశమైనందువల్ల కాని పైన కారణముచేత చాలా చిన్నగాకనబడు వాడు గనుక. అందువల్ల పరమాత్మను తెలిసికొనుటకు మనము ప్రయత్నం చేయాలి. గురుప్రసాదం పొందాలి. పరమేశ్వరుడు అణుమాత్రుడు, అతడు అనంతుడు కూడా. ఈ ఉపనిషద్ ఉపదేశాన్ని గ్రహించాలి. ఉపదేశానుభూతిని పొందాలి.

“హ్యవరోఽపి దృష్టః” అంటే ఒక సత్యమైనది. అసాధారణ మైనదిగా కనబడుతుంది. అవిద్యవల్ల అల్పమైన జీవాత్మ యొక్క స్వరూపం కనబడుతుంది. అందులో ప్రతిబింబమైనటువంటి పరమాత్మ అనే జ్ఞానాన్ని తెలిస్తే ఒక్క పరమాత్మయే తెలుస్తుంది. ఈ సత్యం తరువాత మంత్రంలో స్పష్టంగా తెలుపబడుతుంది.

బాలాగ్రశతభాగస్య
శతధా కల్పితస్య చ ।
భాగో జీవః స విజ్ఞేయః
స చానంత్యాయ కల్పతే ॥ 9 ॥

టీక: బాలాగ్ర = వెంట్రుకకొనయొక్క; శత భాగస్య = నూరవ భాగములో; శతధా = నూరువంతులు, కల్పితస్య = విభజింపబడినది; చ = మరియు భాగః = భాగము, అంశము; జీవః = జీవుడు; సః = అతడు; విజ్ఞేయః = తెలిసికొనదగినవాడు; సః = అతడు; చ = మరియు; ఆనంత్యాయ = అనంతత్వము కొరకు; కల్పతే = తగినవాడు, అవును.

భావము: ఒక వెంట్రుక కొనయొక్క నూరవభాగమును నూరు భాగములుగ విభజించగ ఏర్పడు భాగమంత సూక్ష్మమైనది జీవాత్మ. కాని అతడు అనంతుడు, అతడు విజ్ఞేయుడు.

ఉదాహరణము: వాలాగ్రశత భాగస్య. వెంట్రుక కొన యొక్క నూరవ భాగము యొక్క. వెంట్రుక కొన సన్నమైనది దాన్ని నూరు భాగాలు చేస్తే ఒక్కొక్క భాగము అతి సూక్ష్మమౌతుంది. అప్పుడది కంటికి కూడ కనబడదు. అది సూక్ష్మదర్శినిలో కనబడవచ్చును.

"శతధా కల్పితస్య చ" ఆ నూరు భాగములలో ఒకదానిని వెంట్రుకకొన భాగము వలె నూరు భాగాలుగా విభజించినచో. అది సన్నని వెంట్రుక కొనను నూరు భాగాలు చేసి ఆ నూరు భాగాలలో ఒక దానిని తీసికొని, దాన్ని మళ్ళీ నూరు భాగాలు చేసి, ఆ చేయబడిన దాన్ని ఒకదాన్ని తీసికొంటే ఆ భాగం ఎంత సూక్ష్మంగా ఉంటుందో అంత సూక్ష్మమైనది జీవాత్మ.

"భాగో జీవః" జీవాత్మ అంత సూక్ష్మమైనది. ఒక వెంట్రుక కొనను పదివేల భాగాలు చేస్తే అందులో ఒక్కొక్క భాగం ఎంత సూక్ష్మంగా ఉంటుంది? బహుశః అది సాధారణ సూక్ష్మదర్శిని (microscope) లో దర్శనీయం కాక పోవచ్చు. అంత అతి సూక్ష్మమైనది. ఈ మంత్రం ద్వారా తెలుస్తుంది. ప్రత్యక్షము అగోచరముగా ఉన్నదైనది. దాని సూక్ష్మత్వాన్ని ఊహ అల్ప మతులకు అసంభవం.

"స చానన్త్యాయ" అనేది తెలుసుకోదగినది. ఆ ఆత్మయే తెలుసుకోదగినది. ఈ ఆత్మను తెలుసుకోవటానికి సూక్ష్మబుద్ధి కావాలి. ప్రతి జీవుడు వారివారి వసతి ఉండే దేహాలలో ఆత్మ ఉంటుంది. వాస్తవంగా ఆత్మ (in essence) బ్రహ్మమే. కాని అతడు అవిద్య ప్రభావంవల్ల. ఉపదేశించిన విద్యవల్లనే "అహం బ్రహ్మాస్మి" అనే సత్యాన్ని తెలుసుకోలేక పోతున్నాడు. అయితే మనం ఏ రోజైనా పోయినప్పుడే తాను 'అహం బ్రహ్మాస్మి' అని భావిస్తాడు. అతడు సాధనమును చేసినకొలది ఆత్మయందు ప్రకాశిస్తాడు. ఈ సంసారంలో మోహాన్ని వదిలిపెట్టాలి. అప్పుడు ఎంత విచిత్రమైనది! మాయ ఎంత అగాధమైనది! మోహం ఎంత అద్భుతమైనది!

ఈ ఆత్మ అస్పష్టంగా దాగియున్నది. అది ప్రత్యక్షముగా కాని సూక్ష్మదృష్టి గలవారికి మాత్రమే, సూక్ష్మబుద్ధి గల దర్శకులు మాత్రమే చూడగలుగుతున్నారు.

[illegible] ఆత్మ ప్రకాశించును. [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

నైవ స్త్రీ న పుమానేష
న చైవాయం నపుంసకః ।
యద్యచ్ఛరీరమాదత్తే
తేన తేన స యుజ్యతే ॥ 10 ॥

టీకా: [illegible] స్త్రీ = స్త్రీ కాదు; న పుమాన్ = పురుషుడు కాడు; [illegible] నపుంసకః = నపుంసకుడు; యత్ యత్ = ఏ ఏ; శరీరం = శరీరమును;

[illegible]

భావము: ఆతడు స్త్రీయు కాడు; పురుషుడును కాడు. నపుంసకుడు కూడా కాడు. తాను ఏయే శరీరమును గ్రహిస్తే దానితో అతడు తాదాత్మ్యము చెందును. (శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు. 5వ అధ్యాయము)

వివరణము:- "నేను స్త్రీ" అనుకొను స్త్రీయు కాదు "నేను పురుషుడిని" అనుకొను పురుషుడును కాదు "నేను ఇది అయితే నపుంసకుడిని" అని అనుకొను నపుంసకుడును కాదు.

అసలు ... కాదు. అతడు ఆత్మ. ఆతడు అశరీరి. లింగము స్థూల దేహానికి సంబంధించినది. [illegible] లింగమెక్కడిది? అందువల్ల పరమాత్మను స్త్రీయని గాని, పురుషుడని గాని, నపుంసకుడని గాని ఎలా చెప్పగలము? [illegible]

[illegible]

ఆత్మ సర్వవ్యాపి అనంతము, శరీరరహితము, నిరవయవము అఖండము, శాశ్వతము, సత్యము, పవిత్రము. ఏకైకము అద్వితీయము పరోక్ష ప్రత్యక్షము. ఇట్టి ఆత్మకు స్త్రీ, పుం, నపుంసక లింగభేదము ఎలా ఉండగలదు?

శాస్త్ర మతం అనుసరించి ఇలా వ్యాఖ్యానించారు

నేను పుణ్యాత్ముల పవిత్రతను ... ... [illegible]
ఉద్యోగాలు సత్యాన్వేషణం ... ... " " "
నేను లింగభేద రహిత తత్త్వము ... ... " " "
ఆత్మయందలి జ్ఞానము స్త్రీ పురుష భేదము లేదు ...... [illegible]
జ్ఞానము సర్వోపకారము. నేను [illegible] ...... " " "
అనంగోచరం. నేను అసంగుడను...... [illegible]
నా రూపులరూపము (ఆత్మరూపము) స్త్రీ కాదు,
పురుషుడు కాదు, నపుంసకుడు కాదు...... [illegible]
నేను లోకము, సాధన ప్రవృత్తి [illegible]
సంపూర్ణముగ సంప్రదాయము... ... [illegible]
అట్టి నేను ఉదాత్తమును అనుభవించుచున్నాను...... [illegible]

పరమేశ్వరుని అనుగ్రహంవల్ల నేను నావాడిని. సర్వత్ర ఇమిడిపోయి ముముక్షువు అభివృద్ధిచెందుచున్నాను.

సంకల్పన స్పర్శన దృష్టి మోహైః
గ్రాసాంబువృష్ట్యా చ ఆత్మ వివృద్ధి జన్మ ।
కర్మానుగాని అనుక్రమేణ దేహీ
స్థానేషు రూపాణి అభిసంప్రపద్యతే ॥ 11 ॥

టీక: సంకల్పన = ఆలోచనలచే; స్పర్శన = స్పర్శచే; దృష్టి = దర్శనముచే; మోహైః = మోహములచే; గ్రాసాంబువృష్ట్యా = గ్రాస అంబు వృష్ట్యా = అన్నపానములు వృష్టిచే; చ = మరియు; ఆత్మవివృద్ధి జన్మ =

దేహము యొక్క పెరుగుదల; కర్మానుగాని = అతడు చేసిన కర్మలనను సరించి; అనుక్రమేణ = క్రమముగ, ఒకదాని వెంట మరొకటిగ; దేహీ = దేహ ధారి, జీవుడు; స్థానేషు = నానా స్థానములలో, వివిధ స్థలములలో; రూపాణి = రూపములను, ఆకారములను; అభిసంప్రపద్యతే = ధరించుచు పొందును.

భావము: దేహము అన్నపానాదులచే వృద్ధిపొందుచుండ జీవుడు సంకల్ప స్పర్శ దృష్టి మోహములచే తాను చేసిన కర్మం ననుసరించి. నానా ప్రదేశములలో నానా రూపములను క్రమముగ పొందును.

వివరణము: "సంకల్పన" అనగా ఆలోచన. సంకల్పం సరియైనదైతే జీవుడు చేసే పనులు సత్ఫలాలు ఇస్తాయి. ధార్మికమైన పనులు హృదయానికి తృప్తి నిస్తాయి. మానవుడు కర్మాచరణయందు ఉంటాడంటే సత్సంకల్పసమన్వితుడు కావాలి. సంకల్పమే సరియైన కర్మ (Thought is real action).

"స్పర్శన" స్పృశించుట అంటే తాకుట. సంకల్పము ఆలోచన. తమదైన స్వరూపం. తాకుట అనేది చర్మముయొక్క పని. స్పర్శ అనేది త్వగింద్రియ వ్యాపారము. సంకల్పమునకు మూలం మనస్సు. ఇంద్రియాల్ని మనస్సు నడిపిస్తుంది. సంకల్పం (అనగా మనస్సు)యొక్క ప్రమేయం లేకుండా ఇంద్రియ వ్యాపారం జరగదు.

"దృష్టి" దర్శనము చూడటము. సంకల్పం తరువాత స్పర్శ అనుభవమవుతుంది తర్వాత దృష్టి విధానము (దీని తరువాత స్పర్శనం తరువాత) దృష్టి వస్తుంది అనగా స్పర్శ వచ్చిన దృష్టి పరిపూర్ణత్వంవల్ల పరమేశ్వరుని పాదాల విశ్వరూపం అనే భాగ్యం కలుగుతుంది. పరమేశ్వరుని చరణ కమలాలను స్పృశించిన తర్వాత అతని చరణాన్ని వీక్షించటం జరుగుతుంది. అర్జును హృదయుడు భగవంతుని విశ్వ రూపాన్ని చూడగలుగుతాడు

"మోహైః" మోహము వల్లనే తరువాత మోహం. దృష్టి తరువాత మోహం కలుగుతుంది. శిష్యుడు భగవానుని ధ్యానించటం (సంకల్పం).

అలాగే తాబేలు తన పిల్లలను స్పర్శించటం (స్పర్శ), అలాగే సర్వానూ భావములచే దర్శించటం (దృష్టి) ఆతనిపై దివ్యానురాగముతో, ప్రేమతో ఆలింగనము చేయటం (మోహము)— ఇవి భగవత్ప్రాప్తికి వివిధ సోపానాలు.

మనస్సు మరి మరల్చుకొని పరమాత్మునియందే లగ్నమైతే జీవుడు సత్వరంగా అనుగ్రహాన్ని పొందుతాడు. అలాగాక మనస్సు విషయ వాసనలపై లగ్నమైతే జీవుడు శీఘ్రముగా వినాశాన్ని పొందుతాడు. "శ్వే. సంకల్పన స్పర్శన దృష్టి మోహైః తన ఆత్మను కర్మలకి నియమిస్తున్నాడు". అతడు సంకల్పము, స్పర్శ, దృష్టి, మోహము — వీనిచే జీవాత్మ కర్మలనే పొందుతున్నాడు. కాబట్టి మన సంకల్పము, స్పర్శ, దృష్టి, మోహము నిగ్రహించుకొనవలెను. అట్లు చేయకపోతే మనకు వినాశము తప్పదు.

"గ్రాసాంబువృష్ట్యా చ ఆత్మ వివృద్ధి జన్మ" అన్నపానాదులచే దేహము వృద్ధినొందును. అన్నపానాదుల వల్ల ఆత్మ శరీరంగా వృద్ధిచెందు తుంది. అలాగే జీవుడు తన కర్మానుసారము సంకల్పన స్పర్శన దృష్టి మోహములచే వివిధావస్థలను, రూపములను పొందుతాడు.

"కర్మానుగాన్యనుక్రమేణ దేహీ" జీవుడు కర్మానుసారం క్రమంగా ఫలాలను అనుభవిస్తాడు. ఆహారం, పానీయం మన దేహం పెరగ టానికి తోడ్పడుతాయి అలాగే జీవుడు ఆచరించిన వివిధ కర్మల ఫలాలు జీవాత్మ వివిధ దశలలో, వివిధ రూపాలలో వ్యక్తమయ్యేందుకు తోడ్పడుతాయి. ఈ వ్యక్తి ఒక క్రమంలో జరుగుతుంది. పూర్వకర్మ ఫలితాన్ని అనుసరించి జీవుని వ్యక్తి పరిణామం సంభవిస్తుంది.

"స్థానేషు రూపాణ్యభిసంప్రపద్యతే" జీవుడు తాను చేసిన కర్మల ననుసరించి దేవతలలోనో, నర ప్రాణులలోనో మనుష్యులలోనో జన్మిస్తాడు. జీవుడు స్త్రీగానో, పురుషుడుగానో నపుంసక ప్రాణిగానో జన్మిస్తాడు. దేహాన్ని ఆహారం ఎలా వృద్ధి చేస్తుందో అలాగే జీవుడి కర్మలు ప్రభావితమవుతున్నదే న్యాయం.

Food and drink nourish the physical body. Virtuous actions nourish the inner soul. అన్నపానాదులు స్థూల దేహమును పోషి స్తాయి. సత్కర్మలు జీవాత్మను పోషిస్తాయి.

స్థూలాని సూక్ష్మాణి బహూని చైవ
రూపాణి దేహీ స్వగుణైర్వృణోతి ।
క్రియాగుణైరాత్మగుణైశ్చ తేషాం
సంయోగహేతురపరోఽపి దృష్టః ॥ 12 ॥

ప్ర: స్థూలాని = స్థూలమైనవి; సూక్ష్మాణి = సూక్ష్మమైనవి; బహూని = అనేకములు; చ = మరియు; ఏవ = కూడా; రూపాణి = రూపములను; దేహీ = జీవాత్మ; స్వగుణైః = తన స్వంత గుణములచేత; వృణోతి = వరించును, ధరించును; క్రియాగుణైః = కర్మల యొక్క గుణములచేత; ఆత్మగుణైః = తనమనస్సుయొక్క గుణములచేత; చ = మరియు; తేషాం = వానియొక్క; సంయోగహేతుః = కలయికలకు కారణము- [illegible]; అపరః = వేరు, అన్యము, ఇతరము; అపి = కూడా; దృష్టః = దర్శించబడుచున్నది, కనబడుచున్నది, చూడబడుచున్నది.

భావం: జీవాత్మ తన స్వగుణములచే, క్రియాగుణములచే, మనో గుణములను అనుసరించి స్థూలమైన సూక్ష్మమైన రూపములను అనేకములుగా వరించును (ధరించును). ఆ రూపములతో సంయోగమునకు కారణము వేరొకటి ఉన్నది.

వ్యాఖ్యానము: "స్థూలాని సూక్ష్మాణి బహూని చైవ రూపాణి దేహీ". జీవాత్మ స్థూలమైన రూపములను, సూక్ష్మమైన రూపములను అనేకములను, దేహీ అనగా దేహము కలిగిన జీవాత్మ. జీవాత్మ తన కర్మలచేత [illegible] మనస్సు గుణములను అనుసరించి వరించుచున్నాడు. దానికి కర్మలకు

పరిపక్వ కర్మలను అనుభవించుటకై తగిన సంస్కారముల ద్వారా జీవుడు స్థూ-
ల సూక్ష్మ దేహములను పొందుచు ఉన్నతి పొందుచున్నాడు.

స్థూల రూపములు పెద్దవి. కొన్ని తన స్థూల కర్మల ననుసరించి స్థూల రూపముల పొందుచున్నాడు. పంచభూతాది రూపములు స్థూలరూపములు. అటు వంటి స్థూలరూపములు అనేక జన్మలలో అనేక రూపములు జీవాత్మ ధరించు చున్నాడు. సూక్ష్మ రూపములు కన్పించవు. సైతాను భూతములు మున్నగు వాటిలో కూడిన రూపములు సూక్ష్మమైనవి. దేవాది శరీరములు సూక్ష్మమైనవి. అటు వంటి సూక్ష్మ దేహాలను అనేక జన్మలలో అనేక రూపములను జీవాత్మ పొందు చున్నాడు. స్థూల రూపములు గాని సూక్ష్మ రూపములు గాని చరించుట స్వాధ్యాయ కర్మానుసారమే యుండును.

"స్వగుణైర్ వృణోతి క్రియాగుణైః ఆత్మ గుణైః చ". తన స్వగుణములను, క్రియాగుణములను, మనోగుణములను అనుసరించి. స్వగుణములు జీవాత్మయొక్క స్వాభావిక గుణములు. ఈ స్వగుణములు అతని దేహమునకు సంబంధించినవి. క్రియాగుణములు అతని కర్మలకు సంబంధించినవి. ఆత్మగుణములు అతని మనస్సునకు సంబంధించినవి. మానవుడు తనస్వాభావిక దేహగుణముల ననుసరించి, క్రియల యొక్క గుణముల ననుసరించి, మనస్సు యొక్క గుణముల ననుసరించి నూతన దేహాన్ని ధరిస్తాడు. పూర్వదేహము పూర్వకర్మల ఫలితముగ ఏర్పడిన సంస్కారములతో. అయినప్పటికిని నూతన దేహాన్ని పొందుటకు క్రొత్త దేహంతో సంయోగానికి కారణ మేమిటి?

"తేషాం సంయోగహేతుః అపరః అపి దృష్టః" వాటియొక్క కూడిక కారణ మైన అపరుడై యున్నది దేహంతో సంయోగానికి కారణ మేమిటి? కర్మ అంటారా? కాదు కర్మ జడమైనది. అది ఏమాత్రం ఇవ్వలేదు. ఇక కర్మఫలాన్ని ఇవ్వగలిగినవాడు పరమేశ్వరుడే. అతడే కర్మఫల ప్రదాత. అందువల్ల దేహంతో సంయోగానికి కారణం భగవంతుడే The cause of the union with the body is the lord.

అనాద్యనంతం కలిలస్య మధ్యే
విశ్వస్య స్రష్టారమనేకరూపమ్ ।
విశ్వస్యైకం పరివేష్టితారం
జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః ॥ 13 ॥

టీక: అనాది అనంతం = ఆదియును అంతమును లేనివాని కలిలస్య = గందరగోళపు. అల్లకల్లోలపు; మధ్యే = మధ్యలో; విశ్వస్య = ప్రపంచమునకు; స్రష్టారం = సృష్టికర్తను; అనేకరూపం = వివిధరూపములను ధరించువాని; విశ్వస్య = విశ్వమునకు; ఏకం = ఒకడే ఒక; పరివేష్టితారం = ఆవరించియున్నవాని; జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని; దేవం = భగవంతుని; ముచ్యతే = విముక్తి పొందుచున్నాడు; సర్వపాశైః = సర్వ బంధములనుండి. అన్ని బంధములనుండి.

భావము: ఆది మధ్యాంతరహితుడును, అల్లకల్లోలపు మధ్య ప్రపంచమును సృష్టించువాడును, నానా రూపధారియును విశ్వమును ఆవృతమొనర్చిన ఏకైక స్వామియును అయిన దేవుని సాక్షాత్కరించుకొని జీవాత్మ సర్వ బంధములనుండి ముక్తి పొందును.

వివరణము. అనాది అనంతం పరమేశ్వరునకు ఆద్యంతములు లేవు. ఆతనికి ఆది, మధ్యము, అంతము లేవు. ఆతడు అనంతుడు. ఆతడు సర్వ వ్యాపకుడు. సర్వజ్ఞుడు. సర్వశక్తిమంతుడు. ఆతడు ఆనందమయుడు, శాశ్వత ఆత్మ స్వరూపుడు. ఇదంతయు తెలియవలెను.

"కలిలస్య మధ్యే" గందరగోళపు మధ్య గూఢ గతిన పరమాత్మ ఉన్నాడు. అత్యంత గందరగోళమైన ఈ ప్రపంచము మధ్య పరమేశ్వరుడు పవిత్రమైన సంకల్పము వలన ప్రపంచమును సృష్టించెను. సంహారము చేయు శక్తియు గలవాడు. ఆది మధ్యము, అంతము, ఏకకాలమున అల్లకల్లోలములో ఉన్నవి. వానికి స్థితి కలిగించువాడు.

"విశ్వస్య స్రష్టారం" విశ్వమునకు సృష్టికర్తను ఘటమును చేసిన కుమ్మరి ఘటమును తయారుచేసినట్లుగా ఒకడున్నాడని తెలుసుకొనవలెను. అలాగే విచిత్రమైన ఈ విశ్వమును ఆలోచించినచో

అనంత శక్తి సంపన్నుడైన పరమేశ్వరుడు (విశ్వవిశ్వ స్రష్ట) తన్నుతాను మనం అనుభూతించాలి. పరమేశ్వరుడు ప్రపంచాన్ని సృష్టించటమే గాక, దాన్ని రక్షిస్తూ ప్రళయకాలంలో దాన్ని తనలో లీనం చేసుకొంటూ పరమేశ్వరుడనే విశ్వసృష్టి కార్యక్రమం - ప్రయోజనం [illegible] లేదు. 'భగవంతుడు సృష్టి ఎందుకు చేసినాడు?' అనేది ఒక ప్రశ్న. దీనికి సమాధానం లేదు. మనం ఎంత తెలుసుకో ప్రయత్నం చేసుకొన్నా ఈ ఒక ప్రశ్నకు సమాధానం దొరకదు. ఎలాగో మనం ఈ విశ్వంలో పుట్టినాము అనుభవిస్తున్నాము. అయినప్పటికీ, దానినుండి బయట పడటానికి యత్నించాలి ఆ ప్రయత్నమే [illegible] సాధన [illegible]

'అనేక రూపం.' నానా రూపములు ధరించినవాడు భగవానుడు అనేక రూపాల్ని ధరిస్తాడు. అతడు ఏకుడు. నిరాకారుడు. అలాగే సంపూర్ణ అన్ని రూపాలు ధరిస్తాడు? దశావతారములు కల్గ వచ్చినవి. [illegible] భగవంతుని [illegible] అనేక రూపాలు [illegible]. అతడు [illegible] [illegible]. ప్రపంచంలో కనబడే సమస్త రూపాలలో అతడున్నాడు. [illegible] పరమేశ్వరుని సకల నామరూపములలో దర్శించవలెను. సకల నామ రూపములు [illegible] [illegible] సాధనలో ముఖ్యమైన [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కర్తవ్య [illegible] కావలెను. మనం జీవితగమ్యాన్ని సాధించగలం. "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]." సత్యము ఒక్కటే దాన్ని జ్ఞానులు అనేక పేర్లతో ప్రవచిస్తారు. అనేకత్వంలో ఏకత్వాన్ని దర్శించటమే ముఖ్యమైన సాధన

"విశ్వస్య ఏకం పరివేష్టితారం." విశ్వమును అంతర్యామియై [illegible] [illegible]. పరమేశ్వరుడు ఒక్కడే. అతడు అన్నింటియందు ఉండి యావత్ ప్రపంచాన్ని వ్యాపించియున్నాడు. [illegible] [illegible] సకల [illegible] ప్రపంచం పరమేశ్వరునిచే నిండియుంది. "ఈశావాస్యం ఇదం సర్వం" అనే ఉపనిషద్ విశ్వం పరమేశ్వరునిచే ఆవరింపబడియుంది. [illegible] [illegible] భావనను [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] భావన [illegible]

"జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః" భగవంతుని తెలిసికొని అన్ని బంధములనుండి ముక్తుడగును. భగవంతుడు సర్వాంతర్యామి అయిన సర్వత్ర వ్యాప్తమైన అవిచ్ఛిన్నచైతన్యం అన్నట్లు గ్రహించుటకు దేహము వస్త్రముతో బ్రహ్మాత్మైక్యం పొందిన వెంటనే అవిద్య నాశము. ఉన్నది ఒకే ఆత్మ. అవిద్య నాశ, కర్మల నాశనంతో దేహము లేని ముక్తుడై మోక్షమును పొందుటకు దేవుని తెలిసికొనుటయే ముఖ్యము అనుట. ఉపనిషత్ సారమిదే అన్నట్లు బంధములు తొలగుటకు మార్గం.

నాలుగవ అధ్యాయంలోని పదునాల్గవ మంత్రంలో కూడ యిటువంటి భావమే వ్యక్తమౌతుంది.

భావగ్రాహ్యం అనీడాఖ్యం
భావాభావకరం శివమ్ ।
కలాసర్గకరం దేవం యే
విదుస్తే జహుస్తనుమ్ ॥ 14 ॥

టీక: భావగ్రాహ్యం = విశుద్ధమైన అంతఃకరణముతో గ్రహింపదగినవాడు; అనీడాఖ్యం = అశరీరుడు, శరీరము లేనివాడు; భావాభావకరం = 'సత్' మరియు 'అసత్' లకు కారణమైనవాడు; శివమ్ = కల్యాణస్వరూపుడు, అవిద్యాదోషరహితుడు; ఉపాధులందు కూడ కల్యాణమూర్తియై యుండువాడు; కలాసర్గకరం = పదునారు కళల సృష్టికి కారణమైనవాడు; దేవం = భగవంతుని; యే = ఎవరు; విదుః = తెలిసికొందురో; తే = వారు; జహుః = త్యజింతురు; తనుమ్ = శరీరమును.

భావము: "విశుద్ధాంతఃకరణముతో తెలియదగినవాడు, అశరీరుడు, సత్ అసత్ లకు కారణమైనవాడు, కల్యాణస్వరూపుడు, సృష్టిని చేయువాడు, పదునారు కళల సృష్టికి కారణమైనవాడును అయిన భగవంతుని తెలిసికొనువారు శరీరత్యాగానంతరం ముక్తులగుదురు.

వివరణము: "భావగ్రాహ్యం" అనగా విశుద్ధమైన అంతఃకరణముతో తెలియదగినది ... అనిపించుకొనును ఆ పరమాత్మను సాక్షాత్కరించుకొన్న

వలయును God is to be realised by direct intuitive perception. మానవుడు ధ్యానం ద్వారా తన మనస్సులను భగవంతుడిలో లీనం చేసి అనుభవించగలడు. పరమేశ్వరుని ఉపదేశము మనం యథార్థంగా ప్రదర్శించ లేకపోయినా, ఆ పరమాత్మను ఏ విధంగా వర్ణించినప్పటికీ అతనిని నిర్వచించడం అతనిని నిరాకరించడమే అవుతుంది. To define god is to deny god.

“అశరీరం” అనగా శరీర రహితుడైనది. It is incorporeal, immaterial. ఇతడు అశరీరుడు. స్థూల, సూక్ష్మ, కారణ శరీరాలకు అతీతుడు, భగవంతుని దేహము దివ్యమైన దేహం. అది మానవుల దేహముల వలె ప్రకృతి సంబంధమైనది కాదు. భగవంతుని శరీరం పంచభూతాత్మకమైనది కాదు అని అర్థము.

“భావాభావకరం.” భావమునకు అభావమునకు కారణమైనది. భగవంతుడు సత్. అతడు అన్నింటికి కారణమైనవాడు. “సత్” అంటే వ్యక్త ప్రపంచం (కార్యము). “అసత్” అంటే అవ్యక్తం (కారణం). అసత్ అంటే శూన్యం కాదు సూక్ష్మమైనది. అవ్యక్తమైన కారణాన్ని అసత్ అంటారు. బ్రహ్మం భగవంతుడు “సత్” అవుతుంది. వ్యక్త ప్రపంచం “సత్”. భగవానుడు గీతలో ఇలా సెలవిచ్చారు: సదసచ్చాహమర్జున ఓ అర్జున నేనే సత్తును నేనే అసత్తును.

శివం. మంగళ ప్రదమైనది. భగవంతుడు మంగళ ప్రదుడు. తనను ఆశ్రయించిన వారిని అనుగ్రహిస్తాడు. అతడు మన పాపములను నాశనం చేస్తాడు, కనుక శివుడు. “శివం అద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే” భగవంతుడు శివుడు, ఏకుడు, అద్వైతుడు, త్రికాలములకు అతీతుడు. అతనిని తెలుసుకొనుటవలన ఆనందం కలుగుతుంది.

“కలాసర్గకరం” పదునారు కళల సృష్టికి కారణమైనది. కళలే సృష్టింపబడినవి. కళ అనగా భగవంతుని శక్తి. ‘కలాసర్గకరం’ అంటే పదహారు కళలను సృష్టించిన వాడనియు అర్థము చెప్పవచ్చును. “కలానాం షోడశానాం ప్రాణాది నామాంతానామ్”. ప్రాణాది నామములుగల పదునారింటిని కళలు అంటారు. ఆ పదునారు కళలు ఇవి.

1. ప్రాణము 2. శ్రద్ధ 3. ఆకాశము 4. వాయువు 5. జ్యోతి 6. ఆపస్సు

7. పృథ్వి 8. ఇంద్రియములు 9. మనస్సు 10. అన్నము 11. వీర్యము 12. తపస్సు 13. మంత్రము 14. కర్మ 15. లోక 16. నామము.

“దేవం యే విదుః జహుః తనుమ్” అనగా అటువంటి భగవంతుని (ఆత్మను) తెలిసికొనుటతో వారు శరీరమును త్యజింతురు. “దేవం యే విదుః జహుస్తనుం తే జహుః పరిత్యజేయుః తనుం శరీరమ్” ‘అహం బ్రహ్మాస్మి’ (నేను బ్రహ్మమును) అని ఎవరు తెలిసికొంటారో వారు దేహాన్ని త్యజిస్తారు. దేహాన్ని విడుచుట అంటే దేహాభిమానము విడిచిపెట్టడం. వారు ఆత్మతో తాదాత్మ్యం పొందుతారు. వారు శరీరాన్ని త్యజిస్తారు. అంటే వారికి ఇంక దేహాన్ని ధరించడం ఉండదు. అంటే వారికి ఇంక పునర్జన్మ యుండదు. వారికి అప్పుడే దేహం ఉండదు. దేహం ఉన్నప్పటికీ వారికి ఇంక లేనట్టే. ముముక్షువు అందరూ కాబట్టి పరమేశ్వరుని యొక్క స్వరూపమును తెలిసికొన్న వారు దేహాత్మభావమును తొలగించుకొని, పరమాత్మతో తాదాత్మ్యమును పొంది ఆత్యంతిక ముక్తిప్రాప్తిని పొందుతారు.

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిషద్ భాష్యే
పంచమోఽధ్యాయః

షష్ఠోఽధ్యాయః

ఆరవ అధ్యాయము

స్వభావమేకే కవయో వదంతి
కాలం తథాన్యే పరిముహ్యమానాః ।
దేవస్యైష మహిమా తు లోకే
యేనేదం భ్రామ్యతే బ్రహ్మచక్రమ్ ॥ 1 ॥

టీక: స్వభావం = ప్రకృతి; ఏకే = కొందరు; కవయః = వాక్పటులు, ఆలోచనాపరులు; వదంతి = చెప్పుదురు; కాలం = కాలము; తథా = అట్లే; అన్యే = కొందరు; పరిముహ్యమానాః = మోహితులైన వ్యక్తులు; దేవస్య = దేవునియొక్క; ఏషః = ఇది; మహిమా = గొప్పతనము; తు = యథార్థముగా; లోకే = ప్రపంచములో; యేన = దేనిచే; ఇదం = ఈ; భ్రామ్యతే = త్రిప్పబడుచున్నదో. బ్రహ్మచక్రమ్ = బ్రహ్మచక్రము.

భావము: "కొందరు వాక్పటులు ప్రకృతి ఈవిశ్వమునకు కారణమని చెప్పుదురు. మరికొందరు. మోహితులైన వ్యక్తులు ఈ విశ్వమునకు కాలము కారణమని చెప్పుదురు. కాని వాస్తవముగా దేవునియొక్క మహిమచేతనే ఈ బ్రహ్మచక్రము తిరుగుచున్నది.

వివరణము: "స్వభావం ఏకే కవయో వదంతి" కొందరు మోహితులైన వాక్పటులు స్వభావమును (ప్రకృతిని) విశ్వమునకు కారణమని చెప్పుదురు. అట్లు చెప్పేవారు వాక్పటులు కాని మోహితులు. వారు పరమమూర్ఖులు. వారు అట్లు మాటలాడుటకు వారు అవిద్యా ప్రాబల్యమునకు లోనైనవారు. వారు విశ్వమును విశ్లేషించి ఆలోచించరు. వారు దేవుని ఉనికిని అంగీకరించరు. వారు ప్రకృతినే విశ్వమునకు మూలకారణమని చెప్పుదురు. "అచేతనమైన మూలం మూర్ఖ- మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతిః సూయతే సచరాచరం" — గీత.

మూర్ఖులకు తెలియలేదు. నా అధ్యక్షతన ప్రకృతి సచరాచర విశ్వాన్ని సృష్టిస్తుంది. Nature does all actions with the help of the light of the Lord. భగవంతుని కాంతి సాయంతో ప్రకృతి అన్ని పనులు నిర్వర్తిస్తుంది. అందుచేత విశ్వానికి మూలకారణం భగవంతుడు. విశ్వానికి కారణం ప్రకృతి కాదు.

"కాలం తథా అన్యే పరిముహ్యమానాః" మోహితులైన మరికొందరు విశ్వమునకు కాలము కారణముగ చెప్పుదురు. కాలం అంటే ఏమిటి? కాలం మానసిక వృత్తి. Time is a mode of the mind. మనస్సంటే ప్రకృతి. విశ్వానికి మూలకారణం కాదు. అందువల్ల కాలంకూడ విశ్వానికి మూలకారణం కాదు. పరమేశ్వరుని ఇచ్ఛచేతనే జరుగును. మనుష్యు

గ్రహములు, లోకాలు, మాసాలు, సంవత్సరాలు, యుగాలు ప్రవర్తిస్తున్నాయి. అందువల్ల విశ్వానికి మూలకారణం పరమేశ్వరుడే. కాలాన్ని విశ్వానికి కారణంగా చెప్పేవారు కాలచక్రంలో కొట్టుకుపోతూనే ఉంటారు.

"దేవస్యైష మహిమా తు లోకే యేనేదం భ్రామ్యతే బ్రహ్మచక్రమ్." ఎవరి యొక్క ఈ లోకమున పరమేశ్వరుని యొక్క గొప్పతనము చేతనే బ్రహ్మచక్రము గిర్రున త్రిప్పబడుచున్నది. దేవస్య మహిమా అనగా భగవంతుని మహిమ, వైభవము, గొప్పతనము. దేవుడు విశ్వానికి మూలకారణము. ఆతని యొక్క ప్రభావం వల్లనే ఈ సచరాచర జగత్తు తిరుగుచున్నది. "భ్రామయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని మాయయా" —గీత. తన మాయాశక్తిచే సర్వప్రాణులను (యంత్రమునందు సంధించిన కొయ్యబొమ్మలవలె) గిర్రున త్రిప్పుచున్నాడు. "హేతునానేన కౌంతేయ జగద్విపరివర్తతే"— గీత. భగవంతుని అధ్యక్షత కారణంచేత జగత్తు తిరుగుచున్నది. ఈ ప్రపంచము భ్రమణం చేయించేది పరమేశ్వరుడను యంత్రం (PRIMUM MOBILE) అతడే ఈ సంసార చక్రాన్ని త్రిప్పుతాడు. అతని మాయను దాటవలెనంటే అతనిని శరణుపొందితేనే సాధ్యము.

"మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతి తే" —గీత. నన్నే ఎవరు శరణుపొందుదురో వారే ఈ మాయను దాటుదురు.

"బ్రహ్మచక్రం" అన్నది చక్రము. ఇది విశ్వచక్రం. ఉపనిషత్ ప్రథమాధ్యాయంలో నాలుగవ శ్లోకంలో విశ్వచక్రం వర్ణింపబడింది. భగవంతుని విశ్వచక్రంగా చూపినారు. పరమేశ్వరుని ప్రభావంతో విశ్వచక్రం త్రిప్పబడుతుంది. కాలము విశ్వానికి మూలకారణం కానేకాదు.

యేనావృతం నిత్యమిదం హి సర్వం
జ్ఞః కాలకాలో గుణీ సర్వవిద్ యః ।
తేనేశితం కర్మ వివర్తతేహ
పృథ్వ్యప్తేజోఽనిలఖాని చింత్యమ్ ॥ 2 ॥

టీక: యేన = ఎవనిచే; ఆవృతం = ఆవరింపబడియున్నదో వ్యాపింపబడియున్నదో; నిత్యం = ఎల్లప్పుడు; ఇదం = ఈ; హి = నిశ్చయముగా; సర్వం = సమస్తము; జ్ఞః = ఆతడు; జ్ఞః = సర్వజ్ఞుడు. జ్ఞానస్వరూపుడు; కాలకాలః = కాలమునకు కాలుడు. కాలమునకు కూడ ప్రభువు; గుణీ = గుణవాన్. గుణములు కలవాడు; సర్వవిద్ = సర్వజ్ఞుడు. సర్వము తెలిసినవాడు; యః = ఎవడు; తేన = ఆతని చేత; ఈశితం = శాసింపబడి; కర్మ = సృష్టికార్యము; వివర్తతే = వికసించును. ప్రకాశమగును; హ = ప్రసిద్ధమైన; పృథివ్యప్తేజోనిలఖాని = భూమి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశములుగా; చింత్యం = భావింపబడుచున్నది, పిలువబడుచున్నది.

భావము: సర్వజ్ఞుడును, కాలమునకు ప్రభువును గుణవంతుడును, జ్ఞానస్వరూపుడును అయిన పరమేశ్వరునిచే ఈ సమస్త ప్రపంచము సదా వ్యాపింపబడియున్నది. పృథివి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము అని పిలువబడుచున్న సృష్టికార్యము ఆ పరమేశ్వరుని ఆజ్ఞచేత ప్రకాశమగుచున్నది.

వివరణము: "యేన ఆవృతం నిత్యం ఇదం హి సర్వం" ఈ యావత్ జగత్తు సదా ఎవనిచే ఆవృతమైయున్నదో ఆ విశ్వము పరమేశ్వరునిచే వ్యాప్తమైయున్నది. ఈ జగత్తు ఆ నియమములో పరమేశ్వరునిచే వ్యాప్తమైయున్నది. అది వాస్తవము

"జ్ఞః కాలకాలః గుణీ సర్వవిద్ యః". ఎవడు జ్ఞానస్వరూపుడో, కాలమునకు కూడ ప్రభువో, గుణవంతుడో సర్వజ్ఞుడో. "జ్ఞః" అనగా జ్ఞానస్వరూపుడు. పరమేశ్వరుడు విశ్వమయుడు. ఆతడు గుణవంతుడు. ఆతడు సర్వవిద్. ఆతనికి అన్నీ తెలియుననియే ఈ జగత్తును వ్యాపించి పాలించుచున్నాడు. మరియు ఆతడు అంతర్యామియై ఈ జగత్తును నియమించుచున్నాడు. భగవానుడు తన జ్ఞానంతో సకల భువనాలను రక్షిస్తున్నాడు. "గీతా జ్ఞానం ఉపదేశిక శ్రీకృష్ణ పాదయోర్నమః." గీతా జ్ఞానమును నేను (శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ) ప్రబోధనములను రక్షింతును.

కాలకాలః అనగా కాలకాలుడు, కాలస్వరూపి శివా. కాలమునకు ప్రభువు. సర్వేశ్వరుడు కాలకాలుడు. అతడు కాలమునకు కూడ కర్త. అతడు కాలమునకే కాలము. అతడు కాలాతీత కర్త. అతని అనుజ్ఞనుండే కాలచక్రం తిర్గుతుంది. "కాలోఽస్మి లోకక్షయకృత్ ప్రవృద్ధః" — గీత. నేను అగణ్యం పోతునట్టి నిర్మూలించిన కాలమను. "అహమేవ అక్షయః కాలః." — గీత. అక్షయమను. నాశనములేని కాలమును నేనే

"గుణీ" అనగా గుణవాన్, గుణసంపన్నుడు. "గుణాన్వయోయః ఫలకర్మకర్తా." అతడు సద్గుణ సంపన్నుడు. అతడు సకల కల్యాణ గుణములతో కూడినవాడు. "సర్వవిద్ యః," ఆయన సర్వవిదుడు "సర్వం వేత్తి ఇతి సర్వవిద్." అన్నింటిని తెలిసినవాడగుట చేత సర్వవిదుడని పిలువబడుచున్నాడు.

"తేనేశితం కర్మ వివర్తతే హ." ఆయన ఆజ్ఞచే సృష్టికార్యము ప్రకాశించబడుచున్నది. ఈ సృష్టి ఆ పరమేశ్వరుని ఆజ్ఞవలన ప్రకాశించబడుచున్నది. ఈ సృష్టి అనగా సృష్టికార్యము "తేన ఈశ్వరేణ ఈశితం ప్రేరితం కర్మ ప్రకృతి ఫలం, హ నిశ్చయం ప్రవర్తతే." ఆ పరమేశ్వరుడే ప్రేరకుడైన సృష్టికర్మ మొదలయిన సర్వమునూ నడిపించెను. 'హ' శబ్దము ప్రసిద్ధమును సూచించును. "వివర్తతే" అనగా వికసించును, ప్రకాశించును. ఇక్కడ శ్రీ శంకరులవారు వివర్తవాదం కలిపిస్తున్నారు. త్రాడు పాముగ కనబడుతుంది, అలా కనబడినప్పటికీ త్రాడు ఎటువంటి మార్పును చెందదు. బ్రహ్మము జగత్తుగ కనబడుతాడు అతడు అలా కనిపించినప్పటికీ ఎటువంటి పరిణామం పొందడు. కావున ఆ పరమేశ్వరుని యొక్క ఆజ్ఞచేతనే ఈ మహత్ సృష్టికార్యము ప్రకాశించబడుచున్నది.

"పృథ్వ్యాప్ తేజో అనిల ఖాని చింత్యం" అని రూపము. అందు అగ్ని, వాయువు, ఆకాశముగ భాసించబడుచున్నది. జగత్తు పంచభూత నిర్మితము. జగత్తు పరిణామం చెందుతుంటది. జగదీశ్వరుడు అపరిణాముడు మార్పులేనివాడు. విశ్వం విశ్వేశ్వరునిపై ఆరోపించబడింది. భగవంతుడు మార్పుచెందుతున్నట్లు కనబడతాడు. ఎందువల్ల? అవిద్య లోపంచేత

పరమేశ్వరుడు పరిణామం చెందినట్లు కనపడతాడు. జగత్ అవ్యక్తా వివర్త పదంతం పరమాత్మకై ఆలోచింపబడింది.

తత్కర్మ కృత్వా వినివర్త్య భూయః
తత్త్వస్య తత్త్వేన సమేత్య యోగమ్ ।
ఏకేన ద్వాభ్యాం త్రిభిరష్టభిర్వా
కాలేన చైవాత్మగుణైశ్చ సూక్ష్మైః ॥ 3 ॥

టీక: తత్కర్మ = ఆ పని. సృష్టి; కృత్వా = చేసి; వినివర్త్య = ఆ ప్రపంచాకారమునుండియును; భూయః = మరల; తత్త్వస్య = తత్త్వము యొక్క; తత్త్వేన = తత్త్వముతో; సమేత్య = కూడి; యోగం = సంయోగమును, ఏకత్వమును; ఏకేన = ఒక దానితో; ద్వాభ్యాం = రెండింటి చేత; త్రిభిః = మూడింటితో; వా = లేక; కాలేన = కాలముతో; చ = మరియు; ఏవ = మాత్రమే; ఆత్మగుణైః = మనస్సు యొక్క గుణములచే; చ = మరియు; సూక్ష్మైః = సూక్ష్మమైన వాటిచే.

భావము: పరమేశ్వరుడు ఆ పని చేసి (సృష్టించి), ఒక తత్త్వము తరువాత మరొక తత్త్వముతో ఒకదానితో, రెండింటితో, మూడింటితో, ఎనిమిదింటితో, మరియు కాలముతో, మనస్సు (అంతఃకరణము) యొక్క సూక్ష్మగుణములతో తాను సంయోగమై, ప్రవేశించి విశ్రాంతి పొందును.

వివరణము: "తత్ కర్మ కృత్వా వినివర్త్య భూయః." అనగా ఆ పనిని చేసి (అనగా సృష్టి గావించి), మరల విశ్రాంతి గైకొనును. "తత్ కర్మ కృత్వా" అనగా సృష్ట్యాది కర్మలను గావించి, ఈ విశ్వాన్ని సృష్టించి. పరమేశ్వరుడు విశ్వాన్ని సృష్టించిన తరువాత విశ్రాంతి తీసుకొంటాడు. భగవంతునకు విశ్రాంతి ఏమిటి? అతడు సాక్షిమాత్రుడుగ ఉంటాడు. అలాగా ఉండటమే భగవంతునకు విశ్రాంతి. ఈ జగత్తంతటిని సంసారాన్ని అతడు సృష్టించినప్పటికి దాని ఫలితాలకు అతడు గురికాడు. ఈ పరిణామ విశ్వప్రక్రియలన్నిటికి అతడు లోనుగాడు. ఒకడు అనాసక్త

సర్వజ్ఞుడు, అతడు అన్నిటికీ ఆధారము. అధిష్ఠానము ఉండబట్టేను ఉపా విశ్వానికి అన్ని కర్మలకు అతీతుడై, అన్నింటికీ సాక్షియై ఉంటాడు. పరమేశ్వరుని ఏకైక అంతుడు: భగవానుడు అనంతుడు.

'ఆత్మగుణైశ్చ సూక్ష్మైః కాలేన' అతను ఒక తత్త్వంతోపాటు మరొక తత్త్వంతో సంయోగం చెందుతూ ప్రకాశిస్తాడు.

'ఏకేన ద్వాభ్యాం త్రిభిః అష్టభిర్వా కాలేన చ ఏవ ఆత్మగుణైశ్చ సూక్ష్మైః'. అతడు ఏకముతో, రెండింటితో, మూడింటితో, ఎనిమిది వాటితో కాలముతో మరియు మనస్సుయొక్క సూక్ష్మగుణములతో సంయోగమౌతాడు. ఏకేన అనగా ఒకదానితో. ఈ ఒక తత్త్వము ఏమిటి? అది అవిద్య. అజ్ఞానము ఈ ఒక తత్త్వంతో ఆత్మ సంయోగం చెందుతుంది. ఈ ఒక తత్త్వాన్ని అవ్యక్తము అనికూడా పిలుస్తారు.

ద్వాభ్యాం అనగా రెండింటితో. ఆత్మ, ధర్మము, అధర్మము అనే రెండు తత్త్వాలతో సంయోగం చెందుతుంది. అది రాగము, ద్వేషము అనే రెండు తత్త్వాలతో సంయోగమౌతుంది. ఈ రెండు తత్త్వాలను అవ్యక్తము బుద్ధి అని పేరిట పిలుస్తారు. త్రిభిః అనగా మూడింటితో. ఆత్మ మూడు తత్త్వాలతో సంయోగమౌతుంది. ఆ మూడు తత్త్వాలు ఏవి? స్థూలశరీరం, సూక్ష్మ శరీరం, కారణ శరీరం — ఇవేవి. సత్త్వగుణము, రజోగుణము, తమోగుణము — ఇవేవి. జాగ్రదవస్థ, స్వప్నావస్థ, సుషుప్త్యవస్థ — ఇవేవి. దేశ, కాల, కారణములు — ఇవికూడా మూడు తత్త్వాలు అనుకోవచ్చు. వీటితో ఆత్మ సంయోగమౌతుంది. ఈ మూడు తత్త్వాలను అవ్యక్తము, బుద్ధి, అహంకారము అని పేరిట పిలుస్తారు. అష్టభిః అనగా ఎనిమిదింటితో. ఆత్మ ఎనిమిది తత్త్వాలతో సంయోగమౌతుంది. ఆ అష్టతత్త్వాలు ఏవి? పంచభూతములు, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము. ఈ ఎనిమిది తత్త్వాలను అవ్యక్తము, బుద్ధి, అహంకారము, పంచ తన్మాత్రలు అనికూడా పిలుస్తారు.

భూమిరాపోఽనలో వాయుః ఖం మనో బుద్ధిరేవ చ ।
అహంకార ఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతిరష్టధా — గీత

భూమి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము — ఈ ఎనిమిది విధములుగా నా ప్రకృతి భేదమును పొందియున్నది.

కాబట్టి అనగా కాలముతో కాలము కూడ ఒక తత్త్వమే. కాలముతో ఆత్మ సంయోగం చెందుతుంది. 2. భగవంతుడు కాలాన్ని నియమిస్తాడు. అతని అనుజ్ఞ చేతనే అన్నీ జరుగుతున్నాయి. ఆత్మగుణైః సూక్ష్మైః అనగా సూక్ష్మమైన ఆత్మగుణాలతో. ఆత్మ అంటే మనస్సు-అంతఃకరణము. ఆత్మగుణాలు అంటే మనస్సుయొక్క గుణములు రాగద్వేషాది గుణములు అని అర్థము. అవి సూక్ష్మమైనవి. ఆత్మ రాగద్వేషాది గుణములు అని అర్థము అవి సూక్ష్మమైనవి. ఆత్మ రాగద్వేషాది గుణములతో సంయోగమౌతుంది.

జడపదార్థము (ఆత్మ) ఎనిమిదింటితో ఒకటితో, రెండింటితో, మూడింటితో, ఎనిమిదింటితో, కాలంతో అంతఃకరణ గుణముల తోపాటు చెంద తత్త్వంతో సంయోగమై, వానితో ప్రవేశించినప్పటికి ఆతడు అసంగుడు, నిర్లిప్తుడు కేవలం సాక్షిస్వరూపుడు అని తెలిసికొనవలెను

అసక్తం సర్వభృచ్చైవ — గీత

అన్న ఏ సంబంధము లేనివాడైనను అన్నిటిని భరించుచున్నాడు.

ఆరభ్య కర్మాణి గుణాన్వితాని
భావాంశ్చ సర్వాన్ వినియోజయేద్యః ।
తేషామభావే కృతకర్మనాశః
కర్మక్షయే యాతి స తత్త్వతోఽన్యః ॥ 4 ॥

టీక: ఆరభ్య = ప్రారంభించి కర్మాణి = సత్త్వాది గుణాన్వితాని = గుణములతో కూడిన; భావాన్ = ప్రాణులు; చ = మరియు; సర్వాన్ = అన్నీ; వినియోజయేత్ = అర్పించువాడో; యః = ఎవడు; తేషాం = వాని యొక్క; అభావే = లేనందువల్ల; కృతకర్మనాశః = చేయబడిన కర్మలను

నాశమొందినచో; కర్మక్షయే = కర్మనాశమొందిన తరువాత; యాతి = పొం
దును; సః = అతడు. తత్త్వతః = తన స్వరూపమునందే; తన అన్యస్వరూప
ముతో: అన్యః, మరొకడు, ఇతరుడు

భావము: పరమేశ్వరుడు త్రిగుణములతో కూడిన సృష్టిని ప్రారం
భించి, సకల ప్రాణికోటిని సృష్టించెను. గుణములు లేనప్పుడు ఎట్టి
కర్మనాశనము కలుగదు. అవిద్యావశమున మనుజుడు తన స్వరూపమును
ఎరుగ లేక యుండును.

వివరణము: ఆరభ్య కర్మాణి గుణాన్వితాని. పరమేశ్వరుడు గుణ
ములతో కూడిన కర్మలను (సృష్టిని) ఆరంభించి. గుణములు త్రిగుణములు
అని తెలియును. ఆ దైవము, ఈ మూడు గుణములతో కూడిన సృష్టిని
ఏర్పాటు ప్రారంభించెను. ప్రకృతి త్రిగుణములతో కూడియుండుటచే
కర్మలు ఆ రీతిగా సాగును. కావున, జీవులకు కర్మలు కలుగును. ఈశ
ఖండము త్రిగుణాత్మకమైన సృష్టిని ప్రారంభించి దానికి కర్తగ కలుగ
జేయును.

"భావాంశ్చ సర్వాన్ వినియోజయేద్యః" ఎవడు సకల ప్రాణికోటిని
సృష్టించెనో. పరమేశ్వరుడు త్రిగుణాత్మకమైన సృష్టిని సాధించి. అందు
లో సకల ప్రాణులను సృష్టించెను. అతడైన పరమాత్మయొక్క అనేక
శక్తుల ఈ విశ్వము సక్రమముగ నడుచుచున్నది.

తేషామభావే కృతకర్మనాశః గుణములు లేనప్పుడు అతడు కర్మ
నాశమును పొందును. త్రిగుణాతీతుడైన మహాత్ముడు సకల కర్మలయం
దు నుండి ముక్తి పొందును.

"కర్మక్షయే యాతి స తత్త్వతోఽన్యః" కర్మలు నాశనమొందిన పిదప
అతడు తన స్వరూపమును తెలిసికొనును. గుణమేమియు లేనిచో త్రిగుణ
ములు విశ్వ స్థితిలో నుండును. ఈ విశ్వములోనికి రంగము కలిగినపుడు, అవిద్యా
వశమువలననే సృష్టికలుగుచుండును. జ్ఞానియైన వాడు ఈ సృష్టిని పొంద
క్కనను ఆ సృష్టికార్యములో అతడు చిక్కుకొనడు. అతడు స్వరూప స్థితి
నందున్నాడు.

"సర్వభూతేషు యోగి సన్ తత్త్వతోఽనన్య." కర్మలు నాశనమొందిన పిదప అతడు తన పరమాత్మ చిత్ స్వరూపమున చేరియుండును. పరమేశ్వర అర్పణంగా చేసిన కర్మలు మానవుని బంధించవు. అవి అతనికి హృదయ శుద్ధి కలుగజేస్తాయి. పుట్టుక ఉత్పన్నాన్ని బట్టి కర్మలోనే ఉండేవాడు అవిద్యా కార్యమైనటువంటి అనిత్యమును తెలుసుకొనును. మరియు అతడు తాను నాశనం లేని బ్రహ్మము అని తెలుసుకొనును. 'అన్య' అనుటకు బదులు 'అన్యద్' అని పాఠం తీసుకొంటే ఉపనిషత్ అర్థం ఇలా ఉంటుంది; "అతడు ప్రకృతి యొక్క తత్త్వములన్నింటిని దర్శించియుండు ప్రత్యక్షమును చేయును. అపుడు అతడు బ్రహ్మమవలె నగును." "తత్త్వక్షయే" అనగా అవిద్య నాశనమైనపుడు. అవిద్య నశించినపుడు మానవుడు చేసిన కర్మలు ఇక ఉండవు. మానవుడు ఆచరించిన కర్మలు నాశనమైనపుడు జీవాత్మ తత్త్వత: శుద్ధుడైన వాడవ్వుట. అందు అవిద్యా తత్త్వకార్యములన్నింటి అతడు విస్మరించిన వాడవుట సంసారమునుండి ముక్తుడౌతాడు.

మానవునకు కర్మక్షయం ఎప్పుడు కలుగుతుంది? అతనికి మోక్షం ఎప్పుడు లభిస్తుంది? మానవుడు కర్మక్షయానికై సాధన చేయాలి అతడు 1. గురూపదేశం పొందాలి. 2. అతనికి భగవద్భక్తి యుండాలి. 3. అతనికి భగవద్భక్తి యందు గురుభక్తి కూడా ఉండాలి. 4. అతడు శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనములు అభ్యసించాలి. 5. అతడు యమ, నియమ, ఆసన, ప్రాణాయామ, ప్రత్యాహార, ధారణ, ధ్యాన, సమాధియను ఎనిమిది అంగముల అష్టాంగ యోగమును అభ్యసించవలయును. 6. అతడు జ్ఞానము యోగ అభ్యాసమును గడపవలయును. 7. అతడు సద్గుణములను అలవరచుకొనవలయును. 8. దుర్గుణములను తొలగించుకొనవలయును. ఈ పై అభ్యాసముల వల్ల సాధకుడు కర్మలను నశింపజేసి పిదప "తత్" "త్వం" సంయోగమైతే అతడు అవిద్యనుండి ముక్తుడౌతాడు అద్వైతమగు మోక్షమును పొందుతాడు.

ఆదిః స సంయోగనిమిత్తహేతుః
పరస్త్రికాలాదకలోఽపి దృష్టః ।
తం విశ్వరూపం భవభూతమీడ్యం
దేవం స్వచిత్తస్థముపాస్య పూర్వమ్ ॥ 5 ॥

టీక: ఆదిః = మొదటి, అన్నిటికి కారణము; సః = అతడు; సంయోగ నిమిత్త హేతుః = సంయోగమునకు కారణము, శరీర సంయోగమునకు నిమిత్తమైన అవిద్యాజనిత కర్మలకు కారణము; పరః త్రికాలాత్ = కాలము మూడింటికి (భూత భవిష్యత్ వర్తమాన) కాలములకు అతీతుడు; అకలః = భాగములు లేని. అటువంటివాడైనను; అపి = కూడ; దృష్టః = చూడబడును; తం = అతనిని; విశ్వరూపం = విశ్వముగా కనబడుచున్న వానిని; భవభూతం = అన్ని ప్రాణులకు ఉనికి కారణమైన వానిని; ఈడ్యం = పూజనీయుడైన వానిని; దేవం = ఆ భగవంతుని; స్వచిత్తస్థం = స్వీయ హృదయమునందు ఆసీనుడైయున్న వానిని; ఉపాస్య = ధ్యానించి; పూర్వమ్ = ముందుగా, ఇంతకు ముందు.

భావము: అతడు ఆత్మ శరీరముల సంయోగమునకు నిమిత్తమైన అవిద్యాజనిత కర్మలకు మూలకారణము; అతడు భూత భవిష్యత్ వర్తమాన కాలత్రయమునకు అతీతుడు; అతడు నిష్కళుడు కూడ. అతడు ఈ విశ్వముగ కనబడును, అతడు అన్ని ప్రాణులకు ఉనికైన కారణము. ఆరాధనీయుడైన ఆ భగవంతుని. హృదయమున నివసించు ఆ నిత్యుడైనట్టి ఆ దేవుని ఎవరు ఇంతకుపూర్వమే ధ్యానించెనో అతడు తన హృదయమున ఆ పరమేశ్వరుని దర్శించును.

వివరణము: "ఆదిః సః సంయోగనిమిత్తహేతుః." అతడు అన్నింటికీ కారణము. శరీర ఆత్మల కలయికకు కారణమైన అవిద్యకు హేతువైన వాడు. అతని అనుగ్రహముతోనే అవిద్య అంతమొందుతుంది.

తేషాం ఏవ అనుకంపార్థం అహం అజ్ఞానజం తమః ।
నాశయామి ఆత్మభావస్థః జ్ఞానదీపేన భాస్వతా ॥ —గీత

కాలియుండుగల దేవుడు కనుపడుచున్నాడే. నేను, వారి ఆశ్రయమును నివసించుచు ప్రకాశించుచున్న జ్ఞానదీపముతో అజ్ఞాన అవిద్యా తమస్సును నాశనమొనర్తును.

"పరః త్రికాలాత్ అకలః అపి దృష్టః" అతడు మూడు కాలము లకు అతీతుడు. అతడు ఈ విశ్వరూపముగ కనబడును. భూతకాలము, వర్తమానకాలము, భవిష్యత్కాలము అనునవి మూడు కాలములు. ఆ పరమేశ్వరుడు ఈ త్రికాలములకు అతీతుడు. అతడు నిష్కళుడు. భాగములు లేనివాడు. అవిభాజ్యుడు. భగవంతునిలో భాగాలు ఉంటే అతడు వినాశం పొందుతాడు. అతడు అఖండుడు. అతని ఆవిర్భావంగా అనాదియు కూడ అతడు కాలముచేయనివాడు. అతడు కాలాతీతుడు కనుక అతడు అతీతుడు కాలమునకు వినాశము లేదు. అతని యందు ధ్యానించువారు అమృతత్వమును పడయుదురు. ఆ పరమేశ్వరుని విశ్వరూపుగ తెలిసిం ను తం విశ్వరూపం భవభూతం ఈడ్యం విశ్వరూపమ్. ఆ భగవానుడు ఈ ప్రపంచంగా కనబడుతాడు

> యస్మాత్ అర్వాక్ సంవత్సరః అహోభిః పరివర్తతే ।
> తద్దేవా జ్యోతిషాం జ్యోతిః ఆయుః హోపాసతే అమృతమ్ ॥
>
> —బృహదారణ్యక ఉపనిషత్

ఏ భగవంతుని పాదపద్మాల క్రింద సంవత్సరములు రోజులుగ దొర్లుచుండెనో ఆదేవుని దేవతలు జ్యోతులకు జ్యోతిగ, ఆయువుగ, అమృతముగ ఉపాసిస్తారు.

"తం విశ్వరూపం భవభూతం ఈడ్యం." అతడు విశ్వరూపుగ కనబడును. అతడు అన్ని ప్రాణులకు ఉత్పత్తి కారణము అతడు ఆరాధనీయుడు. "తం విశ్వరూపం భవభూతం ఈడ్యం విశ్వరూపం." ఆ భగవానుడు ఈ ప్రపంచంగా కనబడుతాడు. అతడు అన్నింటికిని మూలకారణమైన వాడు. అతడు సకల దేవతలకు ఆరాధనీయుడు. ఈ ప్రపంచం భగవంతుని వ్యక్తస్వరూపం (Manifestation of the Lord). ఇది విరాట్పురుషుని దేహం. ఆ పరమేశ్వరుడు సర్వులకు ఆరాధ్యుడు. ఉపాస్యుడు, పూర్వము అతనిని ఉపాసించుచున్నట్టి మునులు శిష్యు బ్రహ్మజ్ఞానమును పడయుదురు. శక్తి జ్ఞానంలో ఆవిర్భవించుచుండెను. పరాశక్తి, జ్ఞానము ఒక్కటే

"దేవం స్వచిత్తస్థం ఉపాస్య పూర్వమ్". తతః పూర్వమే తన హృదయమున ఆసీనుడైయున్న పరమేశ్వరుని ధ్యానించవలె. ముముక్షువు తన హృదయమునందు ఆ పరమేశ్వరుని దర్శించవలెను. పరమాత్మ సర్వభూతాంతరాత్మ. అన్నిటియందు సతతము వ్యాపించి ఉండి, పరమాత్మ సకల జీవుల అంతరాత్మ, ఆతడు అంతర్యామియై యున్నాడు. అంతర్యామి, "అహం బ్రహ్మాస్మి. నేను బ్రహ్మమును", అను భావం ఉదయించే దాకా పూర్వం సాధకుడు ఉపాసన చేయాలి, ధ్యానించాలి, చిత్తమును ఏకాగ్రత పొందించాలి. అప్పుడు భగవంతుని దర్శనం లభిస్తుంది. ఆ భగవంతుని తన హృదయమునందే దర్శిస్తాడు.

గురు చరణాంబుజ నిర్భర భక్తః
సంసారాత్ అచిరాత్ భవ ముక్తః ।
సేంద్రియమానస నియమాదేవం
ద్రక్ష్యసి నిజహృదయస్థం దేవమ్ ॥
— మోహ ముద్గర.

గురు భగవానుని పాదపద్మములయెడ పరమ భక్తితో నీవు సంసారమునుండి శీఘ్రముగ విముక్తి పొందుము. మనస్సును, ఇంద్రియములను నిగ్రహించి, గురుదేవుని అనుగ్రహముతో, నీవు నీ హృదయమునందే పరమేశ్వరుని దర్శింతువు.

స వృక్షకాలాకృతిభిః పరోఽన్యో
యస్మాత్ ప్రపంచః పరివర్తతేఽయమ్ ।
ధర్మావహం పాపనుదం భగేశం
జ్ఞాత్వాత్మస్థమమృతం విశ్వధామ ॥ 6 ॥

టీక : సః = ఆతడు; వృక్ష కాల ఆకృతిభిః పరః = సంసార వృక్షమువలన, కాలమువలన, రూపమువలన అతీతుడు; అన్యః = వాటికంటె వేరైనవాడు; యస్మాత్ = ఎవనినుండి; ప్రపంచః = ప్రపంచము. నిత్యము పరివర్తతే = తిరుగుచున్నదో; అయం = ఈ; ధర్మావహం = సకల సద్గుణము

వాడు ధర్మప్రాపకుడు; పాపనుదం = పాపములను నాశనము చేయువానిని; భగేశం = సకల ఐశ్వర్యములకు ప్రభువును; జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని, ఆత్మస్థం = తన హృదయమునందే ఉన్నవాడైయున్నవానిని; అమృతం = అమృతుడైన వానిని; విశ్వధామ = విశ్వమునకు నివాసమైన వానిని.

భావము : ఎవనినుండి ఈ ప్రపంచము పరిభ్రమించునో అతడు సంసార వృక్షము, కాలము, రూపము — వీనికంటె వేరు మరియు అన్యుడు. అతడు సకల సద్గుణములకు ఆధారభూతుడు. సర్వపాపనాశకుడు. సకల సద్గుణములకు ప్రభువు. అతనిని స్వహృదయమున వసించియున్న పరమాత్మగను, యావత్ విశ్వమునకు అమృత నివాసముగ — తెలిసికొనుము.

వివరణము : "స వృక్ష కాల ఆకృతిభిః పరః" అతడు సంసార వృక్షము కంటె, కాలముకంటె, రూపముకంటె ఉత్కృష్టుడు. అతడు వాటి కంటె వేరైనవాడు. అతడు అంతర్యామి. సర్వసాక్షి. అతడు అన్నిటికి మూలము, అతడు అన్నిటికంటె ఉత్కృష్టుడు. అతడు అన్నిటికీ అనుస్యూతుడు, అతడు అన్నింటికంటె వేరైనవాడు.

"ఊర్ధ్వమూలం" సంసార వృక్షం. ఈ సంసార వృక్షము మాయా వృక్షము. కఠోపనిషత్తులో, శ్రీమద్భగవద్గీతలోను సంసార వృక్షం వర్ణింపబడింది. సంసారాన్ని వృక్షంగా వర్ణించారు. చెట్టును గొడ్డలితో నరకి వేయవచ్చు. అలాగే ఈ సంసార వృక్షాన్ని ఆత్మజ్ఞాన కరవాలంతో అసంగ శస్త్రముతో ఛేదించవచ్చు. బ్రహ్మము సంసార వృక్షానికి ఉద్గమస్థానం. ఈ చెట్టు జీవరసం బ్రహ్మమునుండి వస్తుంది. అజ్ఞాన (అవిద్య) బీజం ద్వారా ఇది అభివృద్ధి చెందుతుంది. కార్యబ్రహ్మము దాని మొలక. జీవకోటి సూక్ష్మ శరీరాలన్నీ దాని కాండం. విశ్వవృక్షం అనేక కొమ్మలతో పాపపుణ్య పదార్థాంతరములకు పాత్రమై పెరుగుతుంది. సంసార వృక్షానికి మూలం బ్రహ్మమే. అందువలన బ్రహ్మమునుండియే దీనికి జీవము లభించుచున్నది. (బృహదా. ప్రశ్నోప. కఠోపనిషత్తు). మానవుడు పరమేశ్వరుని తన ఆత్మయందు సాక్షాత్కరించుకొనుటయే పరమపురుషార్థంగా వర్ణింపబడుచున్నది.

భగవంతుడు "కాలానికి కర్త". అతడు కాలానికి ప్రభువు. అతడు త్రికాలములకు అతీతుడు. అతడు నిత్యుడు. కాలం అనేది మాయ. ఆ మాయ పరమేశ్వరుని అధీనంలో ఉంటుంది.

'ఆకారాలు', మాయారూపాలు అనేవి మార్పులే. అవి శాశ్వతాలు కావు. ఈ విశ్వంలో కనబడే మాయా ప్రకృతికంటె భగవంతుడు పరుడు. అతడు వాటికి అన్యుడు కూడా.

వృక్షాకృతి, కాలాకృతి, మాయాకృతులు విశ్వరూపాలు. వాటికి ఆధారం, అవలంబనం, అధిష్ఠానం, భగవంతుడే. నామరూపాల క్రియలలో ఈ విశ్వం కనిపిస్తుంది. కాని వీటన్నిటి వెనుక ఉండే మూలకారణ పదార్థం భగవంతుడు.

"యస్మాత్ ప్రపంచః పరివర్తతేయమ్" ఈ విశ్వం ఆయననుండి బయలుదేరుతున్నది. ఈ విశ్వం నిరంతరం ప్రవహిస్తుంది. ఇది సృష్టి, స్థితి, లయల ప్రవాహంలో చక్రీయంగా ప్రవహిస్తుంది. సృష్టిస్తుంది ప్రకృతి, స్థితిస్తుంది సంహారాన్నీ, సకల సంహారాన్నుండి సృష్టి. ఈ విశ్వచక్రం భ్రమణం చేస్తూంటుంది.

పోతునా అనేక రీతులలో జగత్ పరివర్తతే —గా అర్థం. ఈ అద్భుతమైన విశ్వప్రపంచం భ్రమిస్తుంది. ఈ విశ్వంపై పరమేశ్వరుని ప్రభుత్వ అద్భుత మహిమలు ఈ సచరాచర జగత్తు, వ్యక్తి సృష్టి స్వరూపాల వల్ల తెలుస్తాయి.

"ధర్మావహం" అతడు సకల ధర్మములకు మూల. అతడు ధర్మ సంస్థాపకుడు. ధర్మం అంటే ఏమిటి? మానవునకు మోక్షప్రాప్తికి తోడ్పడేది ధర్మము. మానవుడు ఆత్మజ్ఞానం పొందేందుకు సాయపడేది ధర్మం. మానవుని అభ్యున్నతికి తోడ్పడేది ధర్మం. రక్షించి పోషించేది ధర్మం. ధర్మ సంస్థాపకుడైన భగవంతుని తెలుసుకొన్నవారు జ్ఞానులై మోక్షపదం పొందుతారు.

"పాపనుదం" అతడు పాపహరుడు. భగవంతుడు పాపములను తొలగించి జ్ఞానం కల్పిస్తాడు. తెలుసుకుంటే ఆతని అనుగ్రహంవల్ల

భగవంతుని సమక్షంలో పాపం పూర్తిగా మటుమాయమైపోతుంది. పాపుల మనస్సును భక్తితో భగవంతుని పూజిస్తే పాప మెంటనే తగ్గిపోతున్నాయి. పాపా త్ములు, పాపిష్టులవలు కారు. భగవన్నామంయొక్క శక్తి అటువంటిది. ఎన్ని ప్రతిమలు ఆవిష్కరించినా, ఎన్ని కళ్యాణమంటపాలు నిర్మించినా పాపం పోదు నాశం కాదు. కాని ఆత్మజ్ఞానంతో పాపం క్షణంలో అంతమొందుతుంది. నారాయణుడు సర్వశక్తిమంతుడు. అతని ధ్యానం పాపహరం.

"భగవాన్" అనగా షడ్గుణైశ్వర్యములు, విభూతులు కలవాడు. పరమే శ్వరుడిలో జ్ఞానం ఐశ్వర్యం, బలం, శక్తి, వీర్యం, తేజస్సు అనే ఆరుగుణాలు ఉంటాయి. అందువల్ల అతడు సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తిమంతుడు, సర్వవ్యాపి. అతడు సమర్థంగా ధ్యానించాలి. తెలుసుకొనవలసిన పొంతమును వదలరాదు.

ధ్యానా అద్వైతం అమృతం పొందుతారు. ఆపరమేశ్వరుని సర్వవ్యాప్త యాంతర్యామిత్వమును. విశ్వమంతటా వ్యాపించిన అమృతమయు నిజస్వరూపము తెలుసుకొనవలెను. అమృతుడైన భగవానుడు సర్వ హృదయములోనే యున్నాడు. భగవంతునకు పుట్టుకలేదు. అతడు అవిక్రియుడు. అతడు అమృతుడు అనిర్వచనీయుడు. అతడు విశ్వమునకు ఆధారభూతుడు, అతని తెలుసుకొనుటయే మన జీవిత లక్ష్యము. భగవంతుని తెలుసుకొన్న వారు సృష్టి తత్త్వమును కంటె, ప్రకృతిశ్వరుడి తత్త్వమునకంటె భిన్నమైన ఫలమును. అనగా నిర్విశేషము పొందును.

మనము ఆటువంటి పరమేశ్వరుని సాక్షాత్కరించుకొనవలెనని ఈ తరువాతి మంత్రంలో ఋషి ప్రవచిస్తాడు.

తమీశ్వరాణాం పరమం మహేశ్వరం
తం దేవతానాం పరమం చ దైవతమ్ ।
పతిం పతీనాం పరమం పరస్తాత్
విదామ దేవం భువనేశమీడ్యమ్ ॥ 7 ॥

టీక: తం = అతనిని; ఈశ్వరాణాం = ప్రభువులకు; పరమం = సర్వోత్కృష్టమైన; మహేశ్వరం = గొప్ప ప్రభువును; తం = అతనిని; దేవతానాం = దేవతలకు; పరమం = సర్వోత్కృష్టమైన; చ = మరియు; దైవతం = దేవతయైన వానిని; పతిం = ప్రభువైనవానిని; పతీనాం = ప్రభువులకు; పరమం = పరమైన; పరస్తాత్ = అతీతుని; విదామ = తెలిసికొందుముగాక; దేవం = ప్రకాశరూపుని, దేవుని, భగవంతుని; భువనేశం = ప్రపంచ పాలకుని; ఈడ్యం = ఆరాధ్యుని, పూజనీయుని, స్తవనీయుని.

భావము: ప్రభువులకు మహాప్రభువైన వానిని, పరాత్పరుని, దేవతలకు మహాదేవతయైన వానిని, పాలకులకు మహాపాలకుడైన వానిని, అన్నింటికి అతీతుడైన వానిని, ఆరాధనీయుడైన జగత్ప్రభువు, భగవంతుని మనము తెలిసికొందుముగాక.

వివరణము: "తం ఈశ్వరాణాం పరమం మహేశ్వరం." ఈశ్వరులందరికీ మహేశ్వరుడైన ఆ పరాత్పరుని (మనము తెలిసికొందుము గాక) భగవంతుడు సర్వోత్కృష్టుడు. అతడు ప్రభువులకు ప్రభువు. బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రుడు, వైవస్వతుడు, యముడు మున్నగువారు ప్రభువులు. భగవంతుడు వీరందరికీ పరమ మహేశ్వరుడు.

"తం దేవతానాం పరమం చ దైవతం." దేవతలకు పరమ దేవత యైన అతనిని (మనము తెలిసికొందుము గాక). ఇంద్రుడు, అగ్ని, వాయువు, వరుణుడు మున్నగువారు దేవతలు. ఈ దేవతలందరు భయం, దయ, భక్తితో భగవంతుని సేవింతురు.

"పతిం పతీనాం పరమం పరస్తాత్." పాలకులకు పరమ పాలకుడు అతీతుడు అయిన వానిని (మనము తెలిసికొందుము గాక). పరమేశ్వరుడు పాలకులకు పాలకుడు. కశ్యపుడు, హిరణ్యగర్భుడు మున్నగువారు పాలకులు. వారు ప్రజాపతులు. వారు పరమేశ్వరుని యాజ్ఞలను బట్టి, విధులను నిర్వర్తించెదరు.

"పరస్తాత్" అనగా అతీతుడు. భగవంతుడు మాయాశక్తికి అతీతుడు. మాయాశక్తిని, లేక సంసారవృక్షమని కూడా అంటారు. సంసారవృక్షానికి

ఏక దేవుడైన దానిని ఈశ్వరం అంటారు. భగవంతుడు శివుడని. అతడొక్కడే అధిపతుడు. అతడు ఈశ్వరులకంటె పరముడైనవాడు. శాశ్వత శాస్త్రములు అతనిని పురుషోత్తముడని వర్ణించాయి.

"విదామ దేవం భువనేశమీడ్యం". భగవంతుడు, సకలలోక పాలకుడు. ఆరాధనీయుడని మనము తెలుసుకొందుముగాక. పరమేశ్వరుడు సకల భువనములకు ప్రభు. అతడు ఆరాధనీయుడు అతడు ప్రశంసనీయుడు. ఇతర్లు సర్వం లోకేశ అనుభవంబే పరమ ప్రభుత్వము మనము తెలుసుకొందుముగాక. ఈ శ్లోకములో మనము ఉపాసించవలసిన పరమేశ్వరుని సాక్షాత్కారము చేసికొందుముగాక. అతడు నిత్య చైతన్యము సర్వజ్ఞత్వము.

న తస్య కార్యం కరణం చ విద్యతే
న తత్సమశ్చాభ్యధికశ్చ దృశ్యతే ।
పరాస్య శక్తిర్వివిధైవ శ్రూయతే
స్వాభావికీ జ్ఞానబలక్రియా చ ॥ 8 ॥

టీక: న = లేదు; తస్య = అతనియొక్క; కార్యం = effect, కార్యము, ఫలితము; కరణం = organ, అవయవము; చ = మరియు; విద్యతే = ఉన్నది. కలదు. కనబడదు; న = లేదు; తత్ సమః = అతనికి సమానుడు. అతనితో సమానమైనవాడు; చ = మరియు; దృశ్యతే = కనబడుట. అభ్యధికః పరాస్య శక్తిః అస్య; పరా శక్తిః = అతనియొక్క మహాశక్తి; వివిధా = అనేక రకములైన; ఏవ = మాత్రమే; శ్రూయతే = ప్రకటించబడినది, ప్రసంగించబడినది; స్వాభావికీ = సహజమైన; జ్ఞాన బల క్రియా = జ్ఞానము, బలము, పని; చ = మరియు.

భావము: అతనికి కార్యము (effect) గాని కరణము (organ) గాని కనబడదు. అతనితో సమానుడుగాని, అతనికంటె అధికుడుగాని కనబడడు. అతనియొక్క మహాశక్తి వివిధముగ వినబడుచున్నది. అతనియొక్క జ్ఞానము బలము, క్రియలు అతనికి సహజసిద్ధమైనవి (వేదములలో) ప్రకటించబడినవి

వివరణము: "న తస్య కార్యం కరణం చ విద్యతే." ఆతనికి కార్యముగాని, కరణముగాని లేవంటుంది. చక్షురాది అవయవములను కరణము లంటారు. అవయవములతో శరీరం ఏర్పడుతుంది. అందువల్ల శరీరం కార్య మౌతుంది. పరమేశ్వరునకు శరీరంలేదు. అవయవాలులేవు. ఆతనికి స్థూల శరీరం కాని, సూక్ష్మ శరీరంకాని కారణ శరీరంకాని లేవు. ఆత్మ నిరవయ వము. ఆత్మకు అవయవములు లేవు. అందువల్ల ఆత్మ అవినాశి. అవయవములు కారణము. దేహము కార్యము. ఆత్మ నిరవయవము, అశరీరము కావున దానికి కారణము, కార్యము లేవు. కాని పరమాత్మ (పరమేశ్వరుడు) కారణరహితుడు. కార్యరహితుడు. ఆతడు అన్నింటికి పరమకారణము.

"న తత్ సమః చ అభ్యధికః చ దృశ్యతే." ఆతనితో సాటివాడు గాని, ఆతని మించినవాడుగాని లేనేలేడు. పరమేశ్వరునితో సాటివాన్ని గురించిన మాటను వినలేదు. ఇక ఆతని మించిన వానిని చూడలేము, వినలేము. పరమేశ్వరుడు అద్వితీయుడు. అనంతుడు. అద్వితీయుడు గావున రెండవవాడు ఉండడు. అతడు అనంతుడు. రెండు అనంతములు ఉండుట అసంభవము. అందువల్ల పరమేశ్వరుడు ఏకైక సత్యము. అతడు నానాత్వ మునందు, వివిధమగుచున్న ఏకైక సత్యము, అద్వైత వస్తువు. మార్పునొందు చున్న వైవిధ్యమునందు నిత్యమైన ఏకత్వము అతడు (He is the eternal unity in the changing diversity.) శ్రీ కృష్ణ భగవానుని అర్జు నుడు ఇలా స్తుతిస్తాడు:

పితాసి లోకస్య చరాచరస్య
త్వమస్య పూజ్యశ్చ గురుర్గరీయాన్ ।
న త్వత్సమోఽస్త్యభ్యధికః కుతోఽన్యో
లోకత్రయేఽప్యప్రతిమప్రభావ ॥

—గీత

నీవు ఈ చరాచర జగత్తునకు తండ్రివి. నీవు ఈ ప్రపంచమునకే పూజింప తగినవాడవు. నీవు పరమ గురుడవు. పెంప, నీతో సమానమైనవాడులేడు;

అట్టివాడ ఈ మూర్తకములలో పోలికలేని ప్రకాశముగల ఓ భగవన్. నీకంటె అధికులెవ్వరుందగలరు?

"పరా అస్య శక్తిః వివిధైవ శ్రూయతే". ఆతనియొక్క మహాశక్తిని వేదములలో వివిధ రకములుగ వర్ణించియున్నారు. వేదము పరమేశ్వరుని ప్రభావమునంతయు వర్ణించుటకు యత్నించినది. పరమేశ్వరుని ప్రభావమును శక్తులు వర్ణింపశక్యమువిగావు. "నాంతోఽస్తి మమ దివ్యానాం విభూతీనాం పరంతప —గీతా

ఓ అర్జున, నా దివ్య విభూతులకు (దివ్య మహిమలకు) అంతములేదు. పరమేశ్వరుని దివ్యమహిమలను సంపూర్ణంగా వర్ణించడం ఎవరికిని సాధ్యమైన విషయంకాదు. ఆతని శక్తులను పూర్తిగా చెప్పలేము. ఆతని శక్తులలో కొలిస్తే అతన్ని గుర్తించి వర్ణింపగలిగినది కొన్నిమాత్రమే ఉంటాయి.

"స్వాభావికీ జ్ఞాన బల క్రియా చ" అతనికి జ్ఞానము, బలము, క్రియలు సైతం సహజములు. పరమేశ్వరునకు జ్ఞానక్రియ సైతము అలాగే బలక్రియ కూడ అతనికి సహజము; సర్వవిషయజ్ఞాన ప్రవృత్తిని జ్ఞానక్రియ అంటారు. తన సన్నిధిమాత్రం చేత అన్నిటిని వశవర్తులుగా నియమించడాన్ని బలక్రియ అంటారు. ఈ బలక్రియ, జ్ఞానక్రియ పరమేశ్వరునకు స్వతస్సిద్ధము.

భగవంతుని గొప్పతనము తరువాతి మంత్రమున కూడ వర్ణింపబడుచున్నది.

న తస్య కశ్చిత్ పతిరస్తి లోకే
న చేశితా నైవ చ తస్య లింగమ్ ।
న కారణం కరణాధిపాధిపో
న చాస్య కశ్చిత్ జనితా న చాధిపః ॥ 9 ॥

టీక: న = లేదు. తస్య = ఆతనియొక్క; కశ్చిత్ = ఎవరుగాని; పతిః = ప్రభువు, యజమాని; అస్తి = ఉండు. ఉన్నాడు; లోకే = ఈ ప్రపంచం

లోకమున; న = లేడు; చ = మరియు: ఈశితా = పాలకుడు;న = లేడు: నైవ = మాత్రమేను; చ = మరియు; తస్య = అతనియొక్క: లింగం = గుర్తు: సః = అతడు; కారణం = కారణము; కరణాధిపాధిపః = కరణ అధిప అధిపః = ఇంద్రియాదిపతులకు అధిపతి; న = లేదు; చ = మరియు; అస్య = అతనియొక్క; కశ్చిత్ జనితా = ఏ జనకుడును: న = లేడు: చ = మరియు: అధిపః = ప్రభువు.

ఈ ప్రపంచములో అతనికి ఏ యజమానుడూ లేడు. అతనిని పాలించువాడు ఎవడును లేడు. (మనము అతనిని అనుమాన ప్రమాణముద్వారా తెలిసికొనుటకు) అతనికి ఏ గుర్తు లేదు. అతడు అన్నింటికి కారణము, అతడు ఇంద్రియాధిపతులకు ప్రభువు. అతనికి ఏ జనకుడును లేడు అతనికి ప్రభువు ఎవడును లేడు.

వివరణము: "న తస్య కశ్చిత్ పతిః అస్తి లోకే" ఈ లోకమున అతనికి ఏ యజమానియులేడు. పతి అనగా పతి, యజమాని. పరమేశ్వరుడు పతులకు పతి. స్వాములకు స్వామి. యజమానులకు యజమాని. అతడు అందరికి గతి. అతడు అంతర్యామి పతి. అతడు లోకనాథుడు. విశ్వనాథుడు. జగత్పతి. అందుచేత అతన్ని నియమించేవాడంటూ ఎవరూ లేరు.

"న చ ఈశితా నైవ చ తస్య లింగమ్". అతనికి పాలకుడుగాని, గుర్తుగాని లేదు. ఈశిత అనగా పాలకుడు, అతన్ని నియమించేవాడు, అతనిపై నియంత ఎవరూ లేరు. అతడు సర్వశక్తిమంతుడు. అందరిని నియమించేవాడు. శాసించేవాడు అతడే. లింగం అనగా గుర్తు, ధూమమును చూచి అగ్ని ఉన్నదని అనుమానింపవచ్చు. అనుమానం ఒక ప్రమాణం. లింగం అనగా చిహ్నము. పరమేశ్వరుడు మామూలు చిహ్నములున్నవాడు కాడు. సూక్ష్మం ఏదో ఒక గుర్తుచే పరమేశ్వరుడ్ని అనుమానించగలిగితే ఒక వేదములకు అతనిని ప్రకాశింపచేయుట.శబ్దము అవసరం ఉండి ఉండేది కాదు. అతడు తర్కానికి, వాదానికి, న్యాయానికి. హేతువుకు అతీతుడు. పరమేశ్వరుని ఉపనిషత్తు ప్రదర్శింపజేయును. జ్ఞాన చక్షువు ద్వారా (బ్రహ్మజ్ఞానవృత్తి వల్ల) సమాధిలో అతన్ని దర్శించగలం

పః కారణం కరణ అధిప అధిపః. అతడు అన్నింటికీ మూలకారణము. అతడు ఇంద్రియాధిపతులకు ప్రభువు. "స కారణం సర్వస్యకారణం" అతడు కారణము. అతడు సర్వమునకు కారణము. అతడు స్వయంభువు. ఆత్మభవుడు, అతడు సర్వమునకు మూలం. అతడు ఆది కారణము. అతడు కారణరహిత కారణము. He is the causeless cause. అతడు పరమ కారణము. "కరణాధిపః" అనగా ఇంద్రియములకు అధిపతి. కరణాధిపాధిపః అనగా కరణాధిపులకు అధిపతి కరణం అనగా ఇంద్రియము ఇంద్రియములకు అధిపతి జీవాత్మ. అతడు జీవాత్మలకు అధిపతి. అతడు జీవాత్మలకు పాలకుడు, అందువల్ల అతడు పరమేశ్వరుడు.

"న చ అస్య కశ్చిత్ జనితా న చ అధిపః" అతనికి జనకుడుగాని; అతనిని ఏలు ప్రభువుగాని లేరు. జనితా అనగా జనకుడు. అధిపః అనగా అధిపుడు, అతడు జీవాత్మలకు అధిష్ఠితమైన కారణంతోను, అతడు పరమేశ్వరుడై ఉండుటవలన, అతడు లింగాతీతుడగుటవలన, అతడు అనశ్వరుడై యుండుట వలన అతనికి జనకుడు లేడు. అతడు అన్నింటికీ మూలకారణం. కావున అతనికి జనకుడెవ్వడుండగలడు? అతడు అందరికీ జనకుడు. అతడు జగత్పాలక అతనే అందరికీ ప్రభువు.
పరమేశ్వరుడు అటువంటివాడు కావున మనం అతని పాదపద్మముల క్రింద రక్షణ పొందాలి.

యస్తూర్ణనాభ ఇవ తంతుభిః
ప్రధానజైః స్వభావతః ।
దేవ ఏకః స్వమావృణోతి
స నో దధాతు బ్రహ్మాప్యయమ్ ॥ 10 ॥

టీక: యః = ఎవడు; తు = నిశ్చయముగ; ఊర్ణనాభః = సాలెపురుగు; ఇవ = వలె; తంతుభిః = దారములతో; ప్రధానజైః = ప్రకృతినుండి పుట్టినవాటిద్వారా; స్వభావతః = స్వభావతః; అయత్నపూర్వకముగ, స్వాభావికముగ; దేవః = భగవంతుడు; ఏకః = ఒక; స్వం = తనను; ఆవృణోతి =

ఆచ్ఛాదించును. కప్పును. అవ్యక్తమొనర్చును; సః = అతడు; నః = మాకు; దధాతు = దయచేయుగాక. అనుగ్రహించుగాక; బ్రహ్మాప్యయమ్ = బ్రహ్మముతో అభేదత్వమును. బ్రహ్మైకత్వము. బ్రహ్మతో ఏకీభావమును.

భావము: సాలె పురుగు (తన నాభినుండి లాగబడిన దారములతో) తన్ను తాను అవ్యక్తము చేసికొను విధముగ ఆ ఏకైక పరమేశ్వరుడు సహజముగ ప్రకృతి వికారములతో తాను ఆవృతుడగును. ఆ పరమేశ్వరుడు మాకు బ్రహ్మముతో అభేదత్వమును దయచేయుగాక.

వివరణము: ఊర్ణనాభము, ఊర్ణనాభి, తంతునాభము, తంతువాయము – సాలె పురుగు. సాలీడు, లూత — అని పర్యాయపదములు. సాలీడు తన బొడ్డు నుండి వచ్చే దారంతో అది తన్ను తాను కప్పుకొంటుంది. అది దానికి సహజం. అట్లే మహత్తైన పరమేశ్వరుడు సహజంగా ప్రకృతి వికారాలతో ఆవృతుడౌతాడు. అతడు మాయావృతుడౌతాడు. అందువల్లనే అతడు అందరికీ దృశ్యుడు కాడు.

"అజ్ఞానేన ఆవృతం జ్ఞానం తేన ముహ్యంతి జంతవః" - గీత. జ్ఞానం అజ్ఞానంచేత కప్పబడియుండుట వల్ల దానిచే మానవులు మోహితులగుచున్నారు. భగవానుడు మాయచేత కప్పబడియున్నాడు. కావున మనము అతనిని గాంచలేము. సాలె పురుగు తనలోనుండి ఉత్పన్నమైన దారములతో తన్ను తాను ఆవృతము చేసికొనుచుండి. ఆ విధముగనే పరమేశ్వరుడు ప్రకృతి యొక్క త్రిగుణాతో, అనగా అవ్యక్తమునుండి జనించిన తంతువులవంటి సత్వ రజ తమో గుణములతో తన్ను తాను ఆచ్ఛాదితునిగా చేసికొనును. అటువంటి సర్వశక్తిమంతుడైన, మాయాధిపతియైన పరమాత్ముడు మాకు బ్రహ్మాప్యయమును (బ్రహ్మైకత్వము) దయచేయుగాక అనగా మాకు బ్రహ్మతో అభేదత్వమును అనుగ్రహించుగాక! మేము బ్రహ్మముతో ఐక్యమొందుదుము గాక.

ఏకో దేవః సర్వభూతేషు గూఢః

సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా ।

కర్మాధ్యక్షః సర్వభూతాధివాసః
సాక్షీ చేతా కేవలో నిర్గుణశ్చ ॥11॥

టీక: ఏకః = అద్వితీయుడు, ఒక్కడు; దేవః = జ్యోతిస్స్వరూపుడు, దేవుడు, భగవంతుడు; సర్వభూతేషు = సర్వ ప్రాణులు, అన్ని ప్రాణుల యందు; గూఢః = నిగూఢుడై, దాగియున్న; సర్వవ్యాపీ = అన్నిటిని వ్యాపించి యున్న; సర్వభూతాంతరాత్మా = సర్వభూతముల, అన్ని ప్రాణులయొక్క అంతరాత్మ; కర్మాధ్యక్షః = సర్వ ప్రాణికృత వివిధ కర్మ అధిష్ఠాత, సకల కర్మలపై అధ్యక్షత వహించువాడు; సర్వభూతాధివాసః = సర్వ ప్రాణులు వసించు, అతనిలో ప్రాణులు నివసించువాడు; సాక్షీ = సర్వద్రష్ట; చేతా = చైతన్యము; కేవలః = ఉపాధి శూన్యుడు, ఏకమాత్రుడు; నిర్గుణః = సత్త్వరజస్తమోగుణరహితుడు, గుణాతీతుడు; చ = మరియు.

భావము: భగవంతుడు ఒక్కడే. అతడు అన్ని ప్రాణులలో దాగియున్నాడు. అతడు అన్నిటిని వ్యాపించును. అతడు అన్ని ప్రాణుల అంతరాత్మ. అతడు సకల కర్మలపై అధ్యక్షత వహించును. సర్వ ప్రాణులు అతనిలో వసించును. అతడు సాక్షి. అతడు చైతన్యము. అతడు కేవలుడు. అతడు నిర్గుణుడు.

వివరణము: "ఏకో దేవః సర్వభూతేషు గూఢః", దేవుడు ఒక్కడే. అతడు అన్ని ప్రాణులలో దాగియున్నాడు. పరమేశ్వరుడు అసంఖ్యాకు లెందరు అనంతాలు అంతేందుకు పీర్ల అందువల్ల పరమేశ్వరుడు ఒక్కడే. God is one only. అతడు అన్ని ప్రాణులలో దాగియున్నాడు అతడు ఎలాదాగియున్నాడు! కొయ్యలోని నిప్పువలె, పాలలో వెన్నవలె, తిలలోని తైలంవలె, భూగర్భ స్రోతస్సులలోని నీటివలె అతడు అన్ని ప్రాణులలో దాగియున్నాడు. అతడు అంతరాత్మ, సర్వవ్యాపి.

"సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా" అతడు అన్నిటిని వ్యాపించుండును, అతడు అన్ని ప్రాణులయొక్క అంతరాత్మ. అతడు సర్వపూర్ణుడు గావున సర్వవ్యాపి. అతడు అన్నిట నిండియున్నాడు గావున సర్వవ్యాపి అతడు అన్ని భూతములందు దాగియుండుటచే, అన్ని భూతములను వ్యాపించియుండుటచే

అన్ని భూతములయొక్క అంతరాత్మ అగుచున్నాడు.

"కర్మాధ్యక్షః సర్వభూతాధివాసః" అతడు సమస్త కర్మలకై అధ్యక్షత వహించును. సమస్త ప్రాణులచేతను చేయబడ్డ కర్మలకు అతడు అధిష్ఠాత. అతని అధ్యక్షతన సకలమైన కర్మలు జరుగుచున్నవి. సకలభూతములు అతనియందు వసించును. సకల ప్రాణులకు అతడు నివాసస్థానము. అతడు ఆశ్రితులకు శరణు దాత.

"సాక్షీ చేతా కేవలో నిర్గుణశ్చ" అతడు సమస్త ప్రాణుల కర్మలకు సాక్షి. అతడు సర్వద్రష్ట. అతడు అన్నిటిని చూచుచుండును. అతని చేతన చేత జగమునే ప్రకృతి సర్వసృష్టికార్యములను నిర్వర్తించును. "చేతా" అనగా బుద్ధి చైతన్యము. అతడు చేతయితా. అతడు చేతనత్వమును ప్రసాదించును. సర్వేశ్వరుడు చిన్మయుడు, చిద్ఘనుడు. అతడు జ్ఞానదాత. అతడు కేవలుడు. అతడు నిరుపాధికుడు. అతడు ఉపాధిరహితుడు. అతడు అన్ని ఉపాధులకు అతీతం. అతడు ఏకమాత్రుడు. అతడు అద్వితీయుడు. అతనికి పైదైన సత్యము. "ఏకమేవాద్వితీయమ్" అతడు ఒక్కడే. అతడు అద్వితీయుడు. He is one without a second.

అతడు నిర్గుణుడు. అతడు త్రిగుణ రహితుడు. సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అనెడి త్రిగుణాలు. (సత్త్వం = పవిత్రం, మంచితనం, శాంతి, వివేచనం; రజస్సు = చేష్ట, శక్తి, కామం; తమస్సు = అజ్ఞానము చీకటి, ఆలస్యము, సోమరితనం) నిర్గుణుడు అంటే సత్త్వాది గుణరహితుడు. మాయా త్రిగుణాత్మకము. పరమేశ్వరుడు మాయాతీతుడు.

ఏకో వశీ నిష్క్రియాణాం బహూనాం
ఏకం బీజం బహుధా యః కరోతి ।
తమాత్మస్థం యేఽనుపశ్యంతి ధీరాః
తేషాం సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్ ॥ 12 ॥

టీక: ఏకః = ఒక్కడు; వశీ = ప్రభువు, స్వతంత్రుడు; నిష్క్రియా ణాం = క్రియారహితులైన; బహూనాం = అనేకములైన; ఏకం = ఒక్క బీజం = బీజమును; బహుధా = అనేకవిధములుగ యః = ఏవడు కరోతి = చేయునో; తం = అతనిని; ఆత్మస్థం = తన ఆత్మయందు నివసించువానిగా యే = ఎవరు; అనుపశ్యంతి = చూతురో; ధీరాః = ప్రజ్ఞావంతులు; తేషాం = వారికి; సుఖం = ఆనందము; శాశ్వతం = శాశ్వతమైన; న = లేదు; ఇతరేషాం = ఇతరులకు.

భావము: అతడు అనేకములైన నిష్క్రియ జీవులకు ఏకైక నియామ కుడు. అతడు ఒక్క బీజము (అవ్యక్తము) ను నానాత్వము పొందించును. తన ఆత్మయందే ఉన్నవాని (పరమాత్మను) దర్శించు ప్రాజ్ఞులకు మాత్రమే శాశ్వతానందము లభ్యమగును; ఇతరులకు కాదు.

వివరణము: "ఏకో వశీ నిష్క్రియాణాం బహూనాం (జీవానాం)", అనేకములైన క్రియారహిత జీవులను వశమునందుంచు ఏకైక స్వామి అతడు ఏకః వశీ అనగా అతడు ఏకైక నియామకుడు వశీ అనగా స్వతంత్రుడు ఈ ప్రపంచమంతయూ అతని వశమునందున్నది అతడు సర్వజ్ఞుడు ప్రభువు అతడు పరమేశ్వరుడు అతడు సర్వవ్యాపి, అతడు సర్వగతుడు. అతని సమానులుగాని అతనికంటె అధికులుగాని లేరు. అతడు ఇంద్రియాలను, మనస్సును, జీవాత్మలను నిగ్రహిస్తాడు.

"నిష్క్రియాణాం బహూనాం జీవానాం" బహులైన నిష్క్రియులైన జీవాత్మలను అతడు తన వశమునందుంచుకొనును. అతడు స్వతంత్రుడు. జీవాత్ములు తమ కరణములతో పనులు చేయును. కరణములు అనగా ఇంద్రియములు. జీవాత్మ చేస్తుంటే నిష్క్రియుడు. సాక్షి మాత్రుడును అయిన పరమాత్మ ప్రభావితుడు కాడు. అతడు సర్వదా అక్రియుడు. అతడు ప్రకృతి యొనరించు పనులను కేవలము వీక్షించుచుండును, ప్రకృతియే అంతయు చేయును.

"ఏకం బీజం బహుధా యః కరోతి" అతడు ఒక్క బీజమును అనే

కలుగచేయవచ్చును. అవ్యక్తము అనునది నిజము. మూలప్రకృతియే నిజము కావచ్చునది సర్వము అశాశ్వతముగానున్నది. ఆత్మ వాస్తవముగా నిష్క్రియము. నిర్వికారమైనది. ఆనందము అయినప్పటికిని దాని యందు అనాత్మ ధర్మములను ఆరోపించుటచే అజ్ఞానము అనుభవములోనికి రావచ్చును. సుఖ. దుఃఖ. కర్తృత్వ. భోక్తృత్వ. మనుష్య. అతడు నా పుత్రుడు. అనే నా వస్తు మొదలగునవి ఏర్పడుచున్నవి.

"తం ఆత్మస్థం యే అనుపశ్యంతి ధీరాః తేషాం సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్" ఆ హృదయాకాశమున ఆసీనుడైయున్న ఆత్మను ఏ ధీరులు ప్రత్యక్షముగ తెలిసికొందురో వారికి శాశ్వత సుఖము ప్రాప్తించును. ఇతరులకు లభ్యముకాదు. తం ఆత్మస్థం తన ఆత్మయందు స్థితుడై యున్నవాని. ఆత్మస్థం అనగా బుద్ధి స్థితం అనగా బుద్ధియందు ఆసీనుడైయున్న వాని. పరమేశ్వరుడు హృదయాకాశమున ఆసీనుడైయున్నాడు. యే అనుపశ్యంతి అనగా ఎవరు దర్శింతురో. యే సాక్షాత్ జానంతి అనగా ఎవరు ప్రత్యక్షముగ తెలిసికొందురో. వారు మాత్రమే సాక్షాత్కారము పొందిన వారై జీవన్ముక్తి సామ్రాజ్యము పొందగలరు. ధీరాః అనగా ధీమంతులు. ప్రాజ్ఞులైన వివేకశాలురు తమ ఆత్మస్వరూపమును దర్శించి. శాశ్వత సుఖమును పొందెదరు. బాహ్య విషయములలో సుఖమున్నదని భ్రమించువారు. వివేకహీనులు ఈ ఆత్మానందమును పొందలేరు. ఈ ఆత్మ వారికి అవిద్యచే కప్పబడి యుండును.

ఆనందం ఎవరికి ప్రాప్తిస్తుంది? ఆనందం విషయ వస్తువులలో లేదు. ఆనందం ఆత్మలోనే ఉంది. ఆత్మవిదులకే ఆనందం ప్రాప్తిస్తుంది. అనాత్మవిదులకు ఆనందం లేదు. జగత్తంతా మిథ్యాభావము. భగవద్భక్తి కలిగితే మనకు నిత్యత్వం. జ్ఞానం. ఆనందం కలుగుతాయి. ప్రపంచం మాయ. అంతటా ఆనందం కనిపిస్తుంది. శ్రీ త్యాగరాజస్వామి వారు ఇలా గానం చేశారు "శాంతము లేక సౌఖ్యము లేదు" ఈ సామ్రాజ్యము ఏ మానవులకు అబ్బునో ఎవరికో ఆ మహనీయుడు ఆత్మజ్ఞానవంతుడు.

II. 12 మంత్రాలు మనకిచ్చే సందేశం ఇది. Peace can be had only in Atma. If you cannot find it there you can find

it now here శాంతి పరమేశ్వరుని యందే (ఆత్మలోనే) లభ్యమౌతుంది. భగవంతునిలో నిష్ఠ గాంచిన ధీరులకే తప్ప ఇతరులకు ఈ శాంతి లభ్యం కాదు

నిత్యో నిత్యానాం చేతనశ్చేతనానాం
ఏకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్ ।
తత్కారణం సాంఖ్యయోగాధిగమ్యం
జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః ॥ 13 ॥

టీక: నిత్యః = నిత్యుడు; నిత్యానాం = నిత్యులలో; చేతనః = చేతనుడు. తెలివి; చేతనానాం = చేతనములందు, బుద్ధి శక్తియుతులందు; ఏకః = ఒక్కడు; బహూనాం = అనేకులకు; యః = ఎవడు విదధాతి = ప్రసాదించును; అనుగ్రహించును; కామాన్ = కోరికలను; తత్కారణం = ఆకారణమును, సాంఖ్య యోగాధి గమ్యం = తత్త్వజ్ఞానము ద్వారా, యోగాభ్యాసము ద్వారా అవగతము చేసికొనదగినది; జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని; దేవం = భగవంతుని; ముచ్యతే = ముక్తుడగును; సర్వపాశైః = అన్ని బంధములనుండి. అన్ని క్లేశములనుండి

భావము: ఆతడు నిత్యులలో పరమ నిత్యుడు; బుద్ధిమంతులలో అత్యంత బుద్ధిమంతుడు. ఆతడు ఒక్కడై యుండియూ అనేకుల కోరికలను అనుగ్రహించును. అన్నిటికి కారణమైనటువంటి ఆతని సాంఖ్యము (తత్త్వజ్ఞానము) చేతను, యోగము (మత సాధన) చేతను అవగతము చేసికొన బడును. ఆతనిని తెలిసికొన్నవారు సర్వబంధములనుండి ముక్తులగుదురు

వివరణము: "నిత్యో నిత్యానాం చేతనశ్చేతనానామ్". ఆతడు నిత్యులలో నిత్యుడు, బుద్ధిమంతులలో బుద్ధిమంతుడు. ఆతడు అజుడు, నిత్యుడు, శాశ్వతుడు, పురాణుడు, దేహము వధింపబడినప్పుడు ఆతడు వధింపబడడు. అన్ని ప్రాణుల అంతర్భావములను గుర్తించుచున్నాడు —గీత. ఆద్యంతము, వృద్ధి, పెరుగుదల, మార్పు, క్షయము, నాశము లేనివాడు ఆతడు

ధాతువులు. పరమేశ్వరుడనెడు ఈ పద్ధతి విచారము చేస్తే, కొందరు తత్త్వజ్ఞానులు. పదార్థము పంచభూతములను (పృథివి, అప్పు, తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము) నిత్యములుగా చెప్పుదురు. కాని, శాస్త్రములో బ్రహ్మమొక్కటియే నిత్యవస్తువు. "చేతనః చేతనానాం" అన్నమంత్రములో అర్థ మెంతయు. చంద్రుడు స్వయంప్రకాశకుడు కాడు. చంద్రుడు సూర్యునినుండి కాంతిని గ్రహించి వెలుగుతాడు. చంద్రుడు తన వెలుగునకు సూర్యునిపై ఆధారపడుతాడు. అలాగే ఇంద్రియాలు, మనస్సు, బుద్ధి చేతనములుగా- అవి చేతనములుగ కనబడుతాయి. అవి బ్రహ్మమునుండి తమ చేతనత్వ మ్ను పొందుతాయి. అవి తమ చేతనత్వమునకు బ్రహ్మముపై ఆధారపడుతాయి అందువల్ల శాస్త్రములో బ్రహ్మమే మహాచేతనము అని చెప్పబడ్డది.

ధ్యానమున్న చేతనా — గీత

బ్రహ్మాండమంతటి పై కర్తృత్వము నీదే.

"ఏకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్" అతడు పెక్కుల కోర్కెలు తీర్చు ఉద్దేశం కోరికలను అనుగ్రహించును. పరమేశ్వరుడు సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తుడు, అద్వితీయుడు. జీవకోటికర్మ నిర్ణయం జీవులకు ఫలములు తెలిపే వాడు పరమేశ్వరుడొక్కడే. పరమేశ్వరుడు సకల జీవాత్మల కర్మఫలము లను పంచిపెడుతాడు. దేవతలుగా, మానవులుగా, పశువులుగా, క్రిములు గా, పక్షులుగా వివిధ జన్మలు ధరించిన జీవుల అనేకజన్మల కర్మ ఫలాలను పరమేశ్వరుడొక్కడే పంచిపెడుతాడు. అతడు సర్వజ్ఞుడు, సర్వ శక్తిమంతుడు. సర్వజ్ఞుడు కాబట్టి ఈ పని (కర్మఫలాలను పంచిపెట్టడం) అతనికొక్కనికే సాధ్యమౌతుంది. కోటానుకోట్ల జీవులు కర్మలు చేస్తారు. ఆ కోటాను కర్మల ఫలాలను అనుభవించడానికి జీవులు జన్మలను ధరిస్తా యి. ఆశ్చర్యకరమైన అద్భుతమైన కర్మఫల ప్రదాత.

"తత్కారణం సాంఖ్యయోగాధిగమ్యం." అతడు సృష్టికి కారణము. అతడు సాంఖ్యమువలను, యోగమువలను తెలియబడుతాడు, భగవంతు డు సృష్టించుటకు మూలకారణము. ఈ యంత్రసృష్టికి అతడు చలనమూలము (Primum mobile), అతని సాక్షాత్కారముతోనే, అతని తెలుసుకొంటే

అవిద్య, అజ్ఞానం అంతమైపోతాయి. అతన్ని తెలిసికోవడానికి సాంఖ్యము యోగము సాధనాలు. సాంఖ్య మంటే తత్త్వజ్ఞానం (Philosophy). యోగ మంటే మత సంబంధ శిక్ష (religious training). సాంఖ్యము ప్రకారం ఉపనిషత్తులను పఠించి, పరబ్రహ్మమును గూర్చి సరైన జ్ఞానం పొందాలి. అతడు యమనియమాలు, వివేకమును అభ్యసించాలి. అతడు ఇంద్రియాల్ని మనస్సును అదుపులో ఉంచాలి. తరువాత అతడు నిరంతరం పరబ్రహ్మ ధ్యానాన్ని అభ్యసించాలి. సాధించడం ద్వారా ప్రత్యక్షమైన బ్రహ్మ సందర్శనం పడయాలి. అప్పుడే అతడు సర్వ బంధాలనుండి విమోచనం పొందుతాడు.

జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః భగవంతుని తెలిసికొని అతడు అన్ని బంధములనుండి ముక్తుడగును. భగవంతుడు త్రైగుణ్యమయుడు అతడు జ్ఞానదీపం. ఆ భగవంతుని సాక్షాత్కారంతోనే జీవుల గమ్యం. సర్వ సత్యమని తెలిసికొనుటచే అన్ని బంధములు తొలగును. అవిద్య, కామము, కర్మ అనునవి బంధములు. ఈ బంధములు నాశమైనప్పుడే మోక్షము సాధ్య మగును. త్రైగుణ్యమయుడైన భగవానుని దర్శనము అవిద్య, కామము, కర్మలు అనెడి తిమిరమును పూర్తిగ పటాపంచేయును.

న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం
నేమా విద్యుతో భాంతి కుతోఽయమగ్నిః ।
తమేవ భాంతమనుభాతి సర్వం
తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి ॥ 14 ॥

టీక: న = లేదు; తత్ర = అక్కడ; సూర్యః = సూర్యుడు; భాతి = ప్రకాశించుట; న = లేదు; చంద్రతారకం = చంద్రుడు, నక్షత్రములు; న = లేదు; ఇమాః = ఈ; విద్యుతః = మెరుపులు; భాంతి = ప్రకాశించుటకు; కుతః = ఎక్కడ; అయం = ఈ; అగ్నిః = అగ్ని; తమ్ = అతనిని; ఏవ = మాత్రమే; భాంతం = వెలుగుచు; అనుభాతి = ప్రకాశించును; సర్వం = సమస్తము; తస్య = అతనియొక్క; భాసా = కాంతిచే; సర్వం = అంతయు;

ఇదం = ఇదం: విభాతి = ప్రకాశించును.

భావము: అక్కడ సూర్యుడు ప్రకాశింపడు. చంద్ర తారకములు వెలుగొందవు. అక్కడ ఈ మెరుపులు ప్రకాశింపవు. అట్టియెడ ఈ అగ్ని ఏమి వెలుగొందును? ఆతడు ప్రకాశించుచున్నందున మాత్రమే సమస్తము ఆతని వెంట ప్రకాశించును. ఆతని కాంతిచే ఇదంతయును ప్రకాశించును.

వివరణము: "న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం." అక్కడ సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రములు ప్రకాశింపవు

"యద్ ధామ వైష్ణవం పదం గత్వా ప్రాప్య న నివర్తంతే యచ్చ సూర్యాదయో న భాసయంతే తద్ ధామ పదం పరమం మమ విష్ణోః" అని గీతా వచనము. ఇచట — శ్రీగీతాలో: ఆ పరమాత్మను సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రములు, మెరుపు, అగ్ని ప్రకాశింప జేయజాలవు అని అర్థము ప్రస్ఫుటమగుచున్నది.

బ్రహ్మము వెలుగులకు వెలుగు. అది ఈ మంత్రములో వివరింపబడి నది. సూర్యుడు బ్రహ్మమును ప్రకాశింపజేయడు. బ్రహ్మము యొక్క ప్రకాశ ప్రభావముచే సూర్య, చంద్ర, నక్షత్రములు వెలుగొందుచున్నవి. సూర్యాదులు బ్రహ్మమును ప్రకాశింప చేయలేవు. అంటే అవి బ్రహ్మమును వ్యక్తము చేయజాలవు. They cannot make Brahman manifest అగ్నిపైనుంచిన. చేతి పంపులో ఉంచిన నీరు ఎట్లాగున అగ్నినుండి తేజస్సునుపొంది ఉష్ణాన్ని గ్రహించిన రీతిగా సూర్యచంద్రాదులు తమకాంతిని బ్రహ్మమునుండి పొందుతారు. వాటికి బ్రహ్మమును ప్రకాశింపజేయుటకు వీలుకాదు. తమ కాంతితో సూర్యుడు జగత్తునంతా భాసింపజేస్తాడు.

"న ఇమా విద్యుతో భాంతి కుతోఽయ మగ్నిః". ఆకాశమునందలి మెరుపు భాసింపజాలవు. ఇక అగ్నిమాట చెప్పనేల? కుటీరమును దీపము వంటిది. అవగా కుండలోని వస్తువుల్ని ప్రకాశింపజేసే శక్తిలేదు. అందువల్ల అది ఇతర వస్తువుల్ని ప్రకాశింపజేయజాలదు. స్వయం ప్రకాశం కాని వస్తువు ఇతర వస్తువుల్ని ఎలా ప్రకాశింపజేస్తుంది? సూర్యునికి, చంద్రునికి, అగ్నికి, మెరుపునకు కాంతి యుండి. అందువల్ల అవి ఈ విశ్వంలోని

వస్తు తారాదిన్ని ప్రకాశింపలేవు. బ్రహ్మము సూర్యుని, చంద్రుని, నక్ష త్రాలను, విద్యుత్తును, అగ్నిని ప్రకాశింపజేస్తాడు. బ్రహ్మము స్వయం ప్రకా శకము అటువంటి బ్రహ్మకాంతికి, వేరొక కాంతితో అవసరములేదు ఈ మంత్రంలో బ్రహ్మముయొక్క వివరణ స్వయం ప్రకాశకత్వం వివరింపబడు తోంది. బాహ్యముగా కాంతితో భాసించు సూర్యుడే బ్రహ్మమని ప్రకాశిం పజేయువాడనవచ్చు ఇక తక్కువ ప్రకాశముగల విద్యు మాట చెప్పనేల?

"తమేవ భాంతం అనుభాతి సర్వం." బ్రహ్మము ప్రకాశించినపుడు సూర్యాది ఈ విశ్వమును అతని వెంట ప్రకాశించును.

"తస్య భాసా సర్వం ఇదం విభాతి." అతని కాంతిచే ఇదంతయు ప్రకాశించును. ఈ మంత్రంలో కాంతి యంటే జ్ఞానం. నేత్రములు కన్నులు. కన్నుద్వారా మనకు ఈ ప్రపంచం గురించి జ్ఞానం కలుగుతోంది. కర్ణ మొక చెవులు, మనం శబ్దంతో శబ్దాన్ని వింటాము. శబ్దం ద్వారా మనకు అర్థం, జ్ఞానం కలుగుతుంది. బుద్ధి పేరుకు ఒక పెద్దగే. మనకు బుద్ధిద్వారా జ్ఞానం ప్రాప్తిస్తుంది. ఇంద్రియాలు, మనస్సు, బుద్ధి — వీటి అన్నిటికీ జ్ఞానాన్ని బ్రహ్మమునుండియే పొందుతాయి.

బ్రహ్మము జ్ఞాన నిధి. బ్రహ్మముయొక్క కాంతి వల్లనే మనకు ఏజ్ఞాన మైనా కలుగుతున్నది. పరబ్రహ్మ శక్తియే వస్తువులను భాసింపజేయు చున్నది. సృష్టిశక్తి, జ్ఞానశక్తి, గుప్తశక్తి, ఏకశక్తి. ఇవి బ్రహ్మ ప్రకాశంలోనుండి వచ్చు శక్తులన్ని

ఇదే మంత్రం కఠోపనిషత్తులో, ముండకోపనిషత్తులో, భగవద్గీతలో వస్తుంది.

ఏకో హంసో భువనస్యాస్య మధ్యే
స ఏవాగ్నిః సలిలే సంనివిష్టః ।
తమేవ విదిత్వా అతిమృత్యుమేతి
నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ ॥ 15 ॥

ఏకః = ఒకే; హంసః = ఆత్మస్వరూపుడు. పరమాత్మ; భువనస్య = ఈ ప్రపంచముయొక్క. అస్య = ఈ; మధ్యే = నడుమ. మధ్యలో. సః = అతడు; ఏవ = మాత్రమే; అగ్నిః = అగ్ని; సలిలే = సలిలమందు. నీటియందు; సంనివిష్టః = ఉపవిష్టుడైన. ఆసీనుడైన; తం = అతనిని; ఏవ = మాత్రమే; విదిత్వా = సాక్షాత్కరించుకొని. తెలిసికొని; అతి మృత్యుమ్ ఏతి = మృత్యుం అతి ఏతి = మృత్యువు అతిక్రమించి = మృత్యువును దాటును; న = లేదు; అన్యః = మరొక; పంథా = విధము. మార్గము; విద్యతే = ఉన్నది; అయనాయ = విముక్తికొరకు మోక్షమునకు.

భావము: ఈ విశ్వాంతరాళమున వెలయుచున్న అద్వితీయ హంసము అతడు. అతడే ఆపస్సునందు ఆసీనుడైయున్న అగ్ని. అతనిని తెలిసికొనుటవలననే సాధకుడు మృత్యువును అతిక్రమించును, విమోచనమునకు వేరొక మార్గము లేదు.

వివరణము: "ఏకో హంసః భువనస్య అస్య మధ్యే". త్రిలోకముల మధ్య స్థితుడైయున్న అద్వితీయ పరమాత్మ అతడు. ఏకః అనగా అద్వితీయుడు అనగా పరమాత్మ. హంసః అనగా హంస. అజ్ఞా. హంతి అని భ్రాంతి బంధకారణం ఇతి హంసః. అవిద్యాది బంధకారణములను నాశనముచేయుచున్నాడు కావున హంస అనిపిలువబడినాడు. హంస యనగా అజ్ఞానమును నాశనముచేయువాడు. అతనిని తెలిసికొనుటచేతనే, సాక్షాత్కారం చేసుకోవటం వల్లనే అజ్ఞానం నాశమౌతుంది; మనల్ని కప్పిన అవిద్య అనే తెర తొలగుతుంది. ఇదొకటే మార్గం. మోక్షానికి మరొక మార్గం లేదు. పరమాత్ముడు త్రిలోకముల మధ్య స్థితుడైయున్నాడు. అతడు తప్ప ఇంకొక దేవుడు లేడు. ఎందువల్ల మరొకడు లేడు. ఇతడు అగ్నివంటివాడు

"స ఏవ అగ్నిః సలిలే సంనివిష్టః." అతడే ఆపస్సునందు ఆసీనుడైయున్న అగ్నిపరమాత్మ. అతనిని అగ్నికి పోల్చారు. అతడు అవిద్యను, దాని కార్యములను దగ్ధమొనరిస్తాడు. "వైశ్వానరః అగ్నిః జఠరాగ్ని (జఠరమున ఆహుతియైన అగ్ని) అగ్నిహోత్రము కావించుచున్నాడు. "అహం వైశ్వానరో భూత్వా ప్రాణినాం దేహం ఆశ్రితః".—గీత.

నేను వైశ్వానరాగ్నినై ప్రాణుల దేహమునందుండి...
ఆ పరమాత్మ దేహంలో అగ్ని రూపంలో ఉన్నాడు.

"సలిలే" అంటే నీటిలో. సలిలం అంటే దేహం. మన దేహంలో డెబ్బది శాతము నీరే కాబట్టి సలిలం అంటే దేహమనవచ్చు.

కర్మలు సలిలంతో చేయబడుతాయి. యజ్ఞ దానాలు, తర్పణాలు చేసేటప్పుడు మనం జలాన్ని (నీటిని) ఉపయోగిస్తాం. సలిలము అనగా కర్మలు అనిచెప్పవచ్చు. యజ్ఞదాన తపః కర్మలు సద్భావంతో చేయడం ద్వారా అంతఃకరణం శుద్ధి అవుతుంది. సలిలే సన్నివిష్టః అనగా అటువంటి నిష్కామ కర్మలైన, నిర్మలమైన అంతఃకరణంలో పరమాత్మ ఆసీనుడై యుంటాడు. వేదాంత శాస్త్రము యొక్క అనుభవజ్ఞానంవల్ల కలిగిన సమ్యగ్జ్ఞాన ఫలరూపంలో అవిద్యను, కార్యకారణములను ఆ పరమాత్మ దగ్ధం చేస్తాడు. అతడు అవిద్యను దగ్ధము చేసేది కనుక హంస అయినప్పటికి అతడు జ్ఞానాగ్ని. ఆ అగ్ని సర్వకర్మల్ని బూడిదచేస్తుంది

"తమేవ విదిత్వాతి మృత్యుమేతి" అతనిని తెలుసుకొనుట వలననే మానవుడు మృత్యువును దాటి శాశ్వత సుఖము అను పరమాత్మను పూజించి ముక్తినొందుతారు. అందువల్ల అతనిని తెలుసుకోవడం తప్ప వేరే మోక్షప్రాప్తికి వేరొక మార్గం లేదు

"ఏకో హంసః" అనే ఈమంత్రం పరమేశ్వరుని వివరిస్తుంది. సర్వ వ్యాపకత్వాన్ని ప్రకటిస్తుంది. అగ్నితత్వంలో దాగియుంది. ప్రాచీన ఋషులు మహాసముద్రాంతర్గత వహ్నిని అర్చించారు అగ్నియందే బ్రహ్మము. ఈ ప్రపంచమున దాగియున్న పరమాత్మ. సముద్రాంతర్గత వహ్ని (బ్రహ్మము) అగ్నినీటిలో ఉన్న విధముగా బ్రహ్మము ఈ ప్రపంచములో గూఢమై యున్నాడు. నీరు నిప్పు ఒకదానికొకటి శత్రువులు. అయినప్పటికి నీటిలో నిప్పు ఉంటుంది. పరస్పర విరుద్ధగుణములు కలిగినవి ఒకదానిలో ఒకటి యుంటది. బ్రహ్మము నిరంజనము. సూక్ష్మము. ఆధ్యాత్మికము. ఈ ప్రపంచం కలుషితం. స్థూలము. లౌకికం. నిప్పు నీటిలో దాగియున్న విధంగా బ్రహ్మము

ప్రపంచములో దాగియున్నాడు. "ఏకో దేవః సర్వ భూతేషు గూఢః." ఆ ఏకైక పరమాత్మ సకల ప్రాణికోటిలో దాగియున్నాడు.

స విశ్వకృద్ విశ్వవిదాత్మ యోనిః
జ్ఞః కాలకాలో గుణీ సర్వవిద్యః ।
ప్రధానక్షేత్రజ్ఞ పతిర్గుణేశః
సంసారమోక్షస్థితిబంధహేతుః ॥ 16 ॥

టీక: సః = ఆతడు; విశ్వకృత్ = విశ్వముయొక్క సృష్టికర్త; విశ్వవిత్ = విశ్వమును తెలుసుకొన్నవాడు; ఆత్మయోనిః = తనకు తానే కారణమైనవాడు; జ్ఞః = సర్వజ్ఞుడు, అంతటను తెలిసినవాడు; కాలకాలః = కాలమునకు కాలము, కాలనాశకుడు; గుణీ = సకల సద్గుణములు గలవాడు; సర్వవిద్యః = సకలము సమగ్రముగ, పూర్ణముగ తెలిసినవాడు; ప్రధాన క్షేత్రజ్ఞ పతిః = ప్రకృతికి, మానవునకు పతి; గుణేశః = గుణములకు ప్రభువు; సంసార మోక్ష స్థితి బంధ హేతుః = ప్రపంచము యొక్క విమోచనమునకు, అస్తిత్వమునకు, బంధమునకు కారణము

భావము: ఆతడు విశ్వకర్త, విశ్వవేత్త, స్వయంభువు. ఆతడు సర్వజ్ఞుడు కాలనాశకుడు, అపహతపాప్మ్యాది గుణవంతుడు, సర్వవిద్యలకు ఆశ్రయుడు. ఆతడు ప్రకృతికి, పురుషునకు యజమాని. ఆతడు గుణములకు ప్రభువు. ఆతడు ప్రపంచముయొక్క విమోచనమునకు, అస్తిత్వమునకు బంధమునకు హేతువు.

వివరణము: సః విశ్వకృత్ విశ్వవిత్ ఆత్మయోనిః ఆతడు విశ్వమును సృష్టించినవాడు (విశ్వస్రష్ట) ఆతడు విశ్వమును తెలిసినవాడు. ఆతడు విశ్వరహస్యమును తెలిసిన ప్రభువు. ఆతడు విశ్వకారణుడు అగుటచే ఆతడు విశ్వవిత్. ఆతడు స్వయంభువు. ఆతడు అనాదుడు. ఆతని సృష్టికి ఎవరు కారణములేరు. ఆతనికి ఆతడే కారణము. ఆత్మ చ అసౌ యోనిః చ ఇతి ఆత్మయోనిః ఆతడు ఆత్మ మరియు యోనియగుటచే ఆత్మయోనిః అని పిలువబడుచున్నాడు.

"జ్ఞః కాలకాలో గుణీ సర్వవిద్యః" అతడు తెలిసినవాడు కాలమునకు కాలుడు. గుణములు కలవాడు. అన్నింటిని విశదముగ తెలిసినవాడు. జ్ఞాన మనే జ్ఞః తెలిసినవాడు కావున జ్ఞః అనబడుచున్నాడు. "సర్వజ్ఞస్య అర్థం సర్వజ్ఞ ఈ మాట సర్వజ్ఞః చైతన్య శ్రోతః కాల అర్థః అంతర్యామిత్వ ఆత్మయే, అందరికీ కారణమైన ఆనందమైన అతడు సర్వజ్ఞుడు. చైతన్య స్వరూపుడయిన పరంజ్యోతి (జ్ఞానము) అనియు అర్థము. కాలకాలః అనగా కాలమునకు కాలుడు. కాలమునకు కూడ. అతడు దేశకాల కారణములకు అతీతుడు. గుణీ అనగా గుణములు కలవాడు. అతడు అనంత కళ్యాణగుణ సంపన్నుడు. అతడు సకలగుణాధారుడు. ఈ సుగుణ సంపద అతనిలో పరిపూర్ణంగా ఉంటుంది. మాయవలన ఆ నిర్గుణ గుణములను అలవరచుకొని అతడు తెరవెనుకయుండును భగవంతుడు విశ్వకర్త్ అనబడే అతడు విశ్వవిద్. అతనికి విశ్వరహస్యము తెలియనిదేమి లేదు. అతడు సర్వవిద్యః. అతనికి అన్నియును విశదముగ తెలియును.

"ప్రధాన క్షేత్రజ్ఞ పతిః గుణేశః" అతడు ప్రకృతికి, పురుషునకు యజమాని. గుణములకు ఈశుడు. ప్రధానం = అవ్యక్తం; క్షేత్రజ్ఞః = విజ్ఞానాత్మ. ప్రధానం అంటే అవ్యక్తం. మూల ప్రకృతి. క్షేత్రజ్ఞుడు అంటే విజ్ఞానాత్మ. జీవాత్మ. మానవుడు. పతిః అంటే పాలించువాడు. అతడు ప్రకృతిని, పురుషుని పాలిస్తాడు. గుణేశః అనగా గుణములకు ప్రభువు. సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అనునవి గుణములు. ఆ గుణములకు అతడు ప్రభువగుటచే గుణేశుడని పిలువబడుచున్నాడు. అతడు త్రిగుణాత్మకమయిన మాయను తన వశమునందుంచుకొనును.

"సంసార మోక్ష స్థితి బంధ హేతుః" అతడు ఈ ప్రపంచమునొక్క మోక్షమునకు, అస్తిత్వమునకు, బంధమునకు కారణుడు. పరమేశ్వరుడు అన్నింటికీ పరమకారణము. అతని ఆజ్ఞననుసరించే అన్నీ జరుగుతాయి.

స తన్మయో హ్యమృత ఈశసంస్థో
జ్ఞః సర్వగో భువనస్యాస్య గోప్తా ।

య ఈశే అస్య జగతో నిత్యమేవ
నాన్యో హేతుర్విద్యత ఈశనాయ ॥ 17 ॥

టీక: సః = అతడు; తన్మయః = తనవంటివాడు; హి = నిశ్చయముగా; అమృతః = అమృతుడు; ఈశసంస్థః = పాలకుని రూపములో ఉండువాడు; జ్ఞః = సర్వజ్ఞుడు, అన్నియు తెలిసినవాడు; సర్వగః = సర్వవ్యాపి; భువనస్య అస్య = ఈ ప్రపంచమునకు; గోప్తా = రక్షకుడు; యః = ఎవరు; ఈశే = పరిపాలిస్తున్నాడో; అస్య = ఈ; జగతః = ప్రపంచము యొక్క; నిత్యం ఏవ = నిత్యమైన; న అన్యః = వేరొకరు లేరు; హేతుః = కారణము; విద్యతే = ఉన్నది; ఈశనాయ = దానిని పరిపాలించుటకు.

భావము : అతడు తన్మయుడు అమృతుడు, అతడు పరిపాలకుని రూపములో నెలకొనియుండును. అతడు సర్వజ్ఞుడు, సర్వవ్యాపి, సర్వజగద్రక్షకుడు. అతడు ఈ ప్రపంచమునకు శాశ్వతుడైన పరిపాలకుడు. ఈ జగత్తును పాలించుటకు మరియొక సమర్థుడు లేడు.

వివరణము - "సః తన్మయః హి అమృతః ఈశసంస్థః". అతడు తన్మయుడు, అమృతుడు, పరిపాలకుని రూపములో స్థితుడైయుండును. "సః తన్మయః". అతడు తన్మయుడు, అతడు తనవలె నుండును. (He is like Himself) తన్మయుడనగా విశ్వమువలె నున్నవాడు. అనగా అతడు విశ్వ తత్త్వ. "తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి". అతని కాంతివల్లనే ఇదంతా ప్రకాశిస్తుంది. మరింతగా చెప్పవలెనంటే తన్మయుడు అంటే జ్యోతిర్మయుడు అని చెప్పవచ్చు. 'అమృతః' అనగా మరణము లేనివాడు. అతని [illegible] అనుభూతి పరిణామము లేదు. అతడు మృత్యువును అధిగమించిన పరమాత్మ. అతడు అమరుడు. అతని పేరు అమృతుడు. "ఈశసంస్థః". అనగా అతడు పరిపాలకుని రూపములో స్థితుడైయుండును. జగత్ పాలకత్వం సర్వదా అతనిదే. అతడెప్పుడూ ఈశ్వర భావంతో సమ్యక్ స్థితుడైయుంటాడు. అందువల్ల అతనిని ఈశసంస్థః అనడం జరిగినది.

"జ్ఞః సర్వగః భువనస్య అస్య గోప్తా". అతడు సర్వజ్ఞుడు, సర్వవ్యాపి. విశ్వ సంరక్షకుడు. 'జ్ఞాతా' జ్ఞః. అతనికి సమస్తము తెలియును గాన

అతనిని ఖా అంటారు. "సర్వగః" అనగా అంతటా గలుగువాడు "సర్వత్ర గచ్ఛతీతి సర్వగః". అనగా అతడు సర్వగతుడు, సర్వవ్యాపి. "భువనస్యాస్య గోప్తా పాలయితా". అతడు చతుర్దశ భువనాలను పరిపాలిస్తాడు.

"య ఈశే అస్య జగతః నిత్యం ఏవ" ఈ జగత్తును అతడు నిత్య పాలకుడు. అతడు ఈ లోకాన్ని శాసిస్తాడు, అతడు విశ్వనియంత. "య ఈశే ఈష్టే అస్య జగతః నిత్యం ఏవ నియమేన", ఈ జగత్తును నియమము తో అతడు శాసిస్తాడు. అతడు నిత్య పాలకుడు జగద్గురు ఈశుడు.

"న అన్యః హేతుః విద్యతే ఈశనాయ." ఈ విశ్వమును సమర్థవంతముగా పాలించే మరొక పాలకుడు లేడు. "న అన్యః హేతుః సమర్థః విద్యతే ఈశనాయ అనీశ్వరాయ" పరమేశ్వరుడు ఉండగా, ఆ స్వామికి విహీన నాయక హేతువు. అతడు విశ్వనియంత. నిత్యపాలకుడు, నిత్యరక్షకుడు. ఆ కారణంచేత బ్రహ్మజిజ్ఞాసువులు, ముముక్షువులు అతనిని శరణువేడాలి.

యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం
యో వై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై ।
తం హ దేవమాత్మబుద్ధిప్రకాశం
ముముక్షుర్వై శరణమహం ప్రపద్యే ॥ 18 ॥

టీక: యః = ఎవరు; బ్రహ్మాణం = బ్రహ్మను; విదధాతి = సృష్టించెను; పూర్వం = సృష్టికి పూర్వము; యః = ఎవరు; వేదాన్ = వేదము లను; చ = మరియు; ప్రహిణోతి = ఇచ్చెను; తస్మై = అతనికి; తం = అతని ని; హ = నిశ్చయార్థకము; దేవం = భగవంతుని; ఆత్మ బుద్ధి ప్రకాశం = ఏతని ప్రకాశము బుద్ధిని ఆత్మవైపునకు మరల్చునో; ముముక్షుః = మోక్ష మును కోరి; వై = నిశ్చయార్థకము; శరణం = ఆశ్రయము; అహం = నేను; ప్రపద్యే = గైకొందును

భావము: ఎవరు సృష్ట్యాదియందు హిరణ్యగర్భుని సృష్టించి, అతనికి వేదముల నొసంగెనో; ఎవరు బుద్ధి ఆత్మవైపునకు మరలింపునో; అట్టి (ఆ జ్యోతిర్మయుని). మోక్షమును వాంఛించి, నేను శరణు పొందుదునుగాక.

వివరణము: "యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం" ఎవరు సృష్టికి పూర్వము బ్రహ్మను సృష్టించెనో. పరబ్రహ్మము సృష్టికి పూర్వం బ్రహ్మను సృష్టించెను. సృష్ట్యాదియందు (వరాదౌ) పరమేశ్వరుడు హిరణ్య గర్భుని సృష్టించెను. విశ్వ చైతన్యమే హిరణ్యగర్భుడు. హిరణ్యగర్భుని కార్యబ్రహ్మమనియు పిలుతురు. పరమేశ్వరుడు సృష్టిచేయుట అనే భావమునుబట్టి విశ్వసృష్టి జరిగినప్పు, దానికి ప్రథమ ప్రతినిధిగా బ్రహ్మను సృష్టించెను.

"యో వై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై" ఎవరు వేదములను అతనికి (ఆ బ్రహ్మకు) ఒసంగెనో, పరమేశ్వరుడు బ్రహ్మకు వేదాలను ప్రసాదించెను. వేదములు జ్ఞానరాశి. ఆ వేదములను బ్రహ్మకు పరమే శ్వరుడొసంగెను. ఆ వేదములు పరబ్రహ్మమునుండి నిస్సృతమైనవి. వేద ములు రెండు ధర్మములను ప్రబోధించును. 1. ప్రవృత్తి ధర్మము. 2. నివృత్తి ధర్మము. ఈ రెండు ధర్మములు మానవుని అభ్యుదయ, నిశ్శ్రే యస్సులను పొందుటకు అతనికి తోడ్పడును.

"తం హ దేవం ఆత్మబుద్ధిప్రకాశం" బుద్ధిని ఆత్మవైపు మరల్చు ఆ దేవుని. మానవుని జీవిత గమ్యం కైవల్య మోక్షం. జ్ఞానంవల్లనే మోక్షం సిద్ధిస్తుంది. పరిశుద్ధ హృదయంతో భగవంతుని ధ్యానించడంవల్లనే జ్ఞానం కలుగుతుంది. మానవుని మనస్సు బహిర్ముఖ ప్రవృత్తి కలది. ఆ బుద్ధిని ఆత్మవైపు మరల్చడం కష్టం. ధ్యానసాధన, భగవంతుని సర్వశరణాగతి పరిత్యాగము. అతనినే శరణు పొందినచో మనకు వైరాగ్యసాధనం పెరుగుతుంది. భగవంతుని అనుగ్రహంవల్లనే మనకు వైరాగ్యం కలిగి మన బుద్ధి ఆత్మవైపు మరలుతుంది. కావున నేను.

"ముముక్షుర్వై శరణం అహం ప్రపద్యే" మోక్షమును వాంఛించుచు నేను ఆ జ్యోతిర్మయుని శరణు పొందుచున్నాను. పరమేశ్వరుని అల్పఫలా లను కోరి ఆశ్రయించరాదు. పరమేశ్వరుని శాశ్వతఫలమైన మోక్షమ్ను

ఉన్నాడు. నేను అతనిని శరణు పొందుచున్నాను. స్వర్గప్రాప్తికై భగవంతుని ఆశ్రయించువారు దిక్కుమాలినవారు "కృపణాః ఫలహేతవః.—గీత. ఫలముల నుద్దేశించి కర్మలాచరించువారు కృపణులు. భా గీ 2. 49. Wretched are they whose motive is the fruit.

నిష్కలం నిష్క్రియం శాంతం
నిరవద్యం నిరంజనమ్ ।
అమృతస్య పరం సేతుం
దగ్ధేంధనమివానలమ్ ॥ 19 ॥

టీక: నిష్కలం = భాగములు లేనిది; నిష్క్రియం = క్రియలు లేనిది; శాంతం = ప్రశాంతమైనది; నిరవద్యం = నిర్దుష్టమైనది, దోషరహితమైనది; నిరంజనమ్ = మచ్చలేనిది, నిర్మలమైనది; అమృతస్య పరం సేతుం = అమృతత్వమునకు పరమ సేతువు; దగ్ధ ఇంధనం ఇవ అనలమ్ = ఇంధనము దగ్ధమైనట్టి అగ్ని వలె

భావము: అంశరహితుని. క్రియారహితుని. ప్రశాంతుని. దోషరహితుని. నిర్మలుని. అమృతత్వమునకు పరమ సేతువును. ఇంధనము కాలిపోయిన అగ్ని సదృశుని (నేను శరణు పొందుచున్నాను)

వివరణము: "నిష్కలం నిష్క్రియం నిరవద్యం నిరంజనమ్", భగవంతునికి. భాగములేని, ప్రశాంతుని, దోషరహితుని, నిర్మల. "కలా అవయవా యస్య న సంతి తం నిష్కలం నిరవయవం ఇత్యర్థం". ఏమీ ముక్కలు అవయవములు లేనివాడు అతడు నిష్కలుడు. అనగా అవయవరహితుడు. నిరవయవుడు. నిష్కలం అంటే నిరవయవం. "నిష్క్రియం స్వమహిమ ప్రతిష్ఠం కూటస్థం ఇత్యర్థః". అతడు తన స్వకీయ మహిమ యందు ప్రతిష్ఠితుడై యుంటాడు, అనగా అతడు కూటస్థుడు. నిష్క్రియం అంటే కూటస్థం. "శాంతం ఉపసంహృత సర్వవికారం", అతనిలో సర్వ వికారములు అంతమైపోయినాయి. అందువల్ల అతడు శాంతుడు. అతనిలో ఇప్పుడు భావాలు కాంచేస్తాయి, అతనిలో వస్తువుకు అంటని కాంతి ఉద్భవిస్తుంది. అతడు

పరము శాంతి స్వరూపుడు. "సర్వవ్యాపి భగవాన్". అతడు ఉపాసింపదగినవాడు. దోషరహితుడు. సర్వకారణుడు. పవిత్రుడు, కల్మషరహితుడు. "నిరంజనం నిర్లేపం. నిరంజన మనగా నిర్లేపుడు, పరమేశ్వరుడు నిర్లిప్తుడు, అతడు దేవదేవుడు నిష్కలుడు గూడ.

"అమృతస్య పరం సేతుం దగ్ధ ఇంధన మివ అనలం". అమృతత్వ మునకు పరమ సేతువును. ఇంధనమును కాల్చివేసిన అగ్ని వలెను, అమృతత్వమునకు అనగా మోక్షానికి మోక్షానికి! అతడు దారిచూపించువాడు. సంసార మహోదధేః ఉత్తారణ ఉపాయత్వాత్ తమ అమృతస్య పరం సేతుం సంసార మహాసాగరమును దాటుటకు సేతువుగా ఉపయోగపడు వంతెన వంటి వానిని నేను శరణు పొందుచున్నాను. దగ్ధేంధన మనలమివ. దేదీప్యమానం ప్రకాశమానముగాయుండు. ఇంధనమును భస్మీభూతము నొనర్చు అగ్ని వలె, ప్రకాశమానమైన పరమాత్మ స్వరూపుడైనవానిని నేను శరణు పొందుచున్నాను. పరమేశ్వరుడు మహాదేవుడు. అగ్ని ఇంధనాన్ని భస్మీపటలం చేసినట్లు భగవంతుడు తన శక్తి జ్ఞానాగ్నిచే అజ్ఞానాన్ని, సర్వ పాపాల్ని సమూలముగ అవిద్యను నాశనం చేస్తాడు.

నిష్కలుడును, నిష్క్రియుడును, ప్రశాంతుడును, నిరవద్యుడును, నిరంజనుడును, అమృతత్వ సేతువును, అవిద్యా నాశకుడును అయిన పర మేశ్వరుని "శరణమహం ప్రపద్యే" (నేను శరణు పొందుచున్నాను).

> యదా చర్మవదాకాశం
> వేష్టయిష్యంతి మానవాః ।
> తదా దేవమవిజ్ఞాయ
> దుఃఖస్యాంతో భవిష్యతి ॥ 20 ॥

టీక: యదా = ఎప్పుడు; చర్మవత్ = చర్మమువలె; ఆకాశం = ఆకాశమును; వేష్టయిష్యంతి = చుట్టివేయుదురో; మానవాః = మనుష్యులు;

తదా = అప్పుడు; దేవం = దేవుని; అవిజ్ఞాయ = తెలిసికొనకుండ; దుఃఖస్య = దుఃఖముయొక్క; అంతః = అంతము; భవిష్యతి = సంభవించును.

భావము: మానవులు ఆకాశమును చర్మమువలె చుట్టివేయగలిగినప్పుడు మాత్రమే వారు పరమేశ్వరుని (దేవుని) తెలిసికొనకుండ తమ దుఃఖమును అంతమొందించుకొనగలరు.

వివరణము: "యదా చర్మవత్ ఆకాశం వేష్టయిష్యంతి మానవాః". ఎప్పుడు మానవులు ఆకాశమును చర్మము చుట్టినట్లు చుట్టివేయుదురో అప్పుడును మొత్తం ఆకాశం అసాధ్యమైన విషయం అసాధ్యం సాధ్యమైనప్పుడే. అనగా మానవులు ఆకాశాన్ని చుట్టడం చేయగలిగినప్పుడే. వారు ప్రపంచంలో తమ స్వతంత్రులయి భగవంతుని సాక్షాత్కరించుకొనకుండ. తమ దుఃఖాన్ని అంత మొందించు కొనగలరు. మానవుడు తన దుఃఖాన్నిగాని అంతమొందించు కోవాలంటే అతడు భగవంతుని సాక్షాత్కరించుకోవాలి. పరమేశ్వరుని సాక్షాత్కరించుకొన్నప్పుడు మానవుడు శోకాన్ని దాటగలడు.

"తదా దేవం అవిజ్ఞాయ దుఃఖస్య అంతః భవిష్యతి". అప్పుడు భగవంతుని తెలిసికొనకుండ దుఃఖము అంతమొందును.

భగవంతుని తెలిసికోకుండ, భగవద్దర్శనం కాకుండ దుఃఖం అంతం కావడం లేదన్నారు. భగవంతుని సాక్షాత్కారం అయితేనే మనకు దుఃఖనివృత్తి కలుగుతుంది. భగవంతుని తెలిసికొనకుండ, ఏదైనా దుఃఖనివారణం కోసం ప్రయత్నిస్తే అతని ప్రయత్నాలన్నీ వ్యర్థమౌతాయి. అతని ప్రయత్నాలు ఆకాశాన్ని చుట్ట చుట్టినట్లే ఔతుంది.

దుఃఖానికి కారణమేమిటి? ఆ కారణాన్ని తొలగిస్తే దుఃఖం తొలగిపోతుంది. అంతేగాని దుఃఖ కారణాన్ని తొలగించక యత్నం తప్ప మరో మార్గంగా ప్రయత్నిస్తే అది నిష్ఫలమైనది అవుతుంది. మనం ఎంత వరకైనా వస్తువును సంపాదించలేము. సంసారంలో చిక్కుకున్న మానవుని ఈ దుఃఖాలు అంతరించిపోవటం లేదు. ఆత్మను తెలిసికొనక అజ్ఞానంలో ఉండే స్థితియే సంసారం. పరమాత్మ జ్ఞానంలేనివారు ఈ సంసారసాగరంలో బాగా దిగబడి అనేక కష్టములకు చిక్కి చాల దుఃఖాలను పడుతుంటారు.

మానవుని బంధం ఎప్పుడు అంతమొందుతుంది? అసలు ఈ బంధనములు ఎప్పుడు రాలుతాయి? శ్రీ శ్వేతాశ్వతర మహర్షి ఇందుకు సందేశాన్ని అందిస్తుంది. "జ్ఞాత్వా దేవం సర్వపాశాపహానిః [illegible] ప్రహాణిః" [illegible]. ఈ మంత్రంలో, మేలు కలుగజేయునది సంక్షేపముగ ప్రవచించబడెను. ప్రకాశించే [illegible]. జ్ఞానము, వైరాగ్యము, [illegible] ముముక్షుత్వమును అలవరచుకొనుట. ఉపనిషత్తులను పఠించాలి. "నేతి నేతి" వాక్యముల ద్వారా బ్రహ్మానుభూతి ఒక్కటే జ్ఞానమును పొందుట. అప్పుడు బ్రహ్మము తానే అవుతాడు [illegible]. [illegible] ములు లేకపోవడము. జ్ఞానమూలమైన [illegible], [illegible]. [illegible] పరమైనది, [illegible]. [illegible] జ్ఞానము [illegible]. [illegible] వాళ్ళు "[illegible]" అర్థము [illegible] వారు [illegible].

శ్రీకృష్ణ భగవానుడు భగవద్గీతలో ఇలా చెప్పినారు.

"జ్ఞానేన అన్న తన జ్ఞానం చేత మోక్షం [illegible]."

"జ్ఞానేన తు తదజ్ఞానం యేషాం నాశితమాత్మనః |
తేషామాదిత్యవజ్జ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరం ||

తద్బుద్ధయః తదాత్మానః తన్నిష్ఠాః తత్పరాయణాః |
గచ్ఛన్త్యపునరావృత్తిం జ్ఞాననిర్ధూతకల్మషాః || — గీత.

అజ్ఞానంచే జ్ఞానం కప్పబడియుంది, అందువల్లే జీవులు మోహితులౌతారు. కాని జ్ఞానంచేత అజ్ఞానం నశింపజేసుకొన్న వారికి సూర్యునిలాగా, జ్ఞానం బ్రహ్మమును ప్రకాశింపజేస్తుంది. బ్రహ్మమునందే వారి బుద్ధి నిలిచి, వారి ఆత్మ బ్రహ్మమే అయి, బ్రహ్మమునందే నిష్ఠతో, బ్రహ్మమునే గమ్యస్థానంగా ఉంచుకొని, జ్ఞానం వల్ల పాపములు తొలగిన వారై వారు మళ్ళీ సంసారమునకు తిరిగిరారు.

దీనిని బట్టి బంధం అంతమొందుటకు బ్రహ్మజ్ఞానం ఒక్కటే శ్రేయస్కరమని అన్ని ఉపనిషత్తులు ఈ సత్యమునే ఎలుగెత్తి చాటుతున్నాయి.

అందువల్లనే మనం భగవంతుని ఆరాధించాలి. భగవద్భక్తులకు నాశనం లేదు. ఈ విషయాన్ని తెలియజెప్పుటకై శ్రీకృష్ణ భగవానుడు అర్జునునకు ఉపదేశిస్తాడు "కౌంతేయ ప్రతిజానీహి న మే భక్తః ప్రణశ్యతి" ఓ కౌంతేయా! నా భక్తునకు నాశనము లేదని నీవు చెప్పుము.

తపః ప్రభావాద్ దేవప్రసాదాచ్చ
బ్రహ్మ హ శ్వేతాశ్వతరోఽథ విద్వాన్ ।
అత్యాశ్రమిభ్యః పరమం పవిత్రం
ప్రోవాచ సమ్యగృషిసంఘజుష్టమ్ ॥ 21 ॥

టీక: తపః = తపస్సుయొక్క; ప్రభావాత్ = ప్రభావముద్వారా, శక్తివలన; దేవప్రసాదాత్ = భగవంతుని అనుగ్రహమువలనను; చ = మరియు; బ్రహ్మ = బ్రహ్మమును; హ = నిశ్చయముగా; శ్వేతాశ్వతరః = శ్వేతాశ్వతర ఋషిపుంగవుడు; అథ = పిమ్మట; విద్వాన్ (సన్) = తెలుసుకొని, సాక్షాత్కరించుకొని; అత్యాశ్రమిభ్యః = సర్వోత్కృష్టమైన ఆశ్రమమునకు చెందిన సంన్యాసులకు; పరమం = పరమ; పవిత్రం = పవిత్రమైన; ప్రోవాచ = ఉపదేశించెను; సమ్యక్ = బాగుగా. ఋషిసంఘజుష్టమ్ = సకల ఋషులచేత ఆశ్రయింపబడినది.

భావము: తన తపశ్శక్తిద్వారా, భగవదనుగ్రహము ద్వారా బ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించుకొని, ప్రాజ్ఞుడైన శ్వేతాశ్వతరమహర్షి సర్వోత్కృష్టమైన ఆశ్రమమునకు చెందిన సంన్యాసులకు సకల ఋషులచేత ఆశ్రయింపబడిన పరమ పవిత్రమైన బ్రహ్మతత్త్వమును ప్రబోధించెను.

వివరణము: "తపః ప్రభావాత్" తపశ్శక్తివలన. కృష్ణభక్తి వాఙ్మయరీతిగా ప్రతిరూపమగు తపస్సుయొక్క ప్రభావమువలన విధులను నిష్ఠతో అనుసరించి ఆచరించు శ్రద్ధాయుక్తమైన తపస్సు ప్రభావముచేతను, మనస్సుయొక్క, ఇంద్రియములయొక్క ఏకాగ్రతరూపమైన తపఃప్రభావమువలన.

"మనసశ్చేంద్రియాణాం చ హ్యైకాగ్ర్యం పరమం తపః" మనస్సుయొక్క ఇంద్రియములయొక్క ఏకాగ్రతను పరమ తపస్సు అని చెప్పవచ్చును. ఈ తపస్సు వల్లనే శ్వేతాశ్వతర ఋషి ఉపనిషత్తులో సంపూర్ణంగా ఉన్నాయి. ఆ తర్వాత ప్రధానమైనది. ఆ తపస్సుయొక్క శక్తి:

"దేవప్రసాదాచ్చ" మరియు భగవదనుగ్రహంవల్ల. దైవానుగ్రహం పొందాలంటే ముందుగా... మోక్షసాధనకు అవసరాన్ని... కోసంకోసం అనేక జన్మలలో పరమేశ్వరుని మనఃపూర్వకంగా ఆరాధించడం వల్ల కలిగిన భగవదనుగ్రహం వల్ల. శ్వేతాశ్వతర మహర్షి తపోప్రభావం వలన. భగవదనుగ్రహంవల్లను ఆత్మను సాక్షాత్కరించుకొన్నారు.

అందువల్ల ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందడానికి తపః ప్రభావం ఉండాలి. భగవదనుగ్రహం కూడా ఉండాలి. పరమేశ్వరుని ప్రీతి... చేసుకోవడానికి ముందు ప్రయత్నం ఉండాలి. పరమేశ్వర ప్రసాదం (దైవానుగ్రహం) ఉండాలి. పురుషార్థం ప్రయత్నానికి భగవంతుని దయ తోడౌతుంది. (God help those who help themselves.) మనం భగవంతుని పొందేదాని కోసం నిరంతరం సాధన చేయాలి. అప్పుడప్పుడే ఆతడు దయతలచాలి. ఆ దయవల్ల ఉపాసనం జ్ఞానం కలుగుతుంది ఆ తపస్సు కూడా సాధన సాగిస్తూ ఉండాలి. ఏళ్ళపాటు చేసే జ్ఞానం కూడా పరమేశ్వరుని చేరడానికి అనేక జన్మల సాధన సమయం పడుతుంది. పొందుతూ అనేక జన్మలలో ఫలిస్తుంది. ఈ విషయాన్ని భగవంతుడు గీతలో ఇలా చెప్పినాడు.

(అనేక జన్మ సంసిద్ధః తతో యాతి పరాం గతిమ్ ।
బహూనాం జన్మనామంతే జ్ఞానవాన్ మాం ప్రపద్యతే ।)

"బ్రహ్మ హ శ్వేతాశ్వతరోఽథ విద్వాన్". శ్వేతాశ్వతరుడు బ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించుకొని. విద్వాంసుడు, శ్వేతాశ్వతరుడను ఋషి ఉపనిషత్తు ద్వారా బ్రహ్మమును తెలిసికొన్నాడు. అతడు బ్రహ్మమునుయొక్క అపరిచ్ఛిన్న మహిమను చెప్పినాడు. ఆయన బ్రహ్మమును ఎలా తెలిసికొన్నాడు? ప్రశ్న రూపంలో అతడు సాధన చేసి... తర్వాత... ... ... బ్రహ్మ

విద్యను అభ్యసించారు. సద్గురూపదేశం పొందారు. శ్రవణానంతరం మననం. ఆపై ధ్యానమును శ్రద్ధతో అభ్యసించారు. ఆత్మానుసంధానం (ధ్యానం) నిరంతరం సాగించారు. ఈ విధమైన జ్ఞానయోగ సాధన ద్వారా "అహం బ్రహ్మాస్మి" (నేను బ్రహ్మమును) అనే అపరోక్షానుభూతిని పొందారు. ఈ బ్రహ్మాకార వృత్తిచే, జ్ఞానదృష్టివల్ల వారు బ్రహ్మసాక్షాత్కారం పొందినారు. "ఏతజ్ఞేయం" అనగా తెలిసికొని. అతడు బ్రహ్మమును తెలిసికొని బ్రహ్మమే అయినాడు. "బ్రహ్మవిద్ బ్రహ్మైవ భవతి". బ్రహ్మమును తెలుసుకొన్నవాడు బ్రహ్మము అవుతాడు. అథ అనగా పిమ్మట. శ్వేతాశ్వతరుడు బ్రహ్మమును సాక్షాత్క రించుకొనిన అనంతరం ఉపదేశం ఆరంభించాడు. బ్రహ్మజ్ఞానమునకు గురువు మాత్రమే గురువు కాగలడు. అజ్ఞాని గురువు కాలేడు. అంధుడు అంధునకు మార్గము చూపలేడు కదా! గ్రుడ్డివాడు గ్రుడ్డివానికి మార్గదర్శకుడైనచో ఇద్దరు గుంటలో పడతారు. "అథ" అనగా పిమ్మట. శ్వేతాశ్వతరుడు ఆత్మ సాక్షాత్కారం పొందిన తరువాత. అతడు అత్యాశ్రమవాసులకు కావున అందరికీ ఆచార్యుడు కాలేదు. ఋషి సర్వోత్కృష్టమైన పరమహంస సన్యాసులకు ఉపదేశం చేశాడు. ఇది జ్ఞాన యజ్ఞము. పరమేశ్వరునకు చాలా యిష్టమైనది.

"అత్యాశ్రమిభ్యః" సర్వోత్కృష్టమైన ఆశ్రమమునకు చెందిన సన్యాసులకు వారి పూర్వాశ్రమమైన ఆశ్రమమునకు చెందిన ధర్మములు ఆ సన్యాస పరీక్షలు చేపట్టిన తరువాత. వారికి భోగములందు ఆసక్తి లేదు. వారు పరమ వైరాగ్య శోభితులు. వారు పరమహంస సన్యాసులు అన్ని ఆశ్రమములలో సన్యాసాశ్రమము ఉత్కృష్టమైనది. వైరాగ్యం లేనివానికి బ్రహ్మదర్శనం కాదు. కావున శ్వేతాశ్వతరుడు వైరాగ్యోపేతులైన పరమహంస సన్యాసులకు బ్రహ్మతత్త్వమును ఉపదేశిస్తున్నారు.

"పరమం పవిత్రం ప్రోవాచ సమ్యక్ ఋషి సంఘ జుష్టం" సకల ఋషిగణముచే ఆశ్రయించబడిన పరమ పవిత్రమైన బ్రహ్మతత్త్వమును శ్వేతాశ్వతర ఋషిపుంగవుడు పరమహంస సన్యాసులకు ఉపదేశించినాడు.

పరమం. బ్రహ్మము సర్వోత్కృష్టమైనది. అవిద్యను, తత్కార్యమును నాశనము చేసి, నిరతిశయ సుఖైక ఘన స్వరూపముగ వెలుగుచున్న బ్రహ్మము

పరమైనది. పవిత్రం అనగా శుద్ధమైనది. ప్రకృతి గుణముల నుండి పూర్తిగా విడివడి ముక్తమైనవారికే బ్రహ్మము పవిత్రము. ఋషిసంఘము, వామదేవ, సనకాది ఋషుల సమూహము. ఆ ఋషి సమూహముచే పరమేశ్వరుడు సేవింపబడును.

సమ్యక్ శ్రోత్రాల. సమ్యక్ జుష్టం, చక్కగా ఉపదేశించెను. బాగుగా సేవింపబడి. శ్వేతాశ్వతర ఋషి అంగములైన పరమహంస సన్యాసులకు చక్కగా బ్రహ్మతత్త్వమును ప్రవచించారు. ఋషిసంఘము సేవించు పవిత్రమైన బ్రహ్మతత్త్వమును చక్కగా చెప్పినారు. శంకరాచార్యుల వ్యాఖ్యానం 'సమ్యక్' అనే ఈ పదాన్ని రెండు పదములతో (శ్రోత్రాల, జుష్టం) చెప్పుకోవాలి

వేదాంతే పరమం గుహ్యం
పురాకల్పే ప్రచోదితం ।
నాఽప్రశాంతాయ దాతవ్యం
నాఽపుత్రాయాశిష్యాయ వా పునః ॥ 22 ॥

టీక: వేదాంతే = వేదాంతములో; పరమం = పరమము; గుహ్యం = రహస్యమైనది; పురాకల్పే = పూర్వకల్పములో, అంతకు ముందు యుగమున; ప్రచోదితం = ఉపదేశింపబడినది. బోధింపబడినది. న = లేదు; అప్రశాంతాయ = అశాంతిగా ఉన్నవానికి; దాతవ్యం = చెప్పదగినది, చెప్పరాదు., అపుత్రాయ = లేదు; అపుత్రాయ - యోగ్యుడైన పుత్రుడు కానివానికి; అశిష్యాయ = యోగ్యుడైన శిష్యుడు కానివానికి; వా = లేక; పునః = మరల.

భావము: పూర్వకల్పములో ఉపనిషత్తులందు ఉపదేశింపబడిన ఈ పరమ రహస్యమును శాంతమనస్సు లేనివారికి ఇవ్వరాదు. యోగ్యుడైన పుత్రునకు గాని, యోగ్యుడైన శిష్యునకు గాని ఉపదేశించవలెను.

వివరణము: శ్రీ ఆదిశంకరులవారు తమ ఉపదేశసాహస్రిలో శిష్య ప్రతిబోధ విధి ప్రకరణంలో గురువు శిష్యునకు ఉపదేశపద్ధతిని వివరంగా తెలిపినారు. గురువు శిష్యునకు ఎలా ఉపదేశించాలో చక్కగా చెప్పారు.

శిష్యుడు పరిపక్వమైన అంతఃకరణము కలిగియుండాలి. అతడు వైరాగ్య సమన్వితుడై యుండాలి. ఇహలోకసంబంధమైన భోగాలను, పరలోకానికోసం అతడు కోరికలను విడనాడాలి. అతడు మనోనిగ్రహం, ఇంద్రియ నిగ్రహం, దయ, ఆదుకొనే మంచిగుణం సద్గుణాలు కలిగి యుండాలి. అతడు అప్పుడు సమర్థత కలిగి గురువును ఆశ్రయించాలి. అతడు శ్రద్ధతో బ్రహ్మవిద్యను అభ్యసించాలి. "ఆచార్యవాన్ పురుషో వేద" గురువుగలవాడే బ్రహ్మమును తెలుసుకోగలడు. గురువుద్వారా శిష్యుడు ఉపదేశాన్ని పొందాలి, జ్ఞానమనేది నావవంటిది. సంసార తరంగిణిని సులభంగా దాటగలడు. శిష్యుడు బోధిత విషయాన్ని బాగుగ గ్రహించే వరకు గురువు పదేపదే వివరించాలి. గురువు వేదములలో నిష్ణాతుడై బ్రహ్మ నిష్ఠ ప్రతిష్ఠితుడై యుండాలి. "వేదాంతే" అనగా ఉపనిషత్తు అని భావం. వేదాంతములో అనగా అన్ని ఉపనిషత్తులలో. గురువు అన్ని ఉపనిషత్తులలో నిష్ణాతుడై యుండాలి.

"వేదాంతే పరమం గుహ్యం". వేదాంతములో పరమ రహస్యమైన దానిని. వేదాంతము ఉపనిషత్తు అని భావం. అన్ని ఉపనిషత్తులలో ఉన్న జ్ఞానము. "పరమం పరమ పురుషార్థ స్వరూపం గుహ్యం గోప్యాద్గోప్యతమం. మోక్షప్రాప్తిసాధనమైన పురుషార్థస్వరూపమైనది రహస్యములన్నిటి కంటె అతి రహస్యమైనది, అనగా జ్ఞానము.

ఇదం తు తే గుహ్యతమం ప్రవక్ష్యామ్యనసూయవే ।
జ్ఞానం విజ్ఞానసహితం యజ్జ్ఞాత్వా మోక్ష్యసేఽశుభాత్ ॥ — గీతా

అర్జునా. నీవు అసూయలేనివాడవు. నేనిప్పుడు నీకు పరమ రహస్యమును అనుభవము (ఆత్మసాక్షాత్కారముతో గూడిన) జ్ఞానమును ప్రవచింపబోతున్నాను. దీనిని తెలిసికొని నీవు అశుభమునుండి. సంసారబంధనము నుండి ముక్తుడవయ్యెదవు.

ఆత్మజ్ఞానము అతిరహస్యమైనది. అది పరమపవిత్రమైనది. దాన్ని మాటలతో వర్ణింపలేము. అది వ్యక్తిగత అనుభవంతో జ్ఞానంచేత. ప్రత్యక్ష అనుభవం తో మాత్రమే తెలుసుకోవచ్చు. స్వయం ప్రకాశమైన, నిత్యమైన పరబ్రహ్మము మన హృదయాంతరాళమందు సదా ప్రకాశించుచున్నాడు. యుగయుగాలలో

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ఆ తాప త్రయములు. అటువంటి అప్రాపంచికమైన ఆత్మవిద్య గలవారికి అమృతం లభిస్తుంది. కాశీకి పోయి పరీక్షించి చూడలేము కదా! సముద్రాలు తరించడానికి నావ కావాలి. తీరం చేరినవారు తిరిగి వచ్చి చెప్పినారు. నిన్నటి ప్రకృతి అతీతమైనది. నాకు ఆత్మవిద్యను ప్రసాదించండి. ఆత్మజ్ఞుడు అపూర్వమైన నిత్యుడు ఆత్మజ్ఞుడు. ఉపనిషత్ విద్యలకు మాతృస్వరూపిణి ప్రేమయత పంచుతుంది. గర్వం పోగొట్టుకొనుట. దారిద్ర్యం, అజ్ఞానం తొలగించాలంటే గురుకృప అవసరం. అటువంటి అప్రాపంచికమైన, అతీతమైన, ఆత్మవిద్య ఆత్మజ్ఞానాన్ని "స్వరూప దర్శనం" అటువంటివారు మనకు స్నేహితులై వారికి నమస్కారం చెప్పారు. పరమాత్మ అనుభవం ఇష్టపడుతారా? "నా స్వప్నం నాకు తెలుసు. —అన్న ప్రశ్నకు జవాబు ఇది." అలా అప్రమేయమైన, అద్వితీయమైన ఆత్మజ్ఞానాన్ని బోధిస్తే ప్రత్యక్షంగా (మోక్షం) లభిస్తుంది అని శ్లోకానికి అర్థం ఇది.

మరి ఈ జ్ఞానాన్ని ఎవరికి బోధించవచ్చు? ప్రాణాయామ శ్వాస ప్రక్రియ కాలం సకల భాగాధిపతిత్వం చిత్తం యున్న శిష్యులు ఆత్మ శుద్ధి యుండాలి. ఈ ఆత్మజ్ఞానం పరిపూర్ణం అని యోగులు తెలిపిన శిష్యుడు సాధన సహితమైన విద్య పొందుటకు అర్హుడు. అటువంటి సుగుణాలు పైన చెప్పినవి. సుశిక్షిత శిష్యునకే ఈ ఆత్మజ్ఞాన రహస్యాన్ని అందజేయాలి. ఉపదేశించాలి. భగవంతుని యందు భక్తి, గురువు పట్ల భక్తి కలవాడికి, ఆత్మతత్త్వ జిజ్ఞాస కలవానికి. గురుభక్తి గలవానికి మాత్రమే ఈ ఆత్మజ్ఞానాన్ని బోధించవచ్చు. యోగ్యులకు కాకుండా ఇతరులకు బోధిస్తే వారికి ఫలితం అనర్థమే కలుగును.

యస్య దేవే పరా భక్తిః
యథా దేవే తథా గురౌ ।

తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః
ప్రకాశంతే మహాత్మనః ।
ప్రకాశంతే మహాత్మనః ।

టీక: యస్య = ఎవనికి; దేవే = భగవంతునియందు; పరా భక్తిః = పరమ భక్తి; యథా దేవే = భగవంతునియందు వలె; తథా = అట్లే; గురౌ = గురువునందును; అస్య = అతనికి; ఏతే = ఈ; కథితాః = చెప్పబడినవి; హి = నిశ్చయముగ; అర్థాః = తత్త్వములు; ప్రకాశంతే = ప్రకాశించును; మహాత్మనః = మహాత్మునకు. ఆ మహా శయునకు.

భావము: ఎవనికి భగవంతుని యందు పరమ భక్తి గలదో, ఎవనికి భగవంతుని యందున్నట్లే పరమ భక్తి గురువుపైనున్నది యుండునుగలదో, ఆ మహాత్మునకు ఈ సత్యములను (ఉపనిషత్ సత్యములను) చెప్పినచో అవి ప్రకాశించును, అవి తప్పక ప్రకాశించును.

వివరణము: "యస్య". ఎవనికి అనగా ఏ అధికారి ముముక్షువు,

వైరాగ్యం ముముక్షుత్వం చ వాక్యాత్ తస్యాం ప్రబుద్ధత్వమ్ ।
తస్యైవ భక్తిః విరతిం యాతి యత్నేన సర్వథా ॥

బ్రహ్మజిజ్ఞాసువునకు ముందు వైరాగ్యం ఉండాలి. వైరాగ్యం లేకపోతే బ్రహ్మ జ్ఞానం ఎవనికి వచ్చినా నిలువదు. అందువల్ల బుద్ధిమంతుడైన సాధకుడు పట్టుదలతో ప్రయత్నపూర్వకంగా తన వైరాగ్యాన్ని పెంపొందించుకోవాలి.

యదా మనసి వైరాగ్యం జాయతే సర్వవస్తుషు
తదైవ సంన్యసేద్ విద్వాన్ అన్యథా పతితో భవేత్ ॥

ఎప్పుడు మనస్సులో సమస్త విషయముల యెడ వైరాగ్యం ఉత్పన్నమౌ తుందో అప్పుడే పండితుడైనవాడు సంన్యాసం స్వీకరించవలెను. అలా చేయక పోతే అతడు పతనమౌతాడు. వైరాగ్యం వివేకపూర్వకంగా ఉండాలి. భక్తి సకల ఆధ్యాత్మిక సాధనలకు మూలం. వైరాగ్యం, బ్రహ్మచర్యం లేని సాధకుని సాధన నిష్ఫలం.

"దేవే పరాభక్తిః" భగవంతునియందు పరమ భక్తి. పరమేశ్వరు డు ఒక్కడే. అతడు సర్వభూతములలో దాగియున్నాడు. అతడే సర్వ వ్యాపి. సర్వాంతరాత్మ, కర్మాధ్యక్షుడు. సర్వ భూతాధివాసుడు, సాక్షియు, చేతనుడు. నిర్గుణుడు. అతడు శాంతుడు. దేవుడు. అద్వితీయ స్వరూపుడు. ఆనందుడు. నిత్యుడు. అభయుడు. అవాఙ్ మనోగోచరుడు, అఖండైకరస చిన్మాత్రుడు, సచ్చిదానందుడు. స్వయంజ్యోతి, పూర్ణ పరబ్రహ్మము. పరం జ్యోతి. నిత్యశుద్ధ బుద్ధ ముక్త ఆత్మ. అటువంటి పరమేశ్వరుని యందలి పరమాత్మ స్వరూపమైన, అప్రత్యక్షమైన అచింత్యమైన. అవ్యక్తమైనట్టి భక్తిని ఉపాసనా భక్తి. దేవ పరాభక్తి అంటారు. పరమ శ్రద్ధతో కూడినభక్తి పరమ భక్తి. దేవ పరా భక్తి.

"యథా దేవే తథా గురౌ". పరమేశ్వరునియందు ఎంత ఆదరంతో భక్తిగలదో అంత పరమ భక్తి గురువు పట్ల ఉండవలెనంటుంది. పరమేశ్వ రుని యెడ గల పరమ శ్రద్ధ, నిశ్చల భక్తి గురుదేవుని పట్ల కూడా చూప వలెను. "గురు" అనగా గురువు యందు దోషము చూపించకుండా గౌరవ భావంతో సేవించాలి. భౌతిక శరీరమును కాపాడుకొనుటకై నేర్చుకోగలమా? శిష్యుని మనస్సులో అజ్ఞానమనే చీకట్లను తొలగించి పరమ పదము అందించగలడా? అని ఆలోచించాలి. అల్పజ్ఞానులైన మనయందు ఇలా ఉండే ఆశ పిల్లలకు నిత్యమైన బ్రహ్మతత్త్వం బోధించగలరా? ఏం చెప్పారు? శాస్త్ర విద్యాలయంగాను నిత్యం ఆశ్రమం ద్వారా మనం గురువుగారి మాటలు తెలిసి తన్మయత్వం పొందగలిగినంతవరకు. గురువే ఆత్మజ్ఞాన మార్గంలో నడిపించే వారికి తప్పక ఒక మార్గదర్శి. గురువు శిష్యుని తీర్చి, ఆ గురువు ఏకం బ్రహ్మనిష్ఠుడై వేదవిదుడై ఉండాలి. బోధించేటి గురువు కోసం అన్వేషణ చేస్తూ మనం మన సాధన కొనసాగించవలసిందే. మనం ప్రాచీన శాస్త్రాలలో. విద్యను అభ్యసించేటప్పుడు మనకు లభించిన దానిని ఒక పెద్దదిక్కుగా ఉపాధ్యాయుడు చూడాలి. మనకు ... వెళ్ళితే అన్నం పెడతారు. ఏం భగవద్ భక్తి కలవారు. అలాగే ఆధ్యాత్మిక విద్యాలయంలో కూడా, ప్రశాంతంగా మనకు [illegible]

ఒక సాధకుడు కాలేడు. తనలాగ కర్మలను స్వార్థ ప్రయోజనం ఆశించకుండా చెయ్యాలి. ఒకటి రెండు తరగతులలో చదువు ప్రారంభించే విద్యార్థి క్రమంగా బి. ఎం. ఎ. పాసవుతాడు. సాధకుడూ అలాగే ఒకటొకటిగా మెట్ల పద్ధతిలో ఒకదానితరువాత ఒకటిగా తన కర్తవ్య కర్మలు చేస్తూ శుద్ధిని పొందాలి. అందుకు శ్రద్ధ ఆ ఆదర్శం పైన మనసు నిలుపుకోవాలి. పరబ్రహ్మస్వరూపాన్ని ధ్యానించిన ఉత్తమ సాధకుడు పరమ గతిని పొందుతాడు. నది సముద్రంలో, నిష్కామ కర్మ ద్వారా చిత్తశుద్ధి పొందిన సాధకుడు పరమాత్మను చేరుకుంటాడు.

"ఉత్తమ గురుశిష్యుల మధ్య అపూర్వ సంబంధం ఏర్పడాలి. అప్పుడు సత్యమైన ఆధ్యాత్మిక విద్య ఉదయిస్తుంది. అప్పుడు మాత్రమే మనలో అద్భుతమైన ఆ దివ్యశక్తి ప్రవాహం శాశ్వతంగా ప్రవహిస్తుంది".

ఆదర్శ శిష్యుడు ఎలా ఉండాలి? అతడు నిష్కామ సేవ చేయడానికి సత్పురుషుల కోసం వెదుకుతుండాలి. అతడు పవిత్రమూ దివ్య గమ్యస్థానాన్ని చేరాలనే తపనతో ఉండాలి. అతడు అనవసరం ప్రశాంతంగా, నిశ్చలంగా, ఆనందంగా, ఆశాభావంతో ఉండాలి. అతడు స్వతంత్రంగా సాధన చేయాలి. అతడు తన్ను తీవ్రాతితీవ్రంగా పరిశీలించుకోవాలి. అతడు వినయవిధేయతలు గలవాడుగా ఉండాలి. కొంతమంది శిష్యులు మాత్రం సత్యాన్వేషణలో ముందుంటారు. వారు సూక్ష్మ బుద్ధి కలవారై ఆధ్యాత్మిక సంపత్తి పొందుతారు. కొందరు ప్రయత్నంతో క్రమంగా అవసరమైన సుగుణాలన్నింటిని అలవరచుకోవాలి. ఆధ్యాత్మిక ఉన్నతికి ఎంతో శ్రద్ధ అవసరం. దాన్ని పొందాలంటే సాధనలో అతి అంతర్ముఖత్వం తీవ్రమైన సాధనతోనూ, నిష్కామ సేవతోనూ గురువు అనుగ్రహంతోనూ, భగవంతుని కృపవల్ల దాన్ని సాధించడం వీలవుతుంది.

గురుభక్తి ఎలా కలుగుతుంది? శిష్యుడు గురువును పరబ్రహ్మ స్వరూపునిగా ఆరాధించాలి అనిపిస్తే ప్రార్థించాలి. అతని మాట తనకు వేదం కావాలి. అతనికి తాను అర్పించు కోవాలి. అతనితో ఆధ్యాత్మిక సంబంధం దృఢపరచుకోవాలి. అతని కృపను పొందాలి. గురుదేవునకు శిష్యుడు

రహస్యాలను సంపూర్ణంగా ఆకళింపు చేసుకోవాలి. అప్పుడు గురువు అనుగ్రహం శిష్యునిపై ప్రసరిస్తుంది. శిష్యుడు త్వరగా అభ్యుదయం చెందుతాడు. అతడు ధర్మతత్త్వంలోకి ప్రవేశిస్తాడు. క్రమేణ అతడు ఆత్మజ్ఞానం పొందుతాడు. గురువే అంతా చూసుకొంటాడు. శిష్యుని మార్గంలో ఎదురయ్యే అడ్డంకులను తొలగిస్తాడు. అతడు శిష్యుని ప్రతిబంధకాలను తొలగిస్తాడు (శ్రీ గురువు స్వయంగా అతని ప్రతిబంధకాలను తొలగిస్తాడు). చేయవలసినది శిష్యుని సమర్పణాభావమే తప్పక కావాలి. అందువల్ల శిష్యుడు సాధకుడు ఆత్మసాక్షాత్కారానికై అనుకూలము చేసుకోవాలి. ఆధ్యాత్మిక మార్గంలో గురువు ఆవశ్యకత అనివార్యమని తెలుపడానికి నిదర్శనం ఈ ఉపనిషద్ మంత్రం.

ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత ప్రాప్య వరాన్ నిబోధత ।

క్షురస్య ధారా నిశితా దురత్యయా దుర్గం పథస్తత్

కవయో వదంతి ॥ — కఠోపనిషత్తు.

లెమ్మూ, మేల్కొనుము, సద్గురువులను చేరి నేర్చుకొనుము (ఆత్మను సాక్షాత్కరించుకొనుము). ఆ మార్గము కత్తి అంచువలె పదునైనది, దాటుటకు కష్టమైనది, నడచుటకు దుష్కరమైనది అని ప్రాజ్ఞులు చెప్పుదురు.

ఓ మిత్రులారా! సంసార బంధాన్ని ఇప్పుడే తెంచండి. ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానపథంలో నడవండి. పాపపుణ్య విచారాన్ని గురించి ఆలోచించడం మానండి. అజ్ఞాన నిద్రనుండి మేల్కొనండి. లక్ష్యం పట్ల శ్రద్ధ ఉప్పొంగేటట్లు ముందుకు సాగండి. దాన్ని సాధించండి. ఈ జ్ఞానాన్ని ఉపదేశాన్ని సాధనం చేయడం ఎలాగు? ఆత్మసాక్షాత్కారము పొందిన బ్రహ్మనిష్ఠులు, బ్రహ్మశ్రోత్రియులు అయిన గురువులను ఆశ్రయించండి. వారితో సాంగత్యంతో మీరు ఆత్మను సాక్షాత్కరించుకోండి. 'సోఽహం' అని భావించండి. ముక్తిని పొందండి. ఇది ప్రధానమైన కర్తవ్యం. "శ్రీ భగవతి పరమ ప్రేమ స్వరూపిణి, మహాశక్తిమంతురాలు. ఆమె తల్లిలాగా మిమ్మల్ని ఆదరిస్తుంది". అట్టి ఆమె మాతృమూర్తి. కావున ఆత్మను చేరేటప్పుడే జ్ఞానపథంలో

పదమును పొందడం చాల కష్టమైనది. ఆ మార్గంలో నడిచే బ్రహ్మ జిజ్ఞాసువు ధీరుడై వెంటనే. అప్రమత్తుడుగా, శమయుతుగా. సావధానిగా ఉండాలి. గురు కటాక్షించేత అతనికి అంతా సుగమంగా తోస్తుంది.

“తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మనః” అనుభవంతో మహాత్ములకు ఈ ఉపనిషత్సత్యాలు చెప్పితే అవి ప్రకాశిస్తాయి.

ముఖ్య అధికారి। మహాత్ముడైన ఉపనిషత్ చేత కథిత అర్థం శ్వేతాశ్వతరలో నివసించి శ్వేతాశ్వతరుడు మహాత్మునా కనబడి పరిస్తే అర్థాః ప్రకాశంతే హృదయ ధనాలు దివంతి. సాధన చతుష్టయ సంపన్నుడైన, బ్రహ్మవిద్యాధికారియైన మహాత్ముడు ఈ శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తునందలి శ్వేతాశ్వతర మహర్షిచే ప్రవచించబడిన ఉపనిషత్ సత్యములను ఉపదేశించినచో అవి అతనియందు ప్రకాశించును. అతడు స్వస్వరూప జ్ఞానమును పొందును.

“ప్రకాశంతే మహాత్మనః, ప్రకాశంతే మహాత్మనః” —అనిన్నీ ద్విరుక్తి సూచిస్తున్నది, ఉపనిషత్తుకు సమాప్తిని ప్రకటిస్తున్నది, అధ్యాయముయొక్క పరిసమాప్తిని సూచించుచున్నది. ఇది సాదర వాక్యము.

ఇతి

శ్వేతాశ్వతరోపనిషద్ భాష్యే

షష్ఠోఽధ్యాయః

సమాప్తమిదం శ్వేతాశ్వతరోపనిషద్ భాష్యమ్.

ఓం తత్ సత్

శాంతి పాఠః

ఓం సహ నావవతు।
సహ నౌ భునక్తు।
సహ వీర్యం కరవావహై।
తేజస్వి నావధీతమస్తు।
మా విద్విషావహై।
ఓం శాంతిః! శాంతిః!! శాంతిః!!!
హరిః ఓం తత్ సత్

ఓం ఆతడు మనల నిరువురను (గురు శిష్యులను) రక్షించుగాక! ఆతడు మనల నిరువురను మోక్షానందము ననుభవింపునట్లు చేయుగాక!
మేమిరువురము శాస్త్రముల యథార్థ భావమును గ్రహించుటకు శక్తిమంతులము గాక!

మా అధ్యయనము ఫలవంత మగుగాక!

మేము ఒకరితో నొకరు కలహించుకొనకుండ ఉందుము గాక!

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

హరిః ఓం తత్ సత్

మంత్ర పద్యానుక్రమణికా

వరుస సంఖ్య	మంత్రము	అధ్యాయము-శ్లోకము	పేజీ
1.	అంగుష్ఠమాత్రః పురుషో ఒంతరాత్మా	III 13	108
2.	అంగుష్ఠమాత్రో రవితుల్యరూపః	V 8	184
3.	అగ్నిర్యత్రాభిమథ్యతే	I 6	56
4.	అజాత ఇత్యేవం కశ్చిత్	IV 21	165
5.	అజామేకాం లోహితశుక్లకృష్ణాం	IV 5	134
6.	అణోరణీయాన్ మహతో మహీయాన్	III - 20	124
7.	అనాద్యనంతం కలిలస్య మధ్యే	V - 13	186
8.	అపాణిపాదో జవనో గ్రహీతా	III - 19	122
9.	ఆదిః స సంయోగనిమిత్తహేతుః	VI - 5	203
10.	ఆరభ్య కర్మాణి గుణాన్వితాని	VI - 4	204
11.	ఉద్గీతమేతత్ పరమం తు బ్రహ్మ	I - 7	22
12.	ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్	V - 8	141
13.	ఏకైకం జాలం బహుధా వికుర్వన్	V - 3	178
14	ఏకో దేవః సర్వభూతేషు గూఢః	VI - 11	221
15.	ఏకో వశీ నిష్క్రియాణాం బహూనాం	VI - 12	223
16.	ఏకో హంసో భువనస్యాస్య మధ్యే	VI - 15	230
17.	ఏకో హి రుద్రో న ద్వితీయాయ తస్థుః	III - 2	88
18.	ఏతద్జ్ఞేయం నిత్యమేవాత్మసంస్థం	I - 12	38
19.	ఏష దేవో విశ్వకర్మా మహాత్మా	IV - 17	154
20.	ఏష హ దేవః ప్రదిశోను సర్వాః	II - 16	70
21.	ఓం బ్రహ్మవాదినో వదంతి	I - 1	7
22.	కాలః స్వభావో నియతిర్యదృచ్ఛా	I - 2	9
23.	క్షరం ప్రధానమమృతాక్షరం హరః	I 10	33
24	గుణాన్వయో యః ఫలకర్మకర్తా	V - 7	183
25.	ఘృతాత్పరం మండమివాతిసూక్ష్మం	IV - 16	153
26.	ఛందాంసి యజ్ఞాః క్రతవో వ్రతాని	IV - 9	143

వరుస సంఖ్య	మంత్రము	అధ్యాయము-శ్లోకము	పేజీ
27.	జ్ఞాజ్ఞౌ ద్వావజావీశనీశౌ	I - 9	26
28.	జ్ఞాత్వా దేవం సర్వపాశాపహానిః	I - 11	34
29.	తత్కర్మ కృత్వా వినివర్త్య భూయః	VI - 3	204
30.	తతః పరం బ్రహ్మపరం బృహంతం	III - 7	97
31.	తతో యదుత్తరతరం తదరూపమనామయమ్	III - 10	108
32.	తదేవాగ్నిస్తదాదిత్యః	IV - 2	131
33.	తద్వేదగుహ్యోపనిషత్సు గూఢమ్	V - 6	176
34.	తపః ప్రభావాద్దేవప్రసాదాచ్చ	VI - 21	242
35.	తమీశ్వరాణాం పరమం మహేశ్వరం	VI - 7	214
36.	తమేకనేమిం త్రివృతం షోడశాంతం	I - 4	13
37.	తిలేషు తైలం దధినీవ సర్పిః	I - 15	42
38.	తే ధ్యానయోగానుగతా అపశ్యన్	I - 3	11
39.	త్రిరున్నతం స్థాప్య సమం శరీరం	II - 8	60
40.	త్వం స్త్రీ త్వం పుమానసి	IV - 3	132
41.	ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా	IV - 6	137
42.	ద్వే అక్షరే బ్రహ్మపరే త్వనంతే	V - 1	169
43.	న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకమ్	VI - 14	228
44.	న తస్య కశ్చిత్పతిరస్తి లోకే	VI - 9	218
45.	న తస్య కార్యం కరణం చ విద్యతే	VI - 8	216
46.	నవద్వారే పురే దేహీ	III - 18	118
47.	న సందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య	IV - 20	146
48.	నిత్యో నిత్యానాం చేతనశ్చేతనానామ్	VI - 13	226
49.	నిష్కలం నిష్క్రియం శాంతమ్	VI - 19	236
50.	నీలః పతంగో హరితో లోహితాక్షః	IV - 4	133
51.	నీహారధూమార్కానిలానలానామ్	II - 11	80
52.	నైనమూర్ధ్వం న తిర్యంచం	IV - 19	141
53.	నైవ స్త్రీ న పుమానేషః	V - 10	180
54.	పంచస్రోతోంబుం పంచయోన్యుగ్రవక్రాం	I - 5	17
55.	పురుష ఏవేదం సర్వం	III - 15	113

వచన సంఖ్య	మంత్రము	అధ్యాయము-శ్లోకము	పేజీ
56	పృథ్వ్యప్తేజోఽనిల ఖే సముత్థితే	II - 12	71
57.	ప్రాణాన్ ప్రపీడ్యేహ సంయుక్తచేష్టః	II - 9	69
58	భావగ్రాహ్యమనీడాఖ్యం	V - 14	187
59	మహాన్ ప్రభుర్వై పురుషః	III - 12	107
60.	మా నస్తోకే తనయే మా న ఆయుషి	IV - 22	167
61.	మాయాం తు ప్రకృతిం విద్యా	IV - 10	145
62.	య ఏకో జాలవానీశ ఈశనీభిః	III - 1	65
63.	య ఏకోఽవర్ణో బహుధా శక్తియోగాత్	IV - 1	128
64.	యచ్చ స్వభావం పచతి విశ్వయోనిః	V - 5	177
65.	యథైవ బింబం మృదయోపలిప్తం	II - 14	75
66.	యదా చర్మవదాకాశం	VI - 20	239
67.	యదాత్మతత్త్వేన తు బ్రహ్మతత్త్వం	II - 15	77
68.	యదాతమస్తన్న దివా న రాత్రిః	IV - 18	160
69.	యస్తూర్ణనాభ ఇవ తంతుభిః	VI - 10	220
70	యస్మాత్ పరం నాపరమస్తి కించిత్	III - 9	95
71.	యస్య దేవే పరా భక్తిః	VI - 23	248
72.	యా తే రుద్ర శివా	III - 5	84
73.	యామిషుం గిరిశంత హస్తే	III - 6	85
74.	యుంజతే మన ఉత యుంజతే	I - 4	52
75	యుంజానః ప్రథమం మనః	II - 1	47
76	యుజే వాం బ్రహ్మ పూర్వ్యమ్	II - 5	54
77.	యుక్తేన మనసా వయం దేవస్య	II - 2	49
78.	యుక్త్వాయ మనసా దేవాన్	II - 3	50
79	యేనావృతం నిత్యమిదం హి సర్వమ్	VI - 2	201
80.	యో దేవానాం ప్రభవశ్చోద్భవశ్చ	III - 4	81
81.	యో దేవానాం ప్రభవశ్చోద్భవశ్చ	IV - 12	149
82.	యో దేవానామధిపో యస్మిన్	IV - 13	151
83	యో దేవో అగ్నౌ యో అప్సు	II - 17	82
84.	యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వమ్	VI - 18	236

వరుస సంఖ్య	మంత్రము	అధ్యాయము-శ్లోకము	పేజీ
85.	యో యోనిం యోనిమధితిష్ఠత్యేకః	IV - 11	147
86.	యో యోనిం యోనిమధితిష్ఠత్యేకః	V - 2	170
87.	లఘుత్వమారోగ్యమలోలుపత్వం	II - 13	78
88.	వహ్నేర్యథా యోనిగతస్య	I - 13	39
89.	వాలాగ్రశతభాగస్య	V - 8	186
90.	విశ్వతశ్చక్షురుత విశ్వతోముఖో	III - 3	88
91.	వేదాంతే పరమం గుహ్యమ్	VI - 22	245
92.	వేదాహమేతం పురుషం మహాంతం	III - 8	98
93.	వేదాహమేతమజరం పురాణం	III - 21	126
94.	సంకల్పనస్పర్శనదృష్టిమోహైః	V - 11	190
95.	సంయుక్తమేతత్ క్షరమక్షరం చ	I - 8	25
96.	స ఏవ కాలే భువనస్య గోప్తా	IV - 16	154
97.	స తన్మయో హ్యమృత ఈశసంస్థో	VI - 17	234
98.	సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నో	IV - 7	139
99.	సమే శుచౌ శర్కరావహ్నివాలుకా	II - 10	66
100.	సర్వతః పాణిపాదం	III - 16	115
101.	సర్వవ్యాపినమాత్మానం	I - 16	44
102.	సర్వాననశిరోగ్రీవః	III - 11	105
103.	సర్వాజీవే సర్వసంస్థే బృహంతే	I - 6	20
104.	సర్వా దిశ ఊర్ధ్వమధశ్చ తిర్యక్	V - 4	175
105.	సర్వేంద్రియగుణాభాసం	III - 17	117
106.	సవిత్రా ప్రసవేన జుషేత	II - 7	59
107.	స విశ్వకృద్విశ్వవిదాత్మయోనిః	VI - 16	233
108.	స వృక్షకాలాకృతిభిః పరోఽన్యో	VI - 6	215
109.	సహస్రశీర్షా పురుషః	III - 14	111
110	సూక్ష్మాతిసూక్ష్మం కలిలస్య మధ్యే	IV 14	152
111.	స్థూలాని సూక్ష్మాణి బహూని చైవ	V - 12	193
112.	స్వదేహమరణిం కృత్వా	I - 14	41
113.	స్వభావమేకే కవయో వదంతి	VI - 1	198